

EEN COQUETTE VROUW

CARRY VAN BRUGGEN

IS

EEN COQUETTE VROUW

TWEEDE DRUK

AMSTERDAM

P. N. VAN KAMPEN & ZOON

Me. v. Uden

Het venster stond open —, de koele Meiwind lichtte zachtzinnig, zonder geweld, de gordijnen op, bolde ze als zeilen en dreef ze tot midden in de kamer — dan zonken ze weer stil terug — het was als het uitademen van een slapend kind. Boven den bos vochtige hyacinthen, die ze in twee handen hield omklemd, mond en neus erin begraven, keek Ina ernaar — haar hart bonsde van een zacht, heftig verheugen, ze voelde het in haar keel — en als toen ze een kind was, liet ze de woorden van haar gedachten deinen op den maatslag van haar hart: de winter is voorbij... de winter is voorbij... de winter is voorbij...

Maar even, want dadelijk sloeg ze de oogen neer en dronk met dieper, inniger teugen den zwaren vochtigen geur. Het was meer dan de geur der jonge sappen van de weerkerende lente, het was de geur van haar jeugd, van haar verleden en nu ze met gesloten oogen haar gezicht begraven hield, leek het, als sloegen de poorten van haar ziel wijd open en kwam haar heele jeugd op haar af, de gansche stoet van jaren en dagen, tot de prilste toe — met hun gevoelens, gebeurtenissen en ontmoetingen, stonden van dag en schemering — geluiden, luchten, stemmen van menschen, reuken in huis, ze liet het trillend over zich komen in bewogenheid en gelukzalige verwondering, omdat dit mogelijk was, dat al dit ontslapene, lang-vergetene opgewekt werd en herboren tot bijna ontstellende scherpheid en duidelijkheid door geur van hyacinthen. Het scheen haar, als was haar eigen ziel een fotografische plaat, schijnbaar grauw en effen, maar waarop in het ontwikkelend bad evenzoo ontstellend duidelijk en verwonderlijk de beelden verschijnen, die tevoren niet zichtbaar bestonden. Geur was dan het ontwikkelingsbad der herinnering, maar geur niet alleen — ook muziek, en somwijlen behoefde het zelfs niet meer dan eenig vaag en onbepaald gerucht, regen en wind, een roep van buiten in den avond te wezen — die haar onvoorbereid terugvoerde

naar de verten van het verleden. Wat wonderlijk was dit — dat de indrukken uit haar vroegste jeugd het sterkst in haar voortbestonden — het machtigst haar ontroerden in het herdenken, — alles uit dien onbewusten tijd, toen ze zelf niet wist dat ze luisterde en oplette en toch scherper moest hebben opgelet, inniger geluisterd dan ooit later, toen de gebeurtenissen kleuriger, feller schenen in het beleven, toen ze bewust luisterde en keek en genoot — en die toch maar een verzwakte herdenking hadden gelaten.

En als altijd weer vertastte en verdwaalde haar denken in die eene wijde verwondering, dat lokkende vreemde geheim — wat herinnering wel wezen mocht, die sterfelijkheid en vergankelijkheid te boven ging en scheen te logenstraffen — tot ze weer in het geheel niet dacht, alleen diep en vol ademde in den geur, terwijl de wind de zware gordijnen spelend voortdreef met zijn adem en haar geheele wezen zich leek te verwijderen, zich tot zijn uiterste vermogen leek in te spannen om alle weelde te kunnen bevatten.

Er werd geklopt.

„Daar is de dokter, juffrouw.”

„De dokter!” Ze sprong op en legde de hyacinthen neer, het verleden viel van haar af. Het heden snoerde eng om haar heen: ze was negentien jaar, ze leefde bij vreemden omdat ze het thuis niet had kunnen houden — ze zat al twee dagen vrijwillig opgesloten, in onvree met elkeen en met zichzelf, verstrikt in twisten, als een vogel in den draad, en naar de eenzaamheid als naar een laatste wijkplaats weg-gevlucht.

„Kunt u den dokter ontvangen, juffrouw?”

„Ik heb geen dokter nodig, mijn hoofdpijn is over,” wilde ze zeggen, — toen hoorde ze hem met Mary beneden uit de kamer komen en zijn stem onder aan de trap en dan beider stemmen, het teemend, kraakdeftig praten van Mary boven zijn doffer brommen. Als ze eens klagen durfde! Klagen over haar als over een schoolkind tegen een man, dien ze niet kende en die nu misschien met Mary over haar hoofdschudde en glimlachte. Dat gesprek moest uit zijn en dadelijk.

„Vraag den dokter, of hij boven komt, Bartje.” Haar stem klonk gebiedend en ongeduldig, het meisje trok de deur toe; ze wachtte snel ademend, tot felheid en verweer gereed. Voor haar op de tafel zag ze de bloemen en ze keek ernaar en de gedachte ving haar en bevreemdde haar, dat ze die maar behoefde óp te nemen, hun geuren te drinken om mild

en week te worden, om zich van zichzelf te verlossen met haar kleine woede en haar kleinen trots, en grooter, wijder, vrijer zichzelf terug te vinden, maar ze wilde niet, ze kon niet. Het heden had haar vast, stond haar na, beet scherp op haar in — ze kon er zich niet aan onttrekken.

Ineens zwegen de stemmen, ze hoorde hen de trap opkomen — beneden sloeg een deur, Mary was in de woonkamer gegaan. En terwijl zij zich afvroeg, hoe de dokter er uit zou zien en wat soort man hij kon wezen, bedacht ze tegelijk met schrik, dat ze niet wist wat ze hem zeggen moest. Ze was immers niet ziek — en ze had hem zelf niet gevraagd te komen! Snel wendde ze zich om naar den spiegel, glimlachte vluchtig, streek zich door het haar. Als ze hem de waarheid eens zei — misschien, dat hij haar wel begreep — de warmte van dat hopen streek even door haar heen.

Ze stond overeind naast haar stoel, toen hij binnenkwam. „U bent hier toch niet opzettelijk voor mij alleen?”

„O neen, mevrouw Rutgers had mij nodig. Een kleinigheid, maar nu ik hier toch was, vroeg ze mij... Al een paar dagen hoofdpijn? Temperatuur opgenomen?”

Hoe belachelijk was dat, Ziek zijn —, temperatuur opnemen, een plichtmatig-bezorgd gezicht tegenover haar. Als ze het zonder ophef vertelde, zou het misschien niet te buitensporig klinken.

„Ik heb geen temperatuur opgenomen, ik ben niet ziek, ik zit hier alleen om... om eens een paar dagen te rusten.”

„En waarom hebt u dat dan niet gezegd?”

Ze zweeg, hij ging zitten, en keek glimlachend naar haar op, ze keek op hem neer en glimlachte ook. Hij had een aardig, rond, glad gezicht, lieve oogen, jongensoogen, hij zou vijfendertig jaar zijn. Hij was anders dan de anderen, — dat was volkomen duidelijk. Het was prettig, hem onverwacht hier te hebben en wat met hem te praten. Ze voelde verlangen hem veel te vertellen, hem veel van zichzelf te vertellen. Hij vond haar aardig, het was in zijn oogen —, ze was ook aardig, ze had het in den spiegel gezien. Omdat hij haar aardig vond, zou het haar licht vallen, met hem te praten. Maar hij moest beginnen. Ze bleef half afgewend tegen den schoorsteen geleund, hij keek naar haar, ze voelde het, in haar gedachten overzag ze haar eigen gestalte, vroeg zich af hoe hij haar japon zou vinden en de kleur van haar huid.

„Waarom hebt u dan, met vertreding van de waarheid, voorgewend dat u hoofdpijn had?”

Ze lachte, haar hart werd warm. Vreemd, zooeven toen ze meende, dat Mary als een kind over haar sprak, stak de drift al in haar op —, nu hij tot haar sprak als tot een kind, voelde ze zich tevreden en gestreeld. Ze ging van den schoorsteen weg en kwam tegenover hem zitten.

„Als u wilt, zal ik het u vertellen, maar het is een heele geschiedenis.”

„Ik luister.” Hij zette zich recht op.

„Maar zoo niet. Het is geen verhaaltje. Ik meen, dat er heel veel mee samenhangt. Maar eigenlijk is het ook gauw genoeg gezegd. Ik ben lastig, driftig en onverdraagzaam — ik lig met iedereen overhoop en „sympathieke” menschen kan ik niet uitstaan. Ik ben hier nog geen drie maanden en ik heb al drie dozijn scènes gemaakt. Overigens komen die hier niet voor. Iedereen hier is bedaard en beschaafd en heeft goede manieren. Tot in het derde en vierde geslacht. Tot de os en de ezel en de vreemdeling toe. Ik geef altijd de verkeerde antwoorden en doe altijd de verkeerde dingen mooi en de mooie dingen verkeerd.” Ze onderbrak zichzelf en lachte: „Onzin, wat ik daar zeg. Nu bent u op de hoogte.”

Hij lachte.

„U lacht om wat ik zeg. Goed — ik ben grootmoedig vandaag. Weet u wel dat ik anders best een moord kan begaan aan iemand die mij uitlecht? Nog wel om minder. Den eersten dag aan tafel wou ik Rutgers vermoorden met een vruchtenmesje.”

Hij lachte weer.

„Het klinkt zot en het was heelemaal niet zot. Ik ben hier op een Woensdag gekomen, in Februari. Op Woensdag is hier vrouwenkiesrechtkrans, dan zitten er beneden in de moderne kamer, op de praktische stoelen rondom de doelbewuste tafel allemaal hoogstaande, ernstige, edele, knappe, ontwikkelde en hygienisch-gekleede dames — en ik heb het op dien vreeselijken dag onderstaan over die hoogstaande, edele, knappe, sympathieke dames 's middags aan tafel oneerbiedige dingen te zeggen. Ja, dat moet u niet onderschatten. Mary deed het ook niet. Ik zie haar nog, met haar verwaand snoekenmondje en haar ronde leege oogen — zegt u het nu eens zelf; lijken niet alle vrouwenkiesrecht-dames op elkaar, of zou het alleen komen omdat ze zich allemaal precies eender kleeden? Daar loop ik allang over te tobben, het is bepaald een probleem voor mij!

„Dat lossen we later op. Mevrouw Rutgers richtte zich op ... fier als een pauw, ondanks haar onbetamelijke dikte,

en begon mij de les te lezen, met haar kraakdeftige stem. Mijnheer Rutgers at rijstebrij . . ."

Hij lachte luid, ze keek verontwaardigd.

„Ja, u moet niet boos zijn. Wat hebt u tegen rijstebrij?”

„Precies hetzelfde wat ik tegen „sympathieke” menschen heb. Die rijstebrij had mij moeten waarschuwen — maar ik verstond het niet, en ging er roekeloos tegen in. Ik had moeten voelen dat er van een man, die zóó rijstebrij at als hij deed, voor een meisje niets was te hopen.”

„En wat hoopte u dan?”

„Dat hij mij helpen zou. Dat hij zou voelen, hoe ellendig en vernederd ik mij voelde — al hield ik mij goed, maar ik gloeide als vuur — toen Mary mij terechtwees als een klein kind, den eersten dag, en over die malle wijven met hun uitgestreken gezichten sprak als een voortreffelijke vrouwen-schaar, waar ik, nietig worm, met eerbied tegen op moest zien — dat hij ridderlijk zou zijn, dat hij iets liefs, iets goeds, of iets grappigs zou hebben gezegd. Die leelijke frik, die pedante kwast. Is dat een man? Ik hoor het nog, met die neusstem, „grapjes, die niet te pas komen over hoogstaande vrouwen” of hij voor zijn klas stond. Hij kan mij niet uitstaan en ik, o, ik vind hem afschuwelijk. Het tegen deel van alles wat ik mij voorstel dat een man moet zijn.”

„En toen wilde u hem te lijf met een vruchtenmesje.”

„U moet niet zoo lichtvaardig praten over drift,” zei ze plotseling ernstig. „Het is veel erger dan u denkt — het maakt je tot een beest, je stem wordt rauw, je gezicht wordt leelijk, je wilt bloed zien, je wilt wurgen. Uren nadat ik driftig ben geweest, moet ik soms nog denken aan de afschuwelijke dingen, die ik heb gezegd en gewild. Het is zoo gruwelijk en zoo vreemd . . . „Buiten zichzelf zijn” is er een prachtige uitdrukking voor. En iedereen kan het mij maken, en alles, de geringste, het onnoozelste. Zooeven toen u met Mary stond te praten. Wat zei ze? Had ze het over mij? Juist, dat voelde ik. En wat vertelde ze?”

„Ik weet niet of ik het u zeggen mag!”

„Ik weet ook niet of u het mij zeggen mag — maar u zegt het mij wel.”

„Ze heeft mij geen geheimhouding gevraagd en het is misschien zelfs beter dat u het weet. Ze hebben van uw thuis over u geschreven.” Ze sprong op en keek hem fel aan.

„Ze hebben? Wie hebben? Otto en Josefine niet. Otto wilde het niet — en nu heeft Annie het toch gedaan. Mijn aanstaande schoonzuster, dat zelfzuchtige wezen, waar mijn

broer verliefd op is. En wat, wat heeft ze geschreven?"

Ze was wit en trilde.

„Als u nu eens tenminste probeerde kalm te blijven. Toe." Ze ging zitten.

„Wat stond er in dien brief?"

„Dingen, die verleden jaar en voorverleden jaar gebeurd zijn — en waarbij u betrokken was. Dat u..."

„Dat ik..."

„Dat u om een onderwijzeres van uw school uit een raam bent gesprongen."

Ze werd gloeiend rood en sloeg de handen voor het gezicht, haar stem klonk gesmoord.

„En dat schrijft Annie aan Mary en Mary vertelt het aan Herman en aan Gerda en aan Erik en morgen weet Coba het en volgende week weten al die edele, brave, hoogstaande zielen het zoogoed als de edele, brave, hoogstaande zielen ginds het weten — en kunnen ze hun waardige hoofden schudden, en lachen om het gekke kind of misschien medelijden met haar hebben. Begint u te begrijpen, dat ik ze allemaal haat? En dat wist u dus allemaal precies, toen u hier de trap op kwam?" Hij knikte van ja, ze vloog op.

„Mary heeft u naar boven gestuurd om te zien of ik mij ook tusschentijds verhangen had," gilte ze buiten zichzelf. „Ze denken zeker dat het een pretje is, een soort van hebbelijkheid of liefhebberij. Als Pennewip, weet u wel: „hij-doet-die-dingen-voor-zijn-plezier." Hoort u ook tot die heldhaftige geesten, die zoo kloekmoedig hebben uitgemaakt, dat zelfmoord „laf" is? Vertel ze uit mijn naam, als u het weer eens hoort, dat ze het eens probeeren moeten, uit een raam of in het water." Ze ging weer stil zitten. „Nu vindt u mij natuurlijk ook gek — net als de rest."

„Ik weet werkelijk niet of ik „ja" of „neen" moet zeggen om u kalm te houden. U bent precies een vaatje buskruit op het oogenblik."

„Als u alles wist. Hebt u wel eens gedroomd dat u plotse-ling in de nauwte tusschen vier muren ontwaakte, tusschen vier, enge, hooge dichtgemetselde muren, zonder uitweg? Niet? Ik denk, dat het kwam van een wonderlijken roman, waar iets in voorkwam van een non, die ze zoo ingemetseld hadden. Ik droom de gekste dingen, ik zou ze niet kunnen vertellen — en u zoudt me niet gelooven. Soms heb ik het gevoel, dat ik tien jaar van mijn leven zou willen geven om te weten wat droomen beduidt — en nog tien andere om te weten wat herinnering is."

„U bent verkwistend met uw jaren en u zoudt gauw aan een eind zijn —, er zijn nog zooveel meer geheimen dan die twee alleen.”

„En als ik ze weten mocht, die geheimen —, allemaal —, voor één enkel oogenblik —, en daarna dood —, zoudt u mij beklagen? Is dat dan leven, wat wij doen, altijd in den nacht, altijd op den tast?”

„Zoo denkt u stellig niet altijd.”

„Zoo denk ik gewoonlijk niet —, dat is juist zoo wonderlijk. Als iemand mij lief vindt en van mij houdt en mij begrijpt —, of als ik voel, dat ik van de menschen houd — niet van de menschen die ik ken, maar van de menschen die ik niet ken —, of als een vriend de „Kleine Nachtmuziek” voor mij speelt en mij daarna zegt, dat hij voor niemand in de heele wereld zoo mooi spelen kan...” ze zweeg en stond glimlachend verzonken als in herinnering.

„U vertelde mij van een droom en van vier gemetselde muren.”

„Ik weet het niet meer,” zei ze zacht en slap, „ik ben bang dat ik er teveel ophef van maak. Het was misschien een heel banaal geval. Hebt u wel eens voor iemand geknield?”

Hij glimlachte en schudde ontkennend het hoofd.

„Ik weet precies hoe belachelijk het is. Ik heb een heel scherp gevoel voor het belachelijke —, ik weet precies, als ik zelf iets belachelijks doe, of als ik mij aanstel. Maar toen was het niet belachelijk. Het werd het pas toen zij lachte. Voelt u wat ik bedoel? Toen zij ermee spotte werd het bespottelijk. En ik zelf heelemaal. En alles wat ik al die maanden had gezegd en gedaan —, de versjes, de briefjes, het uren wachten in den regen. Dat had ik al die maanden niet gevoeld, niet vermoed — al die maanden dat zij een vertooning van mij maakte voor anderen —, en toen ik het ineens besepte, alsof de bliksem in mijn hersens sloeg —, en toen mijn „ideaal” daar stond en lachte — giechelde als een winkeljuffrouw — dat was het ontwaken tusschen vier gemetselde muren en nergens een uitweg. Ik voel wel —, nu ik het zeg, klinkt het allemaal flets en flauw, onecht misschien —, het overtuigt mijzelf nauwelijks meer. En toen leek het mij de eenige, de natuurlijke, de aangewezen oplossing. Is het niet wonderlijk, dat ik het nu, na zoo kort, nauwelijks meer navoelen kan? De meeste menschen zouden de gevolgtrekking maken, dat het toen ook niet „echt” was, maar ik weet beter.”

„Natuurlijk. Onweer gaat voorbij en was toch ook „echt”, zoolang het er was.”

„Ik ben blij dat u zoo denkt —, en dat u mij niet als de anderen bij voorbaat oppervlakkig vindt.”

„Altijd de „anderen”!”

Ze bloosde.

„U hebt gelijk. Ik geef meer om ze, en om hun oordeel vooral, dan ik erken. Soms —, en soms ben ik dan weer zoo geweldig zeker van mij-zelf en zoo trotsch. Het eene oogenblik ben ik volkomen anders dan het andere —, alsof ik niet één mensch was, met één hart en één paar oogen —, maar honderd menschen, met honderd harten en honderd paren oogen. Dat geeft zoo'n verward, onzeker gevoel.”

Hij antwoordde niet en peinsde even.

„Hoe komt u hier, juist hier?”

„Beschikking van hoogerhand. Deze verbintenis is in den vrouwenkiesrecht-hemel gesloten. Mary, mijn gastvrouw, en mijn zuster Josefine, kennen elkaar al jaren — door de banden der propaganda saāmgespoerd — ze vinden elkaar sympathiek. En ik had geen voorkeur.”

„En wie hebt u hier nu leeren kennen? Het zusje — hoe heet ze? — Gerda, natuurlijk, maar ze is veel uit logeeren. Dat is jammer voor u.”

„Betrekkelijk — ze herinnert me altijd aan mijn eigen liefdelooze snoodheid. Want ik durf het bijna niet te beken-
nen, maar in mijn hart kan ik de lieve, alom beminde Gerda óók niet zetten —, ze is zoo snoezig verliefd en zoo vol van Erik, die eigenlijk wiskunde had zullen studeeren en nu rechten doet tegen heug en meug, omdat hij de opvolger hoopt te worden van een kindschen oom aan een bank of zoo.”

„En vindt u dat zoo erg?” lachte hij.

„Maar natuurlijk vind ik het erg,” zei ze met een opzettelijken geprikkelden nadruk, schoon ze geen oogenblik geloofde in zijn voorgewenden twijfel en wel voelde, dat hij haar erg-vinden begreep en dat het hem aantrok, „wie zou dat niet erg vinden. Ik zou nooit willen trouwen met een man, die iets deed, waar hij geen zin in had en om „vooruitzichten” een mooie studie vergooide.”

„Meent u dat werkelijk?”

Ze kreeg een kleur, maar ze bleef hem aanzien.

„Ja —, ik meen het heel echt,” zei ze ernstig en vast „en ik weet precies waarom u het vraagt. Zal ik het zeggen?”

„Als we het allebei weten? Wie zijn er nog meer?”

„De zuster van den aangebedene, Coba, medisch student.”

„Jawel, die ken ik —, nogal een pedantje, nietwaar?”

„En zoo leelijk —, en zoo onbehaaglijk met dien stijven knoedel en die piekharen in haar nek.”

„Ook al mee overhoop gelegen?” plaagde hij.

„Och —, die opgeblazenheid omdat ze zich door wat boeken heeft heengegeten en een dood mensch in mootjes gesneden. Ze mogen zeggen wat ze willen, maar meisjes maken veel meer ophef van hun studie dan jongens.”

„Jawel,” lachte hij, „dat kan wel waar zijn. Ze worden er een beetje topzwaar van, is het niet? De geleerdheid kijkt ze wat al te erg de oogen uit. Maar u gaat toch zelf ook studeeren?”

„Klassieken — ja, als ik het zoover brengen kan. Ik werk voorloopig voor mijn staatsexamen —, en misschien kies ik dan wel wat anders. Over rechten heb ik ook gedacht —, pleiten zou heerlijk zijn — maar het wordt mij afgeraden juist omdat ik het mij te mooi voorstel. Daar voel ik wel voor — voor dat bezwaar. Overigens zal ik dan mijn best doen, niet topzwaar te worden.”

„Blijft u hier nog lang?” glimlachte hij daarna, „in de vrijwillige ballingschap, meen ik.”

„Ik weet niet,” zei ze met een blos, „ik voel me op het oogenblik eigenlijk veel verdraagzamer en toegeeflijker dan een uur geleden. Buitensporig zachtzinnig. De dingen hebben hun ergste verschrikkingen verloren —, nu ik ze heb kunnen zeggen. Gelooft u niet, dat Javanen tot „amok” komen, omdat ze zoo gesloten zijn? Ik dacht het vroeger al —, ik voel er soms iets van in mij, hoe ik „amok” zou maken als ik nooit iets loslaten mocht. Maar nu,” ook met de bedoeling hem iets vriendelijks te zeggen en daardoor te behagen, zei ze warm, „nu ben ik dankbaar, omdat ik tegen u heb kunnen spreken, en als u het vraagt, dan zal ik naar de anderen gaan en vanmiddag als een toonbeeld van zachtzinnigheid aan tafel zitten — en rijstebrij eten, en met belangstelling en waardeering over Mary's dameskrans praten en voorlezen uit het „Maandblad” — tot het middernachtelijk uur.”

„Heb ik werkelijk zooveel verdiend?” vroeg hij glimlachend, maar ineens verlegen en teruggetrokken ook. De blijde, behaagzieke uitdrukking trok van haar gezicht weg, ze vond geen antwoord; in de stilte stond hij op en nam zijn hoed.

„Ik kom over een paar dagen nog wel eens naar mevrouw Rutgers kijken.” Hij zei het heel vriendelijk, maar heel zakelijk, het leek zóó naar de aankondiging van een doktersbezoek,

dat het „graag” niet over haar lippen kwam. Het zou opdringerig en onbescheiden hebben geschenen, zichzelf als het doel van zijn bezoek voor te stellen.

Uit het raam keek ze hem na, maar hij keerde zich niet om. Ze werd gloeiend rood van schaamte, omdat zij het had verwacht en hij het nu niet had gedaan —; ze had ineens van het alleen-zijn met zichzelf genoeg en ging naar beneden.

De avond was voorbij. Ina was moe — ze had zich verveeld, ze voelde zelf dat ze bleek was en het leek haar dat haar gezicht verwrongen moest staan van het herhaaldelijk gapen — van binnen voelde alles kil en leeg en verslagen. Ze had zich in deze samenkomst verblijd en het had niets opgeleverd dan verveling, ergernis, verbeterden wrevel en steken van twijfel en zelfverwijt. Ze lag nu op de rustbank, de oogen gesloten, terwijl Coba van 't Hoff, Geerte de Kruijff, haar vriendin die gastvrouw was, de kamer ordenden, de meubels rechtschoven, en onder voortdurend pruttelen notedoppen en koekkrumels van het vloerkleed opvischten. Deur en raam stonden tegen elkaar open; het was zeer warm geweest, maar nu woei de koude Novemberwind snijdend over Ina heen —, ze had wel graag een van beide dicht gehad, doch ze verroerde zich niet en ze vroeg niets, te dof, te moedeloos om geluid of beweging voort te brengen.

Waren dat, de bleeke, vooze meisjes, de slappe slungels van jongens, die de machteloosheid tot werken en scheppen op de trekken lag, de menschen die haar moesten schadeloos stellen voor de kille benepen deftigheid thuis bij Mary? Moest ze aan hun gesprekken, aan hun omgang haar hart ophalen en haar geest verfrisschen, moest ze in dien kring haar echte vrienden kiezen?

Alles wat ze gezegd hadden leek haar opgeschroefd en onecht, wat ze vertoond en uitgevoerd hadden voos en middelmatig, opgeblazen van eigenwaan en overschatting. De rauwe zenuwtergende muziek van den jongen componist, die „met elke methode gebroken” had, maar zoo „overstelpend-suggestief” improviseerde, de vale flodderige teekeningen, waar ze beurtelings met diepzinnige gezichten voor kwamen staan, en minuten lang in peinzen verzonken bleven, tot ze met half-verdwaasde oogen, als zóó aan een hoogere wereld

ontruikt, de hand over het voorhoofd strijkend, diepzinnige woorden fluisterend zwigend weer neerzaten op den grond, met opgehurkte knieën, het hoofd tegen den muur. Dat scheen de voorgeschreven houding, enkelen maar hadden op stoelen gezeten. En dat belachelijke kleine ventje, dat nauwelijks goed Hollandsch sprak en „aristocratie bestreefde” — democratie scheen in dezen kring al weer uit de mode — en het bleeke wezentje met haar vooze mopneusje, die bij een koperen-stoofjes-artist in den leer was en door haar fijngevoeligheid van het eene pension naar het andere werd gedreven, omdat ze het nergens kon uithouden, waar onderwijzeressen woon- den, — die waren zóó afstootend-„philistreus” dat ze niet kon tegenover ze aan tafel zitten.

Een jong acteurtje en een jonge schoolmeester, die voor een Duitsche akte werkte, hadden over de grootheid van Goethe en Shakespeare getwist, — het acteurtje hield het op Shakespeare, de ander zwoer bij Goethe —, en een aankomend genie met een kinbaardje had er met een stemmetje als een fluitje tusschendoor gelispeld: „Flaubèert, o Flaubèert” en daarop de oogen gesloten en gezwezen als uitgeput van zijn geestdrift. „Mystiek” deed opgeld. Verder was er veel op conventionele lieden en conventionele kunst, vooral ook op studie in alle graden en soorten gesmaald. „Inspiratie” —, „persoonlijkheid”, hadden de meisjes gezocht, en heur schuchtere hoofdjes op de schouders van de jongens gevleid. Ina had den heelen avond geen grap of lach, geen enkel snedig of geestig woord gehoord, zij zelf had niet veel gesproken —, ze voelde zich stug en wantrouwig en soms ook bij vlagen twijfelend aan zichzelf, aan haar vermogen om te begrijpen en te genieten. Ze waren allemaal zoo opgetogen —, zoo grif met hun bewondering, vol ijver om te toonen, tot hoever hun begrip, hun geestesverfijning wel ging —, ze spraken zoo hoog en zoo duister.

Hoe had ze er toe kunnen komen om in dit fijnbeschaafd gezelschap haar voorliefde voor Mendelssohn —, en een oud zwak voor Grieg te bekennen? Een groot, donker meisje, met een breeden mond, in een felgroene jurk, had even de schouders opgetrokken, smadelijk gelachen en zich zonder antwoord afgewend. Ze had haar wel kunnen bijten en van dat oogenblik af was haar stemming geheel vergiftigd en bedorven —, had ze niets meer gezegd, maar met een bitteren spotlach geluisterd, in haar hart schimpend tegen de machteloze, vooze kwakzalvers en hun zotte pralerij.

Het was overal hetzelfde —, en zij kon nergens aarden,

zij paste in geen enkele omgeving, stootte overal het hoofd en verwarde zich het hart als een vogel in een strik.

Ze dacht aan dokter Ramondt en aan de verleden lente. Na dien eersten keer had ze hem nog twee keer ontmoet, toen hij Mary bezocht —, maar kort en vluchtigjes; tot vertrouwelijk praten was het niet meer gekomen. En na Mary's herstel was hij heel niet meer teruggeweest. Mary had haar verteld dat hij het heel druk had, ongefortuneerd was, voor een veeleischende vrouw en drie kinderen moest zorgen, en aan vriendschappelijke bezoeken niet denken kon. En Ina had haar best gedaan natuurlijk te vinden, wat iedereen natuurlijk vond, en toch was teleurstelling lang nog in haar blijven nawerken, en een scherp gevoel van schaamte om haar eigen verwarde hoopvolle gedachten, haar vreugde en verwachting en bereidwilligheid, waar hij haar blijkbaar zelfs niet telde en het bezoek beschouwde als een wat langgerekte en misschien zelfs wat zware en taaie doktersvisite. Ze wist het wel al, dat voor de meesten dagelijksch werk en dagelijksch belang in de eerste plaats gold en boven de dingen van het hart recht en voorkeur had —, en toch maakte het haar kil en bedrukt, zoovaak zij het van nabij ervoer. Waren er dan werkelijk geen menschen, voor wie het gevoelsleven altijd in al zijn uitingen en vertakkingen boven het maatschappelijk leven ging? Ze wist allang van niet —, en toch verwachtte zij het steeds weer opnieuw. Ze dacht aan een voorval uit haar eigen leven —, een paar jaar terug, toen ze een deel van haar overgangsexamen koelbloedig had verzuimd omdat haar oude vriend, de gebrekkige klokkenmaker met zijn koolzwarten baard, haar dien dag een naamvers zou voorlezen en geven, dat hij voor haar had gemaakt. Het was langdradig en sentimenteel, het vers, maar het had haar toen bewogen om den toover der verheerlijking, ze had het niet vergeten, en de eerste regels haalde ze zich nu in gedachten.

In glanzen zijt gij mij verschenen,
Nooit had mijn hart 't geluk gedroomd.
Ach ga nu niet meer van mij henen....

De drie beginletters waren haar naam.

Toen waren ze haar hard gevallen, allemaal en zelfs Otto, de toegevende broer, die voogd over haar was sinds moeders dood, had haar schertsend vermaand: „eerst de zaken en dan het meisje.” Dat was de eerste keer geweest, dat ze

die platte, stuitende zegswijze vernam en er van rilde, maar daarna had ze die veel vaker wel gehoord —, en, erger, ervaren dat bijkans alle menschen zoo leefden, voor „de zaken” eerst en dan voor „het meisje” — of wat daar overeenkomstig aan was. Hoe vlak en vaal, kil en redeloos leek haar de wereld en het leven, zoovaak zij, die 't altijd weer vergat, daaraan herinnerd werd. En Ramondt was als de overigen ook, — om zijn drukke praktijk was hij weggebleven en had niet meer naar haar omgezien —, en hoe stellig had ze, zonder gezet overdenken, van hem verwacht, dat hij anders zou wezen.

„Ina, je slaapt toch niet? Sta op, dan gaan we naar boven en als Egbert bij uitzondering eens zoo minzaam is geweest om klaar te zetten —, dan kunnen we meteen een boterham eten.”

Moeizaam en lusteloos rees Ina overeind. Ze was nadat de anderen waren heengegaan met Coba achtergebleven om boven bij Geerte's broer nog een uurtje na te praten.

Ze liep kil, huiverend en diep-verslagen, na den onbevredigenden avond, het stil liggen in de kou, het verwarrend napeinzen, achter de anderen een duister trapportaal door, een oud wenteltrapje op en stond plotseling in een licht, warm, laag vertrek, onder een bruinberookte balkenzoldering.

Een bleeke jongen die bij het vuur zat te lezen, keek op en lei zijn boek neer bij hun binnenkomen —, een oudere man met een blonden baard rees geeuwend en zich verschrikt de oogen wrijvend, van de kanapee op. De jongste was Geerte's neefje, de andere haar broer.

„Zeker weer den heelen avond geslapen,” smaalde Geerte, „en niet klaargezet of niets.”

„Hè meid, slapen is zoo lekker —, bederf er nu niet dadelijk de goede uitwerking van. Als je mij even laat bescerven, zal ik helpen met alle macht.” Hij rekte wijd de armen boven het hoofd, strekte de beenen voor zich uit, stak de handen diep in de zakken en bleef zitten.

Een gevoel van verruiming en rust trok weldadig door Ina heen. De warme kamer, de oude meubels, de pijp damp, het gezellige, blonde gezicht, vooral de luchtige woorden deden haar goed tot in haar hart. Ze voelde een begeerte, het troebele, ontstemmende, hinderlijke, het wurmen en tobben van zich af te werpen en vroolijk te zijn.

Het neefje was gedienschtig opgestaan en verontschuldigde zich, dat hij niets had klaargezet.

„Onzin,” sneed Geerte af met haar besliste stem —, „jij

kon het niet weten. Als Egbert maar niet zoo eeuwig lui was".

Ina was, op zijn uitnoodiging, terwijl de drie zich van kast naar tafel repten, naast Egbert op de kanapee gaan zitten en toen hij opnieuw goedmoedig lachte om Geerte's vinnige woorden, lachte ze mee. Hij keek haar aan.

„Help me maar tegen mijn boosaardige zuster —, u moest eens weten hoe ik zucht onder haar heerschappij! Geerte, toe kijk niet zoo leelijk, vertel eens wat van den Idiotenkrans!"

„Jawel, jij zit daar maar lui en ik loop me dood en dan nog vertellen —, ik dank je."

„Wie waren er allemaal?"

„Vraag het Ina —, die is er toch ook geweest!"

Ina voelde zich vol van onberedeneerden jool.

„Waarom komt u er zelf niet?"

„Ik?" Ze proestte om de overdreven uitdrukking van zijn ontsteltenis, „lieve ziel, daar hoor ik niet. Daar gaat het mij veel te verheven toe, daar zou ik mij voelen als een haar in de soep."

„Zoo ging het mij ook. Ik hoor er ook niet, en ik geloof ook heelemaal niet dat ik in den smaak ben gevallen."

„Heb jelui nog van de „Sarcasmen en Reverieën" genoten?"

„Wat is dat?" Ina's oogen schitterden in de zijne, vol jolige behaagzucht.

„Weet u dát niet? Dan mankeert er drie-kwart aan uw opvoeding. Iets heel modern-verfijnds, lang niet voor de poes. Kip-op-hooge-pooten-stijl. Geerte heeft het mij eens willen voorlezen, de brave ziel, ze meent het zoo goed met mij, maar ik ben erbij in slaap gevallen — voorlezen is mijn beste slaapdrankje — toen ineens werd ik wakker van een zin en dien eenen zin heb ik onthouden, het was over een „dienstmeid van erkende en beproefde voortreffelijkheid" — of „voortreflijkheid" —, dat zou nog al weer moderner zijn."

„Stond er dat?" lachte Ina „wat onzinnig."

„Het is héél ernstig," zei Egbert „zoo moet je het zeggen tegenwoordig, bijvoorbeeld: „de boterhammen die mijn neef daar maakt, zijn van een jammerlijke scheefheid en schrielsesmeerdheid."

„Egbert, als je te lui bent om zelf iets te doen, maak hem dan tenminste niet in de war."

„Is het tot u doorgedrongen, mejuffrouw, dat ik lui ben? Het is de lust van mijn leven! Kom, we gaan aan tafel, en dan moet je mij nog meer vertellen."

Ze stonden op. Ina zat tusschen Egbert en het neefje in

—, maar ze zei geen woord tegen den bleeken verlegen jongen, liet tot twee maal toe een vraag die hij deed onbeantwoord en zag niet, dat hij pijnlijk bloosde. Al haar aandacht was voor Egbert —, alleen jammer dat hij-zelf zooveel aandacht voor zijn boterhammen had en daardoor niet voortdurend naar haar keek, — zij at heelemaal niet, praatte en lachte aanhoudend.

„Toen kregen we een vioolsolo. De kamer was halfdonker gemaakt, dat moest zoo. En daar voel ik op eens een wildvreemd, warm hoofd in mijn schoot —, en snikken, erbarmelijk! Achteraf bleek dat zijn geliefde. Het genie zelf viel flauw toen het uit was — hij lag voor lijk tegen de piano, met twee slappe armen naast zijn lijf, zijn kin op zijn borst. En toen zijn ze — zijn wettige geliefde en nog een stuk of drie onbaatzuchtige aanbidders — uit de andere kamer een kamerschut gaan halen, een heel zwaar ding, ze konden er haast niet mee voort, en dat hebben ze voor hem heen gezet en daar is hij den heelen verderen avond achtergebleven — nu en dan gingen ze kijken, ik denk of hij nog leefde, en dan liepen ze als kippetjes achter elkaar, op de teenen en hun hoofden, zóó vooruitgestoken, —, tegen het weggaan kwam hij pas weer voor den dag, heelemaal verwezen en bleek.”

„En vroeg hij niet: „Waar ben ik?” en „Is de booze man heengegaan?” Ze lachten beiden.

„Ik kan niet zeggen, Ina, dat ik je bijzonder aardig vind, voor den eersten avond dat je gevraagd bent,” vond Geerte droog, „ik vond zijn spel heel bijzonder en diepzinnig, hij is altijd zoo, als hij gespeeld heeft, er valt niets om te lachen.”

„Bij wie is dat ontluikend genie in den leer?” vroeg Egbert.

„Bij niemand, hij heeft alles uit zichzelf, nooit les gehad.”

„En daar vliegen ze in, daar vliegen ze met vlag en wimpel in,” schaterde Egbert. „Jullie hebt met zijn allen een tik van den molen beet. Behalve Coba —, die komt alleen om haar natuurgeliefden te bestudeeren. Je kunt niet ontkennen, dat je hier waar voor je geld krijgt —, en dat de psychiatrie, in jou vertegenwoordigd, de grootste verplichtingen aan Geerte's vriendenkring heeft. Jullie moet het toch ook maar van je klanten hebben, net als de kruidenier.” Coba lachte gedwongen. Het was duidelijk, dat ze zich min of meer geraakt voelde, nu Egbert zoo lichtvaardig over haar werk en wetenschap sprak. Ina had het op weg naar Geerte's huis ervaren, dat ze alles wat daarmee verband hield, geweldig zwaar-ernstig opnam —, niet alleen geen grapje duldde,

maar ook „leeken-opmerkingen” en „leeken-vragen” met stroeve hoogheid afwees. Het had Ina gehinderd, dat vertoon van wetenschappelijkheid, die inbeelding om wat boekenwijsheid, waarvan ze de aanmatiging voelde, maar niet bewijzen kon, zoodat ze vol schrik was gaan vreezen dat haar bitterheid en ongeloof voortsproten uit haar eigen aard, — maar nu Egbert ook háár dorst aantasten, ook háár niet ontzag, voelde ze een heimelijke voldoening. Het was als wreekte hij haar voor wat Coba haar had aangedaan, toen ze haar vragen en opmerkingen met een kil, verwaand lachje terugwees —, terwijl ze toch zeker was, niet onnoozel en onbescheiden te hebben gesproken en gevraagd —, en ze was hem er dankbaar voor, bewonderde hem om zijn durf. Ze bewonderde hem omdat hij zoo zeker was van zichzelf; — wat een kracht, wat een hoogheid beduidde zooveel zelfverzekerdheid. Hij doorzag het „ontluikend genie” in al zijn dwaze aanstellerij —, stak genadeloos den draak met de heele kwakzalversbende; hij, de volwassene, de man van gezag, die in het openbaar zijn meening gaf en naar wien anderen luisterden —, hij zat daar nu en zei gewone, huiselijke, prettige dingen, zonder malle diepzinnigheid, dingen, die zij verstond, die haar niet intimideerden of aan zichzelf deden twijfelen. En wat stond hij tegelijk hoog boven haar —, om die koele zekerheid, waar zij het niet verder dan innerlijke wrok en strijd en twijfel had kunnen brengen. Als lafenis nam ze zijn woorden tot zich, haar oogen schitterden en haar wangen gloeiden. Ze lachte uitbundig, toen hij Erik „dien geleerden lummel met dat hondenneusje” noemde —, en over Mary Rutgers, de voortreffelijke, de hoogstaande, de sympathieke, sprak als over „een witte boon van ’t verleden jaar” — ze lachte met voortdurend dat gevoel in zich, dat hij voor háár op al die menschen wreekte, wat ze háár hadden aangedaan. Haar wrok kwam los, ze liet ze vrij, ze klapte instemmend de handen en juichte opgewonden.

„Egbert praat altijd en over iedereen op dezelfde manier, maar hij heeft er nog nooit zoo’n overstelpend succes mee gehad,” merkte Geerte koel op —, maar het drong evenmin tot Ina door als de vorige opmerking over haar onvriendelijkheid jegens de menschen die haar genoodigd hadden. Het scheen haar, dat ze niet langer alleen was —, immers niets van wat haar anders altijd deerde en trof, kon haar nu bereiken —, het scheen haar, dat hij naast haar stond, haar beschermde —, zijn openlijke spottende minachting voor dezelfde menschen, die zij alleen maar in ’t diepst van haar

hart en in voortdurenden twijfel aan zichzelf dorst hoonen, scheen haar in 't gelijk te stellen —, haar van twijfel te ontheffen. Ze hadden tot dusver allen de macht gehad — ondanks haar groot woord — haar te intimideeren, omdat ze altijd zoo koel en vast hun weg gingen, niet driftig werden, niet schreiden als zij, niet, als zij, bij den dag wisselden van meening en gevoel, maar dag in dag uit zichzelf waren en bleven —, nu was die macht gebroken, door hem.

En dit was het heerlijke, het bijzondere, het gelukzalige —, dat hij haar scheen te onderscheiden temidden van alle anderen, over wie hij sprak met luchthartigen, zelfbewusten spot, als wezens ver beneden zich, dat hij haar aardig vond, haar voortdurend zijn aandacht gaf. En zij van haar kant, in een fel dringend verlangen die aandacht vast te houden, hem geen oogenblik de gelegenheid te geven, zich tot een der anderen te wenden, praatte en lachte onafgebroken, nauwelijks zelf wetend wat ze zei, niets anders begeerend dan hem met haar geest te behagen, van het eene onderwerp op het andere, verstond de vragen niet, die de anderen tot haar richtten, merkte zelf niet, dat haar stem telkens luider steeg, dat haar handen de eene snede brood na de andere verkruimelden, zoodat tafelkleed en vloer met de flarden bezaaid lagen, zonder dat ze iets gegeten had. Tegen de heele wereld had zij alleen gestaan, koppig en opstandig weigerend alles wat ze in haar hart vervelend en duf-burgerlijk en onnoozel vond als „sympathiek” „hoogstaand” en „knap” te aanvaarden, maar zwak en machteloos, want zelf nog tot geen enkel ding gekomen dan tot droomen, ondanks haar vurigen wil —, nu plotseling was hij daar en stelde haar in het gelijk en wreekte haar; hij dorst Coba aan, lachte om hare dorre ernst, aanmatigende geleerdheid, en wat zij voelde was bewondering en dankbaarheid.

Hij zag het, en nam het aan, keek haar telkens in de oogen, vol en diep, zoodat ze huiverde, zijn hand had al twee maal schijnbaar-toevallig de hare aangeraakt en was er even, warm en breed, op blijven rusten —, het bracht haar zoodanig in verwarring en vervoering, dat ze geheel vergat, dat ze niet alleen waren —, tot ze plotseling opschrok en tot bezinning kwam —, ze zag, dat Geerte verbaasd en geërgerd naar haar keek, dat Coba's dunne mond stijf gesloten was en haar wangen boos-rood gloeiden, dat het neefje naast haar bleek zag en zweeg, verlegen en verslagen —, het werd haar pijnlijk duidelijk, dat minuten lang zij alleen, die voor 't eerst hier en de jongste was, aan 't woord was

geweest en met druk praten en luid lachen elk ander gesprek had afgesneden en onmogelijk gemaakt —, en dat nu elkeen ontstemd was tegen haar. Elkeen, behalve hij —, en dat troostte haar, daaraan hield ze zich vast.

„We moeten naar huis, Ina, het wordt te laat.”

„Het is nog heelemaal niet laat,” weerde ze overmoedig af. Coba haalde de schouders op.

„Voor mij wordt het te laat —, maar doet jij wat je wilt.”

Het was duidelijk, dat ze Ina's geheimen toeleg al had geraden: haar alleen te laten weggaan en zelf door Egbert te worden thuisgebracht.

Ina's hart klopte in spanning, maar hij schilde met aandacht een appel, — het gesprek was hem blijkbaar ontgaan —, en nu stond ze hulpeloos tusschen Coba en Geerte, die haar beiden hadden doorzien. Geerte had geen woord gezegd om haar terug te houden, na haar opmerking.

„Nu?” vroeg Coba.

„Het was maar gekheid, ik ga met je mee.”

Haar stem was ineens bevend en heesch —, zou hij nu niet opstaan en aanbieden hen thuis te brengen? Hij was klaar met zijn appel en stond van tafel op.

„Is het droog?” vroeg Ina, alleen om zijn aandacht te zekerder op hun heengaan te vestigen, want niemand kon het weten en het kon haar niet schelen ook.

Hij ging naar het raam.

„Het is heel goed weer, volle maan — maar binnenshuis en op pantoffeltjes toch altijd het best —,” toen liet hij zich behaaglijk neer in zijn hoekje op de rustbank en strekte de beenen.

„Mag ik u misschien even thuisbrengen?” kwam schuchterblozend het neefje, „ik doe het heel graag.”

„O, wat heb ik een galanten neef,” spotte Egbert.

„Dank je, hoor,” zei Coba. Ina gaf geen antwoord, ze werd rood van toorn om het aanbod, dat immers haar toeleg verried, maar haar aandacht bleef fel en vast bij Egbert, ze had er zich al in geschikt om alleen te gaan, hij lachte haar toe van de rustbank, waarop hij zat en zij, de ontstemming die haar even beroerd had, met geweld verjagend, lachte ook, behaagziek vleidend en zag haar eigen gezicht, als voor een spiegel en hoopte dan plotseling weer dat hij toch zou opstaan en met haar gaan.

De andere jongen inmiddels was met hun hoeden en mantels binnengekomen, ze liet zich door hem in haar mantel helpen, zonder een woord te zeggen, bijna zonder hem aan

te zien, voortdurend Egbert toelachend —, haar instinct raadde haar dit wreed voorbijzien van den ander als het uitnemende middel om hem te vleien en vleind te behagen en te winnen. Ze schikte voor den spiegel de haren onder haar hoed en waagde het hem toe te knikken in het glas, hij antwoordde met een kushand en ze zag dat hij opstond en naar haar toe kwam. Ze stonden naast elkaar, maar ze wist nu niets meer te zeggen, ze voelde zich uitgepraat met een vreemd, leeg geduizel in haar hoofd en een strakken glimlach om den mond, terwijl het neefje Coba hielp en onder haar omslachtig aankleeden geduldig wachtte met haar overschoenen en haar mof en ze lachte luid en schaterend, toen Egbert, wijdbeens met de handen in de zakken, hoonde „De Volmaakte Sjen-teleman” —, zoodat de jongen bloedrood bloosde en niet dorst opzien.

Zwijgend gingen ze naast elkaar, Ina en haar zuster, op weg naar het station, Josefine had alles verteld van thuis, van de nieuwe plannen, ze was er opzettelijk voor overgekomen en nu liep elk van beiden stil verzonken in eigen gedachten —, Josefine, de oudere, klein en schriel, met in een bleek gezichtje een vriendelijken mond en groote, blauwe poppenoogen, Ina rank als een jongen, het hoofd rechtop, met de handen binnen in de zakken haar smalle heupen omvattend, zooals ze wel meer deed om onder het peinzend voortgaan in een zacht behagen aan zichzelf, zich halfbewust te verlustigen in de aanvoeling van het soepele glijden der gewrichten.

„Ten slotte heb jij dus nog gelijk gekregen,” verbrak Josefine nog weer eens het zwijgen.

„Als het niet om Otto ging —, zou het mij meer plezier doen. Je weet, ik heb wel eens graag dat de feiten mij in het gelijk stellen. Ze vinden mijn oordeel immers altijd zoo voorbarig en onbillijk. Jij vond het toen ook.”

„Ze deed zich zoo aanminnig voor in het begin.”

Ina trok de schouders op.

„Ze had toch altijd die koude oogen en dat ellendige tegelijk zegevierende en uitdagende glimlachje —, en jullie had oogen om het te zien.”

Ze zwegen weer even.

„Ik kan mij haast niet voorstellen, dat ze het durfde doorzetten, toen ze zag dat het Otto verdriet deed. Als je toch van iemand houdt —, wat komt het er dan op aan in welk huis je woont en hoe het ingericht is, al was het een krot met een tafel en een bank en een bed...”

„Maar het is immers een aardig gezellig huis en alle meubels zoo goed en soliede en uitstekend onderhouden. Hoe kun je dan zeggen van een krot met . . .”

„In het algemeen bedoelde ik. Dat ik in het geheel niet begrijp, dat huis en meubels er toe doen, als je van iemand houdt.”

„Neen, Ina, dat is dwaasheid. Als het huis werkelijk ongerieflijk was en slecht ingericht . . .”

„En als Otto er dan, zoo als het mocht zijn, aan gehecht was?”

„Jij vat ook altijd alles zoo poëtisch op. Ik vind het vooral zonde van de goede meubels —, die gaan nu op de veiling en de dingen van waarde worden getaxeerd en die mogen wij dan koopen, als we er zin in hebben.”

„Ik kan niet anders zeggen, dat het volkomen in stijl is en dat mijn „woorden vervuld” worden, om de profeten zaliger jaloersch te maken. Otto, de jongen die geen cent op zak kon houden en tot zijn schoolboeken toe weggaf, en die nu aan het taxeren slaat en zijn moeders goud verkwanselt aan zijn zusters. Wat gebeurt er met vaders boeken?”

„Die houdt Otto —, hij zal ze wel noodig hebben. Er wordt een soort van bibliotheek gebouwd met overal kasten in den muur, waar de kinderkamer vroeger was. En Annie krijgt een boudoir, het wordt allemaal heel voornaam en modern.”

„Ik kan er niet om lachen, omdat het zoo zielig is,” zei Ina en haar stem beefde, „dat onze Otto daar aan moet —, er komt niets dan ongeluk van.”

„Och, ongeluk. Als ze maar niet overdrijft, hij mocht wel eens wat ontbolsterd worden. Hij werd wel al heelemaal tusschen de boeren een boerendokter.”

„En wat dan nog? Was hij er niet gelukkig in? En waren ze hem niet dankbaar, de boertjes, als hij ze had geholpen? En was het niet aardig, ze op marktdag te zien komen met appelen of verschen room? Als hij zich loswerkt uit zijn boerenpraktijk, uit vaders oude praktijk, dan zie ik uit de verte wat er van komt; als het huis half tegen den grond ligt en Annie heeft haar boudoir en haar bibliotheek en de oude meubels zijn verstrooid naar de vier hoeken van de aarde” dan trekken ze hier heen —, dan is het haar ginds toch weer niet mondain en deftig genoeg, dan moet hij hier carrière maken.” Ze zweeg even. „Ik geloof dat ik maar nooit meer daar ginds terugkom,” zei ze snel en heftig, „ik kan Annie’s boudoir en haar bibliotheek al bij voorbaat niet zetten, ik heb van den heelen boel al volop genoeg.”

Josefine gaf geen antwoord —, ze gingen verder. Ergens in de verte floot een stoomboot —, dof en domp klonk het in de kilte van den Januari-achtermiddag.

„Hoor je?” vroeg Ina, ineens droomerig, „hoor je die boot? Weet je, waar mij dat geluid aan denken doet? Aan vroeger, aan de zomervacantie. Weet je wel, bij ons in de vaart? Als het water zoo blauw was en zoo spatte en sprong en vol zonnevonken stond en als dan die prachtige, bruine beurtschepen daar voeren, die soms zoo heerlijk glansden, met de kleine dronken jolletjes er bij bungelend en springend soms tegen de zwaarden op! Dan was er één zoo'n vrachtboot, die heette „De Martelaar” geloof ik —, en die floot precies als die boot ginds —, die hoor ik wel meer, soms 's avonds laat in bed, het is misschien ook een vrachtboot, en dan moet ik altijd zoo sterk aan dat van vroeger denken, dan ruik ik die zilte reuk van het water en ik zie de malva-planten, waar de steenen helling vol van stond —, en die we plukten, kaarsjesbloemen zeiden wij, weet je wel?”

„Ik herinner het mij niet,” zei Josefine, van haar stuk gebracht, nu Ina plotseling van onderwerp veranderd was en om de heftige trilling in haar stem.

„Dat kan niet —, want je was er vaak genoeg bij. Ik ben er nog eens bijna ingeduikeld, toen ik dacht, dat er een gulden vooraan tusschen de keien in het water lag. Achteraf bleek het een blikje.”

Maar ze zag, dat haar woorden in Josefine niets opwekten, dat niets in haar zuster weerklank gaf op wat zoo plotse-ling in haar was aangeslagen en ze zweeg en ging aan het overdenken, waarover ze met Josefine zou kunnen spreken, het laatste halfuur dat ze nog tezamen zouden zijn, nu ze elkaar in zoo lang niet hadden gezien en wel niet zouden weerzien voorloopig. Ze waren eigenlijk nooit intiem geweest, ze verschilden zooveel in leeftijd en in aard, doch daarin alleen zat het niet —, begreep Ina, het zat in haar eigen, algemeen onvermogen om een aangenaam, vlot, niets zeggend gesprek gaande te houden. Dat was immers altijd een moeilijkheid, een beletsel voor haar geweest. Maar ditmaal wilde ze haar best doen en belangstelling toonen in huishoudelijke dingen, vragen naar Josefine's werk voor de plaatselijke af-deeling van vrouwenkiesrecht, waarvan ze een ijverig en gezien bestuurslid was —, maar Josefine, haar oneerbiedige grappen van vroeger blijkbaar ook nog niet vergeten, antwoorde schichtig en ontwijkend en het was voor beiden een verluchting, toen de trein weggereden was.

Ina wandelde nu alleen naar huis. En ze vroeg zich af, hoe dat nu in elkaar zat, dat ze in sommige omstandigheden en tegenover sommige menschen bijna geen woord wist uit te brengen. Bij Mary aan huis had ze ook nog herhaaldelijk dien hinder ondervonden en een heimelijke benijding, bijna bewondering gevoeld voor het gladde praten, uren lang, van Mary en haar theevriendinnen, terwijl zij er linksch en stom bij zat. En daartegenover stond haar oude roep van wel-sprekendheid! Zij was het toch die op de school-praat-avonden van vroeger haar onderwerpen het best toelichtte, het sterkst stond in het debat. Debatteeren met jongens, dat was altijd haar glorie en haar heerlijkheid geweest, met oudere jongens liefst, met aankomende studenten, ze aan alle kanten vastzetten en ze slaan, niet met handigheid, die ze veraf-schuwde, maar met argumenten, die ze gereed overzag en goed formuleerde. Dat had ze van haar vader, was haar ge-zegd —, zijzelf had dien vader nauwelijks gekend. Maar dan later, dan had ze toch wel spijt gehad als diezelfde jongens zoo klaarblijkelijk liever de anderen, de „zachte” meisjes, die glimlachten en zedig zwegen en thee schonken, ten dans vroegen dan haar, en met hen babbelden en lachten in hoek-jes —, die andere meisjes benijdde ze dan om de hulde van de jongens, die ze tegelijk om hun kortzichtigheid verachtte. Meenden ze soms, dat zij ook niet babbelen en fluisteren in hoekjes wilde —, en naar zotte, overmoedige dingen luisteren en ze zeggen —, omdat ze, op anderen tijd —, niet van wijken wist en op haar stuk stond wanneer het om ernstige dingen ging?

Ze was nu een jaar bij Mary Rutgers en begon zich toch langzaam aan ook wel dien gemakkelijken, onpersoonlijk welwillenden gezelschapstoon te wennen, waaraan geen wer-kelijke welwillendheid, geen enkel positief gevoel ten grond-slag ligt —, ze vergiste zich ook niet zoo vaak meer in de bedoelingen der anderen, vermoedde niet altijd persoonlijke gevoelens van hartelijkheid, vriendschappelijkheid, hoffelijk-heid waar van niets dan van algemeene en geheel onper-soonlijke beleefdheid sprake was en liep daardoor niet zooveel kleine wonden en teleurstellingen meer op als in het begin. Maar haar ware aard was geneigd naar uitsluitend spreken over wat haar werkelijk belang inboezemde en vooral naar het duidelijk en direct uitdrukken van haar snel-opkomende en heftig-werkende gevoelens, afkeer en onwil zoowel als genegenheid, vriendschap, bewondering en wanneer degeen die zulk gevoel in haar had opgewekt, luisteren wilde, dan sprak ze bij uitstek graag over zichzelf.

Maar van dit laatste gaf ze zich geen rekenschap, terwijl ze haastig voortliep door de verlichte straten, waar de natte zware mistlucht tusschen de huizen hing.

Haar denken had haar teruggevoerd naar den avond bij Geerte de Kruyff, nu bijna twee maanden geleden. Toen had ze wel geweten wat ze zeggen moest, toen was ze om onderwerpen niet verlegen geweest, maar snedig en geestig, vaardig om te antwoorden en op te merken —, toen ze hem had willen bekoren en winnen. En met Ramondt, verleden jaar, den eersten keer dat ze hem sprak.

Wat ze alleen niet kon, was gezellig praten over niemendal, knus keuvelen, dat maakte haar rampzalig en moe, het zette haar onvermijdelijk tot gapen.

„Jij bent, geloof ik, pas op dreef als je flirten kunt,” had Coba scherp gezegd, een paar dagen na dien avond.

Ze was ervan geschrokken. „Pas op dreef als je flirten kunt” —, kon ze het geheel en al ontkennen, en was het dan niet, zooals Coba gezegd had, afschuwelijk, schandelijk, om nooit iemand te bekennen en zich in eenzaamheid voor te schamen en over te blozen dat haar geest en levendigheid voortkwamen uit dien bron? Ze had Coba niet meer ontmoet, na dien tijd, ze had hard gewerkt, trouw haar lessen in Grieksch en Latijn gevolgd, vooral veel en gretig gelezen, ze had ook Egbert niet meer gezien —, het was voorbij.

De eerste dagen was haar denken zoo fel en sterk op hem gespannen geweest, dat ze onder het loopen op straat herhaaldelijk opschrok en hem meende te zien, dat ze nooit de deur uitging, nergens binnentrad, of het was in de hoop hem ongedacht te ontmoeten —, maar die spanning was weggetrokken — en nu de vervulling uitbleef was er nauwelijks iets van het verlangen meer over. Ze wandelde en zwierf veel alleen en dan mijmerde ze dikwijls over de eindeloze en ontstellende wonderen aan haar eigen lijf en in de natuur —, het wonderwerk van den vijfgeleden bloedsomloop, van het dag-en-nacht stuwende, nooit-falende hart, over haar ademhaling en haar hersens, haar oogen en ooren — over de orde van planten en dieren, duizenden, duistere, dag en nacht werkende, nooit falende wetten, aan den geheimen wil van de waaiende winden om haar heen en de bedoelingen van de sterren boven haar hoofd, aan eb en vloed, boomen met hun sappen en vertakkingen, beesten met hun geledingen, aan licht en geluid, tot ze bang werd van ontzag, bang voor de aanwezigheid van dat lijf vol onbegrepen wonderen, vol onbekende,

vreemde werelden, waar onbegrepen wetten heerschten, waar haar wil geen macht, haar begrip geen vat had en alles buiten haar om vastgesteld en geregeld werd —, tot ze het voelde als een vreemd ding, waarvan ze de zwaarte woog, de vormen voelde, de warmte gewaar werd, dat ze hoorde kloppen en zuchten, dat zij machteloos en bang als van buiten af gadesloeg, terwijl het uit eigen macht en wil scheen te hooren, te zien en te gaan —, en plotseling bemerkte ze, dat ze aan alle kanten benauwd zweette, dat het was als werd ze door zichzelf verstikt en niet ademen kon. Thuis bij Mary vond ze dan maar met moeite haar aangewezen plaats en haar voorgeschreven houding in de vastgestelde regels en maatschappelijke verhoudingen terug, voelde ze zich afgetrokken en verdwaasd, met een licht, duizelend hoofd dat naar mijmeren bleef staan —, tot er soms in den loop van den avond een nieuw lief gezicht, een paar oogen, waarin zij belofte van vriendschap of meegevoel meende te lezen, of wel een belangrijk gesprek haar tot zichzelf en tot de menschen en de wereld terugbrachten.

Dezen keer voelde ze zich in de kilte niet anders dan verlaten en leeg. Ze sloeg gedachteloos de menschen gade, die zich in de nauwte tusschen de winkels en voor de verlichte ramen verdrongen, voelde zich ver en alleen, de klare spiegel van haar verbeelding scheen beslagen —, de bonte mijmeringen bleven uit.

Toen voelde ze ineens een verlangen in zich opkomen naar Coba te gaan en te weten of die nog van haar weten wilde, een bekend gezicht te zien, wat te praten, misschien ook anderen te ontmoeten —, vriendelijke dingen te zeggen en te hooren, Coba kende en zag zooveel menschen, en om dit vaste warme voornemen vlood de doelloosheid weg, stapte ze ranker en krachtiger voort.

Coba ontving haar als altijd en zooals ze iedereen ontving, koel-vriendelijk, maar ze vroeg haar niet, waar zij al die weken was gebleven en dat stelde Ina te leur, gaf haar in een kil gevoel de zekerheid dat ze toch niet meer dan een half-gewenschte vreemde was. Er zat bezoek, twee meisjes, studenten als Coba, de een kleurloos en vaal, met fletse oogen, maar de tweede groot en mooi, gekleed in donker fluweel, gebruind van tint, met donzen blos, rooden mond en oogen vol hooghartig zelfgevoel. Ze sprak op een toon van kalm gezag, blijkbaar den beiden anderen iets uitleggend —, in hun luisterend naar haar opzien lag de erkenning van haar meerderheid. „Zoo had Henriette moeten zijn”,

dacht Ina, die haar gadesloeg en ze voelde een scherpe pijn om de oude, bittere herinnering —, zoo groot en mooi en rustig en sprekend met kalm gezag, dan had ze haar kunnen dienen haar leven lang zonder schade aan haar eigen trots, want dat was immers waarnaar ze haakte, te mogen vereeren en dienen zonder schade aan haar eigen trots.

Het gevoel van kilte en leege verlatenheid was heen —, het scheen als had haar hart zich opgericht en klopte van kracht en verwachting, als gloeide het leven voller en sterker in haar op. Ze zat stil en schijnbaar rustig in het gesprek der anderen over hun eigen aangelegenheden, waarvan ze niet op de hoogte was en waaraan ze geen deel kon nemen —, maar langzaam aan begon ze onrustig te worden en van minuut tot minuut steeg die onrust. Het was als ving er binnen in haar iets aan te trillen, uit de kern van haar wezen vandaan door al haar leden heen, en tot buiten haar zelf, en naar de ander toe, als om die ander te bereiken, te omvatten en te omvangen, naar zich toe te halen, aan zich te binden, om er één mede te zijn —, het was als een stroom van warme onrust en zoet verlangen, zoodat ze niet stil zitten kon, zoodat ze van binnen uit werd gedrongen, gedwongen, op te staan, te bewegen, iets te doen dat de aandacht moest trekken van haar die dit in haar had opgewekt en contact scheppen tusschen hen-beiden —, ze voelde ook een schrijnend zoet verlangen haar wèl te doen en haar zacht en nederig te dienen. Ze stond op en nam het leege thee-kopje en vroeg haar met een teederen blik, een lach zonder woorden, of ze het weer vullen mocht —, de ander knikte haar toestemming en lachte vluchtig —, en ze bracht haar het volle kopje, reikte het haar met een fijn, vleiend beweginkje en voelde zich over haar stoel geleund, alsof ze de page was van een mooie koningin en eeredienst verrichtte; haar hart klopte zacht en vol, ze hield haar een schaalje met zoetigheid voor en lachte in haar oogen en bedwong maar met moeite een vreemden drang, als een trekken in haar hart, over haar schouder heen haar eigen wang even tegen den zachtbruinen, donzig-blozenden wang van de andere te vleien, maar ze bleef achter haar stoel en blies haar zacht, heel zacht even in den nek tusschen de losse, kreuwendende haren. De ander, in haar ernstig gesprek gestoord, keek om —, en lachte even, maar wat bevreemd en wat gedwongen als tegen een zonderling, lastig kind.

Ina voelde het onmiddellijk en sloop beschaamd, plotseling verslagen naar haar stoel terug. Maar een oogenblik later

was haar na zwakke worsteling dezelfde, bijna lichamelijke drang zichzelf met die andere in verbinding te brengen toch weer te sterk, ze zag rond naar een middel om opnieuw en nu bescheidener haar te naderen, ze trok van midden op tafel een schaalje noten naar zich toe, pelde er een en schoof die heel zacht over het wollen kleed naar de bewonderde toe, die nu luisterde, terwijl Coba met haar stugge, eentonige stem een artikel uit een vaktijdschrift voorlas. Ze keek niet op, maar de blanke hand greep het nootje en bracht het naar den mond —, Ina pelde een tweede, een derde, nog meer en schoof ze alle naar haar toe, at er zelf geen een, in een kinderlijk-dwependen drang, zich iets voor haar te ontzeggen —, en de ander at zonder omzien, rustig en gestadig. Eindelijk boog Ina zich naar haar toe, en fluisterde, vleierend, behaagziek „is dat nu niet heel prettig, om zoo bediend te worden?” De bewonderde keek op, trok even de wenkbrauwen omhoog en zei koel, met teruggetrokken bevreemding: „maar beste kind, ik ben mijn heele leven lang heusch heel voldoende bediend.”

Het bloed rees Ina heet naar de slapen, haar stem trilde schrill. „Je bedoelt door knechten en meiden —, maar een page is iets anders dan een knecht.”

„Och Ina,” zei Coba misnoegd, in haar voorlezing gestoord; ze liet het tijdschrift in den schoot zinken. Het derde meisje gaapte haar aan met onnoozel verschrikte oogen, de bewonderde antwoordde niet, trok even met de schouders, wendde het hoofd af en keek het raam uit. De aanblik van dat geringschattend-achteloos gebaar en het ellendig gevoel van eigen machteloosheid, belachelijkheid en beschaming tegenover de hoogheid en de rust van de ander deden Ina alle zelfbedwang verliezen.

„Stik, stik jullie allemaal,” gilde ze plotseling, sprong op en rende de kamer uit.

Ze stond nog in de halfdonkere gang met razend hoofd en heete handen haar goed te zoeken op den overvollen hanger, toen Coba haar uit de kamer achterop kwam.

„O, sta je daar nog? Zeg, je moest hier voorloopig maar liever vandaan blijven. Je schijnt tegenwoordig heelemaal niet meer te weten, hoe je je bij beschaafde menschen gedragen moet, ik heb er genoeg van, hoor. Vroeger al dat gekibbel met Erik en toen... enfin... en nu dit weer...”

Ze zweeg, ze voelde dat Coba terloops, maar met bedoeling op den avond bij Geerte duidde, maar ze was te slap en te ontdaan na haar uitbarsting om op dien nieuwen steek in te gaan. Zonder een woord meer ging ze heen.

Met heete keel, de handen in de zakken verknepen, repte ze zich ellendig, hijgend in donker voort, zonder opzien —, toen ze plotseling een luiden groet naast zich vernam en zich door een uitgestreken arm voelde tegengehouden. Even een schrik en toen herkende ze hem en bleef staan en riep zijn naam jubelend en smeekend tegelijk, in de plotselinge vreugde vergetend dat ze hem nauwelijks nog kende... Egbert, o Egbert —, en ze hief een bleek, vertrokken gezichtje naar hem op, waar plotseling de als in den schok ontbonden tranen overheen stroomden.

„Wat zullen we nu beleven? Zitten ze je op de hielen?”

Ze trachtte te glimlachen, maar haar mond vertrok bedroefd, ze snikte in haar zakdoek als een kind. Hij nam haar arm in de zijne.

„Kom, laten we samen gaan —, en dan zal ik je beschermen.”

De luchtige, schertsend gezegde woorden maakten een eendeloos gevoel van rust en veiligheid en dankbaarheid in haar gaande, ze omkleemde vaster den ruigen, dikken mouw.

„Ja, laten we samen gaan —, en bescherm me.”

„Maar wat is er dan?”

Toen begon ze te vertellen van al het ongelijk en den smaad die haar zooeven waren en voortdurend werden aangedaan —, van de omgeving thuis bij Mary, hun dorre, afgemeten ernst, hun ijle, ijzige, onpersoonlijke wellevendheid, hun aanmatiging, hoe ze dagelijks hun stokpaardje bereden, hun vrouwenkiesrecht-stokpaardje, hun maatschappelijk-werk-stokpaardjes, hun hygienische kleeding-stokpaardje of colleges liepen in alle mogelijke geleerdheden, tot „Zuivere Rede” toe en zich voor de rest van den dag bezighielden met dezelfde leege beuzelpraat, en opgingen in hun zaken, hun scholen, hun tuintjes, hun kleeren zonder geestdrift of vervoering, of diepte of heerlijkheid.

„Het zijn geen mensen,” kreet ze, „ze kunnen niet lachen, en ze kunnen niet schreien, het zijn holle poppen, sponzen die opzuigen wat je in ze giet en leegloopen als je knijpt —, ik ben ze beu, ik ben ze moe —, ik haat ze, allemaal.”

„Maar mij toch niet, hoop ik!” schertste hij luchtig.

„Nee jou niet, jou alleen niet.”

Ze zei het ernstig en zweeg daarna met een diepen, verluchtenden zucht als een kind dat zich heeft mogen uitschreien en getroost is —, stil ging ze naast hem in donker, ze waren tot buiten de stad gekomen en liepen op een verlaten landweg; warm en groot lag zijn hand om de hare,

zij ademde zacht en diep, als zoog ze zomerweelde uit den killen winterdamp.

„Het zijn allemaal benepen burgerlijke proleten, de een zoo goed als de ander — jij bent veel te goed voor de heele bende. Blijf jij maar bij mij.”

„Ja.”

„Wil je werkelijk?”

„Ja... ja... ja,” zei ze in gesmoorden jubel.

„Was je al niet dien avond bij mij thuis een beetje verliefd op mij?”

Ze antwoordde niet dadelijk, en vroeg het zich in haar vermoeide gedachten af, „was ik werkelijk?... ik geloof eigenlijk niet... ik meende, dat hij op mij...” —, maar ze zei niets. Ze lachte maar even en gaf er zich tegelijkertijd rekenschap van hoe ze hem zooeven zijn naam had toegejubeld, hoe ze zonder aarzeling met hem was gegaan en nu naast hem ging in eenzaamheid, innig gearmd, op een donkeren weg. Hoorden ze niet bij elkaar? Zou het niet schijnen als wilde ze kinderachtig en laf en onedelmoedig die overgave loochenen, dat vertrouwen herroepen, wanneer ze ontkende, dat ze toen al op hem verliefd was geweest?

„Nu dan,” drong hij aan, „kom er maar eerlijk mee voor den draad.”

„Jij op mij...?” vleide ze.

„Wel mogelijk,” ontweek hij lachend, „maar jij op mij?”

„Ja,” bekende ze nu innig.

„En wil je het dan nu wel blijven?”

„Ja.”

Hij bleef ineens staan, sloeg den arm om haar schouders en hief met de vrije hand haar gezicht naar zich op. Ze glimlachte, sloot de oogen en voelde de warmte van zijn mond, het ruige kreuwen van zijn baard overal op haar gezicht, in een halve bezwijming.

„Moet je eigenlijk niet naar huis?” vroeg hij, toen ze weer voortliepen.

„Nog lang niet,” lachte ze —, haar oogen schitterden, haar hart ging als ten dans in haar borst.

„Wordt er dan niet bij jou thuis: „precies als aan wal geslapen en ontbeten”?”

„Jawel, maar het kan mij niet schelen.”

Maar wat later vond ze het zelf beter naar huis te gaan, ze konden ongerust worden —, het was al laat en donker, ze kwam altijd anders op tijd. Ze was maar even uitgegaan om Josefine weg te brengen —, het was bijna niet om in te

denken en te gelooven dat alles zoo ineens gebeurd was.

„Hou-je werkelijk van me, Egbert?” vroeg ze fluisterend, „zoo’n groote man van zoo’n klein meisje?”

Hij lachte vriendelijk en gevlaid. „Het kleine meisje wordt ook wel grooter,” voorspelde hij goedig, vaderlijk. En ze spraken af, dat ze elkaar de volgende dagen en alle volgende weer zouden zien.

In de weken die volgden kende Ina geen andere vreugde dan de alles-omvattende en alles-vervullende vreugde van bij Egbert te zijn, ging al haar denken, al haar willen, al haar zorgen en bezinnen uitsluitend uit naar hem, naar zijn welzijn, zijn behagen, zijn geluk. Ze was, nadat Mary haar dien eersten avond en daarna herhaaldelijk om wegblijven van tafel of laat thuiskomen met schimpscheuten en verwijten hard gevallen was, eerst als tegen een klein, onordelijk kind, later, toen ze de waarheid vermoedde, als tegen een gemeene deern en nadat ze ten slotte over „slechte invloeden” op Gerda had durven spreken —, eindelijk in een snel genomen en snel volvoerd besluit het huis uit getrokken en op kamers gaan wonen. En toen ze daar eenmaal zat en genoot van haar onbelemmerde vrijheid verbaasde ze zich, dat ze niet veel eerder dat besluit had genomen. Doch het leek alleen maar zoo eenvoudig, begreep ze bij nader overwegen, dat breken met de zeden van haar oude huis, met haar oude omgeving en ze kon het alleen nu Egbert er haar de kracht toe gegeven had. Nu ze met hem was, nu ze hem had, durfde ze zonder bezinnen, zonder aarzeling alles aan, kon niets haar meer deren of vervaard maken. Ze had Otto voluit de waarheid geschreven, hij was haar voogd, en onrustig zijn antwoord afgewacht, want ofschoon hij zelf niet in staat was haar minderjarigheid te misbruiken om haar het geld te onthouden waarop zij recht had en daardoor te dwingen haar vrijheid op te geven, hij stond onder Annie’s invloed. Zij had hem wel tot het vernielen en opruimen van haar vaders huis en erf en goed weten te brengen. Doch Otto’s brief bleek vol wijzen vaderlijken raad, zonder hardheid, blijkbaar buiten Annie om en zeer duidelijk onder den indruk van zijn eigen huwelijk geschreven, aarzelend en bedroefd van toon. Het had haar smartelijk getroffen —, doch maar vluchtig, haar hart kon anders smart niet bevatten, zoo vol het van eigen vreugde was. Een heerlijk leven was begonnen, een blijgeestig jongensbestaan, zooals ze het niet voor zichzelf had durven droomen. Alle beklemming van het dorre, zwaar-

wichtige, de afgemeten saaië geleerdheid en holle zelfoverschatting in Mary's kring viel van haar af —, Coba met haar onverteerbaren ernst, Erik met zijn stuitende eierzucht en meerderheidsvertoon —, Gerda was vergeten en de eenige die zij terug wenschte te zien was Coba's vriendin, die haar gekrenkt had, om haar aan Egberts arm een triomfeerend gezicht te kunnen toonen.

Leven kunnen zonder al die menschen, die niet waren van haar geest, die niet deelden in haar gevoel en wier vriendschap een zachtzinnige tijdpassieering, die geen offers bracht of vroeg, op het best een welwillende misleiding en zelfmisleiding was, bevrijd zijn van hun benauwende vooroordeelen, hun pietluttige ordentelijkheid — het was als woei er een vrije wind over een frissche wei, wanneer ze het overdacht. Alleen leven had ze niet gekund —, doch ze had nu hem, voor haar dagelijksch gezelschap, een dagelijksche vervulling en oogentroost. Hij was zoo knap en zoo felgeestig —, hij kon zoo meedoogenloos spotten —, niets van wat menschen deden of van wat menschen zeiden was in staat hem iets van zijn onverstoorbare kalmte te ontnemen —, niets in hun doen en laten kon hem schokken of deren —; niets hem aan zichzelf doen twifelen, niets had hij van die halfheid en lafheid en zwakheid die haar eigen omgang met menschen zoo bemoeijikt had, die niet onderwerpen had gewild en niet opstaan had gekund. Er was geen naam die hem intimideerde, geen reputatie die indruk op hem maakte, geen doode vorm of versleten traditie, waarin hij zich gebonden voelde —; wat was dat heerlijk, zoo groot en sterk te zijn, zoo boven vrees en vooroordeel uit, zoo alle „oûbakken” moraal ontgroeid — zoo zou zij zelf nu ook, door hem en met hem, misschien en mettertijd mogen worden. Hij was heel moeilijk te voldoen en stelde hooge eischen. Soms gingen ze samen in musea of naar schilderijtentoonstellingen — hij schreef in een dagblad over schilderijen en besteedde daaraan den vrijen tijd, dien zijn werkkring aan een bank hem liet — en dan vertelde hij haar, wat er ontbrak aan de verschillende doeken, die zij heimelijk al gauw geneigd was mooi te vinden; ze waren meestal „hol-romantisch,” of „zoetelijk” of „gelikt,” vaak ook „niet uit de verf,” een enkele maal „wel tonig.” Zij begreep wel niet precies wat hij bedoelde, maar ze aanvaardde zonder voorbehoud zijn gerijpt oordeel boven haar eigen gebrek aan ervaring en aan cultuur, waardoor ze geneigd was, alles maar „mooi” te vinden en haar bewondering steeg, naarmate de makers der „holle” of „niet uit de verf”

gehaalde schilderijen klinkender namen droegen. En zonder dat ze het wist of vermoedde, deed haar wrok tegen een wereld welke haar tot nu toe alleen teleurstelling en bitterheid had bereid, haar trots gedeerd, haar zelfgevoel geschonden, zich gretig te goed aan den meedoogenloozen spot en niets-ontziende afkeuring van hem, den eerste, die haar vreugde bracht en tegelijk tot zich ophief en vleide, door haar deelgenoot van zijn oordeel te maken.

Ze vermeden de menschen, tot zelfs het hart van de stad en de winkelstraten met hun zielloos, ontzenuwend gewoel. Zij beiden hadden geen van die duffe, geestelooze wezens, die hun leven vulden met slenteren, leuteren, eten en drinken, voor hun geluk noodig, zij hadden aan zichzelf en aan elkaar genoeg.

Vaak ondernamen ze groote tochten te voet de stad uit en naar de naburige dorpen en dan zag ze Egbert in zijn kracht en glorie. Hij was onvermoeid en wist overal den weg, geen regen kon hem deren, geen tegenspoed hem ter neer slaan —, hij ging fluitend met rustige stappen over harde wegen en door mul zand, troostend als haar de moed ontzong, wanneer de weg te lang viel, of wanneer ze prikkelbaar werd van een enkele maal verdolen en dwalen. Op die wandelingen vertelde ze hem veel van haar jeugd, want elke vroege bloem die zij plukte, het blanke lentelicht, het ijle waas over de boomen, de glansen van het water, de bitter-zoete reuk van den bottenden berk bond stroomen van herinnering in haar los. En bij elk geluid dat ze om zich vernam, was het als werd er iets in haar aangeslagen, dat weerklank gaf en meetrilde. Het was als werd haar geest in de open ontvankelijkheid van haar vroegste jeugd, plotseling en heerlijk herboren, elk ding was als toen, weer meningsvol en zoet, had diepte en verschiet, ook het kleine, het schijnbaar-geringe en vlakke gebeuren. De dorre jaren schenen niet geleefd, ze was weer kind als toen. En ze vertelde hem van alles, van de plaatsen waar ze deze of gene bloem placht te zoeken, van de plekjes aan slootkanten, waar ze op haar rug had gelegen en tusschen het hooge boomenloof naar de hoogere wolken gestaard, tot ze als vastgegroeid zich voelde in den vochtigen grond, bedwemd van grasgeur, zalig in zwijmelzoete vergetelheid, de zware wereld en het heden als onder haar voeten weggezonden en zijzelve opgegaan in het groote ijle Al. Hij luisterde glimlachend en antwoordde niet veel, maar op een dag zei hij haar plotseling, dat ze de dingen die zij hem op hun tochten vertelde, eens opschrijven moest, dat ze er ver-

tellingen van moest zien te maken. Hij kon haar voorspellen, dat er een schrijfster in haar stak —, ze moest het werkelijk niet onbeproefd laten, maar eens wat aan een tijdschrift zenden —, lukte het, dan kon ze immers geld verdienen en naam maken —, en ze zouden, eenmaal getrouwd, zorgeloos en zalig samenleven.

Ze schreef haar lessen af —, Egbert had haar afkeerig gemaakt van de botte schoolmeesters met hun dorre, verwaande wijsheid, hun nuttelooze geleerdheid, zonder welke het leven veel beter was; ze nam alles wat hij zeide zonder voorbehoud aan, en deed zonder aarzelen wat hij haar ried.

Hij kende haar beter dan zij zichzelf kende en hielp haar zichzelf te verlossen van oude wanen en vooroordeelen, die haar nog te veel van de vurig begeerde vrijheid ontnamen. Ze dronk gretig de slakende reden in. Vóór alles wilde ze nu vrij en onafhankelijk zijn, los van menschen en hun heerschzucht, en hun opgedrongen meeningen, in volkomen vrijmachtigheid leven, met tot eenig richtsnoer haar eigen wil. Haar trots groeide uit en schoot op als een overweelderige plant. Ze had nog altijd een oud ontzag, een schroomvallig-verborgen eerbied voor Kerk en Geloof in zich, maar Egbert leerde haar wat die gevoelens in waarheid beduidden, en hoe zij er zich van moest ontdoen. Het was op een Zondagmorgen, dat ze op hun weg naar buiten een kerk zagen uitgaan en Egbert zijn grimmigen spot luchtte tegen het schijnheilig-oogverdraaiende „Godsvolk”, tegen de wauwelende dominees, de „steken,” die onmogelijk anders dan idioten of bedriegers konden zijn, dat Ina halfbeschaamd een zwak protest waagde; toen onderrichtte Egbert haar hoe haar sluimerend ontzag, haar afkeer van „spotten” met „heilige zaken” een waardeloos overleefsel was van eeuwenlang primitief en barbaarsch bijgeloof, van geslacht op geslacht overgegaan, altijd maar weer opnieuw aanvaard door zwakhoofdige weekelingen, die een onbeholpen en kromme verklaring zochten voor wat ze in de Natuur vreesden en niet begrepen, en in hun slap onverstand, hun weeken hang naar zoogenaamde „bovennatuurlijkheid” met redelijke verklaringen geen genoeg wilden nemen. Het was zijn, Egberts, overtuiging, trouwens die van elk verstandig mensch, dat alle dingen met de nuchtere, materiele middelen der natuurwetenschappelijke onderzoekers zouden worden opgelost. Ina moest toch vooral niet gelooven, dat de dominees zelf de dupe waren van hun gewauwel. Zij waren of afhankelijk van de grooten en machtigen der aarde of ze spanden met die grooten en mach-

tigen samen om den kleinen man te knoeien, het arme volk dom en verdrukt te houden. Dat was de mop van hun zoogenaamden strijd tegen ongeloof, dat was het heele eieren-eten: de proletariërs moesten bedwongen worden onder de Vreeze des Heeren, gepaaid met den Hemel, overdonderd met de Hel —, het geloof en de kerk waren eenvoudig maatschappelijke machtsmiddelen, een speculeeren op overleefselen van bijgeloof in zwakke geesten —. en zoowel het bijgeloof zelf als het machtsmiddel dat er uit gekweekt werd, was onherroepelijk bestemd te verdwijnen bij het vorderen der beschaving; een betere toekomst zou stellig geen kerken en dominees, geen dweperij en „geloof” meer kennen.

Zoo leeraarde hij en Ina luisterde en geloofde hem en omdat ze in de eerste felle opleving van haar vrijheidsdorst en onafhankelijkheidsdrang, in de versche roes na het losbreken uit familie-verband en maatschappelijk verband, niets in zich dulden wilde, dat op angst en afhankelijkheid wees, dat „dom bijgeloof” beteekende, „beschamend overleefsel” uit barbaarsche en primitieve tijden —, wierp ze alles dat haar van deemoed en Godsvrucht restte als minderwaardig uit zich weg, als een roekeloos en balddadig beeldstormer sloeg ze al de oude heiligenbeelden in zich tot scherven.

Ze had Egbert verteld van haar tobberijen en twijfelingen over „goed en kwaad”, „recht en onrecht”, „waarheid” en „leugen”, hoe ze daarin voor zichzelf nog geen oplossing en uitkomst zag, nog geen richtsnoer had gevonden; hij wees zonder aarzelen voor al die „woorden” en „begrippen” hun juist verband aan en hun juiste plaats. Ze hadden op zichzelf geen zin, ze waren nuchtere noodzakelijkheden aan het menschelijk samenleven verbonden, óók al weer ten gerieve der oude-wijven-naturen die nu eenmaal likten naar „boven-natuurlijkheid” als de kat naar melk, met „goddelijken” glans omkleed. „Waarheid” zoeken was dus al een bij uitstek kinderachtig en nutteloos bedrijf —, „moraal” en „deugd” was een maatschappelijk machtsmiddel van soortgelijken aard als „geloof” en wat Ina's veelvuldig denken over het wezen der menschen en de raadselen der natuur betrof —, dit had geen zin, alles, wat zij, als leek, daarover kon uitdenken, hadden filosofen-van-beroep, knappe vaklieden, al voor tientallen jaren tot systemen opgebouwd. Als ze lust had, kon ze het zoo kant en klaar in hun boeken vinden, beter geformuleerd dan zij het zelf ooit zou kunnen —, ze moest daar dus maar niet op eigen gelegenheid over denken, het bleef toch dilettantenwerk.

Als ze wat ouder werd zou hij haar wel eens wat van Kant en Schopenhauer te lezen geven, daar zou ze alles vinden wat ze weten wilde —, systematisch bijeen, hij zelf stelde er niet zoozeer belang in doch hij bezat die boeken wel, want ze behoorden tot datgene waar een beschaafd mensch niet geheel onkundig van mocht wezen.

Ina moest vooral niet te veel lezen, het meeste van wat er in Holland was en werd geschreven, kon toch vrijwel waardeloos genoemd worden. Buitenlandsche, vooral Duitsche en dan liefst klassieke litteraturen. Goethe, Heine, Lessing — Schiller was eigenlijk ook maar een tweederangs-poëet — en natuurlijk Shakespeare in de eerste plaats, dat was allemaal veel breeder, om zoo te zeggen, „uit grooter hout gesneden“, die kerels hadden pas wat in hun mars gehad! Hollandsche klassieken? Hij lachte —, die bestonden immers niet! Vondel? O ja zeker, de oude heer had prachtige verzen geschreven, maar hij was zoo vervelend en zoo bekrompen. Kende Ina „Lucifer“ —, en was er een kinderachtiger, onbeholpener voorstelling denkbaar dan die van het „Paradijs“? Bidprentjes-fantasie —, klokspijs voor den kleinen man.

Neen, Ina moest vooral niet gelooven in wat de schoolmeesters haar voorgepraat hadden —, dat was allemaal maar van vaderland, koek en amandelen, kinderachtige ophemelarij van armzalige Hollandsche grootheden, schrijvende dominees, koffiemakelaars en filosofen van den kouden grond. Alles, wat werkelijk groot was, stamde uit het buitenland. Multatuli?

Hij lachte weer —; in zijn tijd, och ja, 't kon misschien geen kwaad dat die dingen ook eens gezegd werden —, maar nu had hij toch werkelijk zijn jaren uitgediend, elk volwassen mensch was over „Ideën“-wijsheid toch wel al lang en breed heen, ze deden alleen nog maar opgeld in provinciale debatingclubs bij lange pijpen en in schooljongensvereeningen.

„Maar het „Gebed van den Onwetende“, Egbert, luister nu eens, dat heb ik toch altijd heel mooi gevonden. Ik begrijp zoo goed, hoe hij daartoe gekomen is.“ En Ina dacht aan den middag dat de oude klokkenmaker, haar vriend, het haar voorgelezen had —, terwijl zijn koolzwarte oogen glansden en zijn stem trilde van bewogenheid.

„Lees het dan nu nog eens, beste kind —, ik wed dat je het allemaal bombast vindt en zoo groen als gras.“

Hij leeraarde en Ina luisterde en nam aan. Dien avond thuis las ze het „Gebed“ weer over —, het viel uit elkaar, er bleef werkelijk niets over dan „bombast, zoo groen als gras“. Dat gaf een gevoel van onuitsprekelijke verluchting.

Wat was het heerlijk, zich zoo boven alles te kunnen en te durven verheffen, eindelijk volwassen te zijn, vrij en vrijmachtig, door niemand en aan niets gebonden, voor geen God en geen mensch langer vervaard, van geen enkel boerenbedrog de dupe meer, eindelijk los, eindelijk onafhankelijk.

Egbert en Ina kenden elkaar nog niet langer dan enkele weken toen ze op een van hun dagelijksche wandelingen in den namiddag langs een oud, verweerd huis met een vochtigen, grauwen afgebrokkelden tuinmuur liepen. Het werd blijkbaar gereed gemaakt voor den zomer, werklieden waren binnen en buiten bezig, droegen in het bleek paarse licht door de zwarte aarde van den platgetreden tuin kalk en blanke planken aan, en riepen en zongen en floten. Toen Ina er langs kwam en het zag, voelde ze plotseling een schok van herinnering. Ze herkende het huis als dat, waar ze in het verleden voorjaar zoo menigmaal eenzaam was voorbij gedoold, toen de appelboomen bloeiden en alles rondom riekte en ruischte en kweelde.

Ze hield Egbert staande en bleef dicht aan zijn arm peinzend kijken naar het donkere huis achter den ruigen muur, en zoo krachtig steeg de herinnering in haar op, dat het was als rook ze opnieuw de zoete bloesem —, die al zoo lang geleden vrucht gezet had en wier vrucht al zoo lang was vergaan.

„Is het niet vreemd, Egbert, dat het voorjaar mij altijd en hoe mooier het is hoe meer, zoo angstig en onrustig maakt? Het is dan altijd of alle dingen rondom mij spreken en fluisteren in een taal, die ik niet versta, de wind en het water en het gras en het jonge loof —, en dan voel ik niets dan een mateloos, smartelijk en toch zoo heerlijk verlangen —, verlangen moet ik het noemen, omdat er geen ander woord is —, maar er is niets bepaalds waarnaar ik verlang —, misschien is alles dan ál te zoet en ál te versch en jong en vol en kan ik het niet bergen en niet omvatten en maakt die overmaat van weelde mij onrustig. Hier voor dit huis, daar waar je die kale takken nu ziet —, dat zijn appelboomen, weet je, en die hingen toen zoo rijk en vol met rose bloesem over de grijze muren en dat geurde in dien eenen avond — ik weet nog goed, de lucht was nog vrij koel, zoo doorzichtig en zuiver, de hemel bleekblauw en ongewoon hoog en ruim, leek het mij, het woei een beetje —, dat geurde toen zoo heerlijk in schemerdonker, dat ik daaronder tegen den muur heb staan snikken van, ja ik weet

niet waarvan —, van dat wat ik mijn verlangen noem. Heb jij er eenig idee van wat zoo iets beteekenen kan?"

Hij had haar laten uitspreken en antwoordde niet dadelijk en dit was zoo ongewoon, in hem die steeds zonder aarzelen op elke vraag een antwoord of verklaring gereed had, dat ze verwonderd naar hem opzag. Hij glimlachte in haar oogen, kuste haar, drukte haar arm en antwoordde nog niet.

„Wat is er, Egbert —, waarom lach je en doe je zoo vreemd?" Ze voelde dat ze bloosde en wist niet waarom en zocht niet te weten waarom. „Begrijp je het, wat ik je zooeven vroeg?"

„Ik geloof van wel," zei hij, met hetzelfde glimlachje, „het is niet zoo heel moeilijk te begrijpen." Zijn toon duidde op verborgen gedachten, een duister en verward gevoel van onrust en onbehagen steeg even in haar op, maar ze drong het meteen terug.

„En wat is het dan?"

„Wel —, och, misschien vindt je het niet eens prettig dat ik het zeg."

„Ik begrijp je niet. Waarom zou ik niet prettig vinden, als jij mij zegt, . . . Ik vertel jou ook alles, en het is niet eerlijk, als ik jou een verklaring vraag, dat je die weet en niet zegt," — ze sprak met gewilde, opgeschroefde heftigheid.

„Is het niet voldoende als ik het begrijp?"

„Neen, ik wil het zelf begrijpen," — haar toon klonk geprikkeld.

Hij kuste haar weer, maar ze verzette zich, half in ernst, half schertsend.

„Ik zal het je zeggen, als we thuis zijn. Ben je er zoo erg nieuwsgierig naar?"

„Natuurlijk, als je zoo geheimzinnig doet."

„Laten we dan meteen naar huis gaan, wil je?"

Ze knikte, ze liepen haastig verder en spraken niet meer. Ina bemerkte dat Egbert gejaagd en onrustig was en dat haar eigen hart bonsde. Weer rees het gevoel van onrust en onbehagen naar boven en drong haar tegen de keel; ze keek hem van terzijde aan, hij bleef even staan en kuste haar, knikte haar lachend in de oogen en ze gingen door, haar wangen gloeiden rood.

Ze kwamen thuis in stilte en schemering. Geerte was afwezig zooals gewoonlijk, ze kwam, sinds Ina en Egbert elkaar kenden, bijna alleen nog thuis om te slapen. Ina was dan al naar haar huis en zag haar daardoor zelden —, ze had den indruk gekregen, dat Geerte niet bijzonder met haar

ingenomen was, maar bekommerde zich daarover niet. Boven op zijn kamer sloten de zware gordijnen het laatste licht al buiten, maar hij stak de lamp niet aan, haalde evenmin de gordijnen op, doch nam Ina plotseling in zijn armen en kustte haar wild, toen liep hij naar de deur en draaide den sleutel in het slot. Het gevoel van beklemming en vreemde verwachting vervulde Ina nu zoo geheel, dat ze het niet meer terugdwingen kon. Er waren in Egbert, voelde ze, verborgen gedachten en verborgen voornemens, die verband hielden met wat ze hem had gezegd en die haar juist door dat verband onbegrijpelijk waren.

„Kom nu eens naast mij op de bank zitten.” Ze liet zich meevoeren en poogde met scherts het angstig en benauwd gevoel van zich af te wentelen.

„Ik heb je nog nooit zoo geheimzinnig gezien.”

Hij lachte, nam haar hand vast en trok haar tegen zich aan, zijn vingers gloeiden.

„Vertel me nu eens, dat gevoel, wat je me straks vertelde, heb je dat vaak?”

„Ja, heel vaak.”

„Alleen in het voorjaar?”

„Ook wel in de herfst.”

„Maar toch het sterkst in het voorjaar? Bedenk je maar eens goed.”

„Mogelijk wel,” zei ze, aarzelend en verward. Het vaag gevoel van beklemming zwol in haar aan, tot een gewaarwording van angst, bijna afkeer, een begin van verzet, als voorvoelde ze een belediging.

„Dan zal ik je eens precies vertellen wat het te beduiden heeft —, maar niet boos zijn, hoor —, het beteekent alleen, dat het heel goed voor je is, dat je mij ontmoet hebt, en dat we maar heel gauw trouwen moeten.”

„Dat we maar gauw trouwen moeten...?” werktuigelijk, verward herhaalde Ina de woorden, toen liet ze vuurrood het hoofd op zijn schouders vallen.

„Boos?” plaagde hij, als tegen een kind.

Ze antwoordde niet, bleef roerloos. Ze voelde zich verward en verslagen en gekrenkt. Waarom dorst hij haar zoo iets zeggen? En waarom had ze hem onbeheerscht verraden, dat ze hem begrepen had, zoodat de verklaring nu niet af te weren was? Maar hoe zou ooit zoo iets waar kunnen zijn, zoo iets vernederends?

„Je begrijpt toch wel wat ik bedoel met „trouwen?” drong hij aan en leunde zijn wang tegen haar gebogen hoofd.

Ze beantwoordde de vraag niet rechtstreeks, hield hardnekkig het gezicht tegen zijn schouder gedrukt, haar stem klonk gesmoord. „Ik kan het niet gelooven, Egbert . . . ik geloof het niet, dat het dat zou zijn, dat het daarmee iets te maken heeft.”

„Maar natuurlijk heeft het daarmee iets te maken —, en je hoeft er je heelemaal niet voor te schamen —, het spreekt vanzelf. Als kleine meisjes zooals jij in het voorjaar staan te zuchten en traantjes te vergieten „aan den oever van een snellen vliet” of onder muurtjes met bloeiende appelboomen dan weten de groote menschen precies hoe laat het is. Maar de kleine meisjes weten het zelf niet —, of ze houden zich maar zoo —, en dat is ook heel aardig, dat mag gerust —, maar daarom is het evengoed wel zoo.”

Ze voelde dat hij antwoord en instemming van haar wachtte, maar ze vond geen woord en wist haar gevoel van ongeloof en onwil niet te overwinnen. Hij streelde haar de haren en liefkoosde haar al gretiger, maar het drong nauwelijks tot haar door.

Ze had hem tot nu toe geloofd in alles wat hij zei en geloofde hem dus ook hierin, ze dorst niets meer tegenspreken, maar het innerlijk verzet bleef als een krop in haar keel.

„Zie je, kleine meid, de menschen maken zich natuurlijk wel van alles wijs, net als jij nu doet en zoeken in zoogenaamd „verheven sferen” de verklaring van wat heel nuchter op den beganen grond thuishoort. Dat is hetzelfde soort gevoel, waar we het onlangs over hadden, dezelfde malle romantische dweperij van zwakhoofdige wezens, die de werkelijkheid niet aandurven. En die vloekwaardige dominees hebben het allemaal op hun geweten met hun idioot gekwebbel over „kuisheid” en „erfzonde.”

Zijn woorden bevredigden haar niet —, maar ze hield zichzelf voor, dat hij natuurlijk gelijk had. Hij sprak niet meer, drukte haar heftiger tegen zich aan —, het kon haar niet langer ontgaan, wat hij zocht; ze voelde zich slap en angstig, zonder verlangen, zonder wil tot verzet. Hij wilde het immers en zij hield immers van hem, zijn bijzijn was veilig en vertrouwd, wat hij vroeg was natuurlijk en ze mocht hem niet om den wil van het „onnoozel overleefsel” dat ook die „zoogenaamde preutschheid” natuurlijk was, afwijzen. Dus voegde ze zich naar zijn wil.

De volgende dagen toonde Egbert zich zonder veel woorden dankbaar-verteederd, hij hield onder het samengaan haar arm in den zijne en keek haar bij wijlen innig in de oogen.

Daardoor verdween haar aanvankelijk gevoel van schaamte, terughouding en vernedering en maakte plaats voor een blijden trots, omdat zij hem vreugde had mogen en had kunnen geven. Maar de weken verliepen en ongemerkt ging van dit nieuwe het bijzondere verloren en Ina gevoelde het reeds als een natuurlijk bijbehooren van haar leven met Egbert —, voordat ze er ooit toe was gekomen het te leeren gevoelen als een natuurlijk deel van haar eigen liefde en van haar eigen persoonlijkheid. Diep in haar, afgesloten van het daglicht van haar bewustzijn, maar niettemin uit schemer en stilte invloed oefenend, bleven de gevoelens van vernedering en schaamte en een hardnekkig ongeloof dat dit ooit het heimelijk doel van haar onbestemd verlangen had kunnen zijn.

Ze had Egbert gezegd dat ze, als hij het verlangde, openlijk bij hem wilde komen wonen, maar Egbert vond beter dat zij voor den korten tijd van haar minderjarigheid geen familie-beroering te weeg bracht en zichzelf niet meer dan noodig in opspraak. Meer dan eens spraken ze over trouwen en Ina, die zijn afkeer tegen de zoogenaamde „boterbriefjes-wettigheid” uit herhaalde gesprekken kende, sloeg een vrij huwelijk voor. Ze wilde niet, zei ze, heel ernstig, dat hij om harentwil een daad tegen zijn beginselen ging doen.

Maar Egbert lachte om het woord. „Beginselen!” Het klonk, vond hij, uit haar mond zoo grappig en zoo groen. Meende het kind nu heusch, dat hij tot die dwaze, onpractische „Principiën-Reiters” hoorde? Dan kende ze hem toch slecht! Zoo in het algemeen beschouwd was het huwelijk een onding, de verouderde instelling van een dwaze, verouderde moraal, waar een verstandig mensch allang aan ontgroeid was. Maar . . . , dat zij zich zouden gaan blootstellen aan het eindeloos geharrewar, de moeiten en verdrietelijkheden van een vrije verbintenis. Ina telde ze niet, want ze zag ze niet —, maar hij had er ervaring van bij anderen, hoe het je maatschappelijk gesproken achterop bracht! En bovendien —, de heele wereld was vol dwaasheid, maar konden zij daar iets aan veranderen of beteren? Natuurlijk niet. En daarom waren er geen belachelijker wezens dan die in hun eentje voor wereldhervormer wilden gaan spelen —, de „Reinlevers”, de Vegetariërs, ze schreeuwden zich, bij wijze van zeggen, de kelen schor en wie was er gebaat met hun holle kaken? De dingen, waar ze zich zoo druk om maakten, kwamen immers wel van zelf —, alles moest zijn natuurlijk beloop hebben. En daarom moesten zij beiden in deze dwaze, onplezierige wereld, tusschen het stomme, zatte kapitalistenvolk met hun

kleffen aanhang en de overspannen zoogenaamde idealisten, manzieke vrouwen en jongens die geen vak verstonden maar stilletjes zich overal buiten houden, en zien dat ze het samen zoo goed en aangenaam mogelijk hadden.

Deze gemeenschap was nu eenmaal toch zoo door en door voos en slecht, dat hij voor zich er allang geen bezwaar meer in zag, er dan ook maar zoo veel mogelijk van te plukken en te profiteeren. Zoo werd dan afgesproken dat ze na Ina's meerderjarigheid trouwen zouden.

Tegen het einde van den zomer werd Egbert ziek, hij hoestte zwaar en moet een paar weken het bed houden. Ina was nu van den vroegen morgen tot in den laten avond bij hem om hem te verplegen en te verzorgen. Ze zat naast zijn bed en praatte en lachte met hem en voerde hem vruchten — voorlezen trok hem niet aan — en als hij sliep, ging ze stilletjes naar de keuken en snuffelde in kookboeken en maakte lekkernijen voor hem klaar. Ze was niet handig en brandde zich wel eens de vingers, dan plaagde hij haar als een dom kindje en streelde de felle wond vaderlijk. Hij was niet lastig en vergde weinig verzorging en somtijds speet haar dat, want hoe meer hij vroeg, en hoe meer zij voelde dat hij haar noodig had en op haar bouwde en van haar afhankelijk was, hoe heerlijker zij dat vond. Hij was nu eenmaal de knapste, de sterkste, hij had natuurlijk in alles een overwegende, een beslissende stem —, maar daarom was het juist zoo heerlijk, dat hij, nu hij ziek was, haar ook eens noodig had, zij dan de groote, zorgende, overleggende was en hij de kleine, zwakke, bouwende op haar liefde en edelmoe-digheid.

Het speet haar bijna, toen hij weer beter was en naar zijn dagelijksch werk ging en hij noemde haar schertsend een „aterling”, die pas tevreden was, wanneer hij „aan het ziekbed lag gekluisterd”.

Zoo vervloog de zomer en September was al halfweg weer voorbij, toen Ina, op een avond laat in haar eigen woning komend, daar een briefje vond van een meisje uit haar geboortestadje, die eind-examen had gedaan, nu letteren wilde gaan studeeren en dus eerst voor het staatsexamen werken moest. Het was een briefje vol geestdrift en plannen en verwachtingen van studie en ontwikkeling, en plotseling, voor het eerst na maanden, voelde Ina een sterk verlangen, haar eigen lessen toch ook weer op te vatten. Ze schrok van dat gevoel —, was het leven met Egbert haar nu al niet meer genoeg? Maar ze bedacht onmiddellijk, dat de

lust in studie een heel redelijk en behoorlijk verlangen was dat haar gevoel niet schaden en Egbert onmogelijk krenken kon en ze besloot er hem over te spreken. Ook al trouwden ze binnenkort, ook al kwam er dan later een kindje of meer kindertjes, ook al was het daardoor niet mogelijk af te studeeren —, wat ze geleerd had, kon toch nooit verloren zijn. Zoo vertelde ze Egbert den volgenden dag haar voornemen en liet hem het briefje lezen. Hij zei er eerst niet veel op, maar het was duidelijk, dat hij er weinig voor voelde.

Wat wilde Ina eigenlijk bereiken? Examen doen? Dat niet, maar wat wel? Algemeene ontwikkeling? Och, dat stelden zich al die jonge wichten voor, en ook het enthousiaste vriendinnetje —, alsof er van dat schoolmeesters-Grieksch en Latijn, dat philologen-gewauwel op de colleges, iets werkelijks te halen viel. Verloren moeite en weggegooid geld! Maar tegenhouden wilde hij haar natuurlijk niet.

„Ik doe zoo weinig tegenwoordig —, den geheelen zomer heb ik niets uitgevoerd. En die leeraar is niet heel duur, en een heel aardig man, heusch geen frik, ik kan het immers met andere dingen bezuinigen. Ik ben juist blij, dat ik niet voor een examen hoeft te pompen. Het was als kind al een illusie van me, om Latijn te leeren —, als ik een Latijnsch opschrift op een gebouw zag of een spreuk in een boek, dan vond ik het altijd zoo voornaam en verheven, bijna geheimzinnig —, en het gaf mij een gevoel, alsof alle dingen in het Latijn, ook de gewone dingen, een bijzondere beteekenis kregen, alsof er in den tijd toen het Latijn nog spreektaal was, alleen over waardige en elegante dingen kon worden gesproken.”

„Suggesties”, besliste Egbert schouderophalend. „Snert, die de een den ander napraat. Verheffende invloed der klas-sieken —, schoolmeestersgewauwel, wat ik je zeg! Heb je er al ooit iets zelf van gemerkt?”

„Maar ik was pas aan de gang!”

„Al was je nog tienmaal langer aan de gang. Heusch kindje, luister nu maar naar den goeden raad van een wijs man, het loopt allemaal op teleurstelling uit.”

„Maar als ik het nu nog eens zou willen probeeren.”

„Je weet hoe ik er over denk. Als je het beter weet, hoeven we er niet meer over te praten. Zooals ik je gezegd heb: tegenhouden wil ik je niet —, en wanneer je met alle geweld wilt, fiat dan maar.”

Zoo werd het November, Ina had haar lessen niet hervat, na het gesprek met Egbert was ze gaan twifelen en gaan vreezen

dat de uitkomst niet aan haar verwachting beantwoorden zou. Haar geestdrift slonk ineen voor de overweging, dat hij gelijk zou kunnen hebben. Ze had zich aan het schrijven gezet en beproefd een herinnering uit haar jeugd in woorden voor zichzelf en wellicht voor anderen duidelijk te maken. Het was maar een vluchtig voorval: een bedelaar, die een vreemde taal en gebrekkig Hollandsch sprak, was gekomen in een October-vooravond, toen het woei, had even gerust, wat gegeten en was weer verder getrokken. Zij, als klein kind, had naast hem gestaan in de keuken, en later onder de hooge, waaiende boomen aan het hek, haar handen om de ijzige ijzeren spijlen en hem nagezien, met vreemd kloppend hart. Toen had hij, waar de laan zich boog en achter boomen verloor, plotseling omgekeken en gewuifd en het was geweest als trok haar hart in haar heftig om haar te bewegen het hek uit te gaan en het pad over, en hem te volgen, de wereld door. En toen scheen het ineens alsof alle boomen tegelijkertijd ruischten en ze was opgeschrokken uit haar peinen: het had geklonken als het zware zuchten van een mensch, en de lichte kille avond had haar aangeblijkt van den hemel af als een menschelijk oog —, toen was het haar zoo bang geworden en ze was ijlings in huis teruggevlucht.

Nimmer had ze de gewaarwording van dat oogenblik begrepen, evenmin het vergeten, en in het herdenken leek het haar vol geheimen zin en diepen samenhang, een halfduistere schatkamer vol fonkeling en schemer, van wat ze niet te onderkennen wist. Dat had ze nu willen schrijven, maar het gelukte niet. Het scheen als was de band gebroken die haar aan haar eigen verleden bond, een dikke nevel neergedaald, waarin te tasten mistasten was, die alle kleur en geluid dempte. Het had haar moedeloos gemaakt. Ze had het Egbert verteld en hij had haar dat „tobben” ontraden, gezegd dat ze doorzetten moest en dan stellig iets draaglijks voor den dag zou brengen. Ze moest haar schets vooral niet „doodwerken”. Maar ze kon geen vrede vinden met welgevormde glanslooze zuiver afgeronde schoolsche zinnen, waar de innigheid en gloed aan ontbrak.

Ze overdacht dit terwijl ze wakker in bed lag, een vroegen morgen. Buiten regende het, zwaar zag ze tegen den dag op, die voor haar uit lag. Ze kon tot opstaan niet komen, telkens en telkens weer verschoof ze het oogenblik, dat ze zou moeten denken, bewegen, spreken, handelen, besluiten, en de morgengeluiden van huis en straat, die zwak tot haar doordrongen, schrill roepen, de verre slag van een

deur, het gure flapperen van een openstaand venster, geweld van karren en kleedenkloppen gaven haar een zacht behagelijk gevoel van veiligheid en binnenkamersche afgeslotenheid. Het schellen van den postbode — zij herkende ook zijn luide stem — bracht als altijd een vluchtig opschrikken, hartkloppende verwachting in haar teweeg; toen de deur dichtviel, luisterde ze gespannen in welke richting het sloffen van de juffrouw ging. Naar haar kamer kwam het en even later lag een stijfgebonden, nat pakje naast haar op bed, met een brief er boven op. Ze las eerst den brief; Josefine schreef dat Annie het er werkelijk op scheen aan te leggen het stadje te verlaten en zich in de groote stad te vestigen, — het huis waaraan zooveel was verbouwd ten koste van zooveel geld, beviel haar op den duur toch niet, — evenmin de omgang met de dames van hun ouden kring, ze verveelden haar, ze maakten haar prikkelbaar en ongedurig en Otto leed zichtbaar onder het vooruitzicht, dat voortdurend duidelijker door Annie's klachten en bezwaren heenschemde, dat ze zouden moeten verhuizen. Met een beweging van wrevel en weerzin wierp Ina den brief naast zich op bed en opende het pakje — waarvan Josefine schreef dat het enkele boeken en oude portretten bevatte, — in een warme benieuwdheid. Daar was „Sans Famille” en daar „Pêcheurs d'Islande” — wat had Egbert geschaterd toen ze hem bekende dat ze het misschien nog niet zonder huiveringen en tranen zou kunnen lezen; — hij had gelijk, het was een flauw, sentimenteel boek, ze was er nu dan ook wel boven verheven. En dan hier een paar boeken van Ebers, waarmee ze had gedweept, die haar hadden doen gloeien van bewondering, een vuur van moed en menschenmin in haar hart ontstoken hadden, een geestdrift, die zichzelf ontembaar had gewaand en toch op niets was uitgelopen. Maar daar was de „Camera Obscura” en nu ze dat verschoten bruine boek met het doffe gouden figuurtje op den band in haar hand hield, nu leefde haar jeugd in kleuren en geuren op, een stroom van herinneringen uit alle jaren en alle jaargetijden tegelijkertijd. Haar hart klopte en het heele lieve leven dat voorbij was, herleefde als in éenen adem van haar geest. Zoo was het heden niet, met dien wonderlijken, vollen, zoeten smaak, zoo zou de toekomst nimmermeer worden. Ze had Egbert nu, — straks zou ze naar hem toegaan. Gaf dit vooruitzicht haar vreugde? Ach, het was immers iets van alle dagen, en waar ze dus geen dagelijks opklaaiende vreugde en vervoering meer van verwachten mocht. Ze zou straks naar hem toegaan, — en op

haar weg den tengeren jongen ontmoeten, die dan uit het gymnasium kwam en altijd bloosde als hij haar zag en zijn oogen, groote, grijze, verlangende oogen, bijna niet naar haar dorst opslaan, maar het toch deed, in een langen schuwen blik van eerbied en bewondering. Ze zou hem ontmoeten en hem ook vandaag weer aanzien en even in zijn oogen glimlachen, omdat ze het niet laten kon en te dankbaar was voor dien gloeienden, schuwen blik — ze zou hem aanzien en zich dadelijk daarna schamen en zich verwijten, dat ze niet voor zich keek of eenvoudig die straat verreed, omdat dit schuw en verboden oogenspel ontrouw beteekende aan Egbert, die alleen en alle rechten op haar had. Maar het was zoo heerlijk, er viel niet aan te ontkomen, nauwelijks te begripen, maar niettemin waar, dat dit ééne moment een plotselinge stijging in haar levenslust teweegbracht, een fonkeling in zoo menigen grauwen dag. Wie mocht die bleeke jongen wezen, die ouder dan zijn kameraden scheen en altijd alleen ging, misschien een wees, bij harde verwanten in een koud huis levend, met voor eenigen troost háár aanblik, voor eenig bezit de gedachtenis aan háár glimlach en haar oogen. Die aan haar dacht in de nachten dat hij niet slapen kon met den wind om het huis, die aan haar denken mocht bij waken en slapen, omdat zijn gedachten en daden niet gebonden waren in belofde en aanvaarde trouw. De hare wel. Zij mocht niet, zij wilde niet aan dien jongen denken, het was slecht in het begin van den dag zich al te verheugen in die heimelijke ontmoeting, in dien verboden blik.

Opstaan en den dag beginnen en die verderfelijke stem tot zwijgen brengen! Ze was het bed al uit. Het was nu stiller dan straks in huis en ook daarbuiten. Zou de regen zijn bedaard en de wind verkrompen? Ze liep naar het raam en schoof de gordijnen vaneen, — daar sprong haar hart op en het bloed stroomde warm door haar leden heen. Beneden tegen den grauwen gevel aan den overkant stond de jongen en keek naar de ramen op, met groote, verlangende oogen; ze liet snel het gordijn weer vallen en bleef trillend naar hem kijken door de spleet, — ze voelde zich plotseling vol van dankbaarheid en deernis en van een ontzaglijk verlangen, dien gedwee hunkerenden, verlaten jongen wél te doen en voor zijn vereering mateloos te beloonen en te zegenen. Omdat hij daar stond in dien klammen ochtend, omdat hij dagelijks voor haar aanblik bloosde, daarom wilde zij hem nu ook weldoen, hem troosten, hem met warmte ontvangen, voor zijn armoe en eenzaamheid schadeloos stellen, dat hij

haar nog hooger en boven alles vereeren zou en naar haar opzien, als naar het licht zijner dagen, als naar de verwachting zijner wenschen. Ze schrok van den sterken gloed, van de rustelooze wijde vlucht harer gedachten, — maar het mocht niet, het kon niet en ze moest die gedachten achterhalen en ten onder brengen. Ze had Egbert toch lief en ze mocht hem, zelfs in gedachten niet, zelfs voor een oogenblik niet, ontrouw wezen en verraden. Hij was haar man, zij was zijn vrouw, zij had de gave van zijn leven, hij het hare geschonken en aanvaard. Ze wilde niet slecht zijn, geen lichtzinnige, wufte vrouw. Daarbuiten ging de jongen traag zijns weegs, met gebogen hoofd; ze trilde van medelijden, van verlangen hem troost te brengen. God, — nog niet getrouwd, nog nauwelijks een halfjaar te zamen en nu al zoo! Maar ze kon toch de vreugde om den verliefden eerbied van den jongen niet ten onder brengen en de gedachte, die plotseling in haar opschoot, dat hij misschien nu of later een ander meisje zou zoeken om zijn licht te zijn, vervulde haar met verzet en tegenzin. Neen, hij zou haar nooit kennen, zij zou hem nooit vreugde schenken mogen, maar hij mocht haar toch niet vergeten. Ze keerde zich weer naar binnen, de wereld en zij zelf schenen haar van gedaante en wezen veranderd, voller, rijker, geheimzinniger, in een wonderlijke vervoering. En ineens wist ze wat ze wilde en vermocht in die ongedachte verrijking en verwijding van haar eigen persoonlijkheid: het verhaal van den bedelaar schrijven voor zichzelf en voor hem. Ze zou hem niet noemen, maar hij zou zichzelf kennen in het kind, dat zijzelf niet zou zijn, maar een knaap met grijze, schuwe oogen. Zoo zou zij hem antwoorden en hij zou voelen dat ze tot hem gesproken had, dat ze hem kende en zijn vereering aanvaardde wilde met behoud van haar zuivere trouw. En hij zou haar dan altijd meer, altijd hooger vereeren en haar nooit vergeten en zij zou levenslang heerschen over zijn gedachten en over zijn hart en zijn geest, en zelf stijgen met het stijgen zijner vereering om die vereering waardig te zijn.

Ze dacht aan wat ze schrijven wilde en wonderlijk licht kwamen nu de woorden, zonder weifelen of tasten omdat ze zag, — zóó werd het een zuivere spiegeling van het oude, diepe herinneringsbeeld, dat ze weken lang vergeefs moeizaam had getracht uit zichzelf omhoog te halen en naar voren te brengen en met brokjes en stukjes ineen te bouwen. Een verwondering maakte zich van haar meester, omdat eenvoudige woorden zoo sterk en krachtig en meeningsvol konden worden in schikking en val, — en omdat het vermogen hen te grijpen

en te schicken langs zoo duistere baan en als bij betoovering tot haar kwam. Toch zou ze nu niet dadelijk hebben kunnen schrijven, — de afstand tusschen het doorvoelen en het uitdrukken kende ze van vroeger, toen een gehoorde melodie vaak duidelijk en vol naklonk in haar hoofd, zonder dat ze die zelf kon zingen of spelen. Dat kwam later; na veel innerlijk bezinnen en herhalen en zoo zou ook nu, wist ze, die ijle stelligheid van kunnen. binnen in haar, welhaast in vaste vormen naar buiten treden. Er was trouwens nu geen tijd tot probeeren, — ze moest naar Egbert toe, — hij was gewoon haar te vinden als hij thuiskwam bij de gedekte tafel in het middaguur en ze aten dan te zamen. Ze zou de boeken en de portretten meenemen om hem te laten zien, — ze waren toch maar van vergeten schoolvriendinnen, indertijd uit onverschillige gewoonte voor de hare gewisseld; de stijve haartoeten, genepen pruimemondjes en hemelsche blikken zouden Egbert stellig vermaken, hij zou allerlei grappige vergelijkingen vinden en ze zouden samen erom lachen. Ze wilde ook verse bloemen meenemen en vruchten en een das, die ze gisteren hadden gezien en die Egbert mooi gevonden had —, het was altijd zoo heerlijk met verrassingen te komen. Met het oude portretje van haar vader en moeder in bruidstooi in de hand aarzelde ze even. Egbert kon zoo spotten met boterbriefjes-plechtigheên; hij had gelijk, die dingen waren uit den tijd, zij-beiden zouden natuurlijk in allen eenvoud en stilte, zonder bloemen en sluiers en de rest van den burgerlijken rompslomp, trouwen —, maar zoo'n oud portretje, met vader zoo jong en kranig en fier, moeder nog bijna een kind aan zijn arm, was daarom toch heel lief. En ze lei het bij de andere om mee te nemen.

Als ze met de tram ging, was ze vóór Egbert thuis en kon hem verrassen aan een fleurig-gedekte tafel met vruchten en bloemen —, en ze wilde plotseling liever niet den jongen ontmoeten; haar jonge vervoering weerde bijna onbewust reeds nu de gevaren der werkelijkheid van het pas ontworpen beeld.

Aan tafel vertelde ze hem van haar hoop, dat ze weldra haar verhaal zou kunnen omwerken en voltooiën — en hij schertste over haar toekomstige grootheid en hoe gewichtig zij zich dan zou voelen, als ze eenmaal was gedrukt. Ze dacht er toch wel aan, het papier aan één kant te beschrijven? En kon ze proeven corrigeeren? Het leerde gauw genoeg en hij zou haar wel helpen ook! Terwijl hij sprak, voelde ze een wroeging om den jongen, bijna een drang om

de oorzaak van haar vernieuwden werklust, haar opgewektheid op te biechten, maar ze bedwong die uit voorzichtigheid.

„En waar loopt de historie over?” vroeg Egbert op zijn gewonen luchtig-neerbuigenden belangstellenden toon.

Ina bloosde en antwoordde verward, dat hij maar wachten moest tot het gedrukt was —, ze voelde dat ze het hem niet zou durven, niet zou kunnen vertellen. Hij vond alles dadelijk immers wee en dweperig en onecht en aanstellerig —, alles dat overgevoelig was en week en vroom. Hij zou wel gelijk hebben en dat zij het nog niet geheel meevoelen kon, kwam door haar „groen”-heid. Daarom moest ze nu zelf vooral ook heel omzichtig zijn in de keus van haar woorden, elken schijn van die „weeheid” mijden, wilde ze dat hij haar werk lezen en waardeeren zou. En als ze er geld mee verdiende, zou ze het besteden aan dingen, die hij mooi vond, misschien kon ze er het oude beeldje waar hij al weken naar loerde, maar dat hij wat duur vond, voor koopen! Dat voornemen moest ze hem dadelijk vertellen. Of wilde hij liever een reisje maken? Hij lachte om haar voorbarigheid en weigerde plagend haar te zeggen wat hij het liefste wilde —, ze moest dat luchtkasteelen-bouwen maar eens afleeren. Ina voelde een zwakke ontstemming om zijn toon van vaderlijk beteren. Iets van haar opgewektheid trok uit haar weg —, maar ze vergat het en leefde weer op, terwijl ze, over zijn stoel gebogen, nu en dan met de lippen zijn haar beroerend, hem de portretten toonde en ze samen erom lachten. Toch was ze opnieuw weer teleurgesteld, toen hij het portretje van haar ouders met een spottend „aandoenlijk” naast zich legde.

Zij nam het weer op.

„Vind je er werkelijk niet iets liefs in, Egbert?” ijverde zij schuchter. „Ik bedoel, omdat het menschen zijn van een vorig geslacht, voor wie die dingen toch heel ernstig en heel gewichtig waren.”

„Och jawel —, maar in het algemeen voel ik zoo weinig voor familie en heelemaal niets voor portretten.”

„Ook niet voor mijn portret?” Ze ging voor zijn knieën staan en greep schertsend zijn handen, en keek hem lachend met een blinkenden blik in de oogen, ineens verlangend hem zoo te bekoren, dat hij niet zou durven, niet zou kunnen zeggen, dat hij om haar portret niet gaf. En ze zag zichzelf als in een spiegel en voelde voor dat zoo vaak aanschouwde „zelf” een verliefde verteedering —, vast verwachtend, dat hij meevoelen zou en antwoorden met een vleierij. Ze vroeg het hem zoo duidelijk, voelde ze zelf, als was het met woorden,

maar hij verstond het niet en antwoordde kalm „zelfs niet voor jouw portret”. Ze liet zijn handen vallen en keerde zich snel af —, hij mocht niet zien dat ze van teleurstelling en schaamte bijna schreide. Hij had haar in haar eigen oog belachelijk gemaakt, klein, kinderachtig, vernederd —, het was duldeloos en ze mocht het zelfs niet toonen, omdat hij het niet begreep, omdat hij haar gekrenktheid redeloos en haar dan pas goed belachelijk zou vinden. Wat een ellendig gevoel was dat; ze stond voor het raam en tuurde naar buiten zonder iets te zien. Nu had hij het toch gemerkt en kwam naar haar toe.

„Is Hare Majesteit weer niet genoeg bewierookt? Kan Hare Majesteit de nuchtere waarheid weer niet verdragen?”

Ze antwoordde niet, hield met moeite haar tranen terug —, ze kon niet, ze wilde niet over deze dingen twisten —, het was zoo smakeloos. Ze schokte even met de schouders en keerde zich niet om. Ging hij nu van haar weg en moest ze hier blijven staan, met dat bittere brok in de keel? Maar plotseling voelde ze zijn armen om haar schouders, hij trok haar naar zich toe.

„Kom, malle meid, stel je niet aan. Wat wil je vanmiddag na vijven doen? kom je me halen om te wandelen of blijf je liever hier wat werken?” Ze stond willoos tegen hem aangeleund, keek nog steeds gedachteloos uit het raam; haar felheid zakte, haar toorn was uitgebluscht —, doch alles in haar lag nu zoo aschvaal en stil. „Ik zal nog wel zien,” zei ze dof. Ze liep van het raam weg en ging op een stoel in den hoek naast de boekenkast zitten, het hoofd tegen het beschot. Hij merkte niets van haar doodelijke verslagenheid, het gaf haar een gevoel van kille teleurstelling, maar ook van verluchting: de oorzaak was immers om niet te bekennen kinderachtig. Egbert was naar beneden gegaan, ze hoorde hem zacht fluiten en neuriën —, de kamer was stil in het doffe namiddaglicht, de wereld leek als aan haar voeten in te krimpen, grauw en onherbergzaam als een woestijn te worden —, maar daar kwam hij zingend de trap weer op, zoo argeloos en blij, haar ontstemming van zooeven al weer vergeten — en plotseling schaamde zij zich om dat grillig, onredelijk wisselen van haar stemmingen, tegenover zijn onverstoorbare, gelijkmatige opgewektheid. Hij stond in kracht en rust en hoogheid toch wel ver boven haar, die van elk klein ding afhankelijk was voor haar rust en evenwicht en geluk.

Naast haar lagen wat boeken tegen de kast gestapeld, ze nam er op goed geluk een van op.

„Egbert, hoe kom je aan „Die Waffen nieder?“ Hoe vind je het?”

„Dat ding? O, dat is nog uit de dagen dat Geerte dweept met „Vredes-Bertha.””

„Noemen ze haar zoo? Wat grappig! Maar het boek —, het boek zelf —, wat denk je, zou zoo iets nu werkelijk niet eenigen invloed hebben?”

Hij lachte. „De menschen, die over oorlog en vrede te beschikken hebben, lezen zulke boekjes niet, beste meid, en als ze het doen, dan lachen ze erom. En daar hebben ze eigenlijk groot gelijk in. Al dat geschreeuw en geschrijf, precies kinderen die in een brand staan te blazen —, even onnoozel en met de „êelste” bedoelingen even belachelijk.”

„Maar ze zeggen toch, dat door de „Negerhut” de slavernij is afgeschaft.”

„Ze zeggen zooveel! Er zal nog wel een kleinigheid meer aan te pas zijn gekomen, beste kind! Ik geloof gewoonlijk niet zoo heel veel van dergelijke verhaaltjes.”

„Dus je gelooft dan ook niet in den invloed van zoo iemand als bijvoorbeeld Tolstoï?”

„Eerlijk gezegd —, een bitter klein beetje! En onder ons gesproken, hou ik hem eigenlijk voor een grooten kwakzalver.”

„Hij wordt toch erg bewonderd,” zei Ina zacht.

„Ja, schat, dat kan wel —, maar je verwacht toch, hoop ik, niet, dat die algemeene bewondering eenigen indruk op mij zal maken?”

Hij had intusschen zijn schoenen aangetrokken en zag nu ineens het bundeltje boeken dat Ina had meegebracht. „Laat eens kijken! Komaan, dat is al uit een héél oude doos, hoor! Werner... en Ebers... en de geliefde Loti en zoo waar ook onze onvolprezen Camera!”

Ina nam hem zacht het boek uit de hand en bladerde erin.

„Ken je „s Winters Buiten”? Dat vind ik een van de mooiste stukken — het is zoo vredig, zoo zacht-gemoedelijk, ook heel mooi van stemming, vind ik. Zal ik het je eens voorlezen, vanavond of zoo?”

Egbert maakte een grappig wanhoopsgebaar. „Om 's Hemels wil —, beste meisje, spaar me! Laat *die* drinkbeker... je weet ik val onherroepelijk bij voorlezen in slaap. En bovendien vrees ik, dat dit niet aan mij besteed zou zijn. Een beetje zoet — naar mijn smaak. Maar weet je wat —, als je eigen stukje klaar is — dat mag je me voorlezen. Goed? En nu moet ik weg en ik zie je wel om vijf uur. Tenzij je natuurlijk blijft werken.”

Maar Ina werkte dien middag niet, ze zat slap en lusteloos —, de uren kropen en haar eenig vooruitzicht, eerst flauw en ver, dan naderbij komend en oplevend, was voor dien dag de wandeling met Egbert —, ze was blij toen het vijf uur was en ze hem kon gaan halen. Toen ze in het donker naast elkaar liepen, vertelde ze hem dat ze niet had kunnen werken, dat het slappe, doffe Novemberweer haar stellig ongedurig en rusteloos maakte en ze vroeg hem of hij geduld wilde hebben en niet boos worden, wanneer ze eens wat prikkelbaar en kinderachtig was.

Egbert was edelmoedig en beloofde dat hij geduld hebben zou en niet boos worden.

Ze waren nu een half jaar getrouwd en Ina verwachtte een kindje. Alles was toch anders gelopen, dan ze zich hadden voorgesteld. Op een morgen in December, toen Ina haar huis uitkwam om naar Egbert toe te gaan, was ze Annie tegengekomen, die haar op nijdigen, hooghartigen toon verwijten had gedaan over het schaamteloze, ongebonden leven dat ze leidde, haar naaste verwanten verwaarloozend, dag in dag uit met een man, dien niemand kende, die zich niet eens behoorlijk was komen voorstellen. Maar het moest nu uit zijn en gauw ook. Met het begin van het Nieuwejaar kwamen zij en Otto in stad wonen. Otto moest een goede, deftige praktijk zien te krijgen en ze hadden genoeg van haar vrijgevochten pose, waarmee ze de heele familie in opspraak bracht. Met allen tezamen, broers en zusters, zijzelf meegerekend en de toeziende voogd, zouden ze er wel een stokje voor weten te steken —. Ina moest niet denken dat ze heelemaal kon doen wat ze verkoos. Ina had haar rustig haar machteloze woede laten uitrazen, haar onderwijl gadeslaande met heimelijk leedvermaak, omdat de mooie Annie, niet veel meer dan een jaar of vier ouder dan zij, al log en gezet begon uit te groeien in haar prangend corset, terwijl zijzelf, had ze met haar verliefde verteedering voor de eigen persoon bedacht, zich soepel en lenig voelde als een jongen. En wat was Annie vulgair, in haar zwaar bont, fluweelen mantel en gepluimden hoed, uit het buitenland meegebracht en waarmee zij er uitzag als elke banale vrouw met geld genoeg voor pronk. En die had haar gesmaald om haar slappe blouses en losse mantels, gezegd dat een meisje „coquet op haar kleeren” moest zijn en dat zij,

Ina, geen smaak had en geen zin voor mooi —, als het er op aan kwam, was zij van beiden misschien wel de geraffineerdste!

Doch toen Annie op Egbert was begonnen te schimpen en van haar „goeden naam” had gesproken, werd Ina wit van drift. „Haar goeden naam” — alsof die nonsens voor Egbert bestond, alsof hij niet boven al dat onnoozele en benepen-maatschappelijke hoog verheven was! En wat gaf zij-zelf om het oordeel en de houding van „de familie” nu ze hem had? Ze zou elkeen toonen, wien ze had gekozen, voor haar heele leven, en wien ze toebehoorde; ze zou vandaag nog naar Egbert gaan en bij hem blijven. Maar terwijl ze Annie met opgewonden, radde woorden overlaadde, was er in haar hart nog een ander gevoel, dat uit zijn diepe verborgenheid haar voortdurend krachtiger drong, zich openlijk en voor altijd en onherroepelijk aan Egbert te binden. Ze ontmoette nog dagelijks op haar weg den jongen van het gymnasium met de schuwe, rusteloze, grijze oogen en menigen dag na dien eenen dag had ze hem in morgenschemer of avonddonker voor haar huis zien staan —, ook wel een tuiltje frissche bloemen gevonden op de vloermat.

Dan werd haar hart week, als smolt het warm in haar borst, en kwamen de tranen nabij. Maar ze had ook begrepen, dat hij haar nu had ontdekt, wist dat ze verloofd was en trouwen ging en daarom durfde ze hem bijna niet meer aanzien, niet glimlachen in zijn verlangende oogen. Hoe kon hij haar vereeren —, als hij van haar ontrouw wist —, als ze hem toelachte, zij, de vrouw van een ander?

Doch een andermaal meende ze in zijn schuwe oogen een wanhopige vertwijfeling om haar koelheid te zien en dat was ondraaglijk; hoe kon hij haar vereeren, als hij haar voor een lichtzinnig, harteloos meisje hield? En hij moest haar vereeren —, zijn dwepende eerbied, voor haar gevoel een zekerheid, zette het leven in rijken glans, menig donkeren dag leefde ze en teerde ze erop, voedde er haar opgewektheid en haar werkkraft uit. Ze wist nu ook wie hij was en waar hij woonde; het meisje uit haar woonplaats had het haar op haar schijnbaar argeloos vragen verteld, toen ze hem eens tezamen waren tegengekomen.

En toen het nu vaststond, dat ze trouwen zou, en nadat ze hem door haar samenwonen met Egbert in weken niet had ontmoet, nam ze een diep en vast besluit, ze wilde dien jongen niet meer zien en de herinnering aan de bekoring van zijn vereering uit zich wegsnijden. Ze wilde vlekkeloos haar

huwelijk beginnen. Zoo schreef ze hem een brief enkele dagen voor haar trouwdag, tot vaarwel en troost, een brief vol argelooze zelfverheerlijking en medelijden, schreiend terwijl ze schreef —, en daarna wonderlijk verruimd en verheerlijkt vol vage voornemens van nu af aan edele daden te verrichten en groot werk te doen, en 'snachts sliep ze niet en herhaalde in gedachten de mooie woorden die ze hem geschreven had en stelde zich hem voor, haar brief ontvangend en lezend en haar naam en handschrift kussend en, slapeloos als zij, schreiend van vervoering en leed. Stralend en verheerlijkt zou haar beeld in zijn herinnering staan, zwijgend en ver van haar zou hij leven en haar gadeslaan en zij zou zijn ideaal niet beschamen. Hij zou nooit een andere vrouw liefhebben —, zij zou de eenige in zijn leven zijn.

En daarna was ze getrouwd —, met vreemde menschen tezamen in een kille trouwzaal waar ze met Egbert grapjes maakte, maar toen ze zijn hand vatte, beefde er toch iets in haar —, een kracht zwol van binnen uit in haar aan, een strak en vast voornemen, hem gelukkig te maken en hem trouw te zijn.

En nu wachtte zij een kindje en dacht maar zelden aan den jongen meer. Haar heele leven was in wezen en gedaante veranderd. Ze had het Egbert wel verteld, in de vertrouwelijkheid van een avond, toen ze zich plotseling gedrongen voelde, dit eene geheim tusschen hen weg te nemen —, hij had haar nauwelijks laten uitspreken, betuigend dat hij er „een flauwen smaak van in den mond kreeg” en dat „de andere helft wel net zoo zou zijn” —, maar toen ze hulpeloos en met bevende lippen zweeg, had hij haar goedig een „romantisch idiootje” genoemd en gezegd dat ze natuurlijk wel begreep dat het, nu ze getrouwd was, met dwaasheden van dien aard uit moest wezen.

En zijzelf kon zich na enkele maanden de vervoering van toen bijna niet voorstellen, ze weerde zich ijverig in haar nieuw huishouden en wachtte in een wonderlijk-verweven gevoel van angst en verlangen en kinderlijke nieuwsgierigheid, met vlagen van verbazing en ontzag de geboorte van haar kindje af. Ze bewoonden een klein huis, maar Egbert had het ingericht met toewijding en goeden smaak. Ze had hem in de weken voordat ze het betrokken vaak geplaagd, dat hij over niets anders dacht dan over kleur en vorm van gordijnen en behang, en stoelen en kasten, maar ze bewonderde toch ook gretig zijn juiststen blik in al de dingen, waar zij-zelf hulpeloos en onhandig tegenover stond en ze was

hem dankbaar voor zijn onverflauwd en ijver en lust. In de dagen van de verhuizing was hij den heelen dag in de onhuise-lijke woning en hield toezicht op de werklieden en wilde niet dat zij er komen zou, voor alles was voltooid. Eindelijk was ze dankbaar en blij en veilig het nieuwe leven ingetrokken. Maar toen wat later het tijdschrift verscheen met haar eigen vertelling en ze die herlas, toen dacht ze plotseling weer aan die vreemd-bewogen Novemberdagen; een herinnering als aan een moeilijker en droeviger, maar ook ruimer en verhevener leven steeg in haar op. Ze werd een bang en pijnlijk gemis als een holte in zichzelf gewaar. Maar dat van toen was zóó volslagen vreemd en tegengesteld aan dit van nu, dat maar één van beide mogelijk en voor verwerkelijking vatbaar kon wezen, en dit van nu was werkelijkheid geworden, — het andere dus ijle droom en kinderlijke fantasie, waarvan ze zich moest ontdoen, nu ze volwassen was en getrouwd. Maar toch —, al dat ijdele en zotte was haar kracht geweest, en hoe, als ze weer eens werken wilde? Lang stond ze er niet bij stil, — alles waarin ze opging, alles wat ze tegemoet zag, schonk voor het oogenblik ruimschoots vervulling. Ze zagen weinig menschen, Egbert hield niet van vreemden, hij had geen vrienden en zij-zelf had met vreugde den knellenden band met Mary en Coba en hun kring, nu ze vrij was, verbroken. Zonder eenig verlangen en leed, daarentegen met een gevoel van trots en blijheid dat ze hen missen kon, dacht ze aan hen terug. Maar later, geleidelijk aan, had haar toch weer de behoefte aan gezelschap bekropen —, ze dorst het Egbert niet bekennen, en zichzelf nauwelijks, ze had immers die illusie van hun alvervullend samenzijn zoo lief —, en als ze nu beleed, dat haar hart toch weer naar menschen trok, naar nieuwe stemmen en nieuwe gezichten, naar licht en lieflijkheid om haar heen, naar vermaak en verstrooiing, dan beduidde dat een nederlaag, dan was ze toch niet hoog en sterk als hij, die zijn heele leven vrienden en vriendschap had kunnen missen, maar zwak en wuft en grillig als de verachte „anderen.” En Egbert was ook liefst na zijn dagwerk rustig thuis, — hij schreef nu ook in een tweede dagblad en besteedde een groot deel van zijn avonden aan de verslagen van wat hij in den loop van den dag had gezien, aan proeven corrigeeren en buitenlandsche kranten lezen om wat hij noemde „op de hoogte te blijven.” Hij behoefde in den morgen pas laat van huis en knutselde dan boven, waar hij een werkbank had laten zetten en zijn gereedschap borg. Ina kon nu ook proeven corrigeeren en verraste hem vaak met

de vellen kant-en-klaar, die in zijn afwezigheid gekomen waren. Dan prees hij haar als een ijverig kind en zij voelde altijd iets van verhoogden levenslust, wanneer hij haar schonk wat naar vereering en vleierij zweemde of haar toonde dat hij haar noodig had, al was het maar voor het geringste. Doch hij deed het maar zelden, had het nooit gedaan en zij wist zelfs niet dat ze het miste, gaf zich van het verborgen dorsten van haar wezen meestal geen rekenschap of wees het als een kinderachtige ijdelheid af.

Met Annie en Otto waren ze na hun trouwen verzoend, doch de enkele bezoeken die ze elkaar over en weer brachten, slaagden niet. Annie verfoeide Egbert om zijn achteloozen spot, omdat hij haar niet vleide en huldigde als de andere mannen, ze toonde het bijna openlijk, en als ze weg was, lachte Egbert zelfvoldaan omdat hij tenminste niet zoo'n idioot was als de rest. En dan smaalde hij op Otto, dien sul, die zich liet bebazen door een vrouw. Hij had maar eens met die Annie getrouwd moeten wezen!

Geerte kwam af en toe —, maar niet dikwijls, zij was verhuisd, woonde veel verder weg en had het druk met haar schilderlessen. Egbert miste haar blijkbaar niet, hij was weinig aan haar gehecht, tot Ina's verbazing, na al de jaren van hun samenwonen. Trouwens ook toen was elk van beiden zijn eigen weg gegaan. Enkele van de burens hadden wel begeerte tot toenadering getoond, doch op Egberts aandringen hadden ze hun bezoeken vermeden. Van de naaste burens was de man „agent-in-wijnen”. Wat moesten ze daar nu mee! Soms ontmoette ze een van de vroegere kennissen en herdacht dan in een vluchtig afgrijzen het oude leven van saaiheid en druk —, zoo op een Zondagnamiddag, toen ze Herman, hooggehoed met Mary stijf en statig aan zijn arm, star voor zich uit kijkend, voorbij kwamen. En een andermaal Coba, die vlug doorliep met een stuggen knik. Maar eens, toen Ina van boodschappen terugkeerde, ontmoette ze Gerda dicht bij haar huis —, en de aanblik van dat blonde, blozende gezichtje riep geen afkeer in haar wakker —, maar een verlangen naar haar gezelschap en vertrouwelijheid —, hun kleurloos-vriendschappelijke omgang van vroeger bij Mary thuis leek haar nu uit de verte gezien iets liefs en warmes. Ze ging naar haar toe en sprak haar aan en vroeg haar naar haar leven en welvaren.

Gerda deed nerveus, ze scheen eerst alle vertrouwelijheid te willen mijden, maar kwam toen toch vertellend los. Erik was gepromoveerd en had nu kans op een prachtige betrekking

in de zaken van een van zijn vaders vrienden —, het was al bijna beklonken geweest, toen er plotseling een gevaarlijke concurrent, een neef of zoo, was komen opdagen. En nu hing alles van een kleinigheid af. Nu moesten ze voortdurend bezoeken afleggen en dan moest ze nauwkeurig op haar woorden passen en zich zoo goed mogelijk voordoen —, het kwam nu vooral op indrukken en protectie aan! Kreeg Erik de betrekking, dan trouwden ze. Ina luisterde argeloos. Gerda had zich verontschuldigd dat ze niets van haar ondertrouw had laten weten —, maar Ina vond het volkomen natuurlijk, zij hadden beiden zooveel om over te denken gehad —, ze schreef ook nu Gerda's schichtigheid toe aan haar verwardheid om dat verzuim en merkte volstrekt niet, hoeveel moeite de ander deed om weg te komen. Bij haar huisdeur noodde ze haar zelfs mee naar binnen; Gerda moest toch eens zien, hoe aardig haar huisje was ingericht, maar Gerda kon niet, ze beloofde aarzeland dat ze gauw komen zou en ging haastig heen.

Ina vertelde Egbert van haar ontmoeting, en terwijl ze dat deed kwam het plotseling in haar op, eerst vaag, dan vaster, dat Gerda's ongewone schichtigheid en haar haast misschien uit iets anders voortkwamen dan enkel uit de spanning waarin ze verkeerde, en ze had spijt van haar aandringen op een bezoek en op hernieuwden omgang.

's Avonds werd er een brief voor haar gebracht. Van Erik —, wat kon hij van haar willen? Een voorgevoel joeg het bloed al naar haar hoofd, haar handen trilden, toen ze het couvert openbrak. De brief betrof inderdaad haar ontmoeting met Gerda. Wat zij niet had durven zeggen, durfde hij schrijven. Dat hij, om wat hij wist van haar tegenwoordig leven en vernomen had van haar verleden door achtenswaardige mensen uit haar geboortestad . . .

„Egbert, Egbert, wat moet ik doen? Daar, lees eens wat Erik van 't Hoff mij durft schrijven —, Gerda mag niet met mij omgaan, mag niet hier aan huis komen — om mijn gedrag — om mijn opvattingen — wat ter wereld heb ik voor opvattingen? — om wat hij weet van mijn verleden . . .” Ze stond trillend van drift bij de tafel, opgewonden zich verwarrend in de eigen woorden, tegelijk met spanning Egberts gezicht gadeslaand. Hij keek ongeduldig op.

„Maar menschliep, hou je dan toch even stil. Je geeft mij een brief om te lezen, denk je misschien, dat ik hem zoo lezen kan?”

Ina bedwong zich en zweeg. Kilde en verslagenheid

verdrongen alreeds de drift uit haar hart, zonder dat ze wist waarom.

„t Is schitterend,” zei Egbert rustig, en lei den brief naast zich neer.

„Maar wat moeten we doen?” riep Ina.

„Wat ik bij deze doe —, naast je neerleggen.”

„En niets meer . . ., niets anders?”

„Ja, ik weet niet. Je verwacht allicht niet, dat ik hem aan mijn rapier zal rijgen?”

„Jawel,” gilde Ina, plotseling buiten zich zelf om dien zelfgenoegzaam-achteloozen spottoon, „ik wil, dat je naar hem toegaat en hem in zijn gezicht slaat en hem uitdaagt en hem vermoordt!”

Hij lachte, haalde de schouders op. „Je weet niet wat je zegt, je bent op het oogenblik volkomen ontoerekenbaar. Alles wat ik bereik wanneer ik, hoe dan ook, reageer op dit prachtstuk, is dat ik mezelf belachelijk maak —, en je begrijpt dat ik daarvoor bedank. Het is te idioot om over te praten.”

„Maar dat schandelijke van mijn „verleden”!”

Hij haalde de schouders op.

„Er is natuurlijk geleuterd —, door Annie waarschijnlijk, over die rare verliefdheid van je, indertijd op dien klokkenmaker, dat verlopen genie, waar je me van verteld hebt —, en over dat gescharrel met die schooljuffrouw. Voor zulke menschen beteekent dat nu eenmaal een „verleden”.”

„Maar dat is dan toch schande, dat is dan toch gemeene laster. Ik heb nooit iets leelijks of iets laags gedaan —, dat geloof je toch wel, Egbert, dat weet je toch, nietwaar?”

„Ik? Je hoeft je tegen mij niet te verdedigen. Dat is open deuren open trappen. Ik heb je nooit gevraagd naar wat je vroeger uitgevoerd hebt —, is het wel —? en ik . . .”

„Ik heb niets „uitgevoerd”, ik wil niet dat je zulke woorden tegen mij gebruikt.”

Egbert onderbrak haar met een waardig handgebaar. „Blijf nu alsjeblieft bedaard, val niet over een woord en laat mij uitspreken. Of je je nu woedend maakt of niet, zoo zijn die menschen, en voor hem staat blijkbaar zijn baantje op het spel —, en hiermee is de zaak, geloof ik, voldoende toegelicht.” Hij nam zijn krant weer op.

Ina was bij de tafel gaan zitten, ze vond geen moed en geen kracht meer om iets verder te zeggen. Een tijdlang staarde ze in de lamp, ze voelde zich ontredderd, verslagen.

„Egbert,” zei ze dan opeens, zacht en onvast, „ik wil je toch eens wat vragen.”

„Dat is?” vroeg hij achteloos-vriendelijk, haar over de tafel heen in afwachting aankijkend.

„Iets in het algemeen bedoel ik.”

Hij maakte een beweging van ongeduld en tegenzin.

„Je praat tegenwoordig veel te veel „in het algemeen...” Al dat getheoretiseer...”

„Neen, ik zal niet „theoretiseeren”, verzekerde Ina haastig, „alleen dit. Ik zei van dat uitdagen en vermoorden, dat was natuurlijk onzin, dat heb ik niet gemeend. Maar ik zat er zooeven over door te denken. Kun je je nu geen omstandigheden voorstellen, dat iemand mij zóó beleedigde, dat je mij zou willen wreken?”

Hij glimlachte.

„Je leeft altijd nog in je romannetjes —, en ik wou, eerlijk gezegd, wel graag dat je eens wat ernstiger werd. Duelleren is idioot, altijd en in alle omstandigheden —, en ik geloof niet, dat ik ooit de minste roeping zou kunnen hebben om je te „wreken”.”

„Ik spreek niet over duelleren, maar als je morgen Erik ontmoette, toevallig tegenover hem of naast hem kwam te zitten in een café of een schouwburg of zoo, wat zou je dan doen?”

„Komen er nog meer van zulke raadseltjes?” vroeg Egbert ironisch, „en willen we dan dit heele gesprek niet liever uitstellen tot den een af anderen regenachtigen achtermiddag?”

Ze vocht met haar tranen.

„Niet Erik dan —, maar zoo in het algemeen; kun je je denken, dat je je drift niet kon houden en iemand zou slaan, die mij beleedigd had?”

Hij schokte met de schouders, nam de krant weer op.

„'t Is wèl, hoor! „Beleedigd”, „wreken” —, het wordt tijd dat je volwassen wordt.”

Ze wist niet meer wat ze antwoorden moest, haar keel voelde heet en droog, haar hart sloeg met stroeve schokken. Ze wilde niet schreien, ze wilde niet opstaan, ze wilde niet nog meer kwetsende woorden uitlokken, ze bleef zitten, roerloos en als verdoofd, met als eenig besef het verlangen verdere pijn te ontgaan. Ze liet zonder snikken de tranen uit haar oogen vloeien, ving er in bedroefde speelschheid het lamplicht in op, dat de vurige, kleurige pijltjes uitschoten naar alle kanten, tot elk besef van heden en leven voor een oogenblik uit haar weggeleid was.

Daar hoorde ze tegenover zich papiergeritsel. Egbert stond op en kwam naar haar toe.

„Zit je daar nu nog te huilen?” bestrafte hij goedig, als tegen een kind. Hij bukte zich, omvatte haar met zijn armen; ze wilde weerstand bieden, maar het verlangen naar rust en teederheid was te machtig in haar —, en wat ze had gezegd, leek haarzelf alreeds overdreven, belachelijk. Zoo liet ze dan zacht snikkend zich in zijn armen zinken en zei gedwee hem na, dat ze een „malle meid” was en beloofde dat ze „ernstig” zou worden —, maar onder het zachte spreken, het stil nasnikken, het matte glimlachen om den herstelden vrede, plaagde haar zwakjes en als van heel ver het gevoel, dat ze geleidelijk aan van zichzelf prijs gaf, wat ze niet zoo licht zou kunnen terugnemen.

Het kind was gekomen, een jongen —, zijn geboorte had in veel moeite gekost, ze voedde en verzorgde hem zelf en offerde er menig uur van haar nachtrust aan op, trotsch en blij dat ze er toe in staat was, verrukt om zijn voorspoedigen groei —, heimelijk gedragen door een zacht-romantisch zelfbehagen in wat ze deed. Als ze in den heel-vroegen morgen opstond, onhoorbaar, om Egbert niet te wekken, en met den jongen naar beneden ging en aan den lauwen haard zat en hem bij kaarslicht te drinken gaf uit haar borst, in de diepe nachtelijke stilte verrukt het gulzig klokken van zijn zwelgend keeltje beluisterend —, dan speelde ze onbewust „moeder en kindje” voor zichzelf, en vermeide zich voluit in het zoete spel. Het gaf haar zelfbehagen en zachte kracht, en om de gaafheid van het spel niet te schenden, stond ze er hardnekkig op, alles voor het kind zelf en alleen te doen. Egbert moest stil blijven liggen en zelfs doen of hij sliep, 'als het 's nachts schreide en als ze zich vermoeid voelde of hoofdpijn had, klaagde ze niet, maar verblijdde ze zich heimelijk in de pijn van de offering —, maar over al die gevoelens zweeg ze zorgvuldig tegen Egbert —, en in de schaarsche oogenblikken, dat zij ze toeliet in het licht van haar eigen bewustzijn, beschaamden ze haar en deden haar in eenzaamheid blozen als kinderachtige dwaasheid, zwakheid, bijna valschheid. Soms beschouwde ze met verrukking, tegenover den spiegel gezeten, het ronde kleine kopje met bruin zijdezacht haar tegen de matblanke huid van haar eigen borst en haar verliefde verteederung onderscheidde dan niet langer zichzelf van het kind. Hoorde ze inmiddels Egbert thuiskomen, dan zette ze

58

zich rechtop en hoopte met kloppend hart, dat hij iets teeders en streelends van haar-met-het-kindje zeggen zou —; haar eigen woorden, die dat lieve en vleiende uitlokken moesten, lagen somwijlen in een glimlach op haar lippen als gereed en ze hield ze met moeite terug —, maar ze sprak ze toch niet uit, uit vrees voor bespottung —, en omdat hij nooit iets uit zichzelf zei van wat ze verwachtte en hoopte, schaamde ze zich om haar verwachting en haar hoop en dorst er zelfs niet meer aan denken.

Naar haar verhalen over den jongen luisterde hij als een volwassene naar een kind, met een goedmoedigen glimlach —, hij plaagde haar schertsend dat ze de balans flatteerde, zoo vaak ze hem woog en allerlei wonderlijke schoonheden aan hem opmerkte, die zelfs voor zijn „liefhebbend vader oog” verborgen bleven.

Vele dagen vervloden in zachte gedachteloze opgetogenheid, maar in den avond vloeide die stil-aan uit haar weg en liet haar leeg achter —, een onverklaarbare rusteloosheid maakte zich dan van haar meester, als ze tegenover Egbert aan tafel zat onder de lamp, hij schrijvend of kranten lezend, zij met een boek omdat ze niet werken kon. Ze had zoo graag willen werken, maar het vermogen daartoe, pas in haar opgestaan en ontloken, scheen al wel vergaan en dood. Soms vroeg ze zich ongerust af, of ze ook lui ging worden, maar een opsomming van haar bezigheden stelde haar gerust. Een andermaal nam ze zich bij het opstaan voor, dat ze het plan voor een vertelling, dat ze al weken in zich omdroeg, dien avond nu stellig uitwerken zou, en dan voelde ze een blijde lust en opgewektheid: het zou ditmaal gelukken — in den loop van den dag hield ze zich dan van tijd tot tijd vermanend dat voornemen voor —, maar elken keer ontwaarde ze hoe de weerklink van innerlijken lust op het drijven en gebieden van haar wil, zwakker en slapper werd —, tot er in den avond van de morgenvlam niets dan asch overschoot en ze opnieuw rusteloos en werkeloos neerzat in het trage voortgaan der uren.

Ze was in die stemming dikwijls prikkelbaar, voelde zich door geringe aanleidingen uit haar evenwicht gestooten, dat ze dan pas na moeite, pijn en vernedering weer terugvond. Want Egbert, in het gewone verloop der dagen onverstoorbaar kalm, opgewekt, behulpzaam en goedmoedig —, liet geen scherp woord, geen bitsen uitval ongestraft over zijn kant gaan. Bij de minste uiting van haar prikkelbaarheid, richtte hij zich als in zijn volle lengte op en liet haar in

hoonende, verachtende woorden en tegenwoorden scherp hare onredelijkheid voelen —; zij voelde die zelf bitter genoeg en ging er vaak onder gebukt, en nam iedermaal voor, vredig en verdragelijk te zijn.

Sinds de geboorte van het kind kwam Geerte weer vaker dan vroeger; haar tegenzin tegen Ina scheen verdwenen en voor Ina beteekende haar komst een welkome afwisseling —, waar ze soms verlangend naar uitzag.

Eens op een avond tegen een uur of negen — Egbert dommelde over zijn krant, — kwam ze weer en bracht een jong vriendinnetje mee, en Ina fleurde onmiddellijk op bij den aanblik van het lieve, verlegen gezichtje met de fluweelzachte, bruine oogen.

Nu ze getrouwd was, in eigen huis woonde en ontving en daardoor de verhoudingen van te voren en vanzelf vaststonden, had haar stuursche, wantrouwige tegenzin jegens vreemden plaats gemaakt voor de behoefte, een vriendelijke, een hartelijke en voorkomende gastvrouw in haar eigen huis te wezen. En haar spontaan gevoel van ingenomenheid met het jonge meisje zwol voller in haar aan, toen ze met schuchteren eerbied vertelde, dat ze Ina's vertelling „De Bedelaar” gelezen en zoo heel mooi gevonden had en dat ze daarom maar zoo, zonder haar te kennen, met Geerte had durven meekomen. Ze bloosde van verlegenheid en Ina bloosde van genoegen en vermeed Egbert's blik, om dat vage lachje van neerbuigenden spot op zijn gezicht niet te zien. Ze wist al precies hoe uitingen als deze op hem werkten, ze voelde al wel dat hij Nesje „onnoozel” vond. Ze dorst dan ook niet met woorden toonen, hoezeer ze met wat het kind zeide ingenomen was, voelde zich ongemakkelijk, beklemd door zijn aanwezigheid en wist niet goed welke houding ze aannemen moest. Ze had van de bewondering, die haar werk in het jonge kind had opgewekt, zoo graag een vleiende genegenheid voor haar persoon willen maken —, maar ze durfde geen rechtstreeksche poging doen om haar te behagen en te winnen —, vrees voor Egbert, zijn killen spot, zijn schimpen op de „ijdelheid” die hij in haar vermoedde, hield haar in bedwang —, maar tegelijk zag ze zich met spijt de gelegenheid ontgaan.

Doch Geerte begon nu over het doel van hun komst te spreken. Een van de kransvrienden was plotseling ziek geworden, moest naar een sanatorium, geld was er niet. Ze wilden nu, om dat bijeen te brengen, een avondfeest organiseren en ze kwamen Ina en Egbert hun medewerking

vragen. Ina moest haar vertelling voorlezen, waarmee ze zooveel succes had gehad.

„U kunt stellig heel mooi voorlezen,” meende het bedeesde vriendinnetje en sloeg dwepend de oogen naar haar op. Egbert trommelde met een vouwbeen op tafel, glimlachte en zweeg. Ina had het kind wel kunnen omarmen en kussen, maar ze bleef strak. Geerte keek vragend van den een naar de ander. Maar Egbert trok een bedenkelijk gezicht, en Ina, die wel dadelijk blij had willen toestemmen en aanvaarden, hield zich in en keek hem in verborgen spanning aan.

„Is dat nu wel werkelijk iets voor ons?”

„Waarom niet?” ijverde Geerte, „er komen heel aardige en geschikte lui.”

„’t Zal wat wezen als het voor de heeren komt!”

„Je schijnt het al weer precies te weten,” zei zijn zuster lichtelijk gebelgd.

„Wij weten het zelf nog niet eens, maar we hebben toezegging van een heel goed studenten-kwartet en van acteurs en jonge actrices, die liedjes en voordrachten geven. Er wordt een een-acter van De Musset gespeeld. Tusschen de voordrachten door, een soort van fancy-fair, en dan een soupertje —, een dansje. Het kan werkelijk heel aardig worden. We hebben al heel wat kaarten verkocht. Waarom zou dat nu ook niet iets voor jou en Ina zijn?”

Ina luisterde met hoopvol kloppend hart, maar ze hield zich onverschillig. Ze had zoo lang met Egbert tezamen op de „bourgeois-menschen” en hun „geestlooze” vermaken neergezien en gesmaald, dat ze nu niet dorst bekennen, hoezeer ze haakte naar licht en muziek, naar feestelijke verheffing, vooral: naar menschen om te zien en van gezien te worden. Ze stelde zich heimelijk zichzelf al voor in haar witte zijden japonnetje, voorlezend terwijl de anderen stil zaten en luisterden en naar haar opzagen en haar, in dat éene oogenblik althans, bewonderden en vleiden en van haar hielden. Ze werd warm van de gedachte —, maar Egbert keek nog zoo bedenkelijk met zijn aarzelend, spottend lachje. „Maar als iedereen nu wat doet,” zei ze ten slotte, met een warm gezicht pogend elk teeken van graagte en geprikkeldheid uit haar stem weg te houden, voor het vreemde meisje, „het is toch voor dien zieken jongen en niet voor ons plezier dat we er heengaan. Het is natuurlijk altijd een corvee.”

„In naam der menschlievendheid dan maar.” Egbert geeuwde en rekte de armen.

„En dan moet u reclame voor ons maken,” zei het blozende vriendinnetje dat moed begon te vatten, tot Egbert. „Een berichtje in de krant!” Maar hij weigerde, lachend doch onvermurwbaar; er kon geen sprake van wezen, zooiets deed hij nooit, niet voor zichzelf en niet voor anderen. Een beetje onthutst keek Nesje vragend Ina aan, die glimlachend hoofdschudde.

Neen, op zóó iets viel van Egbert niet te rekenen. En terwijl ze het zeide, knikte ze hem toe en haar borst zwol van trots. Ja, Egbert was onwrikbaar eerlijk en onpartijdig! En ze liep in een spontane opwelling naar hem toe en zette zich op zijn knie en kustte zijn haar.

„Kunt u dan niet wat anders —, voordragen of spelen of zoo iets?”

„Geen aasje talent,” lachte Egbert openhartig, blijkbaar toch wel door Nesje's mooie oogen en haar zachte stem bekoord, „maar ik offereer immers mijn talentvolle vrouw.” Hij streelde schertsend Ina's haar.

„Schrijf je veel?” vroeg Geerte.

„De jongen laat mij zoo weinig tijd. Er zijn, behalve „De Bedelaar”, enkel maar een paar kleine stukjes gepubliceerd.”

„Dat van dien man en dat meisje op die boot in den maneschijn —, zoo iets moest u nog eens schrijven!”

„Dat mag ik niet,” lachte Ina blozend, en keek Egbert aan.

„Néen, dat hebben we zoo afgesproken —, die dingen moet ze niet schrijven,” vertelde Egbert met opgeruimde beslistheid, „zoo verliefderig, zoo zwoel, dat moet ze maar aan anderen overlaten. Het zou haar maar noodeloos in opspraak brengen en ze kan immers net zoo goed een ander onderwerp kiezen.”

„Natuurlijk,” meende Geerte.

Ina had maar half geluisterd —, haar gedachten waren al bij het feest in het verschiet.

„Luister eens, Geerte, kan dat nu werkelijk wel? Dat ik die vertelling voorlees. Het lijkt me eigenlijk zoo pedant en zoo gek, als ik bedenken, dat het toch al lang gedrukt is, dat iedereen het koopen en lezen kan.”

„O maar het gaat best, werkelijk, iedereen doet het, er komt nog een jonge dichter ook, die verzen van zichzelf voorleest.”

„Zeg jij het nu eens eerlijk,” wendde Ina zich tot Egbert, „of ik het werkelijk doen kan.”

„Wel zeker en gewis,” vond Egbert, „op zoo'n avond en voor zulke menschen. Het minste dat je ze geeft is al fraai

genoeg —, en iets werkelijk goeds is toch niet aan ze besteed.”

Een kilte sloeg neer op Ina's hart. „Iets werkelijk goeds is toch niet aan ze besteed.” Wat kon hij plomp en gedachteloos de dingen uitflappen —, hij zei het zonder boos opzet, maar het was niettemin zoo ruw en grof —, het was zoo geheel het tegendeel van alles wat naar vereering en vleierij geleek.

Ze worstelde en vocht om haar zinkende opgewektheid vast te houden, haar ontstemming tegen te gaan —, alles leek nu juist zoo harmonisch en vredig —, maar het hielp niet, er zat plotseling een hard, bitter brok in haar keel, haar innerlijke vastheid was als losgestooten, en viel uiteen. De dichtbij aanraking met hem werd haar plotseling ondraaglijk de warmte van zijn knie, waarop zij zat, stond haar tot walgens toe tegen —, ze ging van hem weg en naar haar eigen stoel terug.

„Heb je iets?”

„O, neen,” maar haar stem klonk zoo vreemd, met zoo schrillen, drogen klank, dat de beide anderen opkeken.

„O, ik dacht het maar, je doet zoo raar ineens.”

Zweeg hij nu maar liever, liet hij nu maar dat wrange in haar uitwerken en zichzelf verteren, als het hem toch niet mogelijk was, door één woord van lief leedwezen en begrip het kwetsende ongedaan te maken. Ze kon er toch zelf niet over spreken, waar dat vreemde meisje bij zat, die toch al verlegen en vaag schuld bewust voor zich keek, in de plotse lingverkilde sfeer.

„Is er iets, Ina?” drong nu Geerte ook aan.

„Ik schijn weer iets misdreven te hebben,” zei Egbert achteloos, „dat is tegenwoordig aan de orde van den dag.”

Ina voelde dat ze wit en kil werd, ze kneep de lippen opeen om het snikken en de driftige woorden terug te houden. Het samenzijn was nu onherroepelijk verstoord, Geerte en Nesje stonden op en namen afscheid. Ina meende duidelijk te bemerken dat de spontane ingenomenheid van het vriendinnetje zich van haar afwendde en naar Egbert toe. Terwijl hij de twee onder grapjes uitgeleide deed, stond zij somber en stil met krampachtig gebalde handen naast de tafel, en toen Egbert even later weer binnenkwam, verroerde ze zich niet en wachtte vastbesloten en uitdagend. Nu mocht hij weten dat ze „iets had”, nu mocht hij opheldering vragen! Hij scheen het niet van zins te zijn, het voorgevallene blijkbaar reeds weer vergeten, tot hij haar als toevallig in het oog kreeg.

„Wat had jij toch voor een kippekuur zooeven?”

„Ik heb geen kippekuur —, als ik mij ontstemd voel, omdat je mij krenkt en het zelf niet eens merkt.”

„Weer wat nieuws! Ik heb Hare Majesteit gekrenkt. En zonder dat ik het weet. Maar mij dunk, dan is alle schuld toch buitengesloten.”

„Dat je altijd even lomp bent, dat je zoo'n onhoffelijke vlegel bent . . . ” verder kwam ze niet, haar stem smoorde in drift, haar adem stokte.

„Mensch, je bent niet goed. Ga naar je bed en slaap je roes uit. Je bent van streek, je bent giftig, omdat je niet naar je zin de „interessante schrijfster hebt kunnen spelen voor dat onnoozele schaap, dat hier zooeven zat.”

Ze voelde het bloed naar haar hoofd stijgen, benauwd kloppen in haar keel, het zweet brak haar uit, een gloeiende prikkeling voer haar over de huid, overal, haar oogen brandden —, ze moest iets doen, ze wilde iets doen, ze kon niet anders dan haar drift in een gewelddaad ontladen —, ze greep met twee handen een zware stoel en smakte die tegen den muur.

Hij wierp zijn krant op tafel en sprong op.

„Ben je heelemaal stapeldol geworden?” Hij nam de stoel op, onderzocht met deskundig oog aan alle kanten of er niets aan gebroken was, klopte en wrikte en bracht hem weer op zijn plaats.

„Gaat het nog lang zoo door?” Het klonk weer kalm en schamper.

Bleek en zwaar ademend leunde Ina tegen den muur.

„Het is maar dat ik het weet, zie je —, dan kan ik bijtijds maken dat ik wegkom.” Het klonk nu zakelijk luchtig, zonder een zweem van sarrend opzet.

„Ik zal wel gaan.” Haar stem klonk gebroken en dof, ze liep als plotseling verflauwd de kamer uit en knakte boven op haar bed ineen.

En zoodra de felle drift bedaard was en toen ze bekwam uit de halve verdooving van het eerste oogenblik —, toen lag ze gespannen luisterend in de stilte van het huis, afwach- tend met van oogenblik tot oogenblik benauwder hartebonzen, of daar beneden geen stoel nog verschoof, of geen deur nog kraakte, of hij nog niet komen zou, om verzoening te zoeken. De ellendige onvreë, de kwellende disharmonie — zij hier ontredderd en levenszat boven, hij beneden onbewogen — hing rondom haar in de lucht die ze ademde en maakte haar ziek, evenals de wanklank van een orkest van valsch-strijkende violen haar ziek zou hebben gemaakt. Nu de minuten ver-

streken en hij maar niet kwam, kon ze weer niet langer stil blijven liggen —, de onrust besprong haar opnieuw, haar bloed ziedde heet naar haar hoofd en een gloeiende prikkeling joeg haar over de huid. Een ellendige, tergende zekerheid, dat hij ook nu niet komen zou, ook nu geen onrecht zou belijden, deed haar wild snikken in het kussen. Haar hart smachtte naar wederkeer en vrede en harmonie —, en haar fierheid verweet haar, dat ze durfde haken naar dien vrede met hem, die nooit, nooit, nooit zijn onrecht beled. Ze haatte hem, omdat hij haar belachelijk had gemaakt, omdat hij haar vernederde, omdat hij altijd weer die ellendige drift in haar opwekte, omdat hij geen tact en geen zachtheid bezat —, en tegelijk haakte ze ernaar, dat hij komen zou, dat ze het eerlijk zouden kunnen uitpraten, dat hij dan óók zijn deel, al was het maar een klein deel van ongelijk op zich zou nemen —, inzien, dat hij zóó niet met haar omgaan moest, zoo niet tegen haar spreken mocht —, zoo zonder eenige omzichtigheid, zonder ooit haar kwetsbaarheid te ontzien. Hij wist toch, dat ze zelf haar drift verfoeide en haatte —, ze had het hem gezegd, ze had hem met woorden gevraagd haar te helpen om die hel te ontgaan.

Maar hij kwam niet —, en als hij straks op bedtijd kwam, zou zij, uitgeput van drift en innerlijke tweespalt, die als achterhoede na elken driftvlaag kwam, lam en mat van zelf-verwijt en zelfverguizing, vrede nemen met zijn bleeke grapjes en zich glimlachend een „malle meid” laten noemen, tot geen tegenspraak of verweer dan meer in staat, al blij met den schijn van herwonnen vrede, teruggekeerde harmonie. Ze zouden het nooit tezamen uitpraten zoomin als ze ooit iets anders uitgepraat hadden, — Egbert haatte immers „theoretiseeren” — en alles zou vergeten zijn en zijzelf ook zou het — hoe ondenkbaar het leek, nu haar bloed nog ziedde — den anderen dag vergeten zijn —, en zich waarschijnlijk nog schuldig gevoelen om haar ruwheid en mis-schien wel ongelijk bekennen, — o dit alles was mogelijk, ze wist het al uit ervaringen, en hij zou weer vriendelijk wezen. Hij bleef immers de kalme, sterke, waardige man —, het verlangen naar vrede en harmonie dat haar altijd weer naar hem toe dreef begreep hij eenvoudig als karakterlooze zwakheid, en haarzelf meer en meer als een driftig kind, dat van tijd tot tijd maar eens uitrazen moet en dat dan gauw genoeg en vanzelf wel weer bijdraait.

Licht en slepende muziek, zware bloemengeur, een gedempt vroolijk rumoer van veel menschen, drementelend door de ruime zaal of in groepjes tusschen het opgaande groen der planten —, en zijzelf eindelijk temidden daarvan, in wit gekleed, trillend van ongeduld —, als wilde ze reeds in dit eene oogenblik van binnenkomst alle vreugde en heerlijkheid naar zich toe halen en tot zich nemen. Ze waren laat, Egbert die van den avond als van een corvee was blijven spreken, waartoe hij zich in een zwak oogenblik had laten overhalen en voortdurend voorstelde dat het er „stom-vervelend” zou zijn, had niet den minsten lust tot haast getoond en Ina had niet durven aandringen, haar eigen ongeduld met schaamte verborgen. Hoe kon ze bekennen dat ze verlangend uitzag naar een fancy-fair en een soupertje, naar datgene, dat ze „duf-burgerlijk” en vervelend moest vinden? Maar het wachten bij zijn tergende langzaamheid had niettemin zelfbedwang en lijdzaamheid gevorderd —, en voortdurend had ze voor haar evenwicht gevreesd, dat het in verbeteren drift gestoord mocht worden, haar geest voor alle genot verstompt, alle vreugde bij voorbaat uitgesloten. Nu echter was dat gevaar voorbij, stond ze vrij en veilig, de uren lagen lokkend voor haar open en ze moest genieten. Ze wist nog wel niet waarvan en hoe, voelde alleen een trillende, opjagende, onbestemde gretigheid, als een uitgehongerde voor een beladen tafel, naar wat ze niet kende en niet aan te vatten wist. Ze zag de menschen, haar feestgenooten, aan —, met hen allen tezamen zou ze opgaan in feestelijke harmonie, in een blijden roes van eensgezinde levensvreugde. Tusschen bloesemgeur ruischte muziek, licht straalde van alle zijden —, de weeke, lokkende klanken vervoerden haar tot verlangen en zoet zelfbeklag —, ze had zich zoo gaarne tusschen de anderen begeven, die daar glimlachend en rustig praatten en drementelden. Maar ze dorst niets toonen. Ze stond immers naast Egbert en verborg daardoor al als vanzelf wat er in haar omging, ze hield zich koel-kritisch als hij, en lachte mee in zijn laatdunkenden spot op alles wat hij zag —, maar haar gedachten vertoefden bij de menschen. Ze wilde met hen allen, zonder aanzien of onderscheid, in harmonische feestelijkheid vereenigd wezen — juichen en dansen en lachen, het leven doen oplaaien, wijder, rijker, gloeiender doen uitschijnen, als waren er goudvlammige vreugdevuren ontstoken, als kinderen elkaar zingend bij de hand vatten tot een rondedans, om het dansen, om het zingen, om de vergetelheid en de verheerlijking, de verruiming en

vernieuwing van het gansche bestaan in die enkele oogenblikken van zinlooze verrukking. Maar haar schuwheid weerhield haar en Egbert kende wel velen der aanwezigen, maar scheen niet van zins zich bij hen aan te sluiten —, wat moesten ze ook met al die menschen, vond hij, hij bleef veel liever alleen. Ina durfde niet vragen aan deze-en-gene te worden voorgesteld, het behoorde immers tot hun traditie van hooghartige menschverachting, dat ze naast de anderen stonden en die anderen afzijdig-spottend hekelden. Maar terwijl ze daar doelloos stond, als een ontevreden, teleurgesteld kind, zich tegelijk haar kinderachtigheid schamend, slonk alle verwachting al uit haar weg. Daar gingen plotseling de deuren naar een andere zaal open en een jonge man in feestkleedij met roode bloem stond in den ingang, hij vroeg stilte, sprak enkele woorden, die voor Ina door den afstand onverstaanbaar bleven en trok zich terug. De menschen stroomden nu die andere zaal binnen, Ina volgde met Egbert, ze zag tusschen planten en siergroen, die de grijze wanden halfhoog verborgen, de fleurige tentjes met de vroolijke, frischgekleede meisjes die bloemen en cigarettten en prenten verkochten, hun lachende gezichtjes keken over hun uitstallingen heen de zaal in, ze knikten en wenkten vrienden en broers, in een oogenblik waren ze door groepjes omringd. Hoe gaarne had ze ook in een van die tentjes gestaan, geveleid, bewonderd, geliefkoosd door vele oogen, van allemaal de meeste vleierij, de meeste bewondering oogstend.

Waarom had Egbert toch uitgemaakt, dat het verkoopen in een tentje te gering en te flauw was voor haar? Omdat ze van werken en overdenken hield en streefde naar klaarheid van begrip? Maar was ze dan daardoor gescheiden van anderen, moest dan altijd het een het andere buitensluiten? Voor anderen gold dat misschien —, voor haar niet. Elk oogenblik had immers zijn eigen eisch —, elk uur bracht immers zijn eigen bekoring, zijn eigen verlangen —; in dit uur wilde ze alleen dwaas en uitgelaten en vroolijk zijn.

„Laten we nu maar gauw ons penningske offeren,” stelde Egbert voor, „en dan ergens in een hoekje een kopje thee drinken. Dan kunnen we meteen het programma eens doorzien.” Ze kozen een prent uit, Ina kocht een bouquetje en stak dit in haar ceintuur —, ze had het liever in haar haren gestoken, maar durfde niet. Ze zetten zich aan een tafeltje in een hoek, en keken samen het programma in.

„Il ne faut jurer de rien,” zei Ina. „Wat aardig, dat ze dat juist gekozen hebben. Weet je wel? Het is allerliefst!”

„Als ze er nu maar wat van terecht brengen. Het zijn toch maar dillettanten. Ik heb er een erg hard hoofd in, hoor!”

„O —, een strijkorkestje, dat de „Kleine Nachtmuziek” geeft! Ze hebben het toch maar knap in elkaar gezet, vind-je niet?”

„Het ziet er werkelijk nogal aardig uit,” erkende Egbert.

Ina neuriede zacht de melodie van het romancetje en knikte Egbert toe. Dat hadden ze indertijd samen gehoord en beiden volop genoten. Wist hij nog wel?

Hij knikte en lachte —, als tegen een kind, om haar blijdschap. Maar ze lette er niet op, ze was al blij, dat de knagende ongeduur, de vreemde gretigheid, een begin van die pijnlijke en gevaarlijke prikkelbaarheid uit haar verdween, en dat ze zich rustig voelde worden. Ze dacht aan het oogenblik, nog veraf, dat ze zou moeten voorlezen, ze zag haar naam op het programma en de verwachting zette haar hart in zachten gloed. Het was als trok een mist op, een vlotte monterheid schoot door haar leden. Iets was er dan toch nog om naar uit te zien! Alles had nu een ander en lichter aanzien, ze zat tevreden-mijmerend naast Egbert en kon de menschen gadeslaan, zonder die felle begeerte zich tusschen hen te begeven en met hen één te zijn. — Wanneer Egbert iemand groette, vroeg ze alleen naar den naam en keek hem dan na. Daar ging een paar voorbij en Egbert groette weer —; het was een vrouwtje donker en dartel, kleurig gekleed, los zich bewegend, naast een veelouderen, grijs-blonden, langen man, met smallen, gebogen neus, scherpe wenkbrauwen, diepliggende oogen, een fijnen, beweeglijken mond. Ze schertsten aanhoudend, Ina keek ze na tot ze door anderen aan haar gezicht waren onttrokken.

„Wie waren die twee, Egbert?”

„Professor Ruysenaers en zijn vrouw. Hij doceert kunstgeschiedenis —, zij is een doctoranda in het een of ander —; ze schrijft ook, artikelen over allerlei onderwerpen, je zult haar naam nog al eens in tijdschriften zien.”

„Ken je ze goed?”

„O neen, heel oppervlakkig —, hem heb ik eigenlijk maar eens ontmoet, haar ken ik beter uit den tijd, dat ze wel bij Geerte kwam. Ze liepen toen samen college bij hem en zoo zijn die twee mekaars slachtoffer geworden.”

Ina zweeg, ze had zoo graag Egbert gevraagd haar aan ze voor te stellen, ze schenen haar zoo anders dan de anderen, lossen en fijner en vroolijker, dieper en beschaafder tegelijk, maar ze durfde niet goed, ze durfde eigenlijk niet

eens verder naar hen vragen, en vooral niet van haar fantasieën uit dien eenen vluchtigen aanblik gewagen.

„Is ze aardig, Egbert?”

„Wie?”

„Dat vrouwtje van zooveen.”

„O, die. Ik weet het waarachtig niet. Naar wat je hoort nogal een vreemdsoortig vrouwmensch, zoo iets als de kruising van een flirt en een blauwkous.”

Zij bleef ze gretig volgen met haar blik. Nu stonden ze stil en kochten iets —, nu gingen ze weer verder —, en telkens werden ze staande gehouden door jongelui, met wie ze dan even lachten en praatten —, soms waren ze onzichtbaar temidden van een heele groep.

„Ze schijnen zich nogal te vermaken,” trachtte Ina onverschillig te zeggen, maar haar mond vertrok even, als proefde ze iets wrangs.

„Hij is hier natuurlijk om haar,” veronderstelde Egbert, „zoo iets als dit hier lijkt me toch niets voor iemand van zijn leeftijd en positie.”

Ina antwoordde niet, ze schokte haast onbewust nerveus even met de schouders. Het paar stond nu weer vlak bij, ze keek zonder het te weten in gespannen aandacht toe: hij had een klein takje bloemen in de hand en stak het haar, terwijl haar oogen tintelend naar hem opzagen, tusschen de donkere haren. Ze zag zijn vingers teeder en verliefd zich bewegen door de dichte lokken —, een zachte rilling trok haar over het hoofd, een oogenblik was het, als voelde ze die teedere liefkoozende vingers in haar eigen haren, zóó sterk was haar aandacht erop gespannen, haar onbewust verlangen erheen gericht. Nu dwong hij haar schertsend zichzelf in den spiegel toe te lachen en te huldigen en over haar schouder gebogen lachte hij mee. Ina kon er haar oogen niet van afhouden —, een vreemd gevoel maakte zich van haar meester, benijding zonder bitterheid, doch ook onvree en een eindeloos verlangen —, haar gedachten waren, zonder dat ze wist langs welken weg, teruggegaan naar den avond, dat ze Eriks beleedigenden brief ontving en naar haar gesprek met Egbert, ze voelde ineens het armhartige en vale van wat ze zich toen als logisch en redelijk had laten opdringen. Er waren betere mogelijkheden — ze voelde het nu wel, — liet iemand maar eens de hand uitsteken naar dat jonge vrouwtje, haar een oneerbiedig woord zeggen, een beleedigenden blik toewerpen —, hij zou haar weten te verdedigen, ondanks zijn „leeftijd en positie” en niemand zou hem

„belachelijk” vinden. Ineens schrok ze, haar hart scheen in één heftigen slag al het bloed uit haar leden weg naar zich toe te trekken, het jonge vrouwtje had haar blik opgevangen, keek naar haar en fluisterde met haar man —, ineens vuurrood geworden, sloeg ze de oogen neer, ze had zitten kijken als een hongerig kind. Zonder opzien voelde ze hen naderbij komen en even later hoorde ze vlak-bij haar stem.

„U kent mij toch nog wel van vroeger bij Geerte, meneer De Kruijff . . . mag ik eens kennismaken met uw vrouw?”

Haastig rezen ze op en Ina zag dat Egbert nu toch wel geveleid was, omdat de man met „zijn positie en zijn leeftijd” het eerst naar hem was gekomen. Ze drukten elkaar de hand.

„U zit hier zoo stijf,” berispte het vrouwtje op den overmoedigen toon van een verwend kind, „en ik weet zeker dat uw vrouw veel liever wat zou willen meedoen.”

„Ze moet straks voorlezen,” zei Egbert vaag glimlachend.

„Maar dat is toch geen reden om niet even rond te kijken.”

„We zaten eigenlijk net,” weerlegde hij nog eens, wendde zich toen naar den man, „vindt u er eigenlijk wel erg veel aan?” met een lachje van mannelijke verstandhouding, dat onbewust „de vrouwen” bedoelde uit te sluiten.

„Het is nogal genoeglijk,” vond Ruysenaers, „en Charley is op haar tijd gelukkig nog kind genoeg om het heerlijk te vinden. Vooral als ze al haar vriendjes hier vindt, om haar het hof te maken. Dat is de helft van de vreugde, nietwaar?”

„Driekwart,” verbeterde Charley lachend, toen stak ze plotseling haar arm door dien van Ina, „kom, we laten de mannen even samen hier en we gaan er van door.” Ina voelde zich warm en vol van dankbaarheid, ze knikte in het heengaan Egbert nog eens toe — hij had nu óók gezelschap en behoefde zich niet verlaten te voelen — en hij lachte terug —, als tegen een kind. Het prikkelde haar even —, zóó keek Charley's man niet naar haar. Maar ze vergat het dadelijk, Charley's hand lag zoo warm op haar arm, haar oogen straalden zoo donker, zoo groot en zoo vrij —, ze bewoog zich met een volkomen kalmte en een volkomen gemak. En elkeen kende haar, en alle mannen schenen op haar verliefd. Hoe kon het ook anders? Onder het spreken vergeleek Ina haar met de meisjes en vrouwen, die ze had gekend —, met Mary en haar vriendinnen, vol zotten eigendunk, botte geleerdheid en dorre deugd —, met Annie, harteloos pralend in haar kille schoonheid, met Coba, opgeblazen van boekenwijsheid, wantrouwig en zuur, met Gerda, die wel lief was, maar zoo kleurloos en bleek, met Coba's

vriendin, die haar beleedigd had en pijn toegebracht zonder edelmoedigheid of deernis —, toen ze zich de sterkste voelde, met het ideaal van haar kinderjaren, die ze als een hooger wezen had vereerd, voor wie ze haar heele ziel, tot haar gedachten toe, had willen verheffen en louteren —, en die haar uitgelachen had. Nog kon ze er niet zonder een rilling van afgrijzen en schaamte aan denken —, maar ze wilde er niet aan denken, ze was nu veilig bij Charley, ze was nu gelukkig en haar wenschen gingen in vervulling. Naast Charley en met haar tezamen werd ze opgemerkt en geliefkoosd door vele oogen. De slanke jongen met zijn roode bloem was bij hen gekomen, hij was baardeloos en blank, met een brilletje en zacht glanzend haar —; in de buiging van zijn stem was dezelfde onpersoonlijke distinctie als in zijn heele uiterlijk wezen; hij sprak met aangeleerde hoffelijkheid, maar wat hij zeide klonk temidden van muziek en bloemengeur zoo streelend en vervoerend teeder, dat Ina er zich gretig door bekoren liet. Hij had haar al een paar maal gezien, vertelde hij, eenmaal op straat en eenmaal in een concertzaal, en had haar dadelijk herkend en zich gehaast, aan haar voorgesteld te worden, nu hij wist, dat zij eigen werk voorlezen zou. Hij stelde zoo heel veel belang in kunst en in kunstenaars —, hij las zelf ook wel heel veel, maar hij zag toch in, dat het rechte inzicht hem ontbrak. Het was misschien wel wat onbescheiden, maar mocht hij haar toch haar oordeel over enkele boeken vragen? Onder het spreken had Ina Charley's nabijheid geheel vergeten, nu ze opzag, ontwaarde ze haar een heel eind verder de zaal in, met anderen in gesprek. De jongen zag rond naar een hoekje om een oogenblik rustig te zitten —, tenminste als Ina wilde. Ze liet zich meenemen, de stoeltjes stonden tegen een palm aan, haast er onder; als ze zich achteruit boog, voelde ze het prikkend kriebelen der bladen in haar haren en haar nek —, dat gaf zoo'n zoet-verdoovend gevoel. En de jongen naast haar vertelde haar nu heel in vertrouwen een wonderlijke geschiedenis van de verbroken verloving van een zijner vrienden. Ze had hem „De Kleine Johannes” als verjaarsgeschenk gegeven en hij had gezegd, dat hij het een suf verhaalje vond —, of iets van dien aard. En toen had ze het uitgemaakt, niet zoo maar voor de grap, of om hem een lesje te geven —, neen, onherroepelijk verbroken —! Hij-zelf begreep dat niet, kon er niet bij, en nu was hij zoo blij, dat hij Ina had ontmoet, om te vragen hoe zij zoo iets begreep. En Ina maakte zich warm voor het meisje, en antwoordde

uitvoerig, om hem te toonen dat ze wat hij zei heel ernstig opvatten wilde, maar ze voelde zelf, dat haar woorden verward klonken, omdat ze er haar volle aandacht niet bij had, omdat ze verstrikt was in de bekoring van het oogenblik, in de verliefde verteedering voor zichzelf, in de verteederde dankbaarheid voor den jongen, die haar zoo bewonderend aankeek en zoo eerbiedig luisterde —, en omdat ze er voortdurend en bewust op uit was hem met haar woorden nog meer bewondering in te boezemen.

De tentjes werden inmiddels een na een gesloten, de opgewonden verkoopstertjes drongen samen en roemden op **heer buit**.

„Eigenlijk moest ik daar nu ook bij wezen,” glimlachte hij, „ik ben namelijk zooveel als de penningmeester.”

Maar hij ging niet en Ina boog zich weer zacht achteruit naar de palmbladen en liet die streelend door haar haren gaan. De menschenstroom dreef naar de andere zaal terug, ze zagen het zwijgend aan, Egbert en Ruysenaers en Charley waren niet meer te zien. Ze wilde nu ook opstaan, maar hij hield haar terug.

„Toe, laten wij nu hier blijven en nog wat praten. Niet dadelijk tusschen al die menschen.” Ze glimlachte en gaf zich gewonnen en voelde zich een kind dat den schoolmeester is ontsnapt, met diezelfde heimelijke angst en schuldbesef. Ze had zoo graag den jongen volop reden tot zijn voorkeur gegeven, ze wilde hem zoo graag ook beloonen, ze had geestige en bijzondere dingen willen zeggen, maar in haar zenuwachtige onrust vond ze wel heel veel, maar onsamenvattende, onbeteekenende woorden. In de andere zaal — de deuren waren opengebleven — zetten de violen nu zacht de „Nachtmuziek” in, een schok voer haar door de ziel, de lach trok weg van haar gezicht, ze sloot de oogen —, een zoete bedroefdheid streek over haar heen, al het andere uit haar wegvagend, tot er niets bleef dan een dorst als naar rust en koel water en zomerboomen ruischend in avondwind —, een eindeloos berouw en een eindeloos verlangen. Ze opende even de oogen en keek naar den jongen en zag dat hij doeleloos en leeg rondkeek in de verlaten zaal —, hij was een vreemde, wat moest ze met hem, wat recht had hij op haar vertrouwelijkheid? O, waarom kon ze niet liever alleen zijn? Ze wilde het, ze zou het, ze moest het —, maar met dat de violen zwegen, viel alles weer van haar af —, liet haar verward en verlangend en ze ging niet weg, doch bleef en haakte alweer naar zijn bewonderenden blik en naar zijn vleierijen.

„Nu is het gauw uw beurt,” zei hij, „mag ik hier op u blijven wachten?”

Ze antwoordde niet dadelijk. Een vluchtig, onbehaaglijk gevoel bekreep haar, dat hij een spelletje met haar dreef —, ze hield zich voor, dat ze naar Egbert moest —, maar ze kon niet de lieflijke harmonie van het oogenblik met wantrouwige, koele afwijzende woorden breken —, ze zwichtte en beloofde.

„En we soupeeren samen,” drong hij aan.

„Dat zal niet kunnen, er liggen al kaartjes bij de plaatsen.”

„Dan verleggen we die kaartjes. Toe —, laat ik dat mogen doen.” Zijn stem klonk nu vroolijk en vol van blijden overmoed, zijn oogen hadden een sterker glans dan tevoren —, opnieuw zwichtte ze.

Maar even later, terwijl ze alleen stond en voorlas, steeg haar gevoel weer ver boven het oogenblikkelijk bestaan en haar eigen wezen uit. Ongedacht bewogen door haar eigen verhaal, tot anderen gesproken, zag ze tegliktertijd haar uiterlijke verschijning als weerspiegeld in de oogen der hoorders en voelde een krachtigen drang allen zonder onderscheid in dat ééne oogenblik te behagen om van allen zonder onderscheid in dat ééne oogenblik geliefd te zijn.

De jongen van zooeven was vergeten, ook Charley en Egbert en Ruysenaers, elk afzonderlijk voor allen tezamen. Toen ze geëindigd had, voelde ze zich opnieuw zoo ver-teederd en harmonisch en zoo zacht verblijd, en ze wilde nu weer naar Egbert, doch niet hij, maar de ander wachtte haar in de verlaten, smalle corridor en liet haar champagne drinken en zei bezorgd, dat haar wangen gloeiden en haar voorhoofd klam was en blies haar zacht over de oogen, zoodat ze wel glimlachen moest in een zachte, duizelzoete vervoering, en fluisterde vleierij over haar uiterlijk, over haar oogopslag en den klank van haar stem. — Ze liepen samen naar het vertrek, waar de tafel al was aangericht voor het souper. Een knecht dreutelde daar verveeld en stijf op schildwacht en wilde hen keeren, maar werd overrompeld en Ina keek toe, terwijl hij haar kaartje opnam en naast het zijne legde. Ze voelde zich nu weer beklemd, in een benauwd besef, 't welk al zwaarder ging wegen, dat ze te ver ging.

„Ik zal u maar eens een heel eind van uw man afzetten” —, schertste hij en Egberts kaartje werd naar nog verder verlegd. Ze voelde het als een geringschattenden hoon, Egbert aangedaan, en haar hart kwam er tegen in opstand, een

wanhopig wantrouwen werd ze zich plotseling klaar bewust —, dat hij opzettelijk met ruwen overmoed en geringschatting te ver ging, dat hij niet met een andere vrouw zou durven, wat hij deed met haar. En hoe waren ze toch in eens zoo ver gekomen?

„Zouden we het kaartje van mevrouw Ruysenaers niet ook bij de onze leggen?” Ze hield het hem voor in haar hand, maar hij ontnam het haar haastig:

„O, neen, dat gaat niet, dat zou ze stellig niet goedvinden.”

Het brandde haar bitter op de lippen, te vragen „waarom zij niet — en ik wel?” — maar het kon niet —, ze kon hier met dien vreemden jongen geen tragisch en zwaarwichtig gesprek beginnen — en ze wist het wel, van zichzelf, het werd dadelijk tragisch en zwaarwichtig bij haar — na alles, dat ze had aanvaard en waarin ze had toegestemd. Ze kon ook nu niet plotseling weigeren met hem aan te zitten. Want met wien dan wel? Met Egbert, die haar geërgerd, hoonend ontvangen zou? Met Charley en haar man —, ze dorst ze niet onder de oogen komen. Ze was ten slotte, voelde ze ineens, voor het oogenblik alleen veilig bij dien jongen, dien ze nauwelijks kende, aan wiens genade ze zich onbesuisd overgeleverd had. Hun druk en aanhoudend samen praten, hun afzondering, hun verdwijnen, het was al opgemerkt, wel al besproken —, ze voelde het wel, ze kon het niet beletten dat haar oogen tintelden en haar wangen gloeiden.

Zoo kwam ze dan aan tafel tusschen een vroolijke bende jongens en meisjes terecht en schaamde zich in den beginne en was stil, omdat Egbert haar zoo donker en verachtend aankeek, omdat Charley, tegenover haar man, een heel eind van haar af, het hoofd schudde, half-verdrietig, half-schertsend en waarschuwend de vinger naar haar ophief. Ze had wel kunnen schreien, zoo diep-vernederd, zoo klein gemaakt ze zich voelde; een oogenblik haatte ze Charley het meest. Toen liet ze zich meesleepen in de opgewonden pret van de jongens om haar heen, maar haar vriend van dien avond dronk te veel — zij zelf dronk niets — en vroeg haar nu niet meer over de boeken die hij had gelezen, maar zei met blinkende oogen loszinnige dingen, die haar verschrikten en waarop ze niet inging, nu eens zwakjes lachend, dan weer fel gekrenkt en het huilen nabij.

Ten slotte gaf ze zich gewonnen en deed mee in het liedjes zingen en joelen, gaf rake en brutale antwoorden, die gelach uitlokten, zichzelf al meer verliezend, tot haar stem en haar lach boven die der anderen uitklonken, de andere

menschen geërgerd naar haar keken, de menschen, die ze had willen winnen —, de meisjes elkaar aanstieten, terwijl de jongens haar aanvuurden met bravo's, zoodat ze tot tweemaal toe tot stilte moest worden gemaand, omdat ze een spreker stoorde —, achter haar luidheid en haar lach spookten hulpelooze angst en vale verlatenheid in haar om.

Toen ze eindelijk opstond en naar Egbert zocht, vond ze hem niet — ze doolde gejaagd de zalen door, die voor den dans werden gereed gemaakt en dorst de oogen niet opslaan in de verbeelding dat elkeen naar haar keek met spottende oogen.

„Zoek je Egbert? Hij is al weg!” riep Geerte haar toe van het tafeltje af, waar ze zat en geld uittelde. Een troepje jongelieden en meisjes stonden om haar heen. Die keken nu allemaal op, Nesje Waldorp was er ook tusschen, en knikte stroef met een vuurroode kleur. Radeloosheid maakte zich van haar meester; ze haastte zich weg, ze beet zich in de hand om het snikken te smoren. Wat moest ze doen? Zonder een woord, zonder een waarschuwing was hij weggegaan. Ze vergat waar ze was, en toen haar vriend van dien avond bij haar kwam staan en vroeg wat haar scheelde, verloor ze haar zelfbedwang en biechtte snikkend als een kind, dat haar man alleen naar huis was gegaan, waarschijnlijk omdat hij boos op haar was. Ze woonde wel niet ver, en er waren vrienden die haar begeleiden konden, maar...

„Ga maar met mij mee, hoor!” Ina rilde even onder de verfoeilijke dronken scherts, maar ze zag ineens Charley en Ruysenaers naar zich toe komen, ook gereed om te gaan, en terwijl ze hun haastig tegemoet ging, zag ze aan den ingang van de deur Egbert staan, bleek, zijn jas over den arm, die haar zocht met de oogen. Ze had de armen wel naar hem kunnen uitstrekken en haar eerste gedachte was er een van vreugde, voor hem, omdat hij haar nu niet *weer* zag met dien jongen. Ze trachtte hem toe te lachen, terwijl hij naderbij kwam, maar het ging niet, haar lippen trilden en het schreien was opnieuw nabij. Toen hij bij haar was, greep ze zijn hand, maar hij rukte die los —, liet met een korten groet de Ruysenaers staan en gedwee volgde ze hem naar buiten, zonder de oogen op te slaan.

Na den benauwdten druk en de schande der eerste dagen werd het leven weer lichter te dragen en Ina bekwam van

haar nederlaag en werd weer rustig. Ze had niet durven verwachten, dat tusschen haar en Egbert alles zich zoo gauw zou effenen en herstellen. Ze voelde zich dankbaar voor zijn vergevens gezindheid en vergat de schimpende woorden, waartegen ze zich den dag na het feest — hoe schuldig en verslagen zij zich ook voelde, — heftig-schreiend had verzet. Ze kon het niet aanhooren, „niet beter dan een gemeene meid” te worden genoemd —, en Egberts herhaalde treiterende verzekering dat haar zoogenaamde vriend den heelen avond de spot met haar had gedreven, deed haar kreunen van afgrijzen en pijn. Het was te erg voor haar trots —, ze wilde er niet in gelooven, ze wilde er niet van hooren. Maar het bitterst van alles had het Egbert blijkbaar gegriefd, dat ze hem dien avond had „verwaarloosd” en daarmee belachelijk gemaakt tegenover de Ruysse-naers en al die andere vreemden —, en dat verwijt voelde ze als rechtmatig. Na een week werd er niet meer over gesproken, maar de schaamte bleef haar drukken, vrees voor wondende woorden hield haar schichtig en ze durfde van uitgaan en feestvieren niet meer reppen. Charley Ruysse-naers had nooit meer iets van zich laten hooren, ze gaf er zich in menig vaal namiddaguur met bitter leedwezen rekenschap van —, ze had zich dien avond zooveel van die spontaan verworven vriendschap voorgesteld. Schaamte en berouw gloeiden in haar op, als ze aan haar en haar man dacht en dan vroeg ze zich af, waarom Charley kon schertsen met al haar vrienden, luider en lossen dan zij, en toch geëerbiedigd blijven. De jongen van dien avond hoorde niet tot Charley's kring, kende haar maar vluchtig, en toch had hij over haar gesproken met eerbied en schroom als over een meerdere —, en tot haar loszinnig en achteloos, als was ze een geringe, gemakkelijke vrouw. Van waar dat verschil? Was het mis-schien omdat hij voelde, omdat ze allen voelden, dat Charley hen niet noodig had en zij wèl, dat Charley dus sterk was, en zij zwak door haar bittere nooden en dat zij nu onbewust wreedaardiglijk haar zochten te kwellen als kinderen een hulpeloos dier?

Mocht ze zich daarover en over zooveel anders dat haar bewoog maar eens uitspreken bij Charley —, maar Charley verachtte haar en bleef weg, en Geerte en Nesje Waldorp, niemand wilde iets van haar weten. Was ze dan niet inderdaad verachtelijk? Vaak twijfelde ze aan zichzelf en die twijfel hield haar klein.

Den winter door leefde ze rustig thuis bij Egbert en het

kind. Ze had nooit gezette gedachten gehad over de instelling „het huwelijk” en stond in hun dagelijksch samenleven op geen enkel omschreven recht —, onbewust schikte ze zich in de verhoudingen die ze in haar jonge jaren thuis had gezien: moeder had steeds gezwegen als vader sprak, van haar daden rekenschap gegeven, voor elk bijzonder ding — een aankoop, een uitstap, een bezoek — zijn verlof gevraagd en zich zonder morren in weigeringen geschikt, eerbied gehad, en den kinderen ingeprent, voor zijn werk en zijn slaap, tot voor zijn stoel en zijn theekopje toe. Dat Egbert dus breeduit neerzat in hun gemeenschappelijk huis, dat zij had te vragen en hij te bewilligen, dat hij aan al zijn verlangens toegaf, maar zij niet aan de hare, dat haar werk achterstond bij zijn werk en zelfs bij het huishoudelijk werk voor zoover dat op zijn gemak was gericht, hinderde haar niet en viel haar volstrekt niet op als iets afwijkends of onredelijks, en wanneer hij maar een enkel woord van vluchtige waardeering zei, dan voelde ze zelfs de volle bekoring der huwelijks-dienstbaarheid. Hij had haar in den beginne verweten, dat ze achteloos was, papieren liet zwerven en haar mantel niet altijd behoorlijk aan den kapstok hing —, en ze deed haar best, er verbetering in te brengen, om daarvoor geprezen te worden, maar hij bemerkte het niet en dat verdoot haar dan wel en ze voelde het als een vernedering.

Toen het voorjaar werd, ging ze dikwijls uit wandelen met het kind in zijn wagentje —, soms ontmoette ze andere moeders met kinderen, vaak liepen de vaders ook eraan. Maar Egbert wilde dat niet en hij lachte hoonend om de flauwe kerels, die paatje-speelden naast een kinderwagen, zooals hij gelachen had om de „idioten,” die „de vrouw” idealiseerden en om Otto, die zich door een vrouw bebazen liet. Thuis wijdde hij de gepaste vaderlijke aandacht aan de verschijnselen van ontwikkeling en groei, waarop Ina hem opmerkzaam maakte en toonde den gepasten mannelijken griezels tegen geschreeuw en onzindelijkheid.

Ina was inmiddels weer aan het werk gegaan; wat ditmaal de vonk in haar ontstak, was de gloeiende wensch, zich te herstellen van den smaad, dien ze zichzelf en anderen haar dien avond hadden aangedaan —, vooral in de oogen van Charley Ruyssenaers en haar man. Hun wilde ze toonen, dat ze nog iets anders, iets meer was dan een loszinnig, gedachteloos kind, naar wie wijze menschen een waarschuwend vinger opheffen. Ze had het nog niet opgegeven hen te winnen en het leek haar het waardigst het langs dezen weg te

bereiken. Ze werkte dagelijks als Egbert uit was en haar jongetje sliep, in een heerlijk gevoel van diepe rust en volkomen tevredenheid. Ze zat dan zoo veilig in de stilte tusschen de wanden van het huis —, niemand kon haar naderen, haar aan zichzelf onttrekken en met bekoring en vleierij, langs wegen van onrust en koortsachtig, doelloos verlangen verlokken naar afronden van vernedering en naberoow. En uit haar zelf was dan ook elke troebeling weg, alle twijfel verdwenen, druk en begeerte als voor goed van haar afgevallen — klaar zag ze door haar eigen wezen heen en uit die stilte in haar en om haar rezen de woorden voor wat haar bezielde vlekkeloos en vast. Dan beefde haar hand van bewogenheid om het wonder van het woord, dat zich als malsche was hanteeren en vormen liet, voor het wonder van den rythmischen volzin als voor een omsluerd geheim, waarin een afschijn van het groote levensgeheim van mensch en heelal verborgen ligt. Dan wist ze niet meer van trots en niet van zelfgevoel, maar besepte alleen dat ze een werktuig was, zwak en onvolkomen, wyl ze toch wat in de diepste verschietsen bewoog met woorden niet zeggen kon —, niettemin was ze dankbaar, dat ze dat werktuig wezen mocht, en het kwam haar voor, dat ze, in die volkomen nederigheid, dat volkomen loochenen van eigen macht en kunnen, grooter en gelukkiger was dan in den ouden, engen, klemmenden, altijd op anderen bedachten trots. Zoo werd de vertelling voltooid, waarin ze had gepoogd het echte wezen van liefde als vervoering en verheerlijking te vatten en uit te drukken, in het weergeven der gevoelens van kracht en onzelfzuchtige goedheid en verheven levenslust, die haar voor jaren hadden bezielde, zoo vaak ze in de kamer achter de klokkewinkel onder het naakte waterblanke licht der gordijnlooze bovenramen bij den ouden man zat met den zwaren baard en de vurige oogen, en hij vertelde van zijn jeugd, zijn vaderland, zijn droomen en tochten en idealen en zij wist en voelde dat ze in zichzelf, in de gansche wereld en in God geloofde.

Ze had al bij voorbaat gevoeld, dat Egbert met dat verhaal niet ingenomen zou zijn, schoon ze ook ditmaal uit schaamte voor hem angstvallig was geweest in de keus van haar woorden, en met opzet het woord „God”, waar het zich tot tweemaal toe volkomen natuurlijk en bijkans onvermijdelijk aan haar voordeed, vermeden en door een neutrale, vale, kleurlooze omschrijving van wat ze voelde, had vervangen. Ook had ze haar best gedaan, door een zekere

losheid in den vorm den indruk te wekken alsof het haar te doen was om het onpartijdig weergeven van een jeugdigen gemoedstoestand, waaraan ze nu natuurlijk volop was ontgroeid. En dit alles ook wel eenigszins uit twijfel aan de waarde van haar eigen gevoelens —, die immers misschien niets beduiden dan wat Egbert had genoemd: „overblijfselen van de kinderachtige vrees der voorgeslachten, bestemd om in het voortschrijden der beschaving onder te gaan”, die in haar bestonden, maar in Egbert niet en waarvan het ontbreken misschien bewees, dat hij in kracht en verstand haar meerdere was! Ze bezat met al haar prikkelbare hooghartigheid zóó weinig zelfverzekerdheid, dat ze zich langzaam aan was gaan schamen tegenover Egbert voor de diepste, echtste trillingen in haar wezen. Ze wilde zich vooral niet minder dan hij vrij en onafhankelijk toonen, even onvatbaar voor suggesties, even ontoegankelijk voor „boerenbedrog” en ze schond daarvoor de innigheid van haar werk, en repte er van met geen woord.

Eindelijk verscheen het —, ze vond op een middag het tijdschrift op tafel liggen, en in de eerstvolgende dagen zag ze met kloppend hart Egbert erin zitten lezen. Hij las bij stukjes en beetjes, lei het bij elke aanleiding uit de hand, maar eindelijk op een avond had hij het toch uit. Hij sloeg het tijdschrift dicht, lei het neer en nam een krant op.

In benauwde spanning wachtte ze af, wat hij zeggen zou, maar hij bleef zwijgen.

„Heb je het uit, Egbert? 't Is nog een heele geschiedenis geworden, nietwaar? Ruim dertig bladzijden!”

„Ja, het valt me erg mee, en als je zoo voortgaat, worden we nog kapitalisten,” lachte hij.

„En hoe vind je het?” Benepen piepten de woorden uit haar keel.

„O, het zal wel in den smaak vallen, denk ik. Het is werkelijk heel fatsoenlijk geschreven, en er zijn altijd een massa menschen, vrouwen vooral, die zulk soort dingen graag lezen.”

Meer dan in de woorden, hoorde ze achtelooze gering-schatting in den toon waarop ze werden gezegd, ze wist precies waarop die gericht was, voelde ditmaal zonder voorbehoud zijn ongelijk en bedwong zich dus niet.

„Ik weet wel wat je meent — je houdt het voor „scheurkalender-litteratuur” —, nietwaar? Maar je vergist je —, ik weet, ik voel, dat er iets anders en iets beters in is.”

Hij zette zich onmiddellijk schrap.

„Natuurlijk weet je weer precies wat ik denk —, en natuurlijk is jouw eigen meening weer de hoogste wijsheid. Dat je jezelf niet in waardeering te kort zou doen —, daar heb ik waarachtig nooit aan getwijfeld.”

Ina vatte vlam, ze trilde.

„Dat is een leelijke gemeene leugen —, niemand beter dan ik weet, hoe veel er nog aan mijn werk ontbreekt —, niemand kan meer dan ik vereering hebben voor echt mooi werk —, maar ik schrijf geen scheurkalenderleuterpraatjes, dat weet ik ook.”

„Maar als je dat dan allemaal zoo goed weet en als ik toch altijd „lieg” —, waarom praten we dan nog? Je bent zoo ijdel als een kat en je scheldt als een vischwiif —, ziedaar een paar kleine, onaangename waarheden —, en ik heb genoeg van dat eeuwige debatteeren. Waarom wil je altijd praten — praten — praten? Je bent net een klap-ekster —, waarom vraag je mij mijn oordeel en stuift al op nog voordat ik iets heb gezegd? Je bent nu toch zoo groot —, ik heb altijd gemeend dat edele geesten alleen konden leven.”

„Niet waar,” riep Ina opgewonden —, „zelfs Beethoven kon dat niet —, zelfs Michel Angelo kon dat niet. Die hebben tot het laatst toe onder de menschen en hun gevoelloosheid geleden.”

„Waar heb je die wijsheid opgeduikeld?”

Hij staarde haar spottend aan met in gespeelde verbazing opgetrokken wenkbrauwen. Het bracht haar buiten haar zelf, want dit alles wat hij bespotten, de woorden die ze zooveel gesproken had, ze leken haar-zelf nu ineens buiten elke mate belachelijk, haar drift vlamde als roode koorts voor haar oogen.

„Als je zoo lacht... Egbert... en als je mij zoo aankijkt... dan gooi ik wat naar je hoofd... dan neem ik een mes...”

„Jawel, dat argument kennen we. Het is wel niet bijzonder overtuigend, maar dat schijnt er minder op aan te komen.” Hij stond op en zei bedaard:

„Nu laat ik je de keus —, je bedaart en dan blijf ik hier, of je raast hier alleen maar uit —, en dan zie je me den heelen avond niet meer terug. Zoek het nu zelf maar uit.”

Alleen gelaten worden, zoo hulpeloos en geteisterd van drift, neergesmaakt in gedwongen zwijgen met haar heele lichaam bevend van walg, haar hart trillend van smart en smaad, het was niet te dragen. En terwijl ze haar eigen lal-

heid verwenschte en verfoeide, ging ze aan tafel zitten en zweeg.

Egbert was met een heerschersblik bij de deur vandaan gekomen en zat alweer bezig aan zijn papiertjes met aantekeningen. Het was plotseling, na de kortstondige heftigheid van daareven, vreemd, klamstil in de kamer. Ina voelde aan haar voorhoofd, het was nat van heet zweet. Er woog een brok in haar borst, als een onweerswolk grauw en zwaar —, en ze wist dat ze niet tot rust zou kunnen komen voor het zich in heftigheid en tranen ontladen had, voor ze, langs welken weg dan ook, tot een oplossing, een opheffing was gekomen, voor het verbroken evenwicht was hersteld.

Ze walgde tegen haar drift en tegen haar onmacht om zich te doen gelden, tegen hem en zijn koude kalmte. O, hem daar bezig te zien met zijn papiertjes, terwijl ze ziek van ellende was. Waarom lette hij dan altijd alleen op haar „toon”, viel haar in oogenblikken van felste spanning in de rede om te vragen of hij misschien „de deur zou openzetten om de meid te laten profiteren en dat ze anders nog wat harder schreeuwen moest.”

Nooit een poging om met voorbijzien van het hoe, eerlijk te weerleggen wat ze zei, of haar gelijk te erkennen —, niets dan nijdig kribbebijten, laffe grappen om er af te komen, vangen op woorden, hoonen om een spreekwoord of een citaat, dat haar in het vuur der rede ontviel —, treiterig vragen waar ze haar wijsheid haalde, verwijten dat ze „ruzie” zocht, in „ruzie” behagen schepte, niet rustte voor ze „ruzie” had —, terwijl haar geheele drijven gericht was naar waarachtige eenheid door waarachtig begrip, door storm en twist desnoods heenjagend, maar waarlijk niet naar storm en twist. Ze wist toch te goed hoe vredelievend ze was van nature.

Samen tot een waarheid komen —, er viel niet aan te denken. Het woord, de voorslag alleen al prikkelde hem, hij belachte haar openlijk en noemde haar een „wijsgeer van den kouden grond”. Verviel ze dan, tot bloedens toe vernederd en gepijnigd — tot een razernij van heftigheid, tot schelden, dan werd hij dadelijk de beleedigde onschuld, smaalde haar „toon”, sprak over „de burens” en „de meid” of trok zonder een woord tergend-langzaam zijn schoenen aan en ging weg. Zoo kon het niet blijven, er moest iets op gevonden worden —, dit leven was niet wat ze begeerde en wat haar bevredigen kon. Al dat hoonen, schimpen, verachten, bespotten, dat smalend neerzien op elke uiting van gevoel, weekheid, geestdrift —, het was niet te dragen, het

was als een dorre wind, die over alles heen streek en alles verschrompelde, ook haar en haar levenslust. Ze durfde zichzelf niet zijn, uit vrees voor zijn hoonende woorden, ze verborg haar ingenomenheid met menschen, die ze hier of daar ontmoette —, om niet van hem te hooren, dat ze „onbenullig” of „mallootig” waren. Vroeger toen ze hem pas kende —, toen had ze zich wel gelaafd aan zijn spot, aan de hooghartige menschverachting, die alles aandurfde, die geen naam of reputatie ontzag —, en die immers haar eigen rekening met de menschen moest vereffenen —, maar altijd, maar overal, maar tegen alles, nooit een andere houding dan die zelfverzekerde spot, nooit een spoor van aarzeling of twijfel, van deemoed, schroom of eerbied, nooit geestdriftig, nooit vurig, nooit dwaas —, als een verstarde steriele spotlach hooghartig tronend boven elke bewogenheid, boven vloedten van tranen, boven hartstocht en twijfel —, meer en meer ging ze er onder gebukt —, het mocht wel hoog en groot zijn, maar het was zoo hard en zoo genadeloos, en het benauwde haar —, het maakte haar zoo klein. Want bewogenheid trok voorbij als bloemen en getijden en liet alleen de nagedachten der vergankelijkheid, maar het starre onbewogene, zichzelf van dag tot dag gelijk, het bleef, en het scheen onvergankelijk en daardoor al iets —, en daardoor al hooger in aard en waarde.

Het scherpe zelfbeklag deed tranen uit haar oogen stroomen —, haar drift verging in leed —, het brok in haar borst versmolt en trok weg als in damp —, ze voelde niets dan deernis, redelooze deernis, ook met hem. Lang al sliep Egbert in het bed naast het hare en het was diepe nacht en nog schreide ze van een hulpeloos leed, dat ze niet te vatten en niet te verklaren wist.

Langzaam en gestadig dieper vrat echter de twijfel aan eigen waarde en kracht in Ina's ziel; tegenover Egberts zelfverzekerde, zelfvoldane rust, die dag-na-dag zichzelf gelijk bleef, zag ze meer en meer haar eigen bij dag en uren wisselende gevoelens en vermoedens als karakterlooze zwakheid. Als Egbert toch eens gelijk had in wat hij van haar dacht —, haar werk onnoozel, zijzelf ijdel en zwak? Ze vergeleek hem bij zichzelf — zijn onverschilligheid, die vleierij, waardeering, vriendschap en liefde derven kon, bij haar eigen brandend verlangen naar dit alles —, was het niet zijn recht,

haar sentimenteel te noemen? Zij was voor wat ze zag of las, zoo gauw tot waardeering, tot geestdrift zelfs geneigd —, hij bleef bedachtzaam en koel-kritisch tegenover alles en vond ten slotte maar héél weinig dingen de moeite van zijn waardeering waard. Dat was toch wel héél voornaam en groot en duidde op een fijnonderscheidenden geest. Den dag na haar ongelukkigen feestavond had hij haar schamper gezegd dat haar vriend van dien avond haar voor den gek had gehouden en achter haar rug om haar lachte —, ze had zich boos gemaakt, niet willen erkennen, maar de uitkomst had hem gelijk gegeven —, ze wist door Otto, hoe hij in Annie's kring geringschattend over haar had gesproken — stond Egbert dan niet ook in doorzicht en verstand boven haar? Hij kon haar in hun twisten wel scherp wonden en helsch maken met de vraag uit welk boekje ze haar wijsheid haalde en verweet haar, dat ze altijd geloofde, die het laatst gesproken had —, maar in eenzaamheid vroeg ze bang en benauwd zich af, of hij ook daarin niet gelijk had? Ze was al door zooveel heengegaan, zooveel malen van uiterste tot uiterste geslingerd. Elk boek, dat met vuur en innerlijke kracht was geschreven, bezat de macht haar op staanden voet te overtuigen, haar gedachten geheel te vervullen, zoodat ze aan wat ze kort tevoren had gelezen en geloofd weer twijfelde. Ze was van een woeste, dronken verrukking om Nietzsche's „Anti-christ" tot een weeke, dwepende vereering voor de „Imitatio Christi" gekomen, den eenen dag leek haar de heele menschheid laag en boosaardig en de bijbelsche Erfzonde van die boosaardigheid en laagheid het waarachtig symbool —, den volgenden dag geloofde ze in 's menschen ingeboren goedheid en in Rousseau —, ze geloofde met de geloovigen en twijfelde met de twijfelaars, loochende met de loochenaars en vond te midden van die verwarring zichzelf en haar eigen meeningen niet meer terug. Ze peinsde dagelijks over de vrijheid van haar wil en kwam dagelijks tot een ander besluit. Ze had van kind af en als van nature elken vorm van beperking en dwang verfoeid —, nauwelijks had ze het verhaal van Socrates' gevangenschap gelezen of ze gloeide van eerbied voor den man die zelfs de slechte wet niet schenden wilde en voelde ten volle de hoogheid van die daad —, het was haar fierheid geweest, dat ze geen beleediging verdroeg —, niettemin huiverde ze van bewogen ontzag als ze las, hoe eindeloos grooteren dan zij beleedigd waren en geglimlacht hadden. Ze las met mateloze gretigheid, in een koortsigen drang naar licht en begrip, zonder

leiding of toets en alles sleepte haar mee —, wie het lest en het best had gesproken, die had haar voor zoolang het hield gewonnen. Had Egbert dan eigenlijk niet gelijk als hij haar dat verweet, als hij spottend haar verzekerde, dat haar woorden en redeneeringen geen vat op hem hadden en hem geen oogenblik imponeerden, en als hij er nauwelijks naar luisteren wilde?

Daarbij kwam, dat hij van zooveel andere zwakheden in haar wist, die hem vreemd waren —, dat ze bang was in donker, en niet gansch en al ontgroeid aan de spokenvrees van haar jeugd, — en die hij zonder aarzelen uit dezelfde „zenuwafwijkingen” verklaarde, waaruit ook haar „sentimentaliteit” en al haar andere weeke neigingen voortkwamen. Als het eens waar was —, en zij eenvoudig bij dien sterken man niets dan een zwak, onnoozel vrouwen-zieltje! Ze twijfelde altijd en aan alles in zichzelf —, kleine voorvallen, welke haar daartoe aanleiding gaven, maakten een diepen indruk en bleven haar lang bij. Op een herfstdag zaten ze beiden voor het open raam en werkten, toen er een draai-orgel voor de deur begon te spelen. Ineens sprong Egbert op en wierp het raam dicht, greep zijn papieren en vluchtte voor het „helsche gejenk” naar een andere kamer —, terwijl zij, achterover in haar stoel, de oogen gesloten, heimelijk genoot van het klaag-zoete melodietje en zacht ademde in den koelen herfstgeur, die haar plotseling voller en weelderiger scheen.

„Kun jij dat gemauw daar hebben, vlak aan je ooren?” had Egbert gevraagd, en ze had niet den moed gehad te bekennen hoe het haar heimelijk bekoord en wiegelend weggevoerd had naar stille, raadselvolle werelden —, en dit kleine verschil tusschen hen beiden had haar versterkt in de overtuiging, dat zijn heele wezen van een fijner en edeler gehalte was dan het hare.

Zoo hield haar de twijfel kleinmoedig tegenover Egbert, maar dit kon niet beletten, dat bij vlagen haar spontaan en onweerlegbaar zelfgevoel zich verzette tegen zijn glimlachende laatdunkendheid en meer en meer maakten door dit alles gevoelens van onrust en onbevredigdheid zich van haar meester.

Geerte was na verloop van enkele weken weer teruggekomen en scheen, na de stroefheid dier eerste bezoeken, haar wrevel tegen Ina vrijwel vergeten. Ze hoopte voor zichzelf op geen huwelijk meer, zoo mager en zoo tanig als ze was, en hechtte zich dus meer en meer aan Ina's jongen, met wien ze wandelde bij mooi weer en voor wien ze kleertjes maakte. Maar echte vertrouwelikheden bleef bij haar

stroeve en koele, aan Ina's eigene daarenboven zoo tegenstrijdige natuur, toch uitgesloten en hun omgang leverde voor haar hart en voor haar geest geen baten op.

Op een dag kwam ze, na een schilderles in de buurt te hebben gegeven, bij Ina en Egbert eten. Ina was stil —, aan tafel maakte Geerte de opmerking dat ze er bleek en smal uitzag.

„Omdat ze niet eet. Ze klaagt tegenwoordig voortdurend over hoofdpijn en lusteloosheid —, dan zeg ik dat ze beter eten moet en staal nemen —, maar ze klaagt liever, dat is veel interessanter.”

„Ik eet niet, Egbert, omdat ik mij lusteloos voel —, dan kan ik niet eten.”

„Nee, meidlief, nu zet je weer de dingen op hun kop. Je voelt je lusteloos omdat je niet eet!”

„En wat voor reden zou ik hebben om niet te eten?”

„Dat weet ik niet — dat is jouw zaak.”

Ina trok de schouders op.

„De primaire oorzaak moet dan toch ergens liggen.”

„Groote genade —, maak er nu asjeblieft geen geleerde discussie van. We zijn pas van die andere over mijn gevoelloosheid verlost. Ze blaast tegenwoordig zóó hoog van de toren, Geert —, ze heeft nu zoo'n beetje van den boom der kennis gesnoept en nu wil ze mij opvoeden en mij aan een levensbeschouwing helpen —, ja meid, ik moet er aan gelooven of ik wil of niet —, nietwaar schat? Daar, nu zie je het zelf, ze zit al weer bijna te grienen.”

„Je bent wel bijzonder prikkelbaar, Ina,” meende Geerte ook, „waarom in vredesnaam wil je Egbert toch ook voortdurend overtuigen, „opvoeden” zooals hij zegt? Laat hem denken wat hij wil, en denk jij wat jij wilt.”

„Ik zou zoo graag willen, dat we het eens wat vaker eens waren over allerlei dingen.”

„Jawel, je zou willen, dat ik het altijd met jou eens was.” Ina voelde zich als afgemat, zweeg en keek voor zich. Geerte en Egbert aten verder.

„Waar heb je die aardige paarse blouse vandaan, Ina?” vroeg Geerte even later, „die heb ik nog niet van je gezien.”

„Omdat je in zoolang niet hier geweest bent. Het is mijn witte geverfd.” Weer zweeg ze, maar kon het toch niet voor zich houden. „Egbert schijnt er ook niets van gezien te hebben —, ik loop er anders al een dag of tien mee.”

„Maar beste meid —, je hebt dat ding toch al maanden?” hij bukte zich naar haar toe om beter te zien.

„Je meent die wollen japon, die ik al maanden niet meer heb, waarvan ik je toen gevraagd heb of je goedvondt dat ik ze weggaf?”

Hij haalde de schouders op.

„Mensch, doe nu weer niet dadelijk tragisch om een japon.”

„Niet om een japon —, maar omdat je voor elk vaasje en elk prentje meer aandacht hebt dan voor mij —, omdat je wel kijkt naar mijn mantel die bij ongeluk over een stoel hangt, maar niet naar wat ik draag en hoe ik er uit zie en niet naar wat ik doe.”

„Ik zal in het vervolg met een kaarsje en een vergrootglas naar je kijken en noteeren wat Haar-edele gelieft aan te trekken. Goed? Is dat nu uit te houden Geert? En zoo is het tegenwoordig alle dagen. Den eenen keer omdat ik in slaap val over de tweederangs-wijsheid van meneer Ruskin — ik hou nu eenmaal niet van Zondagsschool-litteratuur — en den anderen keer omdat ik iets had vergeten dat ze mij juist den vorigen dag had verteld. Ze geeft mij den eenen dag boeken, waar ik niet om vraag, om mij te hervormen, en is den anderen dag, zooals vandaag, boos om een japonnetje, dat ze niet krijgt.”

Ina klemde de lippen opeen, haar vingers plukten het broodje naast haar bord tot kruim uiteen.

„Hij liegt het, Geerte. Het spijt mij, dat ik het zeggen moet, maar hij liegt wel vaker —, hij liegt eigenlijk altijd.”

„Dat is niet waar, Ina, daar ken ik hem te goed voor,” riep Geerte verontwaardigd; Egbert vergenoegde zich met een gelaten schouderophalen.

„Ik meen het niet in den platten zin —, ik beweer niet dat hij mij opzettelijk bedriegt, ik meen het, zooals ik mij voorstel dat Schopenhauer het gemeend moet hebben, toen hij van de vrouwen zei, dat ze altijd liegen —, dat hij geen onderscheid voelt tusschen waarheid en leugen, omdat hij over het wezen van „waarheid” eenvoudig niet nadenkt, ontkent op een gegeven oogenblik, wat hij vijf minuten tevoren beweerd heeft —, omdat hij de portée van zijn eigen woorden niet voelt, en dat is het wat ik liegen noem. Anders niet.”

„Ik kan het er anders mee stellen, vind je niet?” vroeg Egbert, achteloos-lachend tot Geerte gewend.

„Ze is overspannen,” vond die, „ze zou eens een poos naar buiten moeten. De mooie dagen komen nu aan. Verleden jaar zomer heb ik een heele poos bij oude boerenluitjes in een klein huisje gewoond, ergens in Utrecht, waar niet veel menschen komen. Het is er hei en bosch, ook wat

weiland, bijzonder afwisselend —, en het oude stel is allerliefst. Daar moest Ina nu eens alleen een poos heengaan —, dat zou voor je-beiden uitstekend wezen."

"Ik zeg het haar zoo vaak," zei Egbert. „maar ze wil er niet van hooren. Ze is altijd even dom tegen zichzelf in. Ik kan er geen touw meer aan vastknoopen."

„Ze zou het kind kunnen meenemen. Voel je er voor, Ina?"

„Ik weet niet," zei ze benepen; tranen kropten haar in de keel, omdat hij daar zoo rustig zat en het blijkbaar zoo natuurlijk vond, dat ze elkaars bijzijn niet meer verdragen konden.

Voelde hij het dan niet —, brandde het hem dan niet als haar op het hart, dat dit de ondergang was van hun heerlijke, hooggaande verwachtingen, van hun huwelijk? Moest dat het einde zijn? Bittere tranen vloeiden haar vrijelijk over de wangen. Zoo mocht het niet, zoo wilde ze het niet. Plotseling leken haar hare grieven klein, het zelfzuchtig drijven van een onredelijk kind. Boven al dit persoonlijke uit was de vastheid, de onverbrekelijkheid van haar huwelijk. Zij hield van hem, ondanks de bittere woorden van zooeven, van zoovaak, en hij toch ook nog wel van haar —, dat was hoofdzaak, daaraan moest ze zich houden, daartoe zich bepalen. Ze liet haar gedachten teruggaan naar den eersten tijd van hun samenzijn, de verre tochten door weer en wind, in donker onder de grommende boomen, zij veilig en vertrouwd aan zijn hand, het dwalen door vreemde dorpen en binnenvallen in een boerenherberg tegen den avond, waar ze dan in het rossig lamplicht tusschen de rookende en spelende boeren met hun steenroode, harde koppen, samen aten aan een tafeltje in een hoek —, het vrije, ongebonden knapenleven, aan regel noch tijd gebonden, dat wat ze altijd had ontbeerd en door hem had verkregen. Door hem had ze zich kunnen vrijmaken, hij had haar die kracht gegeven. Wat deed het er dan toe, hoe hij dacht over de boeken, die zij hem gaf? Wat hadden ze met de wereld te maken? Had hij niet eigenlijk gelijk, ging niet de huiselijke vrede boven persoonlijke meening en boven persoonlijk gevoel —, terwijl ook in haarzelf dit alles toch nog zoo ongevormd, week en wankelmoedig was?

„Maar Ina —, nu zit je al weer zonder reden te huilen! Beste kind, je bent verder heen, dan je zelf wel weet."

Egbert stond op en trok haar naar zich toe.

„Kom, meidlief, al je zonden zullen je vergeven worden. Maar luister dan ook eenmaal naar den goeden raad van

oudere en wijzere lieden. Schrijf nu vanavond nog een briefje aan die menschen en laat den jongen hier thuis bij mij. Ik ben toch niet Saturnus, die zijn eigen kroost vreet!"

Maar Ina, week weifelend en toegevend aan beider verlangen, bleef er op staan het kind mee te nemen.

„Goed dan," besliste Geerte, „maar dan ook het meisje om hem op te passen. Je moet werkelijk rusten. En ik zal in dien tijd mijns broeders hoeder zijn."

Ina was nu enkele dagen buiten, in een omgeving van volmaakte landelijke kalmte, maar ze kon niet tot rust en evenwicht komen. Het was einde Februari en er woeien dagelijks vochtige winden, regen sloeg uit zware wolken op de beuken en pijnen neer, klaterde koud in den beek achter het huis —, en al dat sombere en ruwaardige droeg tegelijkertijd een zoo duidelijke belofte van komende lente in zich mee, dat Ina zich onrustig en beklemd gevoelde. Het was in de rosse wildheid der diepe avondlijke verschieten, in de vochtige kleuren der beukestammen, het trok rillend over het naakte water en over de velden, het scheen haar met gefluisterde beloften als uit zichzelf weg te lokken, en ze wist niet waarheen het haar voeren wilde. Het was, als had elk ding een eigen geheim, een eigen kloppend hart, het hare na, met het hare één, en waar haar bewustzijn toch geen deel aan had, zoomin als aan haar eigen hart. Had ze maar gedachteloos zich aan de wijde frischheid van lucht en wind en water kunnen overgeven —, werd ze maar niet zoo dag aan dag door dat geheime leven beslopen, door die geheime stemmen verontrust —, nu verlangde ze bij tijden bijna terug naar de nuchtere stad, waar niets tot haar sprak en niets haar verontrustte, zooals ze vaak in zoete vertwijfeling door den geur der eerste hyacinthen — zóó smachtend verbeid — naar den starren winter had terugverlangd.

Ook thuis vond ze geen rust. Gedwee had ze ditmaal allen raad, die haar gegeven was, opgevolgd, de boeken thuisgelaten, het werk laten rusten, besloten zich zwaar te voeden en met lichaamsinspanning te vergenoegen —, maar het ging niet. Den eersten middag al had ze zich gretig meester gemaakt van een stoffig dik geschiedenisboek, dat de boer op zolder had liggen, in een plotseling verlangen te weten te komen hoe haar gevoel zich thans verhielt tegenover de dingen, waarnaar ze op school gedachteloos geluisterd had.

En terwijl ze las — van vurige kruisvaarders, dwepende godsdienstpredikers, idealisten en helden — was het als zat Egbert tegenover haar met zijn zelfgenoegzaamheid en zijn spot, die voor geen raadsel stond, alles in drie tellen met drie woorden besliste, elk raadsel van verleden of heden oploste met een handomdraaien en hetzelfde „historisch-materialistische” ezelsbruggetje, dat zijn hoogste wereldwijsheid uitmaakte en waarop hij elken avond in volkomen gemoedsrust het hoofd te slapen lei. Voor hem scheen de wereld uitsluitend te bestaan uit bedriegers en bedrogenen —, met een kleine uitgelezen keurbende van krachtige geesten, sluwe vossen zooals hij, die ontoegankelijk waren voor eenig sentimenteel of „ethisch” boerenbedrog! Ze voelde somtijds wel het armhartige en enge en ontoereikende van die opvattingen, maar vond geenerlei vastheid van beschouwing in zichzelf om er tegenover te stellen en kon zich dus aan hun invloed niet onttrekken.

Ze was, na haar laatste vertelling, niet weer opnieuw tot werken gekomen —, maanden lang had het haar geschenen als was ze leeg en uitgeput, als had ze alles wat ze wist, eens en voor altijd uitgesproken. Maar langzaam aan begonnen als op den achtergrond van haar geest zich weer nieuwe beelden en nieuwe gestalten te vormen —, doch wanneer zij ze naar zich toehalen wilde, vielen ze als asch uiteen. Het gaf het gevoel van vroeger —, dat ze op eenige wijze van zichzelf was afgesloten en soms dacht ze aan het Scheppingsverhaal, hoe God een wezen kneedde uit leem en daarna leven gaf met zijn adem —, dan haakte ze naar den Gods-adem, die de leemen beelden binnen in haar leven inblazen zou —, maar ze wist niet langs welke wegen die tot haar zou kunnen komen.

Door al die bewogenheid en strijd verkeerde ze de eerste week in zulk een toestand van neerslachtigheid, dat ze ondanks de zware voeding en de gezonde lucht bleeker en slapper was dan tevoren. Ze schreef Egbert alle dagen, maar verzweeg als vanzelf voor hem, wat haar het veelvuldigst bezighield. Ze vertelde hem van den jongen, over de ligging van het huis, de omgeving en de menschen, over een oude kast, die ze bij bureu had ontdekt en die misschien wel te koop zou zijn.

Hij antwoordde in denzelfden opgewekt-schertsenden toon, maande haar vol hartelijkheid dat ze flink eten en „lucht-happen” moest en betuigde dat hij haar benijdde om het buitenleven dat ze genoot. En Ina drong er op aan, dat hij

zich voor een paar dagen vrijmaken moest en overkomen, en dat ze dan weer als vroeger tezamen zouden wandelen en zwerven. Wanneer ze hem zoo schreef, voelde ze zich vol gehechtheid, teederheid en trouw, warm van dankbare herinnering en dan was het haar als moest ze maar weer gauw tot hem gaan en zonder zwaarigheid en botsing voortaan met hem leven —; het scheen haar in dit licht gezien, ook zoo gemakkelijk te volvoeren.

Op een avond dat het regende en ze alleen zat in de lage, halfweg witgekalkte bovenkamer, turend in de lamp, met in haar borst dat oude gevoel van knagend ongeduur, dat stage vragen, altijd op dat eene gericht: wat toch haar hier-zijn beduidde —, en wat haar zijn tusschen de menschen beduidde —, hoorde ze beneden in de keuken spreken en lachen. De oude menschen schenen bezoek te hebben en nu ze goed luisterde, onderscheidde ze een mannenstem, buigzaam en diep van klank, die niet van een boer kon zijn. Nieuwsgierigheid prikkelde haar: wie kon die vreemde wezen met zijn beschaafde, welluidende stem? Ze voelde plotseling een sterk verlangen op te staan en zich bij hen te voegen, het nieuwe gezicht te zien, de nieuwe oogen, de nieuwe stem te hooren, ze stond al naast haar stoel, de hand op de leuning en bedacht zich gejaagd op een voorwendsel — er was al een dalende klank in de stemmen beneden, als waren ze opgestaan en spraken van heengaan — kon ze niet vragen wat later gewekt te worden morgen of naar de post om brieven? Ze bedacht zich niet langer, maar liep hikkend de steile trap af, het rosverlichte blauwe gangetje door waar het naar versche kaas rook en naar melk, en kwam de keuken binnen. De vreemde bleek juist gereed om heen te gaan —, een zoete, warme harsreuk stroomde haar tegemoet, de hitte van het houtvuur omvatte haar en trok haar binnen als met zachte handen. Tegen het licht der vlammen stond hij stoer en donker in ruige sportkleeren, en wendde het hoofd naar haar om bij haar binnenkomen.

„Een gast?” vroeg hij verwonderd-glimlachend de oude boerin. Maar die scheen met haar komen niet ingenomen. Ze knikte met een stijf lachje en bood haar met minder vriendelijkheid dan anders een stoel bij het vuur. Het verkilde Ina, het gaf haar het gevoel als was zij een onwelkome indringster en de oude vrouw heimelijk jaloersch. De boer daarentegen toonde zich met haar komst uitbundig verheugd. Hij had het immers wel voorspeld, ze zou het niet avond aan avond boven alleen uithouden! Hij en zijn

vrouw hadden het al telkens vorige avonden gezegd: zou het mevrouwetje niet eens naar beneden komen? Maar nu, hij wist het zeker, nu kwam ze op meneer af —, en ze behoefde er geen kleur om te krijgen, er waren er wel meer met rokken aan die hem wat graag lijdten mochten!

Ze trilde van verlegenheid, om haar eigen fellen blos, die haar verried. „Ik wist niet dat u bezoek had,” stamelde ze, maar de oude boer schaterde, den mond breed open in zijn steenrood gezicht en knipoogde den bezoeker toe. Hij glimlachte —, maar toen hij bemerkte dat Ina fel naar hem keek, werd hij dadelijk ernstig en correct. Hij had een mager, bruin gezicht, met scherpe trekken, hardglanzende blauwe oogen en smalle pezige handen, zijn heele wezen drukte gemak en vastheid van optreden uit, alsof hij veel had gereisd en in allerlei kringen verkeerd. Hij was, op het uitgelaten aandringen van den boer, weer gaan zitten, maar eigenlijk tegen zijn zin, meende Ina te bemerken en ze voelde zich gekrenkt. Ze zat naast de boerin en wendde zich in het spreken opzettelijk geheel om op haar stoel, om uit den hoek van haar oog hem steelsgewijs en ongezien gade te slaan en te weten of hij ook naar haar kijken zou. Hij deed het, de harde staalblauwe blik rustte op haar gezicht, streek langs haar handen en langs haar gestalte en verzachtte zich in het kijken —, om den stroeven mond kwam de schaduw van een glimlach — belangstelling in de oogen, en inmiddels praatte Ina met de boerin, niet recht wetend wat ze zeide, krampachtig haar vasthoudend in gesprek, om niet gedwongen te zijn, de oogen in zijn richting te wenden en zijn streelend kijken af te snijden. Want het ving en bekoorde haar, dat kijken, en schonk haar eenzelfde zoete verdooving als zat ze onder een bloeienden boom en liet de bladeren zacht tusschen haar nekharen krieuwen, terwijl boven haar hoofd de takken ruischten en nu en dan er bloesem viel — en ze ervoer wat ze dien avond bij Coba's vriendin had ervaren —, een trillend uitstroomen van haar wezen naar hem toe, als om het zijne te omvatten en daarmee één te zijn —, niet langer alleen, verlaten, zonder begrip en warmte en steun. Ze had willen weten of ze hem bekoorde, maar ze liet niets van haar gevoel blijken —, ze trachtte het integendeel te verbergen, nu ze bijna zeker wist, dat hij haar blozen opgemerkt had en er om geglimlacht, nu ze vreezen moest, dat hij haar komen om zijnentwil vermoedde. Ze antwoordde dus op zijn vragen — geërgerd en toch bekoord door een bijzondere, weeke klank in de stem, die ze onmiddellijk voelde opzettelijk,

voor haar, en niet van alle dagen, — zoo koel en norsch, dat hij even de wenkbrauwen optrok en bijna onmerkbaar, vluchtig den boer aankeek met ondervragende oogen. Het ontging Ina niet en ze voelde zich vernederd, ook geprikkeld tegen zichzelf: had die vreemde man het nu weer dadelijk in zijn macht, haar van kalmte en evenwicht te berooven, zoodat ze zich van louter nerveuze gejaagdheid, zonder zin of redelijken grond, aanstelde als een malle bakvisch, met koele, preutsch-geprikkelde woordjes en een wrevelig mondje? Wat moest hij van haar denken? Het beste was nu nog maar, dat hij haar voor nukkig en onvriendelijk hield.

Hij ging nu gauw heen —, de atmosfeer leek verkild, Ina had weer het gevoel alsof door haar het vriendschappelijk samenzijn was verstoord, en verlegen, zonder veel woorden, klauterde ze na zijn vertrek haar trapje weer op naar boven.

Maar den anderen morgen in het wakker worden was haar eerste gedachte bij hem. Nauwkeurig ging ze na al wat er dien vorigen avond gezegd en gebeurd was, elken blik, elk gebaar haalde ze naar voren als om het van alle kanten te betasten en te bezien. Wat zou hij van haar denken, hoe zou hij haar vinden? Hij scheen haar als mysterieus —, ze dacht aan zijn smalle, pezige handen, als waren het de eerste mannenhanden, die ze ooit zag; aan zijn onnatuurlijke zoetslepende stem, als afgericht om vrouwen te lokken —, ze vermoedde dat hij een man-voor-vrouwen was, ze wist dat er in werkelijkheid niets wonderlijks aan hem bestond, niet aan zijn handen en niet aan zijn gelaat —, dat zij er na enkele malen ontmoeten ook niets wonderlijks meer in ontdekken zou —, en nochtans kon ze dat gevoel van gespannen verwachting niet van zich afzetten. Dien heelen dag was ze vervuld van de gedachte aan hem, bracht in den namiddag den ouden boer aan de praat over hem, op gevaar af dat hij haar doorgronden en weer verraden zou —, en verweet zichzelf beschaamd die spanning, dat verborgen verlangen naar opnieuw de ontroering van zijn aanwezigheid, als onwaardig, ongegrond, karakterloos en klein.

Voor al wanneer ze de gedachte aan hem verbond met die aan Egbert, gloeide de schaamte in haar aan. Wat zou hij zeggen, als hij het wist, dat den ganschen dag haar gedachten hadden vertoeft bij een onverschilligen vreemde, met wien ze geen tien woorden gesproken had —, dat haar oogen helderder stonden, haar wangen fleuriger bloosden bij de enkele veronderstelling dat die vreemde man haar bekoorlijk vond! Egbert zou haar schimpen, hoonen, verach-

ten —, het was immers ook karakterloos —, het was om den spiegel om te keeren en te ontkennen, dat ze fleuriger was geworden door de gedachte dat ze een vreemden man had bekoord en door de verwachting van hun wederzien. Ze was toch niet de eerste de beste! Ze was geen bakvisch meer, geen leeghoofd, loszinnig wijfjesdier, dat voor haar genot en haar ijdelheid leeft —, maar een vrouw van vier en twintig jaar, met ontwikkeling en misschien zelfs talent, moeder van een kind, waarvoor ze aansprakelijk was, dat ze opvoeden moest! Ze hield het zich ernstig voor, den heelen avond door, maar toen de andere morgen grauwde door het triest-beslagen lage raam in den kalkmuur —, was het weer de gedachte aan de mogelijkheid dat ze hem dien dag zou zien —, want hij woonde in de buurt en hij wandelde veel — die een zachten gloed in haar ontbond en plotseling het uitzicht van den dag ophief en meer dan draaglijk, uitlokkend maakte.

Ook dien dag ontmoette ze hem echter niet —, doch ze liep langs zijn huis, dat de boer haar wees, een statig ouderwetsch huis met een witten gevel en veel groengelukte ramen in een tuin met glooiende, geschoren gazonnen en platte bruggetjes zonder leuning, over smalle vijvertjes; rondom tegen de witte hekken stond hoog opgaand geboomte. Maar den anderen dag in den morgen zag ze hem ineens van een heel eind ver in de beukenlaan tegenover het huis op zich afkomen; zijzelf liep achter den kinderwagen, waarin het jongetje rechtop zat en ernstig en zoet speelde met een lap-pen pop —, ze werd warm van schrik, maar tegelijk was het als raakte er in haar bewustzijn, in haar zelfbeheersching iets los en deed het uiteen vallen: gejaagd, terwijl haar hart bonsde, in een vreemde ijlhoofdigheid vroeg ze zich af, wat ze hem zeggen zou, als hij haar aansprak en hoe ze haar bewogenheid verbergen moest, ook als hij haar met een enkelen groet voorbij ging. Om alles ter wereld wilde ze zich niet weer verraden, zich niet aan zijn genade, mogelijk aan zijn verachting prijsgeven. Haar vroegere ervaringen stonden in haar op als om haar te waarschuwen en te vermanen. Als ze nu maar gewoon kon zijn —, zonder die malle, redeloze snauwerigheid, waarmede een schoolbakvisch haar waardigheid ophoudt tegenover „de jongens” —, maar ook zonder dien heetgestookten drang hem stormenderhand te bekoren en te winnen, die haar met radde stem zinledige dingen zou doen zeggen, zoodat ze zich in het herinneren berouwen zou en vol afkeer afwenden van zichzelf.

Zou ze hem wel ontmoeten, zou hij niet de smalle zij-laan inslaan, voordat hij haar had gezien? Ze duwde het wagentje sneller voort, om die vóór hem te bereiken en hem den pas af te snijden, en schaamde zich in het oogenblik zelf, voor wat ze deed. O, als hij iets van voorkeur of ingenomenheid in haar bemerkte, zou hij haar immers belachen en verachten, zooals de anderen, zooals Egbert —, ze was getrouwd en hij wist het, ze mocht niet eens aan hem denken. Haar hart stormde —, nu was hij vlak bij —, nu nam hij zijn hoed af, correct en strak en ging langs haar heen verder, zonder een blik op haar, zonder een blik op het kind. Ze bemerkte nu pas, hoe stellig ze erop had gerekend, dat hij haar aanspreken zou, ze werd gloeiend rood van schaamte —, zij was vervuld van hem en hij dacht zelfs niet aan haar —, het was zoo krenkend en alles wat ze omtrent haar houding vastgesteld en bedacht had, ineens zoo belachelijk van overbodigheid. Ze kampte met haar tranen —, de wind voer zwaar door de natte takken, maar het machtige ruischen, dat haar anders onmiddellijk beetgreep en meesleepte, ging ongehoord langs haar heen —, haar gespannen denken, haar strakke verwachting stond naar hem gericht, als was hij plotseling de eenige spil van haar bestaan, de hoeksteen van haar wezen, als moest van hem alle geluk komen en alle leed en alle nooden. Was ze „verliefd”? Maar ze kende hem niet. Er was geen verantwoording voor —, het het was niets dan beschamend, verwarrend, ellendig, belachelijk.

Ze was aan het eind van de laan gekomen en wendde het wagentje om, ze had het eerder niet gedurfd —, ze kon nu uitzien hoe snel hij was doorgelopen, of hij al verdwenen was in de richting van het huis of de zijlaan in —, maar het bloed stroomde haar in een heete golf naar het hart —, op geen tien passen afstand stond hij tegen een boom geleund te wachten. Zou hij op haar wachten en zou hij nu naar haar toe komen? Voor ze het zich recht had afgevraagd, stond hij naast het wagentje en ze begroetten elkaar en ze hoorde zijn stem als uit verten, zoo verbijsterd als ze was.

„Mag ik u eens wat vragen? U moet het niet onbescheiden vinden. Maar dien avond bij de oudjes daar, heb ik toen misschien iets gezegd of iets gedaan dat u onaangenaam was?”

Zijn stem klonk zoo nederig en week, dat ze ineens ernaar haakte, hem lieve, teedere en verteederende woorden tot belooning te zeggen —, maar ze bedwong zich.

„Waarom denkt u dat?”

„Wel, omdat. . . Zouden we niet even oploopen? Het kan niet goed voor uw baby zijn, zoo stil te staan in den wind.”

Haar hart versmolt van dankbaarheid voor zijn zorg, ze gingen verder, hij naast het wagentje.

„Ik vraag het u maar,” vleide de stem, „omdat u mij zoo koel groette, daareven, en daarmee bracht ik in verband dat u dien avond ineens zoo stroef en bijna vijandig werd tegen mij. Met die bedoeling kwam u toch niet bij ons binnen, is het wel? Het moet dus aan mij gelegen hebben.”

Weer had ze, terwijl hij sprak, het gevoel, als was zijn nederigheid deels schijn en nam zijn stem alleen dien overweldigend-zoeten klank maar aan, om haar te vleien en te verlokken —, doch ze wilde immers maar al te gaarne gevleid zijn en verlokt —, hoe zoet bonsde haar het hart, en een zalig zacht zengen trok door haar bloed. Haar stem hoorde ze ook week en gedempt en een blos overtoog haar wangen.

„Ja, het lag ook aan u. Aan de manier, waarop u glimlachte toen u begreep dat ik om u was gekomen —, dat is te zeggen, dat ik was gekomen omdat ik hoorde dat er bezoek was.”

„Het vleide mij. En u was zoo grappig, toen u jekte „ik wist niet dat er bezoek was”. Het was tegelijk zoo duidelijk dat u jekte en het ging u zoo slecht af. Dat was de bekooring. En daarom lachte ik. Dat mocht toch wel even?”

„Dus niet, omdat u mij verachtte?” —, haar stem klonk bijna onhoorbaar, zooals haar de overzoete klank der zijne omstrikte.

„Omdat ik u verachtte! Waarom zou ik?”

Ze antwoordde niet, ze stond stil naast het wagentje en lei het kind, dat zittend in slaap gevallen was, op zijn kussen neer —, ze deed het vlug, zakelijk en ze was hem dankbaar dat hij niets zei, want ze wilde nu niet „moedertjespelen” voor hem en ook niet dat hij het vermoeden zou. Toen greep ze de kruk, wat rood van het bukken, en reed verder.

„De meeste menschen verachten iemand, die maar het geringste blijk van ingenomenheid met ze geeft,” zei ze hard, en voelde zelf dat die hardheid tot bedoeling had, zijn belangstelling te prikkelen.

„Hebt u die ervaring opgedaan?”

„Ja.” Ze zweeg. „Hij wil mij laten „uitpraten” en klagen,” zei ze zichzelf, „maar ik wil niet uitpraten en klagen, hoe ik er ook naar verlang.”

„En maakte ik zoo'n slechten indruk op u?"

„Integendeel," bekende ze spontaan, „maar mijn indrukken, en juist mijn eerste indrukken, die beteekenen niet zoo heel veel. Ik vind bijna elkeen aantrekkelijk, dien ik pas leer kennen. En ik idealiseer dadelijk en dat is zoo lastig, want dan moet ik daarna weer terugkrabbelen."

„Waarom doet u dat dan?"

„Omdat ik het niet laten kan, heel eenvoudig."

„Het is in elk geval bijzonder sympathiek."

Ina bloosde fel. Zoo zoet en effen, met een glimlach en een zwak-ironisch knakje in zijn stem had hij dat gezegd.

„Ik geloof niet, dat u goed weet wat ik bedoel. Het is heelemaal geen deugd of edelaardigheid of iets van dien aard. Het beteekent eenvoudig, dat ik mij alles van de wereld, van de menschen voorstel, zooals ik het graag hebben wou, zooals ik het aangenaam en gemakkelijk zou vinden, en redelijk. Soms wordt dat bijzonder belachelijk. Toen ik nog maar kort getrouwd was, ben ik eens met mijn man op reis geweest. We kwamen in een coupé terecht bij een meneer van een vijfendertig jaar denk ik, interessant bleek, een beetje hoog in de schouders, met bruine oogen en zoo'n vlassig baardje —, minstens een dichter, dacht ik, in elk geval iets zeer verhevens en mogelijk wel tragisch ook. De reis leek me ineens veel interessanter — ik houd niet zoo heel veel van reizen om het reizen, zie je — en ik was heel nieuwsgierig wie en wat hij kon zijn. Op het laatste oogenblik kwam een vriend ons nog even de hand geven en een paar prachtige perziken brengen voor mij —, mijn man geeft er niet om. Toen we een poosje onderweg waren begon ik er een op te eten —, de andere lei in mijn schoot, ik zag dat mijn interessante dichter ernaar keek. Onmiddellijk bood ik hem de perzik aan . . ."

„Dat was inderdaad héél lief van u."

„Ik deed het dan ook, opdat hij mij heel lief vinden zou."

„Stelt u daar zoo'n prijs op?"

„Bijzonder."

Hij glimlachte en ze keken elkaar even aan.

„Vertel nu verder."

„Ik bood hem die perzik aan — en mijn man lachte mij uit en ik was boos, want hij lacht wat te gauw om die dingen —, maar gewoonlijk heeft hij gelijk en nu had hij ook gelijk. Mijn tragisch genie scheen wel even verwonderd, maar toen nam hij de perzik aan en of hij nu dacht dat we zoo dolgraag een beetje met hem praten wilden — zoo zal

het wel geweest zijn, tenminste hij heeft ons „doorgezaagd”, zooals mijn man het noemt, twee uren achtereen tot hij uitstappen moest. Hij sprak Rotterdamsch en reisde in galanterieën. Hij moet wel gedacht hebben, dat ik stapelgek was —, iets anders viel gelukkig moeilijk te veronderstellen, ten overstaan van mijn man. Dat komt van het idealiseeren.”

„En waarin denkt u nu wel, dat ik reis?”

Ze lachte mee en antwoordde niet.

Hij zweeg eveneens en onder de waaiende, naakte beuken gingen ze verder. Ina voelde dat haar keel droog was en haar hart klopte —, ze had rad en hoog gesproken, met een vreemden lichten duizel in haar hoofd, als ontwoeien haar de woorden, en kon ze zich niet precies rekenschap geven van wat ze zei. En nu hij zwijgen bleef, begon ze zich jachtig te bezinnen op een ander onderwerp, op iets anders om hem te vertellen — maar juist daardoor vond ze niets. Het zwijgen leek eindeloos en ze vroeg zich af, of hij haar nu vervelend vond —, of hij het heele verhaal misschien vervelend had gevonden — of zij het wellicht saai en kinderachtig, niet geestig genoeg had verteld —, of het ook den indruk van kinderachtige zelfverheerlijking kon hebben gegeven —, of het wel dienstig was zooveel over zichzelf te hebben gesproken, of hij het niet mal en opdringerig zou vinden. Al haar gewone vrijmoedigheid was heen, ze voelde zich links en schuw en keek steelsgewijze naar zijn gezicht, als om er de gedachten van af te lezen.

„En is dat uw eenige ervaring op dat gebied?” vroeg hij eindelijk opnieuw.

„O neen.” Ze leefde ineens op, maar onmiddellijk voelde ze weer dat strakke, gejaagde gevoel in haar hoofd door het inspannend bezinnen, wat ze hem zeggen zou en hoe, om hem het best en het zekerst te bekoren. „Zóó goedleersch ben ik nooit geweest —, en nog geloof ik niet, dat ik genoeg leergeld heb gegeven.”

Hij glimlachte weer en antwoordde niet en opnieuw had Ina het gevoel, dat ze het verkeerde had gezegd, met verkeerde woorden.

Ze wilde zoo graag tegelijkertijd oprecht zijn en zichzelf verheerlijken —, een teedere deernis in hem opwekken en toch weer niet, omdat bewondering haar lief was boven deernis, die klein maakte en klein hield —, en nu vond hij haar misschien al onnoozel en klein. Ze had herhaaldelijk over „mijn man” gesproken, als om duidelijk en dadelijk te toonen, dat ze niet vergeten wilde dat ze was getrouwd —, maar ze

had Egberts lachen om haar bevliegingen vermeld met een heimelijke hoop en een heimelijke zekerheid, dat hij wel meer voelen zou voor haar bevliegingen dan voor het lachje van den verstandigen man. Haar betuiging „hij heeft altijd gelijk” was niet geheel oprecht —, had ze dus niet onder den schijn van argeloosheid, Egbert verloochend en zichzelf in alle deelen de mooie rol toebedeeld? En doorzag hij haar in dat bedrijf en verachtte haar?

„Ik moet nu weg,” zei ze ineens gejaagd, enkel om te weten wat hij zeggen zou.

„Moet u werkelijk? Ik mag u dan toch thuisbrengen?”

De staalblauwe blik straalde in haar oogen —, haar angst en bezwaren vielen van haar af. Wat was ze toch, vond ze zelf, dadelijk overdreven en opgewonden, zonder zin of grond. Hoe onzegbaar zot de gedachte, dat hij haar „verachtte” om wat ze van Egbert had gezegd. Wat had haar toch zoo onrustig en wantrouwig gemaakt?

Ze wandelden samen naar huis en hij vertelde haar van zijn leven met een oude moeder alleen, die hij elken winter naar het Zuiden vergezelde —, en hoe zwaar hem soms de eenzaamheid viel en hoe weinig hij deugde voor het loszinnige stadsleven en hoeveel teleurstelling hij ook had ondervonden van vrienden en vrouwen —, alles met die weeke en als opzettelijk op lokken afgerichte stem. Zij geloofde alles wat hij zei, en bij voorbaat wat hij nog niet had gezegd, niet omdat het haar verstand zoo geloofwaardig scheen, maar omdat het de behoefte van haar hart was, hem in zijn heele wezen te voelen als zuiver en waar. Wat had het anders voor reden en rechtvaardiging gehad, dat ze hem wilde bekoren? Zijn waarde moest immers de verontschuldiging wezen, voor wat zijzelf beging —, dat ze dit onbewust gevoelde, dreef haar noodzakelijk ertoe, hem van den beginne af aan op een voetstuk te plaatsen.

Bij het afscheid nemen vroeg hij haar als terloops, met een vluchtigen glimlach of en hoe laat zij dagelijks wandelde —, en ze wist dat ze hem den volgende dag, en zoolang zij wilde alle dagen zou ontmoeten.

Ruim een week daarna, een Zaterdagmorgen maakte Ina in de vroege zich gereed om van de halte, een half uur van huis, Egbert te gaan halen. Hij kwam ditmaal heel vroeg en kon tot Maandagmorgen blijven, — den vorigen avond had

hij het haar geschreven en van het oogenblik af, dat ze den brief ontving had ze zich afgevraagd of ze blij was met de tijding. Ze had het zich weer afgevraagd op het oogenblik dat ze ontwaakte en vroeg het zich nu weer af —, en bemerkte tot haar onuitsprekelijke verluchting, dat Egberts komen haar onverdeeld verheugde. Ze was bovendien blij, nu het toevallig zoo uitkwam, dat Paul voor enkele dagen op reis was gegaan, juist den vorigen avond vertrokken en niet voor Dinsdag terugkeeren zou, want ofschoon het vanzelf sprak, dat hij voor Egbert moest wijken, scheen het haar voor hem te pijnlijk, nu al de gedachte aan haar gebondenheid te moeten dringen in de lieflijkheid van hun samenzijn. Dagelijks na dien dag hadden ze elkaar ontmoet —, en in de weinige dagen tusschen het toen en het nu, had ze zich zoo wonderlijk snel hersteld, en ze gloeide nu zoo van ijver en moed, voelde zich als glanzend van gezondheid, dat het haar zelf verbaasde. En beschaamde. Ze kon het gevoel niet kwijt, dat in dat geweldig ondergaan van wat niets dan een redeloze bevlieging was, voor den eersten den besten man dien ze had ontmoet, iets bijna verachtelijks, iets minderwaardigs stak —, doch ze merkte tegelijkertijd, dat dit niet zuiver haar eigen gevoel was, doch eigenlijk Egberts gevoel, en dat hij het zoo zou hebben gezegd: „de eerste de beste man.” Het was niet waar —, ze ontmoette er genoeg, die haar koud lieten —, maar Paul was „de eerste de beste” niet. Hij wist haar te geven wat zij zocht, omdat hij haar doorgrondde: de vereering, die geen dienstbaarheid buitensluit —, hij had als een rechthebbende tot haar gesproken, haar gezegd, dat haar zwakheid inbeelding was, dat ze terug moest naar haar huis in de stad en werken —, en als in hetzelfde oogenblik met de zoetste woorden de meest verfijnde vleierijen gefluisterd. Daaraan terug te denken, die woorden zacht en binnen in haar borst te doen ontluiken en weerklinken, zoovaak, zooveel ze wilde, zoodat het was, als werden ze opnieuw tot haar gesproken —, het was als een zoete smaak. En weer, als vroeger, zag ze met ontzag op het kostelijk wonder der herinnering, der bewuste en willekeurige herbeleving van het voorbije. De uren, die minuten schenen, van hun samenzijn, hielden immers daardoor dagen en nachten van een zoeten en warmen glans doortrokken.

Hoe kon het niet langer dan drie dagen geleden zijn, dat hij haar, toen de maan scheen, in de beukenlaan had gekust, op wangen en lippen en oogen zóó zacht en ze geschreid had en weer gevraagd, dat hij haar toch niet verachten zou.

Over haar huwelijksleven had ze zorgvuldig gezwezen, over Egbert alleen gesproken met waardeering, bijna met een overmaat van warmte, die boete leek te moeten zijn voor wat ze aan schuld op zich laadde — en nu ze gereed om heen te gaan, nog even peinzend toefde met het voorhoofd aan de vensterruit, vroeg ze het weer zich af: was het zoo goed geweest als het kon, had ze nu, noch tegen den een, noch tegen den ander, noch tegen zichzelf al te zwaar gezondigd? O, ze wilde wel tot Egbert teruggaan, dadelijk als hij verlangde en het leven voor hen beiden effen houden, twisten mijden, zwijgen over alle onderwerpen, die meeningsverschil konden uitlokken —, maar door Paul was ze nu gevangen, aan hem gebonden, en ze voelde dat hij noodig was om haar kracht te geven tot het volledig vervullen van wat ze voor Egbert op zich nam. Niet een voortdurend samenzijn, maar het blijvend besef, dat hij haar bestond en haar gadesloeg en haar vereerde. Als Egbert het wist, van haar gedachten eenig vermoeden had, hoe zou hij het alles verachten —, het kinderachtig romantisme, het zwakzinnig grijpen naar verbeelding en waan, het zichzelf paaien als met zoetigheid om haar plicht te kunnen doen! O, verachtelijk was het —, en het besef daarvan had met de wroeging, van het zoete het zoetst geroofd, zou het zoete het zoetst blijven rooven, tot een gerechte straf. Ze wilde nu heengaan, het werd tijd —, toen ze uit het raam door de verlaten beukenlaan den blauwen postbode op zijn rijwiel zag aankomen; altijd van haar kinderjaren af, deed de aanblik van den postman in zijn uniform haar hart kloppen van onbestemde verwachting —, dat zelfs werkte als ze er een zag in een vreemde stad —, maar ditmaal voelde ze ineens een heftige spanning. Gisteravond al was het geweest, onmiddellijk na Pauls vertrek —, als kon er tijding van hem komen —, toen was ze, natuurlijk, teleurgesteld —, 'nu scheen het zekerheid. Ze werd een sterk verlangen gewaar naar een brief van hem, met het schrift van zijn hand, die haar naam zou hebben geschreven —, een brief van hem leek haar mysterieus, als had ze nooit een brief van een man ontvangen, zooals zijn handen en zijn oogen en alles aan hem geschenen hadden, dien eersten avond. En terwijl de man op zijn rijwiel naderde, snel nabijkwam, bestormde zij zichzelf met jachtig vragen, wat al die redeloze, onverklaarbare, onbelijdbare gevoelens toch wel beduiden mochten. Had de bode een brief —, en wat zou hij geschreven hebben —? het leek haar bij voorbaat belangrijk, bekoorlijk en vreemd —; snel de steile trap afhakkellend gaf

ze zich van de sterke zoetheid van dit wachten en verlangen op zich zelve rekenschap —, toen nam ze uit de handen van den bode zonder groet of dank een klein, licht pakje aan en bekeek het gretig en werd vaal en wit van teleurstelling —, haar naam stond er op, maar in grove letters, verkeerd gespeld, dus niet door hem. Ze schrok van haar wanhoopsgevoel en zooals de wereld rond haar vaalde en verkromp, toen rukte ze, door een flauwe hoop gebonden, touwtje en papieren stuk, tastte een koel-vochtig rieten korfje, sloeg het open en zag drie trillende zilverblanke orchideeën op koel mos, met een klein briefje ernaast. Ze gunde de orchideeën voorloopig niet meer dan een vluchtigen blik —, het verlangen bleef onverflauwd, een gulzige, gretige begeerte naar de woorden van zijn gedachte en van zijn gevoel. Op het witte blad las ze niet meer dan deze vier regels:

Te, dea, te fugiunt venti, te nubila coeli,
Adventumque tuum; tibi suaves daedala tellus
Summittit flores; tibi rident aequora ponti,
Placatumque nitet diffuso lumine coelum.

LUCRETIIUS.

Ze bleef tegen den huismuur geleund als zacht verdoofd, de sierlijke val der voorname statige regels schreed als in haar hoofd, in haar hart, het was alsof haar bloed zich door haar lichaam bewoog op eenzelfden maatslag. Maar een klok sloeg uit de verte en herinnerde haar aan Egberts komst —, ze ging het huis weer in, zette vlug de bloemen in een vaasje op een hooge kast, stak na een korte aarzeling het briefje tusschen haar blouse en begaf zich haastig op weg. En terwijl ze liep betastten haar handen het harde kaartpapier en ze begon al gauw te verlangen de geschreven woorden weer voor zich te zien, maar bedwong dat verlangen om het te laten aan-zwellen tot het onhoudbaar, en het uithalen en overlezen van het briefje daardoor een zeldzame en bijzondere vreugde scheen, als las ze het voor het eerst.

Ze liep dan vlug verder en naderde de halteplaats. Zij zelf was warm van het snelle gaan en daardoor leek het haar, als was de lucht rondom zoo zoel, als was het ineens lente geworden —, alles lag ook zoo stil, slooten en weiden, waar de zon op scheen. In de verte floot langgerekt de trein —, een droomerig, fijn geluid. Nu kwam Egbert —, ze zou hem vertellen van Paul en overlegde met zichzelf hoe. Vooral niet dadelijk en niet gewichtig en vooral niet toonen

dat ze zich bijzonder verheugde in de ontmoeting —, maar luchtig en losweg en onverschillig als had het niet den minsten indruk op haar gemaakt. Ze zou hem vertellen, hoe belezen en bereisd hij was, Paul, en hoe aardig het zou zijn hem aan huis te ontvangen —, en als zijzelf dan van nu af vroolijk en rustig bleef, niet meer redetwistte en schreide, dan zou hij ten slotte misschien nog een geluk vinden dat ze Paul had leeren kennen. Maar terwijl ze het overdacht, wist ze dat het zelfmisleiding was —, en toen ze den trein ineens over den hoogen spoordijk zag en hoorde aandoenderen bemerkte ze te goed aan het angstig kloppen van haar hart, wat ze inderdaad van Egbert verwachtte.

Even later liepen ze naast elkaar over het grindpad tusschen de geknotte wilgen dwars door het weiland heen. Egbert had zijn arm door den hare gestoken —, naar den jongen gevraagd —, zijn vreugde betuigd over het zachte weer en Ina werd een warm, stil gevoel van saamhoorigheid met hem in zich gewaar —, ze ging zoo rustig en keek rondom zich en voelde zich niet gejaagd en opgehitst zooals bij Paul voor wien ze immers altijd geestig en bijzonder en bekoorlijk zocht te wezen, bij wien ze immers altijd de vrees voelde dat ze hem vervelen zou —, maar toen ze onder haar blouse naar het briefje tastte en zich den klank en val der Latijnsche woorden te binnen bracht, voelde ze in een wonderlijk verweven gevoel van verlangen en schuld het algemeen-ontoe-reikende van wat in dit oogenblik toch zoo voldoende en bevredigend scheen.

„Nieuws in de stad?”

„De aarde draait nog immer,” schertste hij, „hoe heb jij het gehad?”

„O, goed”, ze zei het koel en gewoon, ze wilde niets verraden.

Hij keek naar de lucht.

„Ik geloof wel dat het weer zich goed houden zal vandaag. Dan er vanmiddag eens een stevig eind op uit! Ik heb er de heele week naar verlangd,”

„Heb je 't druk gehad?”

„Nogal: een paar tentoonstellingen. Niet zoo heel veel zaaks. Meestal snert, wat ze tegenwoordig maken —, en dan moet je die lui nog met zilver bedienen ook. Als je ze tenminste maar royaal op den hak kon nemen, al die slappe kerels.”

Ina zweeg en keek onbestemd rondom zich. Vanwaar kwam nu ineens dat onverklaarbaar gevoel, als zeeg een

zwarte wolk op haar hart, als werd alles in haar mat en machteloos? Ze wilde nu toch over Paul spreken.

„Zeg, Egbert, ik heb hier iemand ontmoet, die óók wel eens schildert.”

„Zoo —; een meisje?”

„Neen, een man.”

„Zóó.”

Hij zweeg. En Ina vroeg zich angstig af; had er in dat koele „zoo” niet al een begin van ontstemming, wantrouwen, wrevel geklonken? Lag er nu al, voor zijn gevoel, een schaduw over zijn komen, was zijn vreugde al verstoord? Ze vreesde het vaag, en voelde zich weinig op haar gemak, maar dorst het zwijgen, dat meer dan woorden kon betekenen, niet langer te doen voortduren.

„Misschien ken je hem wel, Egbert —, misschien heeft hij wel eens geëxposeerd, ik weet dat natuurlijk niet precies.”

Ze wist wel van niet —, maar ze zei het opzettelijk, om Egbert niet te krenken door de gedachte aan te veel intimiteit tusschen haar en een vreemde.

„Hoe heet hij?”

„Paul van Oord.”

„Ken ik niet.”

Ze zwegen —, ditmaal dorst Ina niet verder gaan.

„Egbert, de kippen hebben gister gelegd —, en ik heb de verse eitjes voor jou bewaard —, hoe vind je dat?”

„Edelaardig” zei hij, wat droog.

Maar nu begon in Ina een lichte wrevel te ontwaken, ze voelde zich gekrenkt door den toon van zijn laatste antwoord. Als een schoolmeester, die wel merkt dat het kind zoete broodjes bakt, maar het even wil laten voelen, dat het zóó gemakkelijk maar niet gaat! Ze was geen klein kind meer en bakte heelemaal geen zoete broodjes —, wat verbeeldde hij zich wel!

Hij zweeg weer en naarmate dat zwijgen voortduurde, zwol de wrevel in haar hart, ze voelde dat ze onrustig werd en dat het bloed haar overal tegen de huid aan gloeiend prikkelde. Eindelijk werd het haar te machtig. Met een ruk trok ze haar arm uit den zijne weg —, de aanraking was ondragelijk geworden.

„Wat heb je?” vroeg hij verbaasd.

„Zoo warm.”

Ze ademde zwaar in het verder gaan, haar neus trilde. Weg was haar vreugde, verwachting, gelatenheid —, verjaagd de blanke rust die binnen in haar toefde —, overal giste

en schifte het nu. Maar daar tastten haar vingers naar het briefje in haar blouse en ze werd weer rustig. Ze schaamde zich —, ze wilde immers zoo gaarne wezen, zooals Pauls verheerlijking haar zag, lieflijk en verstandig en edelmoedig, niet wrokkend en inwendig driftig als elke domme boosaardige vrouw —, en wat recht had ze ook om zich aan Egberts woorden en zijn toon te ergeren, zij, zijn eigen vrouw, die met het briefje van een anderen man heimelijk aan haar borst geborgen naast hem ging? En het gevoel, dat ze iets aan hem goed te maken had, kreeg opnieuw de overhand.

„Ik heb al gezegd, dat we niet thuis komen eten — omdat jij niet graag aan tijd gebonden bent. We vinden dan onderweg wel wat.”

Ze zei het opzettelijk koeler dan ze nu voelde —, hij moest niet weer van „zoete broodjes” vermoeden.

„Dan weet ik een tocht van een uur of vier, vijf, een prachtige wandeling —, als het jou tenminste niet vermoeit. Anders kunnen wij er wel een stuk afsnijden.”

„Neen, ik kan best,” zei Ina. De vorige week was ze nog tot één enkel uur loopen niet in staat geweest —, nu voelde ze zich weer als in hun eersten tijd, onuitputtelijk krachtig, grenzeloos onvermoeid, met een onbesuisd verlangen naar inspanning, geestelijk en lichamelijk, als om de volheid van haar eigen kracht en kunnen in alle richtingen en tot het uiterste te voelen.

„Dan ben je vooruitgegaan,” zei Egbert opgewekt, „dat valt me bijzonder mee.”

Ze antwoordde niet —, ze gingen weer gearmd. „Om een ander is het,” verweet ze zich in gedachten — en schaamde zich; „maar Egbert profiteert er toch van,” bestreed ze haar eerste overweging, en ze wist niet, hoe ze zich tegenover hem voelen moest. Zooeven, in de versche vreugde van hun samenzijn, had ze Paul vergeten —, maar bij Paul vergat ze Egbert niet —, integendeel, de wroeging om hem en de schuld, die ze op zich laadde, had haar van elk samenzijn het smaken der volle vreugde belet. Dat beteekende dan toch, dat ze het meest om Egbert gaf! En zoo moest het —, en zoo moest Paul het leeren inzien —, zoo zou zij het hem zeggen, later, als hij eerst nog de voor hem immers onvermengde vreugde van haar bijzijn had genoten —, en als het noodig bleek.

Ze kwamen thuis en terwijl Egbert beneden in de keuken een oogenblikje toefde bij den boer en zijn vrouw, ging Ina naar boven om naar het kind te kijken. Ze reikte daarna

op haar teenen bij het kastje en nam er de orchideeën af. De zilverblanke blaadjes trilden boven het kristalklare water —, ze keek er met verrukking naar —, ze had nog nooit orchideeën in haar bezit gehad. En weer bracht ze zich de versregels te binnen —, het was of een last van haar afviel —, of ze weer opgeheven werd naar een betere, een rijkere, fijnere, blijdere wereld zonder benepen angsten, kleinhartig gekibbel, listig woordenwikken om zelfverachting, smaad en minachting te ontgaan. Ze keek in den spiegel en zag haar oogen schitterend —, de blos op haar wangen plotseling verhoogd —, en ze herdacht, hoe twee dagen geleden Paul hier gezeten had in den hoek bij het raam en naar haar gekeken, terwijl ze het jongetje op haar schoot zijn soep te eten gaf.

„Wat doe je daar toch zoo stil?” had ze gevraagd —, en hij had geantwoord: „ik kijk maar naar je.” Ze had gebloed en luid op gelachen —, „en vind je dat nu een voldoende bezigheid voor een volwassen man!” —, en hij weer „volkomen voldoende en bevredigend”, met dien streelenden klank, die haar rillingen aanjoeg. Elk woord bracht ze zich nu te binnen. „Je bent zoo mooi, in dit licht —, je bent niet altijd mooi, hoor! Je hebt erg je dagen —, en zelfs je uren, maar je oogen zijn altijd heerlijk om in te kijken —,” en het was alsof ze een kind was en op een zoeten herfstdag goudgelen honig zoog, onder een boom, waarvan de bladeren ritselden.

Ja, ze wilde, ze moest mooier en volmaakter worden voor hem die zelf zoo verfijnd was, uiterlijk en innerlijk —, ze wilde datzelfde voorname en rustige van de Latijnsche verzen in de bewegingen van haar eigen geest —, geen rauwe drift meer, geen kleinhartig gekibbel —, ze zou weer gaan werken, Paul zou haar boeken zenden en zij zou hem daarover haar gedachten schrijven. Ze zou ook nu en dan bij hem komen om hem haar eigen werk voor te lezen. Geloofde ze in dat alles? Ze stond tegen het kastje geleund, sloot even de oogen —, het was alsof een koele wind langs de oogleden streek —, maar ze schudde het denken aan toekomst van zich af —, wat het heden opleverde was voldoende.

Ze hoorde stappen op de trap, ze schrok en schoof als instinctmatig het glas met de bloemen achter een vaas —, maar in hetzelfde oogenblik bedacht ze zich en zette ze open voor het gezicht —, heimelijk hopen dat hij ze niet zou zien —, wilde zij toch weer niet ze opzettelijk en geniepig voor hem verbergen.

Egbert kwam binnen en ging zijn tasch uitpakken, hij trok pantoffels aan en vertelde dat er dadelijk brood en koffie zou worden gebracht.

„Ik moet nog even hier dit Duitsche ding doorkijken. Corrigeer jij dan terwijl dit stukje proef, wil je? En ik heb ook nog wat waschgoed meegebracht, daar bandjes en knopen en weet ik al wat, aangezet moeten worden. Net een goed werkje voor jou. Hier.” Hij lei het bundeltje op tafel. „Ik kan anders niet zeggen, dat die waschbaas van jou mij bevalt. Mijn hemden zijn tegenwoordig in minder dan geen tijd naar de maan —, en verleden week had ik weer een verkeerde zakdoek. Ik wou wel graag dat je daar eens wat beter het oog op hield.”

„Ik heb nog al veel tijd.”

Hij haalde de schouders op.

„Tijd! Dat kost geen tijd. Iemand moet het doen —, dat zul je hoop ik, wel met mij eens zijn en mijn werk is het in elk geval niet.”

Ze antwoordde niet, klemde de lippen op elkaar —, weer voelde ze die brandende onrust in haar bloed. Hij achtte de zaak „voldoende toegelicht” en zette zich tot lezen, zonder een blik of een woord. Dat was het, wat haar altijd boven alles kwetste.

„Proeven corrigeeren is dan mijn werk niet,” barstte ze ineens uit, zelf voelende dat ze onredelijk deed, maar als gedreven, en gooide het papier van zich af.

Hij keek op.

„Uitstekend. Dus dat wordt dan in het vervolg op het goudschaaltje gewogen. Ik heb er niet tegen, hoor! Laat jij mij mijn werk maar doen —, als jij dan maar zorgt dat het jouwe in orde is.”

„Ontbreekt daar wat aan?” vroeg ze uitdagend.

Hij lachte schamper. „Kijk hier maar eens rond. Mantel op een stoel —, schoenen in een hoek, dan weet je genoeg.”

„O, dus dat is mijn werk? Zorgen dat jij geen verkeerde zakdoeken krijgt, knoopjes aan je kleeven zetten! Dat durf jij zeggen tegen *mij*, dat durf jij *mij* aanwijzen als mijn werk.”

Hij zweeg en deed alsof hij las.

„Kan je geen antwoord geven?”

Hij keek op, loom verbaasd.

„Wat moet ik antwoorden op dat gekrijsch? Je moet op de markt gaan staan met een stalletje. Daar is geld voor je te verdienen.”

Ze wilde antwoorden —, maar de boerin kwam binnen

en begon de tafel te dekken. In de nijpende stilte, die plotseling neerviel, las Egbert onverstoord verder —, en Ina die snel een boek had gegrepen om zich een houding te geven, werd overkropen van berouw. Hij was toch om haar gekomen —, hij had toch eigenlijk niet zooveel onredelijks gezegd, zij had met Paul eindeloos meer schuld jegens hem op zich geladen —, moest nu dit samenzijn weer bederven en stikken in een armhartig, kleinzielig gekrakeel? De boerin was klaar, en ging de kamer uit.

„Zullen we aan tafel gaan?” vroeg Egbert droog.

„Mij goed” —, ze verhardde weer, zij wilde nu ook niet anders dan stug antwoorden, als hij haar niet tegemoet kwam —, ze zette zich tegenover hem en voor ze het helpen kon, glipten tranen uit haar oogen en haar mond vertrok bitter als moest ze schreien. Hij zag het.

„Kom,” — hij stak over tafel zijn hand naar uit — „stel je niet aan, meid.”

Altijd en eeuwig diezelfde leege woorden, waarbij hij niets dacht, niets voelde, zei ze geërgerd in zichzelf —, maar ze nam de hand en drukte die even.

„Je bent zoo onmogelijk prikkelbaar.”

„Misschien ben ik prikkelbaar,” bekende ze, „maar dat zit dan in mijn aard en in mijn gestel. Kun je daar dan niet een klein beetje rekening mee houden?”

„Ja —, hoor eens even, beste meid, ik kan mij werkelijk niet door jouw zenuwbuitjes laten regeeren.”

„Zenuwbuitjes zijn het niet —, dat is een idioot, zot woord.”

„Goed. Dan is het een idioot, zot woord. Laten we het daarop houden en overgaan tot de orde van den dag. Nog een boterham?”

Ze antwoordde niet, voelde zich hulpeloos, als verknepen van wanhoop. Maar even later veerde ze toch weer op — ze wilde dat Egbert een prettigen middag zou hebben —, ze had er zich voor hem zoo op verheugd. Zag hij nu werkelijk de orchideeën daar niet staan? En als hij ze zag, wat moest ze zeggen? Zou hij nog over Paul spreken? Neen —, hij dacht er zeker niet meer aan. Zóóveel argeloosheid —, zóóveel goed vertrouwen in haar deugd en in haar trouw —, zou het niet schandelijk zijn geweest, hem daarin te beschamen?

Trillend van nerveus ongeduld zat Ina in den vollen, smoorwarmen coupé —, en telkens wanneer de trage trein op een brug of kruispunt wachten moest, balden zich haar vuisten; kromde ze in krampachtige drift de teenen in haar schoenen. Het was nu al kwart voor zes —, vijf uur kwam Egbert —, half zes was hun etenstijd —, het was nog nooit, sinds ze elkander kenden, gebeurd dat hij thuiskwam en haar niet wachtende vond. Wat moest ze zeggen, hoe zich verantwoorden en verweren? Ze was dien middag bij Paul geweest en hij had den tijd vergeten. Zij vergat dien niet, zij dacht in scherts en ernstig spreken altyddoor met angst aan den trein, dien ze zou missen, maar ze wilde hem er niet telkens aan herinneren —, hij verdroeg dat zoo slecht, het maakte hem zoo prikkelbaar, dat zij zoo weinig onafhankelijk was — ze wilde niet altijd met de herinnering aan de bezwaren en eischen van haar gebonden echtelijk leven de harmonie van hun karig samenzijn storen. Eenmaal, in den aanvang had hij haar genoemd „een lust voor zijn oogen en een lust voor zijn geest,” en toen had ze zich in geestdriftige vervoering voorgenomen, dat ze dit inderdaad wezen en blijven zou —, ze wilde niet zijn een „getrouwde vrouw”, die haar vriend lastig valt met klachtjes en zorgjes, leuterend in tranen over de tyrannie van haar man, de spotternijen van vrienden en bureu, de hoonende blikken van de meid.

Zoo een had hij vroeger ontmoet —, hij had haar met een openhartigheid, die haar tot tranen roerde, beleden! —, en alles wat ze deed geschiedde met den toelag, dat hij haar „ontvoeren” zou. Daarom had hij zoo gauw genoeg van haar gehad! En Ina had hem daarop beloofd, en zich voorgenomen, dat ze nooit vragen en alleen geven zou —, want ze wilde boven die andere uitmunten, zich van haar onderscheiden, hem toonen wat een vrouw zijn kan en geven kan. Hij had immers bijkans allen, die hij kende, op den duur onbelangrijk en vervelend gevonden, haar mocht hij nooit onbelangrijk en vervelend gaan vinden.

Zoolang de trein regelmatig en naar het scheen in versneld tempo was voortgegaan en het voorbijschieten van palen en borden met afbeeldingen langs de baan haar een kalmeerend gevoel van haastig naderen gaf —, had ze betrekkelijk rustig kunnen denken, het hoofd naar het raam gewend, het praten en zoemen in den vollen coupé achter zich al niet meer hoorend —, maar nu hokte het opnieuw, gierend en knarsend kwam de machine tot stilstand en het bloed vloog haar gloeiend naar het hoofd, ze knarste de kiezen

opeen van machteloze razernij. Wat zou Egbert zeggen —, hoe zou hij haar ontvangen! Het kon nog wel een uur langer duren eer ze thuis kwam. Wat had ze zich gehaast, om op tijd te zijn, gedreven door haar angst — terughouden door Paul's donker en ontstemd gezicht. Ze was, hervoelde ze, er ongeduldig om geworden. Wat verlangde hij dan —, dat ze huis en kind verwaarlozen zou? Zou hij van haar houden kunnen als ze een slechte moeder was? En Egbert —, hij wist wel, dat ze nu en dan naar buiten ging naar Paul —, ze vertelde hem naderhand wel van hun gesprekken, en sloeg daar dan een luchtigen toon bij aan, als gold het iets volkomen natuurlijks en oorbaars; ze beoogde ook hem voortdurend den indruk te geven als zocht ze bij Paul alleen gedachtenwisseling, om zijn eigenliefde te sparen. Het kon hem dan toch niet anders dan natuurlijk schijnen, dat ze bij een ander iets zocht, waar hij niets voor voelde en nooit voor had gevoeld. Zoo misleidde ze hem, want die voorstelling was misleiding, terwille van haar eigen rust, om verwijt te ontgaan, uit schaamte ook, maar vooral ter wille van die gekrenkte eigenliefde, welke ze zoozeer natuurlijk vond in een man, wiens vrouw een ander de voorkeur geeft boven hem. Dit laatste ontkende ze dan ook hardnekkig, beled het nauwelijks zichzelf en wist eigenlijk niet of het zoo was.

De trein ging verder —, Ina's gedachten effenden zich weer en vloeiden glad —, in een droomerige verbazing herdacht ze de Februari-maand en het begin van Maart, die eerste dagen met hun wonderlijk-krachtigen smaak, die een verwijding en verrijking van haar wezen met zich hadden gebracht, waarin beloften van eeuwigheid schenen besloten. En toch . . . Den eersten avond aan het knappend vuur had ze naar zijn sterke, smalle handen gestaard, als had ze nimmer mannenhanden aanschouwd —, had ze het gevoel gehad, dat iets in hem en aan hem, ontastbaar maar onmiskenbaar, hem onderscheidde van alle andere mannen in de wereld. Waar was dat gevoel gevaren —, wanneer en waardoor mocht het zijn geluwd, afgenomen, verdwenen? Ze wist het niet —, ze wist alleen dat het er nu niet meer was, dat ze nooit meer iets wonderlijks aan hem bespeurde. Toch hadden ze in de lente en in den zomer zoete uren tezamen doorleefd, maar zoo haastig en zoo schaarsch en zoo verborgen! Toen ze pas weer in de stad waren, had ze Paul een keer ten eten mogen vragen en zich uitbundig verblijd in dat bezoek, zonder dat ze het durfde toonen, bij voorbaat beschaamd door Egberts spottende blikken en scham-

pere opmerkingen. Ze had het nauwelijks gewaagd, de tafel met bloemen te sieren en een feestelijke japon aan te trekken. Paul was allerinnemendst geweest, en Egbert merkbaar koel —, na Pauls vertrek had ze tegen haar beter verstand in Egberts oordeel over hem gevraagd.

„Nogal een kwast,” had Egbert achteloos geantwoord, „maar wel volkomen in stijl met zijn witte orchideeën en zijn Latijnsche rijmelarij —, dat moet ik erkennen.” Ze had zich bedwongen, maar was toch in kalme bewoordingen tegen die plompe geringschatting opgekomen; Egbert had alleen de schouders opgehaald.

„Ja, dat je verliefd op hem bent, dat is nu al wel zoo klaar als een klontje —, en dat je je aan hem opdringt, dat is ook duidelijk genoeg en dat zal hij zelf ook wel bemerkt hebben —, vandaar de bloemetjes en de klassieke voor-de-mal-houderij. Of meen je soms, dat hij een andere, fatsoenlijke, getrouwde vrouw, als hij haar nog geen week kende en zelfs nog niet aan haar man was voorgesteld met die nonsens had durven aankomen?”

Alles herinnerde ze zich van dat gesprek. Het schamper verwijten van wat het vorig jaar op het feest was voorgevallen, van haar zotte ijdelheid, die met de grofste vleierij genoeg nam —, de herhaalde betuiging, dat zij natuurlijk doen kon wat ze verkoos, als ze hem er maar buiten liet —, als hij „dien jongen” maar niet meer in zijn huis behoefde te zien!

En hoe zonderling, dat ze, nadat de eerste drift was gezakt, het gevoel niet van zich af had kunnen zetten, als was Egbert in zijn volle recht geweest, zoo tot haar te spreken —, en toen Paul, den eersten keer dat ze hem na dien keer weer zag, hatelijk over Egbert wilde uitvallen, had ze Egbert verdedigd met zooveel warmte, dat Paul ontstemd gezwezen had en dat hun samenzijn van dien dag er onherroepelijk door was verstoord. Egbert had recht op haar, dat stond vast —, en van Pauls rechten wilde haar gevoel nimmer iets weten, hoe vaak de nuchtere billijkheid haar die ook voorhield. Aan Egbert was ze door hun verleden, het kind dat van hen samen was, de gemeenschappelijke zorgen, het gemeenschappelijk leven verbonden. Hoe ze ook als ze samen waren tegen hem opstaan en razen mocht, tegenover anderen verloochende ze hem niet, en ze klaagde minder dan tot haar eigen rechtvaardiging geoorloofd zou zijn geweest.

Van haar omgang met Paul had ze zich een voortdurende en blijde verheffing gedroomd, boven het benepen dagelijksch

leven vol van zorgen en netelig getob —, hem wilde ze alleen het schoone, het vlekkelooze, het romantisch-bekoorlijke en lieflijke van haar wezen toonen, en onbewust vergde ze die houding ook van hem tegenover haar —, doch hij was niet altijd in spreken en in doen vlekkeloos, bevallig en romantisch-lieflijk —, hij vertelde wel eens schandaaltjes van vrienden of zei loszinnige dingen, en dan werd ze altijd een botten wrevel en onverwinbaren tegenzin in zichzelf gewaar.

Voelde ze dan niets werkelijks voor hem, dat ze zoo weinig kon verdragen? Ze kon er zich geen rekenschap van geven. De verloopen maanden waren niet licht geweest. Ze wilde zoo gaarne hun beiden, Paul en Egbert, geven wat hen gelukkig maken kon en ze deed voor beiden het uiterste van wat ze vermocht. Ze had Paul geschreven, wat ze hem moeilijk van aangezicht tot aangezicht zeggen kon —, dat ze niet wilde, niet kon voor hem wezen wat de menschen noemden zijn minnares. Dat was in den aanvang geweest en Paul had geestdriftig beloofd, dat hij haar besluit eerbiedigde —, doch Ina meende later te hebben gevoeld, dat de standvastigheid, waarmee ze zich aan zijn verlokkingen onttrok, hem teleurstelde. Was het uit een redeloos gevoel van deugd —, was het uit afkeer tegen het halve en steelsche, het onschoone „overspel” in eene wereld, waar elk ordentelijk ding zijn plaats heeft, als de doozen in een garenwinkel, doch waar voor het buiten-sporige geen oorlof en geen ruimte is, of kon haar droom van ideale wederzijdsche vereering in geen geval de gedachte aan eenige zinnelijke werkelijkheid verdragen zonder hopeloos en voor goed verstoord te worden? Ze vroeg het zich af en wist het niet —, ze wist alleen wat ze tot elken prijs niet wilde —, maar omdat ze voelde dat het Paul teleurstelde en griefde, liet ze zich altijd weer opnieuw halverwege op paden verlokken, die ze tot hun einde toe niet dorst en wilde gaan. Dat bracht dan allerlei onrust en verwarring in haar te weeg, een onwaardig, laf en kwezelig wikken van wat wèl en van wat niet „mocht,” hoever ze kon gaan, zonder zich schuldig te voelen, zonder „echtbreuk” te hebben gepleegd en liet haar weinig onvermengd geluk. Er waren dagen dat het kalme, huiselijke zijn met Egbert zonder spanning of exaltatie haar een verkwikking was na een nerveus-omgepraten middag bij Paul —, was Egbert dan verliefd, dan liet ze zich gemakkelijk verteederen —, en had het gevoel alsof ze met Egbert Paul „bedroog”, zooals ze op andere tijden het gevoel had als bedroog ze met Paul haar man. Niet zelden drong het besef van het pijn-

lijke en belachelijke van die zonderling-verweven gevoelens en verhoudingen tot haar door —, en toch dacht ze er niet aan, met Paul te breken. Want onrust en verwarring, zelfs leed en bitterheid beduiden toch altijd bewogenheid en verwachting, onzekerheid en hoop altezamen: leven — maar was hij er niet langer, dan zou er weer alleen het enge vlakke bestaan overblijven. En ook was hij nu aan haar gehecht, en moest ze ook met zijn wenschen en rechten rekening houden.

Zoo ging ze dan voort met haar geregelde afspraken en met Egbert nu en dan terloops van haar bezoeken te vertellen, ten einde zichzelf te doen gelooven dat ze „eerlijk” was —, en hem-en-haar de illusie te laten, dat ze geen geheimen voor elkander hadden.

Maar Egbert gaf alleen bijtende, ironische of geheel geen antwoorden, zoodat ze zich ten leste schaamde en begrijpend dat het spreken hem toch nog dieper griefde tot zwijgen en verbergen besloot.

Vandaag zou ze niet kunnen zwijgen en nu haar denken weer uitvloog naar dat moment van thuiskomen, scheen het dat haar hart een oogenblik hokte en daarna het bloed heet naar haar hersens joeg. Wat ze vreesde waren de kwetsende, vernederende woorden en haar eigen schaamvol schuldgevoel, die ze niet weerleggen dorst. Of als hij eens onverzoenlijk bleek en haar dreigde dat hij scheiden wilde? Ze liet even de mogelijkheid tot zich komen, maar haar gevoel weigerde ze te aanvaarden. Scheiden —, zij en Egbert van elkaar weg, het was dwaas, het was ondenkbaar. Trok de gedachte aan een mogelijk huwelijk met Paul haar dan niet aan? In één huis met hem —, reizen met hem, altijddoor samen met hem? Ze trachtte het zich in te denken —, maar ze voelde daardoor te scherper dat er geen vertrouwelijkheid bestond tusschen haar en Paul. De tegenkant van haar wil, voor hem te zijn „een lust voor zijn oogen en een lust voor zijn geest” en van haar verlangen dat hij dit ook voor haar zou wezen en dat ze tezamen het leven omhoogbeuren, fijner, glanzender bevalliger en ook nobeler en dieper en zoeter maken zouden —, was een altijddurende gedwongenheid, het versteken van elk ding dat aan die eischen van fijnheid en bevalligheid niet beantwoorden kon. Daardoor had hij haar nooit gezien zooals ze toch ook wezen kon: nukkig en driftig —, of ook ongekleed of geeuwend of op welke wijze ook alledaagsch en plat —, en door haar voortdurend verlangen al het alledaagsche en platte uit hun ver-

houding weg te houden —, uit hun gesprekken te weren —, een verlangen dat zij-zelf niet geheel en niet altijd begreep, was haar geest na elk samenzijn vermoeid van te groote inspanning, te sterke bewustheid, van altijd door geestig en vernuftig en teeder te hebben willen zijn, van altijd door te hebben willen schitteren en bekoren. Tezamen zwijgen hadden ze nog niet geleerd.

Met Egbert leefde ze onbewust, zonder inspanning of opwinding, met hem deelde ze de tallooze zorgjes voor gezin en kind —, en die voortdurende wisselstroom van gevoel en overleg — beuzelig en gering op het oog —, had een sterken band tusschen hen geweven, die haast onverbrekelijk scheen. Paul dacht dat ze uitsluitend bij Egbert bleef om hun kind —, en zij liet hem dien waan, die immers weer *zijn* eigenliefde op schuldellooze wijze streelde en haar in zijn oog grooter waarde gaf —, doch de waarheid was dat haar hart voor Egbert stemde, altijd en blindelings.

Het was over zeven uur, toen ze met benauwd bonzend hart hijgend haar huis bereikte. Er werd niet dadelijk op haar bellen gehoor gegeven —, en opeens bedacht ze, dat Egbert wel kon zijn uitgegaan —, dit leek haar erger dan alles en ze wist, dat zij-zelf het dan ook in huis niet zou kunnen harden. Ze belde nog eens en de deur werd opgetrokken —, gretig door het smalle, halfverlichte trapgat omhoog kijkend zag ze dat Egbert zelf had opengedaan —, maar dadelijk zonder woord of groet naar binnen was verdwenen. Toen ze even later duizelig van het stormend trappenklimmen de kamer inkwam, zat hij daar met zijn boek onder de lamp, als was hij niet van zijn stoel op geweest en als was er niemand binnengekomen. Trillend van opkomende drift bleef ze staan. toen keek hij op, haalde met een hoonlachje zijn horloge uit, keek er veelbeduidend op en stak het daarna bedaard weer bij zich. Dit gezicht deed haar elk zelfbedwang verliezen, alle berouw was uit haar weggezweept, ze werd wit en viel hikkend uit, dat ze zoo niet wilde ontvangen worden, dat ze even precies als hij wist hoe laat het was, dat ze zich had verlaat —, iets wat iedereen kon overkomen —, dat ze ten slotte haar eigen baas was —, tot haar stem alle klank verloor, haar borst gierend hijgde naar adem en ze afgemat neerviel in een stoel.

„Mensch, bedaar,” smaalde Egbert, „stel je niet aan. Je weet toch al lang, dat ik mij niet door jouw zenuwbuien laat intimideeren. En ik heb je maar één ding te zeggen —, dan kan je daarna razen zooveel als je wilt, al behoef je dan

niet op een woord antwoord meer te rekenen —, dit heb ik je te zeggen: dat gedonder met dien jongen moet uit zijn. Ik verkies het niet langer. Ik wil graag gelooven, dat het in alle eer en deugd toegaat —, God, je hoeft niet op te stuiven, ik meen het net als ik het zeg, je hebt eenvoudig geen temperament voor wat anders —, alles draait bij jou alleen maar om je vooze ijdelheid —, maar ik bedank ervoor om in mijn eigen huis verwaarloosd te worden. Ik heb je gezegd, dat ik je je gang zou laten gaan, zoolang als ik er niets van merk —, maar nu is het uit —, dat kun je je voor gezegd houden."

"En als ik mij dat nu eens niet voor gezegd hou?"

"Wat bedoel je?"

"Wel, ik kan toch ook zonder je hooggewaardeerde toestemming mijn eigen gang gaan."

"Zou je denken? Dan zal ik je nog eens wat zeggen. Als *jij* morgen dien jongen niet hebt geschreven en aan de heele geschiedenis radikaal een eind gemaakt —, dan schrijf ik hem overmorgen. Duidelijk nietwaar?"

"Bijzonder duidelijk," haar stem was klankloos, haar lippen trilden in witgloeïende drift, „en wat ben je dan van plan te schrijven?"

"Dat kan je veilig aan mij overlaten. Ik vraag jou ook niet naar je brieven."

"Zou het in elk geval niet beter zijn, als ik hem van een dergelijke beslissing mondeling op de hoogte stel? Want tot een brief van jou laat ik het in elk geval niet komen. En dat weet je —, en daarmee heb je mij in je macht —, en daar maak je misbruik van."

"Goed, goed," zei hij met een wrevelig-verachtelijk gebaar, „misbruik, machts-misbruik, hoe zei je? alles tot je dienst. Je groote woorden en je gekakel laten me koud —, dat kan je weten en het verbaast mij, dat zoo'n scherpe geest zich alles zoo vaak moet laten zeggen."

Ina haalde zwaar adem, maar bedwong zich. Al haar wil was samengetrokken op het verlangen, het schrijven van dien brief te ontgaan —, en niet te schreien, wat hem zoo sterk maakte en haar zoo week.

"Ik zeg niet anders, dan dat ik het beter vind het hem zelf te vertellen, als je het absoluut onverdraaglijk vind, dat ik langer. . ."

"Ik zie er de noodzakelijkheid niet van in."

"Maar *ik!*" — barstte ze fel uit.

"Naar jouw meening wordt op het oogenblik niet meer

gevraagd. Wanneer jij je als een klein kind gedraagt —, om het maar niet erger te noemen —, dan moet je ook maar als een klein kind behandeld worden. En daarmee is geloof ik de zaak voldoende toegelicht."

Ina sidderde in haar heele lijf en zweeg. Haar hoofd scheen op barsten te staan —, rood vlamde de moorddadige drift voor haar oogen, haar vingers kromden als klauwen. Ze had het gevoel, dat ze hem geworgd zou hebben —, als ze niet was opgestaan en weggegaan.

Ze stond met den kleinen jongen op het balkon en ze keken samen naar Egbert uit. Het liep al weer naar den winter —, de lantaarns blonken bleek in de koude, dampblauwe schemering —, beneden in de straat liepen de mannen, die naar huis kwamen van hun werk in de binnenstad —, ze herkende enkelen aan hun gestalte of gang en keek ze peinzend, half-onwillekeurig na tot ze in de huizen naast en tegenover haar verdwenen. Nu en dan kwam er een heel groepje tegelijk den straathoek om en verspreidde zich daar —, dan wist Ina, dat er op het pleintje verderop een tram was aangekomen. De kleine jongen hield haar aan de rok en trappelde van ongeduld —, als weer zijn vader niet onder de nieuwgekommenen was. Hij droeg vandaag voor het eerst eens jongenspak —, het was tot heden toe een geheim tusschen zijn moeder en hem —, nu zouden ze vader er mee verrassen.

Vader had al weken lang bij zijn thuiskomen schertsend gegromd: „ik wil die meid in rokken niet langer zien" en nu was hij een werkelijke jongen geworden. Ina had Egbert vooraf langs omwegen uitgevraagd over wat hij in kleur en stof voor hun jongen het mooist vond —, ze vertrouwde op zijn smaak en wilde dat het hem bevalen zou. En nu wachtten ze tezamen naar zijn komen. Achter hen lag de kamer warm en nog donker, — de meubelen stonden daar zoo natuurlijk en harmonisch tegen hoek en wand —, als was een andere manier van meubelen en schikken en behangen en versieren niet mogelijk —, als ze over den balkonrand geleund de ramen aan de overzijde binnenkeek —, vervulde het haar met een soort pijnlijke verbazing, dat al die onverschillige, ongezellige woningen precies gelijk aan haar eigen waren. Als Egbert thuiskwam —, zou ze de lamp aansteken en ze zouden gaan eten met den kleinen kerel tusschen hen

beiden in aan tafel. Maar hij kwam nog niet —, weer was er een groepje menschen de straat ingekomen en had zich aan den hoek verspreid —, het werd al donkerder —, hier en daar ging weer een man naar binnen en Ina dacht met een vluchtig gevoel van benijding aan de vrouw die nu niet langer alleen was. Een oogenblik was de straat gansch verlaten, de lantaarns brandden eenzaam en bleek in de guurheid van den komenden avond. Als hij nu eens nooit terug kwam —, als hij nu eens verongelukt was, Egbert, in het water —, onder een tram —, overreden, bloedend, verminkt —, zijn oogen dicht, zijn mond stijf-gesloten —, de pijn kneep haar het hart te zamen en tegelijk ging er een zachte jubel in haar aan —, om het zuivere, zekere weten, dat ze toch van hem hield —, een weten, dat immers op echtheid en standvastigheid in haar eigen wankel wezen duidde. Ze verlangde niet alleen naar hem voor de verrassing van hun jongen —, maar ook om weer alle drie bijeen te zijn. Het oogenblik van zijn thuiskomst bracht haar dagelijks die kleine vreugde, die opleving, dat gevoel van hernieuwde innigheid —, ook al wist ze van zoovele vorige dagen, dat het te gauw weer uit haar wegliep omdat zijn thuiskomst immers niets werkelijks opleverde. Maar nu dacht ze daaraan niet en toen ze hem eindelijk den hoek om zag komen met zijn stevigen stap recht op huis af en de hand al naar zijn zak voor den sleutel —, sprong haar hart in haar op van onvermengde vreugde.

De straat lag nu verlaten en vrijwel donker —, voor hij haar gezien had, sloot ze snel de deuren en pakte den jongen in haar armen. „Daar komt vader en nu gaan wij ons verschuilen dat vader ons niet vinden kan.”

Ze doken lachend weg achter het zware gordijn en zaten er hurkend gebukt in donker —, ze hield het kind om zijn borstje heen met de armen omklemd —, ze voelde het verwachtende hartje slaan, het heele lijfje sidderen van blij ongeduld —, ze hoorde het zachte lachen, ze drukte haar open lippen tegen het warme, ronde kopje en voelde tranen naar haar oogen komen. En nu was beneden dat blij-verbeide kleine geluid van sleutel in slot, en nu was hij boven, hing zijn goed op de gang — nu deed hij de kamerdeur open, stiet op het ongewone duister en ze hoorde zijn stem: „is er niemand hier?” Het jongetje kon zich niet bedwingen en proestte een kirrend lachje uit —, en nu begreep hij blijkbaar den toelag, stapte snuivend met dreigende stem de kamer in, keek achter kasten, lichtte stoelen op —, hield

zich een tijdlang grommend van den domme voor het kind, dat nu argeloos gierde van pret —, tot hij ze eindelijk beiden te voorschijn trok achter het gordijn vandaan. Ina stak de lamp aan en ze lieten het kind de volle vreugde van zijn verrassing en glimlachten in elkaars oog —, Ina voelde de hare vochtig worden.

„En nu eerlijk zeggen,” vroeg Ina, toen ze aan tafel zaten, „heb je heusch niets vermoed van broertjes verrassing? Het zou een glorie voor mij zijn —, want je weet, ik ben niet sterk in het bewaren van geheimen.”

„Dan moet je het boeken van die glorie nog maar even uitstellen,” plaagde hij, „want je bent weer net even listig geweest als indertijd met het bronzen poppetje. Weet je wel? Mijn eersten verjaardag dat we elkaar kenden? Jij zou me verrassen —, maar ik hoor het je nog vragen, toen we langs dien winkel kwamen, met „meesterlijk gespeelde vebazing” — „Dat poppetje is weg —, wie zou dat nu wel gekocht hebben?”

„Jij raadde het ook dadelijk,” ze sprak schertsend in een pruilenden kindertoon. Ze verdroeg het zoo licht en zoo graag, dat hij dien zachtaardigen meerderheidstoon aansloeg tegenover haar —, het was zoo bekorend, zich bijwijlen kinderlijk-klein en onbeholpen te gevoelen.

Na tafel brachten ze samen den jongen naar bed en daarna ging Ina even op de rustbank liggen, voor ze haar werk begon —, Egbert zat aan tafel en teekende, ijverig in de weer met driehoek en liniaal. Tusschen haar ooghaartjes door tuurde ze naar hem —, ze wist dat hij bezig was een nieuwe boekenkast te ontwerpen. Er moesten allerlei kleine geriefjes en handigheidjes bij —, hij zat er elken avond aan te werken en te peuteren. Ina bewonderde zijn knapheid —, hij had toch heel geen meubelteekenen geleerd — ze bewonderde ook altijd zijn handigheid, omdat zij zelf zoo weinig handig was —, en tevens den eenvoud, waarmee hij elke lofbetuing lachend afwees.

Maar na een mijmerend toekijken, rees haar blik als vanzelf naar de lamp en haar gedachten wendden zich af van het heden en vergleden naar de verleden maanden met hun velerlei bewogenheid.

Hier lag ze nu en was tevreden —, en had haar evenwicht gekregen na weken van spanning, onrust, wrok en zelfverwijt. Ze had zich radeloos gevoeld omdat ze niet in oprechtheid en billijkheid tegen Egbert toornen kon, toen ze bemerkte, dat zijn ingrijpen de ontbinding van haar verhouding tot Paul alleen verhaast en niet werkelijk veroorzaakt

had. Dat was zoo vernederend, zoo kwellend en het maakte alle opwinding, drift en verzet in het herdenken zoo nietig en bitter belachelijk. Ze moest het zich wel belijden, ze kon immers toch een leven zooals ze het dien heelen zomer had geleid op den langen duur niet aan, met haar weekheid en bewustheid, haar mededoogen en zelfbeklag —, het was haar boven het hoofd gegroeid, het had haar niet veel meer dan onvree en verwarring opgeleverd, haar tot verbergen en veinzen en liegen gedwongen. Als ze samen met den jongen naar buiten waren en andere ouders met een jong kindje ontmoetten die het hunne tegenlachten of soms een gesprek trachtten te beginnen —, voelde ze in een schrijnende spijt de tegenstelling tusschen het echte geluk van die anderen en hun eigen schijngeluk. Dan durfde ze Egbert niet in de oogen kijken. Dit alles was uit, het veinzen, liegen, verbergen overbodig, en zijzelf verlost van alle wroeging toen haar verhouding met Paul verbroken was. En het verbreken had haar weinig smart gekost —, ze durfde het zich langen tijd niet bekennen, doch het bleek meer en meer de waarheid, het vuur was uitgedoofd —, de vervoering was heen —, ze vergat Paul zoo schielijk dat het haar ontstelde. Uitgedoofd —, vervlogen —, dus nooit geweest —, en zij-zelf oppervlakkig en lichtzinnig, vol ijdelen waan en voos zelfbedrog. Precies zooals Egbert het gezegd had. Moest hij dan altijd gelijk hebben, alles vooruit weten en raden? Die erkenning was zoo bitter, dat ze wrok in haar bloed tegen Egbert had gekweekt —, en ze hem langen tijd koel bejegenen bleef om hem te doen denken dat ze als een hond de hand zou lekken, die haar geslagen had.

Als ze eraan dacht, nu nog —, voelde ze zich opstandig, trok een ondraaglijke onrust door haar lijf —, ze wendde zich om met een ruk op de bank en beproefde haar gedachten op iets anders te bepalen.

„Kan je het nogal stellen daar?”

Egberts stem schrok haar op —, ineens zat ze overeind en voelde de behoefte wat met hem te praten.

„Egbert, raad eens, wie ik vandaag op bezoek heb gehad?”

„Ken ik de of den gelukkige?”

„Neen, en je moet ook niet raden „wie,” maar wat!”

„Een . . . reiziger-in-knoopsgaten?”

„Bijna zoo iets —, een uitgever. Ja, daar zit je van te kijken. Ik zat er ook van te kijken. Hoe hij erachter was gekomen, dat ik aan een boek bezig ben —, maar hij was er achter gekomen, en nu . . .”

„Stil eens even,” peinsde Egbert, „het heeft in een blad gestaan, bij de bespreking van je laatste schets.”

„En dat heb je me niet eens verteld!” verweet Ina halfschertsend, half-gehinderd, „en zoo achterhaalt mij de roem, voordat ik het weet.”

„Zooveel te schooner verrassing, maar vertel eens, welke uitgever?”

„Je zult hem wel niet kennen —, een jonge man —, o, zoo jong en enthousiast —, hij heeft pas een zaak opgericht en nu vroeg hij mij mijn boek om mee te beginnen. Is dat niet aardig?”

„Je hebt hem toch niets beloofd?”

„Eerlijk gezegd —, heb ik hem half —, en wel driekwart beloofd —, het was bijna niet te doen om het hem te weigeren.”

„Maar beste meid, wat is dat nu toch weer lichtvaardig en dom van je. Een jong auteur en een jong uitgever —, dat is toch geen combinatie. Voor hem is jouw naam nog geen reclame en jij krijgt van een gevestigd uitgever zeker tweemaal zooveel. Weet je dat wel?”

„Neen —, daar heb ik werkelijk niet aan gedacht.”

„Ja, beste kind, dat is het juist, maar handel dan niet in zulke dingen op je eigen gezag. Een gevestigde uitgever besteedt ook veel meer zorg aan het uiterlijk en de reclame van zijn boeken —, aan druk, papier, bandversiering. Hoe groot wordt je boek?”

„Ik weet het heusch niet, hoor!”

„Maar op hoeveel schat je dan ongeveer wat je af hebt?”

„Geen flauw idee van,” lachte Ina —, „ja, dat laat ik maar weer aan jou over —, dat heb je ervan als je zoo handig bent. Onze oude juffrouw thuis zei altijd: „hoe meer kunstjes de aap kent, hoe meer hij er moet vertoonen.” Ik geloof dat ik nooit in mijn leven zal leeren, hoeveel blaadjes er in een „vel” gaan. Ik heb trouwens ook op jou gerekend om een bandversiering te kiezen. Je weet, dat is mijn sterkste zijde niet. Kan je misschien niet zelf wat maken?”

Ze deed zich half-bewust onbeholpener voor dan ze was, om hem het gevoel te geven, haar helper en haar meerdere te zijn.

„Jij praat gemakkelijk,” lachte Egbert, toch wel gestreeld, „de sierkunstenaars in den lande zouden mij zien aankomen! Niet dat het zoo heel veel bijzonders is, wat ze maken —, maar je moet er toch even den slag van beet hebben. En ik heb er nooit iets aan gedaan. Maar ik zal in elk geval wel zorgen, dat je wat fatsoenlijks krijgt. Bemoei jij je er dan niet mee en laat het aan mij over. Afsproken?”

„Afsproken.”

„Maar nu de uitgevers-kwestie. Heb je nog iets bewaard van die knipsels uit de kranten van je eerste dingen? Er waren er heel waardeerende bij. Dat kan je nu te pas komen.”

„Neen,” zei Ina verslagen, „als ik het maar geweten had, had ik ze wel bij elkaar gehouden. Nu weet ik werkelijk niet, waar ze gevlogen zijn. Je kunt toch ook niet alles bewaren.”

„Er zijn er genoeg, die wel alles bewaren,” lachte hij, „maar voorbij is voorbij. Enfin, een uitgever is altijd wel te vinden, al is hij dan niet „jong en enthousiast.”

„Ik zal dien jongen een briefje schrijven,” zei Ina toch wat bedrukt, „het is niet prettig, maar hij moet toch begrijpen, dat ik óók voor mijzelf te zorgen heb. Dat zal hij toch wel begrijpen, nietwaar?”

„Daar zou ik me maar geen harnas om aantrekken,” lachte Egbert, „en geen briefje. Eenvoudig vergeten. 't Is toch geen kwestie van vandaag of morgen? Of wel? Hoe schiet je op?”

„O, goed, over het algemeen. Soms werk ik uren achtereen en dan, dan wil het ineens weer niet. Het valt me nogal moeilijk, zie je. . . .”

„Den schrijf nog niet goed beet?” vroeg hij luchtig en vaag.

Ina aarzelde met haar antwoord. Ze voelde het gevaar, als ze hem erover spreken ging, het lag alles zoo buiten de sfeer, waarbinnen hij waardeeren kon —, maar tegelijk ook verlangde ze juist nu zoo heftig naar wat vertrouwelijkheid, naar aanmoedigende, warme woorden. Haar hart klopte zacht en bang. Ze herinnerde zich nog zoo goed haar gesprekken met Paul —, hoe het uitzeggen van wat ze in haar werk uitdrukken wilde, alles vooral voor haarzelf duidelijker scheen te maken —, ze wist in haar spontaan spreken onder den bezielenden invloed van het belangstellend en vleierend luisteren, vaak sterker en zuiverder dan schrijvend de dingen te zeggen —, Paul had wel eens lachend beweerd, dat haar gesprekken met hem het meest leken op redetwisten met zichzelf en meer dan eens had zulk een gesprek een avond van vlot en klaar werken opgeleverd. Zoo iets moest ze toch ook met Egbert kunnen beleven.

„Zie je,” ging ze verder, hoewel hij niets naders had gevraagd, maar onbestemd voor zich uitkeek, als voelde hij zich bedreigd en berouwde het hem reeds dat hij nu zelf door vragen een „zwaarwichtig” gesprek uitgelokt had, „zie je, Egbert —, ik wilde zoo graag van mijn boek iets meer maken dan een verhaal zonder meer —, ik wil de gevoelens, de gemoedsbewegingen van de personen niet alleen beschrijven —, maar trachten ze te doen zien in hun onderling ver-

band en samenhang —, en vooral in hun algemeenen en dieperen zin —, iets als een samenvatting, een synthese, boven het toevallige en persoonlijke uit. Ik spreek er niet zooveel over, maar ik denk er wel voortdurend over —, over den dieperen, algemeenen zin van ontroeringen en gevoelens, meen ik —, en het trekt mij zoo aan, dit alles neer te schrijven. En —, het woord is natuurlijk wat groot voor de zaak, maar ik vind zoo gauw geen ander —, het is ook niet precies wat ik bedoel —, maar het wordt dan allicht meer naar den filosofischen dan naar den bepaald wat ze hier noemen litterairen kant."

Ze zweeg en keek naar Egbert —, hij zweeg ook en keek voor zich uit. Ze had het gevoel alsof haar woorden in een holle, koude ruimte waren weggevallen —, zij was er armer en leeger —, maar hij was er niet voller en rijker van geworden.

Zou hij nu volstrekt niets antwoorden, volharden in dat laatdunkend, ongeloovig zwijgen —? De atmosfeer veranderde, werd als zwaar en dreigend, teleurstelling, drift en onvreë begonnen overal binnen in duister te schiften, de grauwe onweerswolk hing laag boven haar.

„Vind je het niet curieus?" vroeg ze, om hem tot antwoorden te dwingen.

„Ja, kijk eens," antwoordde hij achteloos, „ik kan er natuurlijk niets positiefs van zeggen voordat ik het gelezen heb, maar het lijkt mij nogal een bedenkelijke onderneming, zooals jij het daar voorstelt. Je zoudt dan toch in alle geval vooraf wat filosofie moeten studeeren —, dat je zoo wat op de hoogte bent van wat tot nu toe over gedachten en hersenfunctiën en zoo, is geschreven — want daar gaat het toch om niet waar? Anders loop je de kans, dat je dingen schrijft, die al eerder gezegd zijn, die iedereen al weet. En me dunkt, als je in die richting gaat, dan moet je toch in de eerste plaats met iets nieuws aankomen."

Ze staarde hem even sprakeloos aan met wijd-open oogen, haalde de schouders op en keek in de lamp. Onmiddellijk zette hij zich schrap.

„Wat heb je, wat doe je, wat kijk je ineens tragisch? Heb ik misschien weer wat miszegd?"

Ze lachte schel. „Hoe kan je het veronderstellen! Hoe zou jij iets kunnen miszeggen! Ik moest alleen maar eens even kijken of jij het was —, dan wel onze buurman, die in wijnen doet. Maar jij schijnt het toch wel te wezen."

„God mensch, wordt niet theatraal op den laten avond.

Zeg wat je bedoelt — of zeg liever maar niemendal, dat is nog het beste met het oog op je beminnelijke stemming."

"Mijn stemming was den heelen dag uitstekend, en dat weet je, tot vijf minuten geleden. Maar jij hebt mij weer vergiftigd, zooals je mij altijd vergiftigt, met je pedanten, pompeusen, hersenloozen onzin. Zeg een dichter dat hij alle verzen van de wereld moet lezen en zorgvuldig het signalement van zijn liefste veranderen, voordat hij een liefdezing voor haar schrijven mag —, omdat misschien een ander al . . . zeg een schilder, dat hij geen bokkingen en geen citroenen meer mag schilderen, maar inktvisschen en de een of andere onbekende uitheemsche vrucht, omdat hij „iets nieuws" moet geven. Iets nieuws, iets nieuws —, haute nouveauté, als een winkelier, als een clown bij Carré. Alsof het in kunst niet juist ging om het ongerept persoonlijke, het subjectieve, het zelf-beleefde, alsof er iets anders belangrijk is dan elkeens diepste waarheid omtrent zichzelf, in zijn verhouding tot zichzelf, tot de menschen en tot . . . tot de Oneindigheid. Alsof een kunstenaar iets anders kan dan over zichzelf spreken —, wat stompzinnige idioten hem dan verwijten —, maar dan zóó over zichzelf spreken, dat zijn eigen stem tegelijk de stem is van de oneindigheid-zelf, omdat hij immers alleen het algemeene, het eeuwige, het boven-persoonlijke van zichzelf uitspreekt —, daarnaar tenminste streeft, onbewust of bewust. Maar jij met je burgermans ontzag voor boeken, die je niet gelezen hebt en voor denkers, die je niet kent —, omdat die schriften en die boeken nu eenmaal „klassiek" zijn, omdat je je anders blameeren zou —, jij leutert maar, jij plappert maar, jij praat maar na. Alsof we bij mogelijkheid iets anders kunnen geven, dan wat in ons is. Alsof we een andere macht hebben dan naar beste kunnen oogsten en samenbinden, wat wij waarachtig niet zelf gezaaid hebben, maar de Geest, dien wij niet kennen —, en als dat dan „nieuw" is, dan is het omdat wij zelf altijd „nieuw" zijn, omdat de tijd altijd „nieuw" is, maar niet, omdat we vooraf „een beetje filosofie gestudeerd hebben."

"Ik meen toch wel eens gehoord te hebben," zei Egbert pompeus zelfgenoegzaam, met een smadelijk-toegeeflijk glimlachje, als tegen een kind dat doorslaat, „dat er nog zoo iets bestaat als „objectief denken." Maar een stommeling als ik kan zich daar natuurlijk in vergissen."

"Objectief denken!" riep Ina „ook alweer een woord, waarvan je zelf niet weet, wat je ermee bedoelt. Zoo als jij het stelt, kun je net zoo goed praten over „objectief eten"

of over „objectieve kiespijn.” Of bedoel je misschien — ja, wat bedoel je er eigenlijk mee? Zeg dat nu eens — probeer dat nu eens te omschrijven!”

Ze zweeg in uitdagende afwachting —, haar oogen fonkelden wijd open, haar borst hijgde, er parelde zweet op haar voorhoofd. Egbert keek traag op.

„Wat meen je? Moet ik daar antwoord op geven?”

„Ja —, ik vroeg je toch iets —, nietwaar?”

„O —, ja, ik dacht dat het meer een oratorische fraaiheid moest voorstellen —, ik denk er niet aan, hoor, ik heb niet den minsten lust om me hier door jou een examentje te laten afnemen.”

„Neen, je hebt meer zin om opgeblazen onzin uit te slaan, te schermen met groote woorden, die je zelf niet begrijpt —, dat is ook wel zoo makkelijk dan dag en nacht loopen tobben en wroeten en bidden om wat licht en begrip —, dan alles in je zelf om te gooien, binnenstbuiten te keeren, omdat je schrikt, wanneer je eenmaal de oogen zijn open gegaan en je ziet de verwarring binnen in je —, al die woorden, die we maar gebruiken en die geen begrippen dekken —, al die zoogenaamde voorstellingen, die maar buiten op je kleven, die je eigendom niet zijn, omdat je ze niet zelf geschapen hebt —, die dus niet met je geest zijn vergroeid —, al die zoogenaamde feiten en waarheden, die je maar klakkeloos overgenomen hebt op gezag en bloote praatjes... Dan pas leer je, dat iedereen het ten slotte van zichzelf moet hebben, en uit eigen innerlijke ervaring, niet uit boeken —, zelfs al lees je ze, wat ik doe en jij niet eens! — zichzelf van den grond af opnieuw opbouwen moet. En de resultaten van dat innerlijk breken en bouwen, als je ze goed bewust weet en goed bewust en klaar zeggen kunt, dat is het „nieuwe”, dat we te geven hebben. Ik kan je bezweren, dat ik den laatsten tijd geleerd heb meer vertrouwen te stellen in de waarheid van mijn ziel dan in de waarheid van mijn oogen...”

Haar stem smoorde in bewogenheid, haar drift was gezonken. Ze keek naar Egbert, hij zat aan de tafel —, het hoofd op de borst, spelend met een vouwbeen, de eeuwige vaag-spottende glimlach als verstand om zijn mond. Nooit was hij zoo ver van haar af geweest.

„Egbert,” drong ze opnieuw aan, „geloof mij toch —, deze dingen zijn mij liever dan alles en boven alles heilig —, alles wat echt en vurig in mij is, gaat op in mijn verlangen naar begrip en verheldering. Ik heb liever dat je mij persoonlijk pijn doet, dan dat je zoo oppervlakkig en plomp en

gedachteloos over die dingen spreekt. Je kunt er niet over spreken, zoolang je ze niet zelf hebt beleefd. Denken — voelen — begrijpen —, dat zijn maar woorden, er is enkel „zijn”, een diep innerlijk bewust „zijn”, een besef, dat het denken en het voelen te boven gaat — we hebben geen ander werkelijk geestelijk bezit dan onze subjectieve ervaringen. Je weet, dat ik van kind af aan gelezen heb met een gretigheid en een dorst, waar ik toen al, niet veel later tenminste, zelf over nadenken moest. En nu geloof ik, dat ik weet, wat ik in boeken zocht en nog altijd zoek: de innige aanraking, het gevoel van eenheid met menschen, die dezelfde subjectieve ervaringen hebben gehad als ik en die zich daarvan bewuster zijn geweest en het daardoor mooier er krachtiger hebben kunnen zeggen. En ik geloof, dat er niet zoo heel veel menschen zijn, die in alle gebieden subjectieve ervaringen bezitten — eenvoudig omdat ze nooit in alle gebieden zichzelf ontgonnen en doorploegd hebben —, en die dus hun heele leven genoeg nemen met de subjectieve ervaringen van anderen —, van een meerderheid, of van erkende autoriteiten —, en een taal spreken die ze niet verstaan en die hun eigendom niet is en meeningen uiten, die ze niet kennen en niet belijden en die ze ieder oogenblik door hun daden te niet doen, en hun insticten „overtuiging” noemen en dat houden ze dan voor „objectief denken.” Dat weten ze natuurlijk niet —, en in den beginne zijn we allemaal zoo; maar sommigen van ons worden wakker.

„En juist dat wakker-worden, dat met ontsteltenis ervaren, dat je tot dusver hebt gesproken over wat je niet begreep, dat je jezelf niet kent en niet waarachtig toebehoort —, en dan dat wanhopig reiken naar je-zelf, om je-zelf wél toe te behooren, je-zelf te kennen en in waarheid je-zelf te zijn —, dat zijn juist de dingen, die ik in mijn boek beschrijven wil, de dingen, waar ik voor gestreden en onder geleden heb.

„En daar sta jij buiten —, omdat jij er niet voor gestreden en er niet onder geleden hebt. En ik zou zoo graag willen, dat je dat tenminste erkende, dat je óók eens den moed vond om te zeggen: „ik begrijp dat niet,” inplaats van alles met machtwoorden af te doen, —, dat je eens naar mij luisteren wilde en inzien, dat je niet alles beter weet, dat je niet overal verstand van hebt en dat je dan ook eens iets van mij zoudt willen gelooven en aannemen en leeren in de dingen, die ik door mijn natuur nu eenmaal beter weet.”

Egbert stootte een scherp lachje uit.

„Wel kijk —, daar komt de aap nu toch nog uit de mouw —,

het welbekende aapje van mevrouws ijdelheid. En het povere slot van de heele verheven peroratie is een vriendelijk verzoek om een beetje wierook. Ik kan niet zeggen dat ik je geluk wensch met je speech —, en mijn motie van vertrouwen in je verdere filosofische of metafysische capriolen moet ik je daarom voorloopig nog blijven onthouden.”

Ina sprong op uit haar stoel en rende op hem toe —, als wilde ze hem te lijf —, hij week achteruit en greep haar bij de polsen en slingerde haar van zich af.

„Het vischwijf is weer losgebroken —, we zijn weer waar we wezen moeten. Maar als jij nu zoo dol op algemeenheden bent —, hou je dan deze algemeenheid voor gezegd, dat dit onherroepelijk de laatste keer is, dat ik me in een dergelijk gesprek begeef. Zoodra je in het vervolg dien kant uitgaat —, dan coupeer ik het, altijd en onmiddellijk. Je krijgt er mij niet meer toe —, en je kunt je dus verder elke moeite besparen.”

Ze kwam met den jongen aan de hand de deur uit in het zonnige, luwe voorjaarsweer en ze gaf hem, eenmaal in de straat, de bos wuivende witte seringen, die hij zelf wilde dragen om ze aan Otto te gaan brengen, die hem had „beter gemaakt”.

Voor een paar weken was hij met zijn hoogen stoel omgetuimd, op den scherpen rand van een stuk speelgoed terechtgekomen en met een bloedende wond aan zijn hoofdje krijtend op den grond blijven liggen. De schrik had Ina nog dagen lang in het hoofd gedreund, in de beenen gebeefd —, maar wat een geluk, dat Egbert er was geweest, met zijn kalmte, zijn onverstoorbare koelbloedigheid. Hij had het ventje al opgenomen, zoo goed hij kon het bloeden stelpend, terwijl zij nog doodsbleek, als stram van schrik tegen den muur stond —, en wilde al met hem de deur uit naar een dokter toe, toen juist Otto kwam en de zorg overnam. Otto was onverwacht komen eten, zooals hij wel een enkele maal meer deed, als Annie uit was met vrienden. Ze had er vele, en telkens andere, en wist zich met glimlachjes en beminlijke kleine diensten overal aangenaam te maken, waar ze winst en voordeel zag voor Otto's praktijk. Ze hadden geen kinderen —, eens toen Ina een toespeling waagde, had Otto haar verteld, dat Annie geen kind wilde, geen kind durfde krijgen, omdat ze vast vreesde, dat ze ervan sterven zou —,

kieslijk boven laffe ondoordachte vereering. Zoo trachtte ze altijd opnieuw de klachten van haar hart te stillen —, en tegenover Egbert hield, nu als tevoren, met het zelfverwijt om haar heftigheden, boven alles hoofdzakelijk de twijfel aan haar eigen kracht en kunnen haar klein. Vaak hield ze zich voor, dat ze toch moest kunnen zwijgen en gelaten zijn, dat al haar meeningen en wenschen en verlangens en grieven niet waard waren om er zijn vrede over te verstoren, en bij elk nieuw voornemen leek de vervulling zoo licht, maar het gelukte niet.

Dezen dag echter voelde ze zich sterk en stil moedig —, de zonneglans lag zoo overdadig mild op de vijvers in het park —, er dreef zoo'n stille zoete zoetheid in de lucht en alle boomen stonden op botten. Uit de zachte bast van de heesters waren overal de versche loovers te voorschijn gekropen, teer behaard als kinderhuidjes, geurig als bessenblaadjes —, waar de zon het zand had warmgestoofd, koesterde zich een heele bende bolle dik-beveerde musschen. En haar kind ging naast haar en neuriede en keek verrukt in de wuivende pluimen der bloemen boven zijn blank gezichtje —, een stroom van warmte en innigste teederheid leek door zijn handje, dat in de hare lag, haar lichaam binnen te stroomen —, het kind lachte om de kijvende vogels, die met driftige pooten het zand verwoelden en zich draaiden als dolle tollers —, ze bleef staan en bukte zich tot haar mond bij zijn zachte warme halsje was en ze wees hem den driftigsten vogel en lachte, met warme tranen achter de oogleden gereed, en drukte hem plotseling heftig tegen zich aan —, en ze voelde hoe haar heele wezen reikte naar geluk, vrede, harmonie en dat ze vervuld was van het verlangen, dat ook gelatenheid is, en waarvoor geen naam bestaat. Het scheen, terwijl ze verder ging en om zich keek, als vlogen uit het zonlicht en de zoete lucht de edelste voornemens, de meest verheven wenschen op haar aan, als witte duiven —, en klopten aan haar hart en kwamen er binnen —, ze werd als een eindelooze verwijding van zich zelf gewaar, als ontvoer ze aan zichzelf en gaf zich in een ijl en zoetvloeiend vertrouwen aan het omringende over, en nam dat tegelijkertijd weer in zichzelf op —, zoodat ze er één mee werd.

Elke geur, die tot haar kwam, ontbond stroomen van ontroering en van een gevoel dat heimwee scheen, en haar hart gaf, ontstuimig-sidderend, weerklink op den overzoeten vogeltoon.

De crocusjes bloeiden al, binnen den stijven gesloten koker

van sappig groen zwollen de hyacinten, rose en paars schermerde door de spleten —, het was alsof ze den geur al snoof.

Tot in de straten hing lentegeur, woei lentewind door het wemelend zijde-achtig groen, dat geestige, speelsche schaduw-tjes op de steenen van straat en gevels tooverde —, hier en daar in den tuin zetten de seringen al knop —, en bij Annie's huis gekomen, zag Ina de vroege azalea's op het Zuiden in bloei, met bloemen als ijle, geelroode vlammen.

Otto was niet thuis, hij bezocht tezamen met een collega een zieke, maar hij zou niet lang meer wegblijven. Annie vertelde het haar vluchtig, ze zat met de vrouw van den anderen dokter —, Ina had den naam niet verstaan —, in de tuinkamer en ze vatten dadelijk na de begroeting hun gesprek weer op. Ina begreep al gauw uit wat ze verstond, dat de vriendin naar een opera had willen gaan en daarin verhinderd was. Ze voelde zich na de zachte opwinding van zoeven, plotseling slap en als van de wereld vervreemd —, ze keek de rad-klappende vrouw in het gezicht, zag het enge voorhoofd, de koele oogen, de vouwen om den mond, de lippen zonder kleur of weelderigheid van vorm, het fletse rood op de schrale wangen en een zachte huivering van onverklaarbaren afkeer kwam in haar op, als was die vrouw tegenover haar haar geboren vijandin. Toch was ze niet leelijk, eerder knap en niet oud, ondanks het haar dat begon te grijzen, goed gebouwd en zorgvuldig gekleed. Doch het was die blik zonder overgave en die mond zonder mildheid, de vadzige handen in haar schoot, waardoor Ina zich afgestooten voelde.

„Had je het haar niet kunnen vragen, om dien avond af te staan?” vroeg Annie, met haar glimlachje zonder belangstelling.

„Vragen? Een dienst vragen aan een ondergeschikte? Neen, maar ze had het uit zichzelf moeten aanbieden. Ze zag heel goed, dat de kaart gebracht werd — ik sprak er trouwens opzettelijk over terwijl ze in de kamer was —, wat ik anders nooit doe, dat was dus duidelijk genoeg. Maar geen woord.” En ze leuterde klagend voort over de ontevredenheid, de veeleischendheid, de gevoelloosheid van haar dienstboden, waarvan een „de aardigheid had uitgehaald” om typhus te krijgen, nadat ze vier weken bij haar was, wat een handvol geld aan verpleging had gekost.

Annie troostte haar lachend met een vief verhaal van haar eigen rampspoeden. Zij had een meisje, dat er een vrijer op na hield.

„Wat kun je daar op tegen hebben?” vroeg Ina.

„Alles,” lachte Annie —, „alles heb ik er op tegen. Ik griezel letterlijk bij de gedachte, dat ze daar beneden met een jongen zit. Ik heb niet zoo'n zwak voor de liefde als jij, Ina, en ik heb het haar doodgewoon verboden. Maar denk nu vooral niet, dat zoo'n kind zich daaraan stoort — telkens bemerk ik, dat hij toch weer in den tuin is en dan bel ik dadelijk, noodig of niet, om haar hier te krijgen. Soms laat ze tot driemaal toe bellen.” De ander kwam weer op haar verkeken uitgang terug.

„Maar je hebt er toch twee,” wierp Annie tegen, iets ongeduldig over het zeuren, „die met de typhus en dan dat kleintje. Eén is toch genoeg om bij de kinderen te blijven.”

„Als de kinderen niet zoo'n teerhartig vader hadden,” zei de vriendin met een scherp lachje, „hij heeft alleen vertrouwen in die met de typhus, zooals jij haar noemt, en als die uit is, heb ik thuis te blijven.”

„En dan gaat papa alleen?”

„O neen, hij is altijd thuis 's avonds.”

„Mèt die van de typhus?” lachte Annie.

„O, hoe kom je er bij?” protesteerde de ander schertsend, „neen, dat is in orde, hoor. Ze is vrij oud en vrij leelijk —, maar overigens —, er zijn er wel andere in huis geweest, eenmaal een charmant kinderjuffertje, maar ik geloof niet dat mijn mannetje zich zoo iets in het hoofd zoo durven halen.”

„Beweer maar niet te veel!” waarschuwde Annie schertsend.

De ander zweeg met een glimlachje en een glans van triomf in haar oogen.

Buiten werd een sleutel in het slot gestoken, brommig gepraat van mannen in gewichtig gesprek begeleidde het naderen der voetstappen door de lange gang.

„Daar komen ze,” zei Annie —, de beide mannen traden binnen en Ina, zwak nieuwsgierig naar de deur kijkend, herkende in een schok van verrassing in den man naast Otto dokter Ramondt. Ze meende te bemerken dat hij haar na al die jaren ook herkende en dat zijn gezicht als door een glans werd overtoegen —, maar even later dacht ze toch, dat ze zich daarin vergist had, want zijn begroeting was gematigd-vriendelijk en op hun vroegere ontmoeting zinspeelde hij alleen met een vluchtige opmerking, die als opzettelijk aan de gebeurtenis alle beteekenis scheen te moeten ontnemen.

Het vervulde Ina met het welbekende gevoel, teleurstelling en twijfel en beschaming in éénen tezamen, dat ze altijd had wanneer anderen tegenover haar hooggestemde herinne-

ringen of overmatige verwachtingen nuchter en koel bleken. Doch ze was en door de plotselinge herdenking van dien lang geleden lentedag en het gesprek, dat haar nu zoo meeningsvol leek —, en door die plotselinge teleurstelling ineens zóó afgeleid, dat ze Otto's vragen naar haar jongen maar vluchtig beantwoordde —, voortdurend tersluiks den ander gadeslaand. Nu plotseling de kans op een nieuwe vertrouwelijkheid door zijn houding te stelliger uitgesloten scheen, leek de oude halfvergetene haar te kostbaarder en hij-zelf haar te aantrekkelijker. Maar nu Otto zich van haar afgekeerd had, haar kind op zijn schoot had getrokken en ermee praatte en speelde, terwijl hij het nog roode litteeken bekeek, nu kwam Ramondt toch ineens, achter zijn vrouws stoel om, heel ongemerkt en als toevallig naar haar toe —, haar hart klopte zoo snel, dat het haarzelf hinderde en ze voelde tot haar spijt en beschaming dat ze bloosde. Hij was nu bij haar en leunde tegen het vensterkozijn en keek haar glimlachend in de oogen.

„Wat bent u weinig veranderd in die vijf jaren! En intusschen al vrede gesloten met de menschen? Of doet u nog steeds aan vrijwillige cellulaire opsluiting?” Hij hield zijn stem gedempt — er was, vond Ina, iets schichtigs en onrustigs in zijn wezen, ofschoon hij blijkbaar onbevangen wilde schijnen. Maar het trof haar blij dat hij zich dat lang geleden gesprek nog herinneren wilde en ze bracht zich tegelijk te binnen hoe het haar indertijd in den beginne had teleurgesteld, dat hij na dien eenen keer nooit meer was gekomen. Eer ze er zich goed rekenschap van gaf, had ze hem dit nu al, half in ernst, half in scherts, verweten.

Hij kreeg een kleur en trok zijn gezicht strak en antwoordde niet dadelijk, het gaf Ina het gevoel, dat ze te veel, en iets onbescheidens, misschien wel onkiesch, had gezegd, dat het hem moest lijken, alsof ze zich nu dadelijk weer aan hem opdringen wilde en ze wist nu ook niet meer, wat ze verder zeggen moest. Zoo stonden zij even ontdaan, zwijgend tegenover elkaar.

Plotseling hoorde ze de stem van zijn vrouw achter zich.

„Het wordt onze tijd, Annie.”

Ina keek om en zag op het gezicht de blosjes verscherpt en ontmoette een beleedigenden, laatschijnenden blik, die haar zonder terughouding van hoofd tot voeten scheen te meten —, ze gloeide ineens van woede maar sloeg de oogen niet neer.

„Komt het rijtuig gauw?” vroeg mevrouw Ramondt haar man.

„Het rijtuig? Met dit heerlijke weer? Ik had veel liever willen loopen.”

Ze stak als eenig antwoord haar voet vooruit.

„Met die schoentjes dan zeker.”

Hij wierp er een verdrietigen blik op en zweeg gelaten.

„Loop jij dan alleen,” stelde Otto voor, „je moet denzelfden weg als mijn zuster —, jullie schijnen nog oude kennissen en dan breng je haar even thuis met den jongen.”

Ina bloosde van blijde verrassing en ze zag nu duidelijk aan Ramondts oogen dat hij ook wel graag wilde, maar hij wist elke uiting te bedwingen.

„Vind-je dan goed,” vroeg hij zijn vrouw, „dat jij hier op het rijtuig wacht en dat ik dan wandel? Kan ik thuis nog iets voor je doen, ik zal er wel het eerst zijn.”

„Dank je —, maar ga je gang, hoor!” het klonk bijtend van opzettelijke achteloosheid, maar haar vluchtige blik op Ina was weer laatdunkend en minachtend als even te voren en ze boog stijf bij het heengaan, zonder haar een hand te geven. Ina trilde. Wat verbeeldde die vrouw zich wel? Dat ze hem had gekocht en betaald? Dat hij haar eigendom was? En hoe dorst ze haar zóó op te nemen en zoo aan te zien? Hij was duizendmaal te goed voor dat zelfzuchtige, botte wezen, met haar luie handen en leegen beuzelpaat, te vadsig om te loopen, nog niet eens mooi en geestig zooals Annie.

Maar zoodra ze samen op straat liepen, was de wrevel heen en voelde Ina alleen de wonderlijke bekoring van dit ongedachte samenzijn. Het zette haar hart in een vreemden gloed —, allerlei gevoelens tegelijk bestormden haar —, het blinde, redelooze vertrouwen in hem dien ze ternauwernood kende, het vertrouwen dat ze zelf indertijd tegenover Paul van Oord had bespot en zonder hetwelk ze toch niet gelukkig kon wezen —, en ook dat andere, welbekende verlangen hem te behagen, te bekoren, te schitteren, tegenover hem in 't bijzonder half-bewust hem te toonen, dat ze aardiger, geestiger was dan zijn eigen vrouw —, ook mooier en jonger, wist ze —, en een balddadige lust die vrouw, haar geboren vijandin, die haar beleedigd had, te schokken in haar zot, pompeus zelfvertrouwen, dat op niets berustte. Ze schrok van dat laatste gevoel, dat haar tartend in het bewustzijn drong en dat ze dus niet ontkennen kon, en dacht met leed en bevreemding aan haar edele en verheven stemming van een uur geleden. Doch het verlangen, door hem bewonderd en gevleid te worden, was voor het oogenblik sterker dan alles —, het scheen een levensbehoefte, het drong elke andere overweging uit haar weg, en terwijl ze schertsend sprak over hun vroegere ontmoeting en zij hem trachtte te ontkloken

wat indertijd zijn eerste indruk van haar was geweest —, en van dat zonderling gesprek, voelde ze weer datzelfde jachtige, nerveuze dringen binnen in zich, dat gretig, dorstig haken naar zijn sympathie, zijn bewondering, waarmee ze wist, dat ze gevaar liep het tegendeel te bereiken van wat ze beoogde —, dat ze toch niet bedwingen kon —, dat haar ook in haar eigen oog vernederde en al zooveel wrang naberoouw had bezorgd. Waarom kon ze toch nooit in afwachting geduldig zijn, alles behoefde immers niet stormenderhand te geschieden?

Ze had hem het verhaal van haar jaren-geleden kennismaking met Egbert gedaan en van hun huwelijk en hoe ze toen op staanden voet bij Mary Rutgers vandaan was getrokken, zoodat ze elkaar daardoor nooit hadden terug gezien —, maar haar aandacht was niet zoozeer geweest bij wat ze vertelde, als wel bij den indruk dien het op hem maken moest.

„Toch jammer,” vond hij, „dat u nu niet studeert, zoo uw huishouden en uw kind, is dat nu voldoende vervulling?”

„Maar ik schrijf,” riep Ina met schertsende verontwaardiging, „en dat weet u niet eens! Ik ben al half beroemd, de uitgevers komen bij drommen op mijn onvoltooide manuscripten af —, baardelooze jongelieden vragen mij mijn oordeel over meesterwerken waar geen tijdschriftredactie aan gelooven wil —, en u kent niet eens mijn naam.”

Zoo luchtig en schijnbaar achteloos sehertsend ze het gezegd had —, was ze nu toch blij dat hij het wist. Het verhoogde immers haar belangwekkendheid voor hem.

„Ik heb zoo weinig tijd —, maar ik beloof u. . .” Hij was er werkelijk verlegen mee, voelde ze —, en greep de gelegenheid aan zich eenvoudig en vooral geen opgeblazen artiste te toonen.

„Het doet er niet toe —, zoo heel veel verliest u er heusch niet bij. Wacht maar tot mijn boek is verschenen, dan krijgt u een exemplaar.”

„Dat is een belofte,” lachte hij, „daar houd ik u aan.” Ze zwegen even, en Ina liet een vriendelijkheid die op haar lippen lag, ongezegd.

„Ik ken nog een dame, die schrijft,” begon hij daarna te vertellen, „een patient van mij, maar ze is heel anders dan u, een heel moeilijk persoontje. Ze kan thuis heelemaal niet werken —, ze woont héél ruim en heeft maar één kind, maar als ze de „inspiratie” in zich voelt, dan moet ze weg. Dan trekt ze naar buiten, bij menschen die haar kennen en die niet tegen haar spreken mogen, en dan heeft ze allerlei

bijzondere neigingen en verlangens zonder welke het niet gaat. Ze heeft er mij wel van verteld."

"Ik ben blij, dat ik zulke hooge eischen niet stel —, in mijn klein huis en met mijn drukken jongen. Hoe heet uw beroemdheid?"

Hij noemde den naam.

"Kent u haar?"

"Wel eens hier en daar een vers heb ik van haar gelezen. Maar . . . neen, ik wil geen kwaad spreken."

"Doe het maar wèl —, het brandt u op de tong."

"Och —, ik weet eigenlijk geen kwaad —. Is ze aardig?"

"Interessant —, en zich dat erg bewust. En héél „apart.“ Vol moderne theorieën. Een beetje „conventioneel-onconventioneel“ zooals Shaw het uitdrukt."

"Dat zijn ze allemaal," viel Ina uit, scherper dan ze bedoelde, „en bitter weinig oorspronkelijk!"

"U houdt nog steeds niet van uw mede-dames?" lachte hij en voegde er medisch-deftig bij, „een veel voorkomende vrouwelijke kwaal — die ik mij bij u nog van vroeger herinner." Ze kreeg een kleur.

"Als ik een man was, zou ik vrouwen, geloof ik, heel aardig vinden. Nu ik een vrouw ben niet. Ik verfoei die gladde handigheid waarmee ze zich andermans gedachten eigen maken —, en het aplomb, waarmee ze haar mannen en haar vrienden napraten. Misschien dat latere vrouwengeslachten van een beter gehalte zijn, maar voor het oogenblik en voor mijn gevoel behoort de moderne, de zoogenaamde ernstige, de „ontwikkelde" vrouw tot het onbehaaglijkste van wat de natuur oplevert."

"En de ouderwetsche!"

"Die ken ik niet," zei ze kort, schouderophalend, vaag-verdrietig als om iets hols onder de woorden, „maar als ik denk aan de vrouwen, die ik heb ontmoet —, behalve één, die ik maar oppervlakkig en vluchtig ken —, dan kan ik me geen enkele herinneren, met wie ik heb kunnen praten als een man, niet een, van wie ik ooit een oorspronkelijke gedachte heb gehoord, niet een die een grap of een anecdote aardig vertellen kon, niet een die critisch tegenover zichzelf stond —, en ik heb er nooit een, recht of verkeerd-om, met ook maar iets van onvolprezen vrouwelijke elegance van een tram zien stappen. Als ik een man was zou ik die stunteligheid misschien wel aardig vinden en vooral streelend door het contrast met mijn eigen voortreffelijkheid. Ze zijn of frivool en dom en onbeduidend —, of versteend in boekengeleerd-

heid —, en het kleinste kriezeltje „wijsheid" maakt ze voor haar heele verdere leven „top-zwaar," zooals u het indertijd uitdrukte, en ongenietbaar."

Ze had nu geheel onbevangen gesproken, de zucht hem te behagen was naar den achtergrond van haar geest geweken, ze gingen zwijgend naast elkaar.

„Neen," zei ze, plotseling bewogen door een teeder-deelnemenden blik, „neen, het is mij alles soms zoo eng, zoo klein, zoo benepen. Dan heb ik heimwee."

„Waarnaar?"

„Naar een grootere wereld, naar wezens, tegelijk luchtiger en dieper dan het botte, lauwe, plompe meerendeel der menschen. Of misschien nog naar wat anders. Ik weet het niet. Wat ik er ook van zeg, het dekt mijn gevoel toch niet geheel en al. Maanden achtereen voel ik het soms niet en kan het mij zelfs nauwelijks voorstellen, en kan ik mij schikken, en dan ineens wordt het mij weer te machtig. Dan komt weer dat gevoel dat ik losbreken moet, ten koste van alles, maar ik weet zelf niet eens waaruit, en tot welk doel, en onverschillig met welk gevolg."

Hij wilde wat zeggen, maar ze luisterde niet, ze boog zich naar haar zoontje, dat droevig-fluisterend zich beklaagde omdat niemand aandacht voor hem had. Ze voelde een kneep van berouw, en nam hem gauw aan den anderen kant tusschen hen beiden in.

„Nu praten we verder alleen met broertje, is het niet? En we gaan wat met hem spelen?" Ze lachte hem vertrouwelijk toe. En het verlangen hem te bekoren en te behagen drong opnieuw al 't andere naar den achtergrond. Ze zag zijn oogen die haar toelachten, met belangstelling, deelneming, bewondering, ze voelde zijn bescheiden en zuiveren blik langs haar haren, haar handen, langs haar gestalte en ze werd er warm onder, als onder een zachte, teedere liefkoozing. En terwijl ze naast hem ging, dacht ze aan Paul van Oord en aan de eerste dagen van dit vroeger samenzijn —, en de nieuwe vertrouwelijkheid scheen boven de oude een belofte van hechtheid en duurzaamheid in te houden, de herdenking verschrompelde en verbleekte voor het heden. Wel plaagde haar de herinnering aan wat ze wist: hoe ze óók het vroegere duurzaam had gewaand, dat nu toch was weggeteerd en bijkans vergeten —, maar ze trachtte dat beschamend weten te niet te doen en als te overstemmen door de onstuimige voornemens van hechte standvastigheid voor de toekomst, zoo ze nu hem mocht winnen.

Het oude was afgedaan, ze wilde er niet aan denken, en de toekomst was, nu als steeds, onzeker, ze kon slechts opnieuw het beste zich voornemen en het beste hopen.

Ze bracht haar zoontje aan het babbelen —, om te toonen hoe aardig en schrandler hij was en vertelde Ramondt van zijn snedige antwoorden en van zijn streken, en wist zelf dat ze was tegelijk volkomen argeloos en onbewust, haar wangen bloosden warm onder zijn zacht-verteederden, bijna vaderlijken, maar tegelijk zoo innig liefkoozenden glimlach —, doch toen ze langs het crocusperk ging, waar ze zooeven edele gedachten en verheven voornemens als witte duiven haar hart had voelen binnenkomen, werd ze zich pijnlijk bewust van wat ze deed: met al haar macht een getrouwd man veroveren, bekoren, naar zich toe halen. En ze voelde zich bang en benauwd en klein in het besef van haar zwakke, arme, wankelende natuur, het vage, vluchtige, veranderlijke van haar hart —, en ze gaf er zich in een angstig voor gevoel rekenschap van, hoe al het andere van zooeven wellicht niets was geweest dan het vermomde verlangen van wat ze nu te verwezenlijken zocht.

Ze namen afscheid —, en ze vond niet den moed hem te laten gaan, zonder iets van een verbintenis tot stand te hebben gebracht —, ze kon hem niet, ze wilde hem niet op goed geluk van weer toevallig ontmoeten loslaten, ze kon het herboren gevoel van eenheid en contact, de hoop op steun niet prijsgeven, en ze liet, terwijl haar hart klopte van vrees, hem beloven, dat hij eens komen zou en dat ze hem dan wat van haar werk zou voorlezen.

Thuis vertelde ze Egbert van haar ontmoeting en duidde Ramondt aan als den dokter, die haar vroeger bij Mary wel behandeld had, ze dorst niet zwijgen, omdat de kleine jongen haar argeloos had kunnen verraden en daardoor een schijn van opzettelijke geheimhouding aan dat zwijgen geven —, maar ze sprak vreesachtig en nederig, met schuw-gekozen woorden, en keek naar zijn gezicht, dat echter geen belangstelling of deelneming van welken aard ook verried, maar strak en gesloten bleef onder een schaduw van hooghartig wantrouwen en misprijzen.

Doch 's avonds werkte ze bij het open raam met het kleine lampje voor zich —, het overige van de kamer lag in schemer, Egbert neuriede en floot op de veranda, zacht wuifden de toppen der hoge, donkere populieren —, een fluit in de verte scheen een vleienden en wonderlijk-verteederden lokroep op haar af te zenden —, en ze hief het hoofd op en peinsde,

hoe wonderlijk dat was, dat ze nu weer het leven zoo veel voller en dieper dan anders voelde, door de volheid en de diepte van haar eigen hart; dat het was als hadden alle dingen haar tevoren hun rugzijde getoond en nu ineens hun volle gelaat, dat alles weerklank gaf op wat in haar hart was aangeslagen, een versmelting met al het omringende alsof het deelen van haar eigen wezen waren, een verwijding en verheerlijking, een verjonging van dat eigen wezen, en van de dingen daarbuiten, als na een zomersch regenbad wanneer alles helder en duidelijk is. En weer ook sloop in de volheid dier verteederende vreugde, de schaamte haar het hart in: om een man was het, om een man was het nu alweer, om een man was het altijd, zou het altijd zijn. Wat was ze toch voor een wezen —, had ze geen fierheid en geen kracht, geen vrouwelijke hoogheid, geen eergevoel?

In een golf van angst en bittere onrust trok haar zoete vervoering heen, ze wist dat ze Egbert weer ergernis en zichzelf weer onrust, onvree, wroeging ging bereiden —, maar ze wist ook dat het onontkoombaar was —, dat de vredige maanden verstreken waren, dat ze doorgaan en doorzetten zou tegen beter weten en tegen raad en tegen elke overweging in. Ze schudde den valen angst van zich af en in een spontane behoefte Egbert tenminste voor dezen avond iets liefs te doen, als bij voorbaat schadeloos te stellen zoo goed ze kon, ging ze naar hem toe, lei den arm om zijn schouder en zei dat ze haar werk zou laten liggen en liever met hem wandelen. — Hij nam verblijd haar voorstel aan.

Een week later kwam Ramondt. Doordat Ina bijna voortdurend aan hem had gedacht, had ze zich onbewust het wederzien na hun wandeling van een natuurlijke teedere vertrouwelijkheid voorgesteld —, nu viel het haar tegen en de eerste oogenblikken leek hij haar nuchter en koel, verder van haar af dan dien middag in het park en bijna afwerend, met iets dat naar wantrouwen zweemde, tegenover haar warme tegemoetkomendheid. Dit bemerkende, voelde ze zich gekrenkt en trok onmiddellijk terug —, maar ze voelde wel, zoo hij niet gauw zijn houding veranderde, dat het verlangen naar de reeds gedroomde lieflijkheid van dit eerste nieuwe samenzijn haar te machtig worden zou en dat ze het dan uit alle macht zou willen bemeesteren, en zelf niet teruggehoudend zou kunnen blijven. Daarom wachtte ze met ongeduld dat hij spreken zou.

Hij echter deed alleen vaag-belangstellende en zakelijke vragen naar haar kind, haar werk, haar leven —, stond op en ging naar de boekenkast, las wat titels van de planken af en vroeg vaag en blindelings naar enkele dingen, zonder veel belangstelling. In Ina begon het pijnlijk te krampen, alsof er tranen wilden komen, alsof ze voor hem wilde gaan staan, hem in de oogen kijken en bitter rekenschap vragen van zijn veranderd gedrag. Zóó was het niet uit te houden. Maar ze wist die neiging nog te bedwingen en tegenover elkaar voor het raam gezeten, het tafeltje met de thee tusschen hen beiden in, hield ze het gesprek zoo goed mogelijk gaande, met in zich een gevoel alsof daar iets warms in droge, grijze vlokken uiteen viel en verstierf.

Daar hoorde ze plotseling, ongedacht op dit uur, beneden den sleutel in het slot en Egbert de trap op komen —, het gebeurde een enkelen keer meer, dat hij zoo vroeg thuis kwam, maar ditmaal gaf het haar een schok van tegenzin en schrik, het doodde haar laatste hoop, de laatste kans op een verklaring en een nieuwe vertrouwelijkheid. Ging Ramondt zóó weg, dan was er geen reden voor haar, hem terug te vragen en voor hem was er geen, om opnieuw te komen. En wat ze gehoopt had, was verloren, haar leven als tevoren kil en vaal.

Ergbert kwam binnen, hij werd aan Ramondt voorgesteld en groette zonder de geringste poging beminnelijk of zelfs maar beleefd te zijn. Het was of hij onmiddellijk op zijn onverstoorbare plomp-zelfgenoegzame wijze den nieuwen bezoeker te kennen wilde geven, dat hij zijn vrouws vrienden maar niet zoo voetstoots accepteerde!

Ina voelde de verwaten afzijdigheid waarmee hij na een kort, droog gesprekje van jas en schoeisel ging verwisselen en daarna in de andere kamer, zichtbaar door de open deur, met den rug naar hen toe voor een tafel in papieren stond te grabbelen, en ze keek verbitterd toe, met een boos verbeten mond.

Ramondt stond op om heen te gaan, blijkbaar verlegen met den toestand, en Ina voelde aan haar eigen stemming: als ze nu thuis bleef, zouden er weer booze en bittere woorden vallen, door zijn schamper zwijgen uitgelokt, door haar drift aangejaagd, opgevuurd, en waarvan de schuld op haar alleen terug zou vallen, omdat wie zweeg immers altijd schuldeloos was. Op eenige andere manier kon Egbert toch niet hun tallooze botsingen zien. Maar zij wilde ook niet Ramondt zoo, en dan stellig voor goed laten heengaan, ze

wilde weten wat hij tegen haar had, dat hij zijn bezoek als een afgepaste beleefdheid was komen brengen, het bezoek dat zij zelf had gevraagd en waartoe hij daarom wel verplicht was geweest. Hoe zwaar woog haar dat besef.

„Ik ga zoover met u mee,” zei ze snel, plotseling vastbesloten naar hem opziend, „ik heb toch nog een boodschap te doen.”

Ze voelde dat haar oogen star blikkerden en dat haar lippen dor en gloeiend waren, haar stem had hokkend geklonken. Hij keek bevreemd, liet dan even zijn blik in haar oogen rusten en Ina zag er meer warmte dan tevoren in. Haar stemming rees wonderbaarlijk plotseling.

„Egbert,” riep ze naar de andere kamer, „luister eens, ik moet nog even een boodschap, vind-je goed dat ik zoover met dokter Ramondt meega?” Hij keerde zich om.

„Ik?” zei hij koel, en kwam traag naar hen toe, „je hoeft mij toch niet te vragen of je een boodschap mag doen? Ze is gewoonlijk zoo onderdanig niet!” voegde hij erbij, naar Ramondt gewend. Die lachte gedwongen, Ina kreeg een kleur, hij toonde zoo duidelijk, dat hij van haar voorwendsel niets geloofde en het bijna onmerkbare schouderophalen was haar toch niet ontgaan. Zou ze blijven? — ook tegenover Ramondt was meegaan gevaarlijk, gaf de kans hem door te groote tegemoetkomendheid af te stooten en te vervreemden —, maar als ze bleef, moest onvermijdelijk het afschuwelijk en afmattend twisten volgen. Ze voelde het, de drift lag in haar op den loer om zijn schamperheid te bespringen.

Dus ging ze. — Op straat bleven ze eenige oogenblikken zwijgen —, toen vroeg hij ineens, onvast van toon, met iets wanhopigs, als van iemand die tot spreken wordt gedrongen en niet recht wil, en niet recht weet hoe:

„Komt u vaak bij uw schoonzuster? Kent u elkaar goed?” Ina bleef een oogenblik stilstaan —, in een lichten, witten duizel zag ze als uit een diepte de onvermoede waarheid van zijn gedachten en zijn teruggehoudenheid uit de weinige bijna onnoozele woorden. Annie had over haar gesproken, had haar belasterd —, had van haar jeugdvriendje, van haar leven met Egbert, van den jongen van het feest en van Paul verteld. Annie wist alles —, Otto zelf had het gezegd. Dat ze van iedereen alles wist en over iedereen kwaadsprak. Ze werd ineens bloedwarm en koud en terwijl ze met een gedwongen-luchtige stem zei:

„Ik wed, dat mijn lieve schoonzusje kwaad van mij gesproken heeft,” had ze het gevoel, als hing heil en leven van haar af van zijn weerwoord.

„Onrustig geweten?” hij trachtte ook te schertsen, maar er was ernst en angst in zijn toon.

Het bloed schoot haar naar de slapen, ze ging op de vraag niet in.

„Wie spreekt er kwaad van mij? En wat? Wat weten ze, wat beweren ze?”

„Is het heel en al ongegrond?” Hij liet nu ook scherts varen. Ze wilde uitvallen, maar hij voorkwam haar.

„Ik had er eigenlijk niet over willen spreken —, maar misschien is het beter wèl.”

„U had liever willen zwijgen en meelasteren,” haar stem schoot dreigend en heftig uit, hij bloosde fel en keek onthutst en boos, maar bedwong een antwoord.

Ze keek hem aan, haar hart bonsde —, ze had met voorzicht die woorden, die ze niet meende, op dien toon gezegd —, om hem met haar heftigheid op te schrikken en als onbewust te doen voelen, hoezeer de gedachte alleen, dat hij haar afviel, haar buiten zichzelf bracht, en ze voelde, dat ze inderdaad precies had teweeggebracht wat ze wilde; dat ze hem had gekrenkt en geveleid tegelijkertijd. En in hetzelfde oogenblik, in een bliksemsnelle wisseling van vraag en antwoord, verwonderde ze zich over haar eigen bewustheid, over haar overleg en vroeg zich af hoe dat rijmen kon met haar oprechtheid en haar ernst. Was dit alles dan niet meer dan een spel? Ja —, maar met geluk als inzet. Zoo voelde ze het, zoo moest ze het spelen. Schuldeloos was ze, het verleden zou ze verloochen, niet alleen voor hem, maar voor zichzelf —, het was als had een ander die daden van toen bedreven, die woorden gesproken, die menschen gekend, zijzelf was ongerept en vrij en maagdelijk en jong. Zoo wilde ze in zijn oogen wezen en ze mocht het, want zoo voelde ze zich: oprecht en blank.

„Er is natuurlijk geen sprake van meelasteren,” zei hij. bekomen, eenvoudig en zacht, „maar een man is zoo gauw geveleid, als een vrouw, niet zoo elke vrouw natuurlijk, wat aandacht voor hem heeft, en vriendelijk voor hem is. En als ze dan jong en lief en geestig is en als hij haar dan voor jaren al eens ontmoette en toch nooit geheel en al vergat” ze dronk de woorden in en bedwelmde zich aan hun zoetheid, „dan wil hij haar het liefst dadelijk vereeren. Zoo is een man, zoo ben ik tenminste, al kan ik het niet altijd uiten, ik wil het ook niet altijd uiten, en als hij dan hoort, dat hij misschien niet meer is dan een proefbeestje, omdat zij misschien niet meer is dan”

Hij zweeg, Ina was tot in haar hart bewogen —, ze liet alle boosheid en alle spel van behaagzucht varen.

„Ik begrijp het precies,” zei ze nederig en warm, „en ik wil me ook niet verontschuldigen —, en als u niet wilt dan behoeft u mij ook niet te vertrouwen.”

Nu speel ik toch weer —, zei ze inmiddels zichzelf —, want hij geeft mij zijn vertrouwen, dat ik zóó vraag, als was ik van honderd mannen de vriendin geweest —, en anders dan ik ben. Maar ook gevoelde ze, dat ze in alle echtheid en oprechtheid haakte naar dat vertrouwen, als naar een levensbehoefte. En dat ze het waardig wilde zijn. En dat ze er dus uit alle macht voor kampen moest. Won ze zijn vereering en zijn vertrouwen niet, dan wilde ze ook niets anders van hem winnen, ze begeerde hem niet „verliefd” te maken. Alle liefde en alle vrouwelijkheid waren immers één.

Hij antwoordde nog niet en ze liep snel ademend naast hem, alles stond nu onvast en wankel, het ging om erop of eronder en in het volgend oogenblik moest de beslissing zijn. Nu hij niet sprak, moest zijzelf weer het zwijgen breken.

„Ik heb nooit iets leelijks gedaan,” zei ze op goed geluk af, met een voortdurend angstig besef van een gevaar waarin ze verkeerde, van een donker waarin ze tastte, nu elk woord evengoed het verkeerde als het juiste kon zijn.

„Natuurlijk niet,” zei hij, blozend als voor haar.

„En mijn man wist van alles wat ik deed,” drong ze aan, tegelijk uitdagend en smeekend, en vreesde dat dit nu wel de verkeerde woorden waren.

„Van alles?” vroeg hij bevreesd en bevreemd.

„Ja”, zei ze vast; het was weer verkeerd, dit oogenblik had alleen tot eisch hem te lokken en te winnen. Voor zichzelf —, en om zijnentwil. Want ze wilde een verblijding voor hem wezen.

„Paul van Oord was niet goed genoeg voor je.”

Zij werd vuurrood — maar proefde toch de zoetheit van het eerste „je”, dat ze nog niet durfde en niet wilde terugzeggen.

„Kent u hem? Er was niets tusschen Paul van Oord en mij.”

„Is „niets” niet wat heel weinig?”

„Waarom was hij niet goed genoeg?”

„Ik zei het verkeerd —, u was te goed voor hem. Hij is een heel lieve jongen en een heel aardige natuur, maar hij stelt zich met zooveel minder tevreden. Hij zal je natuurlijk wel gewaardeerd hebben, zoolang hij u kende, daarvoor heeft hij wel verstand en smaak genoeg, maar je blijft toch

„een uit velen” — en zooals hij al zijn vorige „liefden”, zal ik maar zeggen, verloochende tegenover u — nietwaar? — zoo zal hij u verloochenen tegenover uw opvolgster, heeft dat waarschijnlijk al gedaan. Dat is geen valsheid —, hij doet het eenvoudig om zijn nieuwe liefde te vleien en haar de illusie te geven, dat ze zijn eerste is, zijn eerste „ernstige”, iedereen schijnt immers die illusie te begeeren en ik geloof eigenlijk dat hijzelf het zich zóó wijsmaakt, en het zelf zóó graag wil dat hij er ten slotte zelf in gelooft en al het vorige als vale, vervelende geschiedenissen voelt.”

Het was Ina, alsof ze over zichzelf hoorde spreken. Zij immers zou ook zonder aarzelen voor den lokkenden glans van deze nieuwe teerdere vriendschap al de oude als vale, vervelende geschiedenissen verloochend hebben. En toch viel het haar niet licht zonder bitterheid datzelfde van een man te hooren.

„Ik heb daar allemaal niet aan gedacht,” beled Ina, altijd nederig —, „ik was toen buiten en voelde mij neerslachtig, alsof mijn leven en werken geen doel meer had. Die het niet soms ook heeft, kan het zich niet denken, dat verpletterende besef van doelloosheid en zinledigheid. Van je-zelf, en van de heele wereld, het geheele heelal. Denk het je maar eens in. Doelloosheid en zinledigheid.”

Ze zweeg en peinsde, kalmer dan tevoren. Ze voelde dat ze hem nader kwam,

„Hetzelfde als dat uit de meisjesjaren? Het keldergewelf en de enge muren?”

„Zoo iets —, niet in die mate afschrikwekkend, maar ook niet zoo kortstondig —, valer en voortdurender.”

„En dan is „liefde” de redding. Hield u van hem?”

„Ik weet het niet —, maar van het oogenblik, dat ik voelde, dat hij mij zocht —, en ik zocht hem ook —, dat we elkaar zochten viel mijn neerslachtigheid van mij af —, ik werd sterk, ik kon werken en vooral dit: ik zelf en het leven hadden weer zin. Het gaf niet zoozeer „geluk” aan mijn leven —, daarvoor waren er te veel moeilijkheden —, maar het gaf realiteit aan mijn leven, ik zou het zoo willen zeggen, dat de dingen toen —, zoo goed als nu —, met het gezicht naar mij toe stonden, en anders met den rug, maar nu het uit is en nu ik hem niet meer zie —, nu denk ik niet meer aan hem. Dat is alles, verklaren kan ik het niet, goedpraten wil ik het niet.”

„En zoo zal het nu altijd gaan?” zei hij weifelend.

„Dat weet ik niet —, ik hoop het niet en ik geloof het

niet —, maar toen ik hem pas kende, geloofde ik het ook niet. Het is immers ondenkbaar, dat iemand in den aanvang het einde zou zien of ook maar erkennen. Het eigenaardige is juist, dat het altijd naar „eeuwigheid” smaakt —, alles dat „liefde” heet. Dat maakt het zoo uitlokkend, zoo begeerlijk, dat je er niet afblijven kunt, in het onzekere en lauwe en losse van alle verhoudingen en zelfs van meening en stemming en overtuiging.”

„U hebt een andere vriendschap noodig, dan die hij geven kon —, voor zoover ik hem ken.” Hij had zacht gesproken en haar niet aangezien.

„Dat heb ik ook,” erkende ze, in denzelfden toon.

Hij greep plotseling haar hand, een oogenblik maar, doch een schok tintelde haar door de leden —, en weer had ze het gevoel, dat dit gebeuren iets heel wonderlijks en bijzonders was

„Ik zal niet meer over hem spreken —, ik zal naar niets meer vragen.” Het klonk zoo bijzonder nederig.

„En mij vertrouwen?” Ze zag naar hem op, haar lippen wilden glimlachen, maar trilden, ze zag zijn trekken door een waas, het was als hing haar leven af van zijn antwoord. „In mij gelooven, zooals een vrome zijn God? Tegen de klaarblijkelijkheid? Dat is het ware wezen van vertrouwen. Als er geen reden tot wantrouwen is, dan valt vertrouwen licht genoeg —, maar tegen de klaarblijkelijkheid, als een vrome zijn God? Wil je zoo in mij gelooven?”

„Ja.”

„Zonder voorbehoud?”

„Zonder voorbehoud.”

Gevoelens van triomf en verrukking bestormden haar en deden haar rillen —, met de edelste wenschen, de meest verheven voornemens, wier nastreving, wier vervulling nu ineens weer zin scheen te hebben gekregen, ja, de eenige noodzakelijkheid geworden. Het gevoel van lauwe doelloosheid, vage levenszathheid was uit haar weg. Werken en levenslustig zijn, dat wilde ze. En hem behagen met wat ze was en kon.

Een kalmte sloeg in haar neer —, een gevoel van eindelooze verruiming en verblijding. Alle spanning was nu over, het duizellichte gaan, het snelle ademen, het jachtige, de gespannen onrust, gevloten voor het rijk en wijd geluk der pas gewonnen zekerheid.

„Ken je „Monna Vanna?”

„Ja —, ik las het jaren geleden.”

„Herinner je je dat . . . , haar thuiskomen . . . , en dat haar man haar niet dadelijk voluit gelooft . . . , dat hij in nuchtere redeneering vervalt, mogelijkheden wikt? Dat is het ondraaglijke voor haar, zoo heb ik het altijd gevoeld. Hij had in wat ze zei moeten gelooven, al had hij het tegen-deel gezien.”

„Ad absurdum,” zei hij glimlachend.

„Ad absurdum,” riep Ina —, het klonk als een wapenkreet.

„Zoo vraag ik het ook —, en anders niet.”

Hij keek haar aan —, hij was bleek, maar zijn oogen lichtten —, ze voelde, dat ze hem nu zeker en blijvend had bekoord en gewonnen. Het oude bestaan en de oude zwakheid vielen van haar af — aan een toekomst dacht ze niet —, naast haar ging hij, die „ad absurdum” in haar gelooven wilde. Het scheen, alsof ze naar dat alleen altijd had gereikt en het leven zich in volkomen harmonie en zoete zorgeloosheid en stilte om haar heenvlijde, haar veilig omsloot, nu ze dat had gewonnen.

„Het regent,” zei ze plotseling verrast.

„Het regent al voortdurend,” zei hij, „al van dat we uitgingen bijna. Heb je niets bemerkt?”

„Geen vermoeden gehad. Straks, toen ik langs mijn voorhoofd streek, toen dacht ik wel even: wat is het nat, maar verder”

Hij lachte stil, Ina voelde dat ze hem geveleid had.

Toen begon van uit de diepten onder haar vreugde, een ontsteltenis in haar op te rijzen: Egbert en thuis!

„Ik moet naar huis,” zei ze benepen, „wat zijn we ver.”

Hij bracht haar naar de dichtstbijzijnde tram, ze beloofden elkander dat ze schrijven zouden. Maar naarmate Ina, nu alleen, dichter naar huis toe kwam, werd haar vreugde verdrongen door een valen angst voor wat volgen moest, het rustverstorende, onteerende twisten. Maar Egbert was uitgegaan en ze at alleen met haar kind.

Ze hadden in Geerte's bijzijn getwist —, Egbert was als altijd kalm gebleven, Ina was driftig geweest en had geschreid —, Geerte zat vijandig in de stilte, met hard-glanzende oogen, genepen mond, boos-roode wangen —, Ina voelde dat ze op Egberts hand was en dat ze nu beiden, elk op eigen manier, tegen haar waren. Het maakte haar droevig en benauwd. Ze had wel graag die sfeer van ge-

spannen, vijandige stilte met vriendelijkheid willen breken, een schijn van eendrachtig en vredig samenzijn herstellen, dat ze in benepen schuldbesef alreeds erkende zelf te hebben verstoord, maar ze durfde het niet. Ze deed het al te vaak, en het had Egbert ertoe gebracht, haar grieven en klachten al te licht te tellen —, altijd door beschouwde hij haar als het lastige kind, dat vanzelf wel weer bijdraait.

„Nog een kopje koffie, Geerte?”

„Dank je —, ik moet zoometeen weg, ik heb nog twee lessen vanmiddag.” Het klonk afgebeten hard.

„Ik moet ook uit, naar Otto; Josefine logeert daar en ik heb haar nog niet gesproken.”

„Kan ze niet hier komen?” vroeg Egbert kalm en koel.

„Niet met dit weer.”

Het sneeuwde buiten —, alweer winter. Zooveel winters al. Wat was ze rusteloos en benauwd —, wat zat Egbert daar onbewogen, Geerte vijandig en hard —, wat bleef er over van leven en geluk met de winterkoude buiten en binnen in huis de koude vijandigheid?

Het was niet draaglijk en haar schuld.

Maar waarom noemde Egbert haar den laatsten tijd altijd „mensch” dat schampere, hatelijke woord, dat ze niet verdroeg? „Mensch, je raaskalt,” had hij geantwoord, toen ze hem had verweten, dat hij haar verdrukte. Maar „raaskalde” ze dan werkelijk? Had hij dan niet indertijd gedreigd Paul van Oord te schrijven, als zij het niet deed? Had hij haar ooit een woord van opheldering en verklaring gegund, ooit anders dan in schimpscheuten nog van dat en een vorig verleden gewaagd? En met Ramondt —, het heette dat hij haar vrijgelaten had —, maar hoe ruimschoots had hij ook die „vrijheid” in hoon en zijdelingsch verwijt teruggeïnd! Bij elke klacht, elke eisch, elke bede, dat hij iets van zijn koude onverschilligheid zou laten varen, belangstelling toonen, waardeering uiten, geen ander bescheid dan: „je hebt nu toch een ander.” En dan zij: „maar ik wil het ook zoo graag van jou —,” en dan hij „je kan wel zooveel willen”, of een dergelijk onzinnig antwoord. Dan zat ze vast, dan was ze uitgepraat, dan lag elk pogen plat, wist ze niets meer te zeggen, maar was niet bevredigd. Nooit, nooit, nooit een poging van hem, een goëdgewilde poging, om samen tot een waarheid of een vergelijk te komen —, nooit iets dan, met buien van vage, slappe goedigheid, die eeuwige afwerende schamperheid, die geen hoogere kracht, geen hoogere behoefte dan snedige zetten scheen te kennen.

En toch —, daar zat Geerte en was op zijn hand. En de heele wereld was op zijn hand, — en beklaagde hem, den zachtzinnigen bedaarden man, om zijn wufte en fladderzieke vrouw. En hij liet het zich aanleunen. Al zei ze Geerte nog alles weer wat ze straks had gezegd, terwijl haar de tranen uit de oogen stroomden, van zijn gebrek aan aandacht, aan geestdrift en warmte, zijn koude afzijdigheid, zijn spot, kil en scherp als snijdende hagel, zijn machtsmisbruik bijwijlen —. al was Geerte zelf getuige van dat alles, dan nog zou ze het niet gelooven, althans zou ze het vergeten voor dat eene, waarop zij zich blind staarde, waarop elkeen zich blind staarde: dat zij niet trouw was, een „flirt”, dat ze vrienden had. Woog dat dan inderdaad het allerzwaarste —, het moest wel, als iedereen het zoo gevoelde —, in den grond van haar hart voelde zij het zelf soms zoo ook, alleen in de drift van het verweer wilde ze er geen part van erkennen, dat zij tegen alle reden en behoeften in, trouw had behooren te zijn.

En nu beslopen haar al weer die oude twijfel, die de afglans van den twijfel der anderen was, en het zelfverwijt uit de verwijten der anderen getrokken en maakten haar week en wankel en woelden deernis met Egbert in haar bloot, die ze wilde, maar toch weer niet wilde, en vooral om haar trots niet kon en niet durfde uiten.

Geerte was opgestaan om heen te gaan —, ze morde tegen de koude, tegen de smeltende sneeuw en het lange eind dat ze had te loopen.

„Wil je mijn overschoenen?” bood Ina aan, gretig, met een vaag verlangen iets goed te maken; — al zwaarder schuldig voelde zij zich nu.

„O, dankje, mijn schoenen zijn dicht genoeg.”

„Ik moet ook uit, Egbert.”

„Ga je gang.”

„Kan ik nog iets zeggen tegen Josefine, zal ik haar ten eten vragen?”

„Goed —, maar liever niet deze week. Spreek maar een dag af in de volgende.”

Geerte vroeg niet of Ina haar vergezellen wilde, schoon ze een eindweegs samen hadden kunnen gaan; ze vertrok na haar afscheid hartelijker dan gewoonlijk van Egbert en koeler dan gewoonlijk van Ina te hebben genomen.

Ina zelf ging nu door de vale, smeltende sneeuw in den guren wind naar het huis van haar broer —, ze dacht weinig en voelde zich geslagen, loom en dof, als waren al hare vermogens afgestompt, als was alle leven uit haar en rondom

haar geweken en kon ze niets dan lijfelijke gevoelens van koude en onbehagen meer gewaargeworden.

Zoo kwam ze aan Annie's huis. En zag er, rondom den rooden haard, Annie zelf, met Mary Rutgers en Coba van 't Hoff, die na Gerda's huwelijk met Erik tot haar familie behoorde, veel met haar omging, en nu meegekomen was om Josefine, de oude vriendin, te verwelkomen. Josefine-zelf rustte als elken namiddag en was nog niet beneden. Ina schrok op het oogenblik van binnenkomen, ze had Coba en Mary in jaren niet gesproken, ze was van beiden in onvrede gescheiden, hun onverwachte aanblik bracht haar oude tijden, schokkende, verwarrende herinneringen te binnen —, maar in het volgend oogenblik voelde ze haar hart naar de warmte van het samenzijn gedrongen, zag ze niet meer elk afzonderlijk, doch hun gemeenschap, waarin ze zoo gretig verlangde opgenomen te worden, zonder gedachte aan oude jaren en oude oneenigheid.

Doch geen van drieën kwam haar verlangen tegemoet, stak de hand naar haar uit, noodde haar met woord of gebaar —, het was als verbaasden ze zich, dat ze nog durfde komen. En die grievende verbazing der anderen bracht onmiddellijk in haar een gevoel van beschaming te weeg, als was haar komen inderdaad brutaal en aanmatigend,

„Ik kom om Josefine,” stamelde ze, als ter verontschuldiging, „ik moet haar iets vragen.”

„Ze zal wel dadelijk komen,” zei Annie stug, met een kleur om het pijnlijke en onaangename van den toestand, „doe je goed maar even af. Je maakt den stoel heelemaal nat en vlekkerig met je mantel.”

Ina's lippen beefden. Haastig, als een kind dat op kwaad is betrapt, ontdeed ze zich van haar natten mantel. Ze was liefst heengegaan, bang dat ze zou moeten schreien, maar het ging niet meer. Toen ze zooeven binnenkwam, had ze de drie om den haard in opgewekt gesprek gevonden —, nu zwegen ze; ze had hun samenzijn verstoord, hun genoegen verjaagd en weer voelde ze dat benauwde dringen binnen in zich, als moest ze schuld bekennen, genade vragen, allerlei kwaad weer goedmaken, tot allen prijs den vrede en het evenwicht herstellen. Maar ze bedwong zich en zweeg, en zette zich buiten den kring en nam een boek. Tot haar verlichting werd nu het gesprek rondom den haard weer opgevat en Ina begreep uit wat ze hoorde, dat Coba pas tot schoolarts was benoemd. Zou ze haar gelukwenschen —, zou Coba dan weer goed met haar willen zijn, niet zou koud

en vijandig naar haar kijken? Maar ze kromp terug voor de vernedering, die ze ook bij voorbaat vruchteloos wist en ze verachtte zichzelf om haar laf verlangen, genegenheid af te vleien van menschen, die haar immers niet genegen konden zijn.

„Wat een geluk dat Erik zulke goede relaties heeft,” vond Annie. „geeft het nogal wat? En laat het je vrijen tijd? En waren er veel sollicitanten?”

„Nogal wel, maar de meesten kwamen niet in aanmerking. Het ging eigenlijk alleen tusschen Nelly Keyzer en mij —, zij had ook wel eenige raadsleden op haar hand —, ze heeft het blijkbaar nogal noodig, ze moet voor een moeder en een zenuwzieke zuster zorgen, maar er waren er ten slotte toch meer, die mij wilden.”

Ze zweeg even en vervolgde daarna met een kort, schamper lachje:

„Ja —, en stel je nu even voor —, nu is ze boos op mij —, ze komt niet meer bij me, groet me nauwelijks op straat. Is het niet innig belachelijk? Ik geloof dat ze had verwacht dat ik mij zou terugtrekken om haar. Wat een opvatting —, alsof er philantropie te pas komt in zuiver-zakelijke kwesties. Als ze bij mij komt en mij vijf-en-twintig gulden vraagt, zal ik ze haar heusch niet weigeren —, maar zoo iets — het is eenvoudig belachelijk. Iedereen is toch zichzelf het naast.”

„Natuurlijk,” beaamde Annie.

„Hoe komt ze op de gedachte,” maakte Mary zich warm. „Zoo dom, dat verwarren van persoonlijke en zakelijke aanlegenheden. En idioot veeleischend. Herman vertelde laatst ook iets van een jong curator, een vriend van hem, die er bij een faillissement zoo leelijk was ingeloopt, ook al door dat speculeeren op zijn teerhartigheid.” Ze wilde vertellen, maar het dienstmeisje opende de deur en meldde bedeesd, dat de dame, die er al meer geweest was, in de vestibule wachtte. Mevrouw had haar besteld, zei ze.

„Ach, dat is waar ook,” zei Annie wrevelig, half tot zichzelf, „die protégé's van Otto altijd. Het is een...” Maar voordat ze verderen uitleg gaf, wendde ze zich tot het meisje.

„Geef die dame het pak, dat in de eetkamer klaar ligt.” Het meisje ging heen.

„Wat is er?” vroeg Mary nieuwsgierig.

„Een patiënt van Otto,” zei Annie koud, schouderophalend, „altijd datzelfde sentimenteele gezeur. Als je zóó moet beginnen, zat je in minder dan geen tijd zelf op straat. Een arme schilder —, een van die zoogenaamde artisten, te lui

om een ambacht te leeren, en die liever leven op een ander-mans zak. Omdat Otto zoo zeurde over een paar japonnen die boven hingen en die ik „toch niet meer droeg” — over een paar maanden had ik ze misschien weer wèl willen dragen — heb ik haar maar eens hier laten komen, de vrouw van dien schilder, begrijp je. Maar mijn paarse, je weet wel, die zware, dichte stof met dat kantstuk, die heb ik er maar, stilletjes weer uitgehouden —, om Otto had ik die er bijgedaan die laat ik voor Daatje vermaken, voor haar Sint-Nikolaas. Mannen als Otto zijn zoo onpractisch — je moet ze wel eens tegenwerken, in hun eigen belang, en die soort halve artisten zijn toch geen behoorlijke kleeren waard. Nu heeft ze de grijslakensche en wat ondergoed, schoenen en kousen, een oude deken, mooi genoeg. En op Daatje heb ik tenminste contrôle, dat ze er behoorlijk op past.”

„Gerda is ook ontzettend roekeloos met weggeven,” zei Mary, „geven is goed, maar je moet het doen met verstand. Onze vroegere meid — ze had al jaren gediend bij Hermans moeder en toen bij ons en nu is ze weduwe met acht kinderen — die mag elke maand zes gulden bij ons komen halen. Maar ik moet precies weten hoe zij die besteedt, tot den laatsten cent, en ze weet, als ze mij voorliegt of als ik iets merk van pronk of van snoep of van uitgaan —, dan is het meteen uit, en zoo nu en dan ga ik erheen, tegen etenstijd, en dan kijk ik wat ze haar kinderen geeft, bruin brood en boonen, want daar kan je die menschen bijna niet toe krijgen, ze krimpen liever de heele week voor een stukje vleesch op Zondag —, maar de mijne weet precies, waar ze aan toe is.”

Het gesprek ging door —, en Ina, buiten den kring voor het raam over haar boek heen met brandende oogen den besneeuwden tuin instarend, voelde zich al killer en witter bekropen van wanhoop en zathheid. Alles dat om haar heen geschiedde bewoog, alles dat gesproken werd, de menschen en hun gedachten en geheele zijn was haar en het hare vijandig, maakte haar benauwd en beklemd, als vielen glans en waarde van het leven af, als kromp het benauwend tezamen, als werd er elke diepere zin aan ontnomen, als was alle droom van hoogheid voos en valsch. Weg was de hunker, hen te winnen om in hun samenzijn opgenomen te worden, ze voelde nu niets dan benauwden tegenzin, ze smakte haar boek dicht en legde het naast zich op tafel met een klap.

„Wat bezielt je?” vroeg Annie.

„Niets,” antwoordde ze, „maar ik ga liever naar huis. Ik

kwam alleen om Josefine ten eten te vragen en dat kun jij eigenlijk evengoed doen."

Maar juist kwam Josefine binnen, ze liep blij naar Ina toe en kuste haar. Ze was slapper en smaller dan vroeger, met haar blauwe oogen, een verflenst, ouwelijk kind.

"Ga je nu juist weg, nu ik binnenkom?"

"O, ik kan hier uitnemend gemist worden," zei Ina rad en hoog en terwijl ze sprak voelde ze dat ze dom deed, met zich in haar spijt en haar teleurstelling bloot te geven, met haar zwakheid te toonen en haar hartsbehoefte aan hen, die daarvan als altijd weer misbruik zouden maken, maar ze sprak toch door, met moeite het zenuwtrekken om haar mond bedwingend: „ik heb het bij de geachte aanwezigen hier blijkbaar voor heden en hiernamaals verkorven. Kijk maar eens naar die welwillende gezichten."

Josefine staarde hulpeloos vragend van de een naar de ander.

"Ina deed beter, als ze haar mond hield —, en ons den mond niet openbrak," zei Annie kwaad, „maar als ze zoo'n behoefte aan openhartigheid heeft, en als ze met alle geweld wil dat jij weet, waarom wij haar zoo vriendelijk ontvangen, vraag haar dan maar eens, waarom Caroline Ramondt hier de laatste maanden telkens heeft zitten huilen, waarom ze met haar kinderen heeft willen verhuizen, waarom..."

"Die?" riep Ina, bevend van drift, met trillende lippen, „kan die nog huilen? Dat is een ontdekking! Tranen uit dat bonk ongere brood? Daar had je mij bij moeten roepen, dat had ik willen zien!"

"Je verbeeldt je, geloof ik, dat je heel wat meer bent dan mevrouw Ramondt, omdat je haar man op je verliefd hebt gemaakt met je opdringerige kunsten. Een armzalig klein handigheidje, beste kind, dat iedere vrouw wel kan —, maar waar een fatsoenlijke vrouw zich te goed voor acht."

"Zou je werkelijk denken?" hoonde Ina, zich oprichtend met een blik op Mary en op de leelijke Coba, „dat iedere vrouw dat kan?"

Coba werd vlammend rood.

"Weet je, wat ik jou vind —, met al je mooie praatjes, die ik nog van vroeger ken —, wil ik je dat nu eens eerlijk zeggen: je bent een leelijke, gemeene egoïst. Wat je tegenover je eigen man doet, dien je ongelukkig maakt, dien je belachelijk maakt —, dat moet je zelf weten, en hoe je het voor je kind verantwoordt, dat is ook je eigen zaak —, maar dat je een andere vrouw haar man afneemt, en heelemaal aan het geluk van die andere dan maar niet denkt, dat

vind ik toch zoo gemeen zelfzuchtig van je —, dat ik niet naar je kan kijken zonder van je te walgen!"

"Juist", zei Mary, sarrend kalm —, "ze denkt aan niemand —, niet aan Ramondt, die dan toch bij zijn eigen vrouw en bij zijn eigen kinderen hoort —, niet aan Caroline —, niet aan haar man, op wien ze o zoo vreeselijk verliefd is geweest, dat ze er noodzakelijk iedereen mee ergeren moest, met al het vertoon, meen ik, — niet aan haar kind, niet aan Ramondt's kinderen —, ze denkt alleen aan zichzelf —, bah!"

Josefine stond er hulpeloos bij, ondervragend met de oogen, Ina trilde zoo hevig, dat ze bijna niet overeind kon blijven staan. Ze vond nog steeds geen antwoord.

"Zelfbeheersching," leeraarde Annie — "dàt ontbreekt Ina! En elk mensch zonder zelfbeheersching is voor mij verachtelijk."

"Nu geloof ik, dat ik het er voorloopig mee doen kan," zei Ina, schijnbaar kalm-spottend, maar haar mond was krampig-vertrokken, en haar voorhoofd deed pijn, door het spannen van de drift, „jullie hebt mij daar met z'n allen aardig in kaart gebracht. Egoïst —, geen zelfbeheersching, — wreed, — wat was er nog meer? — Coba zal niet veel moeite hebben —, medisch bedoel ik, als „psychiater" bedoel ik. godbetert —, met den juisten naam voor mij te vinden. Kom, kind, denk er nog eens over na."

"Dat hoef ik niet eens," zei Coba, verachtelijk en nog altijd vlammend rood van woede om den prik van zooeven, „je bent een erotomaan."

"O..." proestte Annie. „hoe durf je!"

Ina keek Coba aan, ze voelde dat haar oogen lichtten als die van een waanzinnige —, ze was grauwbлек, haar heele gezicht vertrok als in zenuwkramp, maar Coba, koud en sterk, weerstond den blik zonder de oogen neer te slaan.

"Toe, stel je niet aan," vermaande ze smalend, „wou je mij bang maken met een paar groote oogen?"

"Pas op dat ze je niet aanvliegt," lachte Annie, „daar had ze als kind een heel aardig handje van."

Maar Ina voelde tot haar onuitsprekelijke verluchting, dat de drift uit haar wegtrok —, al het heete, klevende viel van haar af en liet haar koel en star. Ze zouden haar niet langer zwak, ze zouden haar niet in tranen zien. Ze bracht Josefine met Egberts groeten zijn uitnoodiging over, en ging zonder verder spreken heen.

Zoolang ze in het huis was, hield ze zich goed, doch nauwelijks had ze de deur achter zich togetrokken, of ze rende het kille sneeuwpad over door den tuin, de keel vol

versmoorde snikken, het hart jammerend in wanhoop —, tot ze bij het hek Otto in de armen liep. Hij vroeg haar verschrikt wat haar deerde en wilde haar met zich mee terug het huis weer binnenvoeren. maar ze verzette zich heftig.

„Nooit meer, Otto —, nooit meer kom ik in je huis —, als je mij wilt zien, kom dan bij mij. Als je mij tenminste niet zoo laag en gemeen vindt als de anderen mij vinden. Vind je dat, Otto?”

„Waarom vraag je mij naar dingen die je beter weet? Dat ze over je spreken, als over een slechte vrouw, als over een vrouw zonder zeden en zonder gemoed, dat vind ik ellendig, voor Egbert — hij is toch een beste kerel, niet-waar? — en voor jou ook.”

„Spreek er niet over,” smeekte Ina gesmoord, met neergeslagen oogen, „ik kan het niet hooren. Ik vraag je wat jij van me vindt. Vind jij mij slecht, vind jij mij minder dan je vrouw, dan Annie?”

„Kindje, kindje, wat maak jij je eigen leven moeilijk —, en jezelf ellendig.” Ze stonden dicht bijeen voor het tuinhek onder de vale sneeuwhemel, hij lei den arm om haar schouders, zijn oogen stonden vol tranen.

„Jij zou toch ook wel niet, als je mijn broer niet was, graag met mij getrouwd willen zijn!” trachtte ze te schertsen.

Hij ging op dien toon niet in.

„Je bent moeilijk, Ina —, maar soms, soms denk ik, dat ik om alles in de wereld getrouwd zou willen wezen met een vrouw, die tenminste in staat was om van iemand te houden, om lief te hebben —, al was *ik* het dan niet altijd in de eerste plaats,” een zucht, die een snik scheen, scheurde zich uit zijn borst naar boven, zijn mond stond smartelijk, hij tuurde peinzend in de verte en scheen Ina vergeten. In haar was het zelfbeklag op slag verdrongen door het zuiver meegevoel met hem, het had haar ineens van de prangende, hartbenauwende drift verlost, het was, alsof ze in zijn smart haar eigene overgestort en verloren had —, nu ze van hem heenging, voelde ze zich verlost, verheven, als verklaard —, haar wrange wraakgedachten waren vervloden. Maar terwijl ze den weg insloeg naar haar huis toe, trok die kortstondige, zachte vervoering weer uit haar weg, eng snoerde het gekrenkte Zelf om haar tezamen en, nu ze weer alleen was met dat Zelf, vond haar de herdenking aan wat zooeven was voorgevallen, opnieuw bereid. Ze dacht aan het woord, dat Coba haar in het gezicht had gespuwd —, het haakte als een gifpunt in haar ziel —, klonk zoo onduldbaar vernederend,

het stiet haar buiten de gemeenschap der gezonde waardige menschen binnen een kring van griezellig-zieken, van ontaarden, minderwaardigen. Maar had Coba gelijk —, hadden ze allen gelijk, was ze inderdaad ontaard en minderwaardig? De zomer lag achter haar —, wat was er geworden van de glanzende verwachtingen, de droomen, de bovenaardsche vervoering —? Vernield en verdreven, uiteengevallen in kwellingen en zorg —, Egberts meedoogenlooze spot, de dagelijksche prijs, die hij voor haar „vrijheid” opvorderde, waaronder ze verkromp van schuldgevoel en dien ze toch niet duldde —, en dan Ramondt's eigen huiselijke klachten —, de twisten en tranen van Caroline, zijn vrouw, haar bedreiging, dat ze met de kinderen wegtrekken zou en hem alleen laten —, zijn voortdurende angst samen met haar te worden gezien, waar zij hem dan in bittere woorden verwijt van maakte, omdat al dat steelsche en heimelijke immers den laatsten schijn eener illusie van verheffing en heerlijkheid uit haar roofde —, en ook zijn schuw schuldgevoel tegenover Egbert —, het was alles tezamen een dagelijksche jammer, een afmattende marteling, waarin alle droom verloren ging, waarin elk van hen tweeën zich om de ander moeizaam staande had gehouden, om het scheiden —, dat noodzakelijk werd, nu Caroline hem voor de keus had gesteld of met hem, of zonder hem te verhuizen —, nog een laatste glorie van zelfopofferende hoogheid en smart te geven —, doch elk van beiden heimelijk blij met het verlossend einde.

Het was een nederlaag geweest —, en niet enkel tegenover een slechtgezinde, ongestuvrijde wereld —, maar ook tegenover zichzelf. Want was het niet eigenlijk haar eigen gevoel, dat zich in de werkelijkheid niet staande houden kon, omdat het uit te broze droomen opgebouwd, geen eigen werkelijkheid in zich droeg? Zoo heftig en alles omvattend en machtig en smartelijk-verheerlijkend het in haar opstond —, het kon toch het leven niet lijden, toch het licht niet verdragen. Waarom was ze niet tevreden geweest met die vervoering, die weliswaar door hem was opgewekt, maar die niettemin zijn persoonlijkheid en de hare ook verre te boven ging —, met die bron van werkkraft, hoogheid en gelatenheid? Het was dat die bovenpersoonlijke vervoering tegelijk en als noodzakelijk met zich bracht zooveel brandend verlangen en smart, een pijnlijk ongeduld, een hunkeren om juist met hem te zijn, een eenheidsverlangen, dat boven hem uitgericht, toch om hem zich wilde kristalliseeren, dat een week een jaar deed schijnen, een etmaal eindeloos, een uur ondragelijk

lang, dat de glorie van het zuivere gevoel verduisterde, niets van een blijde uitkomst overliet, dat haar alles deed vergeten, voorzichtigheid en beleid als onder haar voeten vertreden, de wereld blind en koppig tarten, tot ze in beiden de zathheid had gezaaid en het einde verhaast

Haar denken vervlood in zwak gemijmer, haar geest was tobbensmoede van de laatste maanden, bleekdronken door het immer vruchteloos rondzwaaien in dezelfde gedachtenkringen, in dezelfde nauwtten van twijfel en vertwijfeling —, ze wist niet langer, wat ze verwachtte en wenschte, en niet eens of ze nog wenschen en verlangens had, noch voor de toekomst, noch voor het oogenblik, Ze kwam, aan den buitenrand van de stad, langs een half-landelijke herberg met een glasveranda, en plotseling be kroop haar de lust daarbinnen te gaan, in eenzaamheid wat te rusten en tot bezinning te komen. Ze had daar vroeger eens met Egbert gezeten, een bladstillen herfstmiddag, toen de zon scheen met wind door de boomen, die levenszat hun laatste loover strooiden, mat en gelukkig hadden haar oogen gestaard naar den blauwen rook van zijn sigaar, terwijl haar hoofd tegen zijn schouder lag.

Nu stond de grauwe gevel naakt en kantig tegen de grijze lucht, in den tuin lag alles verdord en rot, als om nooit weer te leven, maar binnen was warmte en ze zette zich aan de bruine tafel in den hoek. waar ze met Egbert dien dag, zes jaar terug, had gegeten. Ze bleef stil, haar oogen staarden strak het venster uit, maar het was als rees geluidloos in haar een golf van tranen hoog en hooger, haar hart opduwend tegen haar keel —, tranen van weemoed en onzekerheid en eenzaamheid, van onverklaarbaar verlangen, ontastbaar leed, dat elke grens overschrijdt en elken naam te boven gaat —, dan zonk de golf weer en effende zich als tot een grijze zee van lichtlooze verwondering. waarom dit alles zoo was geloopen en hoe wonderlijk en ondoorgrondelijk leven was, haar leven, elks leven —, het scheen zoo klankloos en mat, zoo zonder uitzicht of vertroosting, langzaam verpletterend met eeuwig om zich zelve wentelende zinledigheid.

Plotseling ving haar starende blik de gestalten van twee menschen, die over het besneeuwde pad snel naderbij kwamen —, een man en een vrouw in autokleding —, in haar dolend en verzwakt bewustzijn begon een herinnering te gloren, maar pas nadat hij haar, lachend met een zwaai van zijn hoed, had toegegroet, herkende ze Paul van Oord.

Hij overlegde een oogwenk fluisterend met zijn gezellin,

Ina zag haar schuinoogen over haar schouder heen —, toen kwamen ze samen naar haar toe. En Paul drukte haar hand en vroeg onbevangen, hoe het haar ging, hoe het man en kind ging, als waren ze oude vrienden, als hadden ze gisteren elkaar ontmoet, hij stelde haar voor aan zijn glimlachende vriendin, en vertelde dat hun een ongeval met de auto was overkomen, 't welk door den chauffeur werd hersteld, dat hij echter liefst zelf daarop toezicht wilde hebben en nu blij was, dat hij in Ina gezelschap voor zijn gezellin had gevonden —, als Ina er tenminste geen bezwaar tegen had. Dit laatste zei hij met een luchtig zelfverzekerd lachje, als overtuigd dat het tegendeel vanzelf sprak.

Even bleven ze alle drie tezamen zitten —, toen stond Paul op en Ina bleef met de vreemde alleen. Zij had bij het voorstellen „mevrouw” verstaan —, haar „opvolgster” was dus een getrouwde vrouw, ze was in het gezelschap dat bij haar paste, ze had geen reden bedroefd te zijn of verbitterd tegen Paul, omdat de ander een geverfd en gepoederd poppengezicht had, met kleine oogen, aangezette wenkbrauwen, opzichtig gekleed was en gefriseerd. Ze droeg onder haar openhangenden bontmantel een kanten blouse, ringen aan de lange, dunne vingers, een witte orchidee was op haar mof gestoken. Zoolang Paul op het tuinpad en daarna op den weg zichtbaar bleef, keek ze hem na, met knikjes en lachjes en kushandjes, en middelerwijl staarde Ina in het poppengezicht en naar de orchideeën en voelde zich verward en verbijsterd en wist niet, wat ze zeggen moest.

Maar de andere begon dadelijk en verward over Paul te spreken, hoe aardig hij was en hoe geestig en bereisd en hoe goed hij zich kleepte en dat ze hem nu drie maanden kende en dat ze tezamen een heerlijken tijd hadden. En haar man bemerkte niets —. Paul kon zich zoo verrukkelijk strak houden, bij haar thuis of in vreemd gezelschap. Ze zou ook wel zorgen, dat het heel lang duurde, want een mensch was maar eenmaal jong, en de mannen namen het er net zoo goed van en zij vatte het leven heel modern op —, zij moest niets hebben van de ouderwetsche, dubbele moraal. De vrouwen hadden evenveel recht om zich „uit te leven” als de mannen —, Paul zei het ook, en ze was het volkomen met hem eens.

„U bent het toch oók met mij eens, nietwaar? U hebt Paul immers gekend, voordat ik hem ontmoette? Hebt u hem lang gekend?”

„Niet zoo heel lang,” ze wist nauwelijks wat ze zei, haar mond was dor, strak staarde ze het raam uit.

„Kom, neen, u moet niet jaloersch zijn,” zei de ander beschermend, als begreep ze ineens de oorzaak van Ina's schuwheid, ze boog zich naar Ina over en lei de hand op haar arm, „ik begrijp er alles van. U moet het leven vooral niet zoo zwaar opnemen! Paul is een lieve boy —, maar geen man in de heele wereld is 't immers waard, dat een vrouw om hem treurt.” Ze lachte, geheel van zichzelf vervuld, en praatte verder, maar toen ze ineens bemerkte hoe Ina nauwelijks antwoordde, zweeg ze spiedend, bukte zich naar het raam —, de hooge, donkere auto schoof zacht-slijpend door de sneeuw langzaam naderbij, Paul sprong er uit en kwam lachend, vlug, met een groetzwaaai van zijn hoed, het pad over.

„Het is gauwer klaar dan ik dacht,” riep hij ze al tegemoet, en ging weer zitten, „en hoe hebben jelui het gehad, kinderen? Prettig samen gepraat, niet gekibbel?” Hij strekte naar weerskanten lachend de armen uit en kneep ze beiden tegelijk in de wang.

Ina trok snel haar hoofd terug.

„Toe, laat dat,” zei ze gesmoord, vechtend tegen tranen.

Hij zette verbaasde oogen.

„Wat een kruidje-roer-me-niet ben jij geworden! Blijven we hier nog —, of willen we Ina even in de auto thuisbrengen?”

Ze sprong op.

„Dankje, ik ga liever alleen.”

De andere vrouw boog zich naar Paul over en trok hem even aan het oor. Haar lachje en haar stem klonken scherp.

„Je bent onhandig geweest, boy! Je hebt mevrouw in verkeerd gezelschap gebracht!”

„Verbeeld-jel!” mompelde hij en keek verbaasd naar Ina op. Ze knikte kort en liep naar buiten, sneeuw en schemer tegemoet.

Nog weer was Ina uit verwarring en bedrangenis bij Egbert gevlucht, nog weer had hij haar tot zich genomen —, dadelijk dienzelfden avond na de ontmoeting met Van Oord —, ze had geschreid en uitgeklaagd, hij had haar getroost als was ze een kind, had haar water te drinken gegeven en haar doen beloven, dat het nu voortaan met de „malligheid” uit zou wezen. Hij was immers —, suste hij schertsend —, de allerbeste man voor haar? Wat begeerde ze meer dan zulk een trouw echtgenoot? En dien avond, na een dag vol kilte,

onvrede, verwarring en misverstand, dien avond in het besloten, warme huis had ze zich weer veilig en gelukkig bij hem gevoeld en alles beloofd, en alles toegezegd, en zich laten sussen en goedig beknorren om haar domheid en onverstand.

Doch dienzelfden nacht, toen ze wakker lag en het eerste zoete vredegevoel was geluwd, had haar al het voorgevoel bekropen van wat ze, den vrede herwinnend, aan den anderen kant prijsgegeven en nu wel onherroepelijk verloren moest hebben: alle aanspraak op achting en ontzag van Egberts kant. De verhoudingen zouden van nu af vaststaan, en in haar nadeel, ze was teruggeduwd en verslagen, ze had verloren en moest in den vrede op de vernederendste voorwaarden berusten. Hij was nu voor altijd de man, de sterke, zekere zelfbewuste, boven de wereld en haar verzoeken verheven, de man en de baas —, zij het zwakke kind, zonder vastheid, zonder karakter, dat overal en van elkeen de dupe werd. En omdat de feiten, de grove buitenzijde van de feiten, hem met die opvatting in het gelijk schenen te stellen, daarom behoefde ze ook niets meer te hopen, minder dan ooit ergens aanspraak op te maken, op aandacht of eerbied van zijn kant.

Zóó had ze het dien rusteloozen nacht voorvoeld —, terwijl een kille tegenzin het zoete vredegevoel verdrong en ze Egbert bijna haatte, om zijn overmacht —, en zoo was het uitgekomen. Dien winter leefde ze onder een gestadig-voelbaren druk. Ze had in een week oogenblik schuld erkend, zwakheid beleden, onverstand gebiecht, en ze moest het boeten. Ze mocht nu rustig, opgewekt en tevreden zijn, haar gesprekken beperken tot wat in huis of met het kind was voorgevallen, zijn plompverloren beweringen, zijn gestadig smalen op de menschen en hun drijven, op mallootig idealisme, conservatieve nonsens, op halfbakken filosofen, vooze poëten en weeë dominees, over zich heen laten gaan, over haar werk slechts zakelijk spreken als over een métier, alles vermijden wat „overdreven”, „hoogdravend” of „abstract” scheen, elke gevoelsuiting smoren —, dan alleen bereikte ze, dat hij vriendelijk en welwillend bleef, schoon zijn beste welwillendheid smakeloos was als water, nuchter als brood —, doch er behoefde maar het geringste te geschieden, een bui van somber ongeduld of overprikkeling, omdat het lezen zoo benauwd was en geen werk recht vlotten wilde, ze behoefde maar even in opstand te komen tegen zijn neersmalen van alles dat onder zijn bereik kwam, het ondoordachte afbreken, het hooghartig hoonen, of het was met de vriendelijkheid en de welwillendheid gedaan. Minder dan ooit was hij toegankelijk voor

haar redenen, duldde hij haar critiek op zijn denken en zijn doen.

En geen enkele betuiging scheen zoo sterk op zijn spotlust te werken, dan de hare, dat hij haar niet begreep. Hij verklaarde zich eens in een gesprek volkomen overtuigd van het tegendeel, doch toen ze erop aandrong, dat hij dan eens een uiteenzetting zou geven van de wijze, waarop hij haar aard en wezen zag — weigerde hij met zijn gewone uitvlucht: dat hij niet verkoos door haar, als 't haar lustte, „geëxamineerd” te worden. Hij zou haar die uiteenzetting wel eens geven „in zijn eigen tijd” —, doch nimmer kwam hij op het gesprek terug.

Ina werkt weinig dien winter, en ze las wel veel maar vaak verveelde ze zich toch ook, vooral in den avond. In het begin van het jaar hadden ze nieuwe burens gekregen: een jong gehuwd paar, beiden broodmager, waarvan de man onderwijzer was en de vrouw onderwijzeres —, hij bezat een acte voor middelbaar onderwijs en deed moeite voor een plaats als leeraar. Ze waren beiden socialist, en overigens van een zuinigen, drogen, ingetogen aard, alleen loskomend in het schimpen op de gulzige „bourgeoisie” en de onrechtvaardigheden in de huidige maatschappij —, waarin Egbert trouw meedeed en die Ina niet weerspreken wilde of kon —, hoe weinig sympathiek haar het paar, zoowel als de gesprekken, overigens was. Doch als vanzelf waren de bezoeken over en weer tot een gewoonte geworden —, ze noemden elkaar bij den naam —, er werd nu en dan over „politiek” gesproken, doch meestentijds kaart gespeeld en ten slotte was er, op Egberts voorstel, een vaste kaartavond ingesteld. Dat zou, vond hij, een allergeschiktste afleiding voor Ina wezen! Een mensch kon toch niet voortdurend lezen en werken —, de boog kon niet altijd gespannen zijn!

Ina wist niet wat ze er van vinden moest —, of ze het prettig vond of niet —, ze had nooit kaart gespeeld en voelde er van nature weinig voor, maar ze wilde Egberts genoeg niet bederven, en zoo zat ze een tijdlang elken Zaterdagavond met de kaarten in de hand en bemerkte dat ze zich dan niet verveelde en dat dan niet die vreemde, ijle leegte haar hoofd binnensloop, zoodat het was als dreigde haar de doelloosheid van het leven te verpletteren.

Doch heel lang duurde het niet —, na een paar maanden al kreeg de buurman een benoeming als leeraar in een provinciestad en ze moesten verhuizen. Ze kwamen afscheid nemen, en toonden zich dien avond bijzonder opgewekt en ongevoon monter: de vrouw, die wat hardhoorend was, had, vriendenraad volgend, zich wegens dat euvel om „lichaams,

gebreken" toen afkeuren en ontslaan en daardoor op 't ongedachtst recht op pensioen gekregen! Driehonderd gulden jaarlijks! Hun huishuur bijna! Nooit had Ina het magere, ingetogen vrouwtje zóó in haar schik gezien, nooit zich in haar bijzijn zoo onbehaaglijk gevoeld. En toen het paar vertrokken was, zei ze het tegen Egbert, omdat ze zich toch ook eens tegenover iemand uitspreken wilde —, hoe afstootend ze deze socialisten vond, die altijd-door smaalden op de gretige en meedoogenlooze bourgeoisie —, die er best hadden kunnen komen van hun leeraarstractement en zich nu den-koning-te-rijk voelden omdat het ze gelukt was jaarlijks drie honderd gulden in te pakken, die „de gemeenschap" dan toch ten goede hadden kunnen komen. Wat kon dat voor betere toekomstmaatschappij worden, gevormd door lieden met zulke gevoelens, met zooveel koude hebzucht beziel! Maar Egbert haalde de schouders op.

„Ik vind, dat ze groot gelijk hebben. De tegenwoordige maatschappij is door-en-door voos en rot —, en ik voor mij zou er ook van halen wat er van te halen is. En met een gerust geweten. In een toekomst-gemeenschap, waar om zoo te zeggen voor iedereen „open tafel" moet zijn — ja, daar ziet alles er natuurlijk heel anders uit."

„Maar Egbert —, wanneer alle menschen er zoo over denken, als die twee en als jijzelf, hoe kunnen we dan ooit tot die betere gemeenschap komen?"

„De menschen —, de menschen —, jij praat altijd over de menschen —, je schijnt te vergeten, dat „een gemeenschap" iets anders is dan „de menschen".

„Ik weet niet precies wat je bedoelt —, maar er is toch, lijkt mij, geen ander materiaal om „een gemeenschap" van te maken, dan „de menschen". Of wel? Brood is natuurlijk iets anders dan meel —, maar je kunt van slecht meel toch geen goed brood bakken —, is het wel?"

„Die vergelijkingen!" ontweek Egbert onwillig, „in de dichterlijke beeldspraak ben ik niet thuis. Ik hou me aan de nuchtere feiten."

„De nuchtere feiten," zei Ina zacht en heesch, „het grootste en het nuchterste feit is, dat alle menschen in hun eigen kring en op hun manier precies hetzelfde doen, wat ze anderen verwijten. En zoolang dat zoo blijft, hebben ze eenvoudig niet het recht, dien anderen iets te verwijten. Iedereen behoort toch aan zichzelf te arbeiden, om het zoo eens uit te drukken, en kan dan critiek op anderen oefenen."

„Dat beweer jij maar eeuwig en altijd —, dat ben ik

heelemaal niet met je eens. Uit het feit, dat je zelf iets doet, volgt absoluut niet, dat je een ander datzelfde niet zou mogen verwijten."

Het was Ina of ze duizelde.

"Hoe bedoel je?"

"Precies, zooals ik het zeg."

"Dus, als ik zelf lieg en steel of zwelg —, zou ik het recht hebben een ander te verwijten dat hij een leugenaar, een dief of een gulzigaard is?"

"Natuurlijk. Waarom niet?"

"Maar Egbert —, dat kan niet."

Hij lachte hooghartig.

"Ja, beste kind, uit het feit, dat jij zoo iets niet begrijpt, volgt nog niet, dat het „niet kan". Tracht me het tegendeel te bewijzen!"

"Ik kan het niet bewijzen," zei Ina snel en warm, „die dingen zijn niet te bewijzen, maar ik voel het zoo: het is de grondslag van alle dingen. Je kunt natuurlijk altijd op anderen schelden zoo veel je wilt —, maar het moreele recht daartoe heb je toch alleen, als je niet aan dezelfde dingen schuldig staat. Dat is toch duidelijk, nietwaar?"

"Jij kunt het duidelijk vinden, mij overtuigt het heelemaal niet," hield Egbert pompeus vol, „maar jij kunt geen personen van zaken onderscheiden en je haalt overal „moraal" bij, waar „moraal" niet te pas komt. Wat jij onder „moraal" verstaat, is verouderde onzin. Met een politieke overtuiging, dat is met een ding van verstandelijken aard, heeft geen deugd of iets van dien aard iets te maken."

"En hoe kom je dan tot die „politieke overtuiging"?

"Door inzicht —, het zoogenaamde „gevoel" staat daar buiten."

"En iets als zelfveredeling, streven naar persoonlijke hoogte en harmonie, om althans in jezelf iets van een ideaal te verwerkelijken, dat acht jij dus volkomen overbodig?"

"Alle idealisme in die richting acht ik volkomen overbodig, ja. Gewoon Don-Quichottisme —, overigens een uitstekend tijdverdrijf voor vrouwen en mallooten."

"Maar dat jij die „betere gemeenschap" wilt, die „open tafel" voor elkeen zonder onderscheid, dat is toch in laatste instantie een kwestie van je gevoel," hield Ina vol, „je gevoel van menschelijkheid en rechtvaardigheid wijst deze slechte samenleving af en reikt naar een betere. Is dat waar of niet?"

"En verder?" zei Egbert, zonder de vraag te beantwoorden, met een licht-ironisch glimlachje.

„Hoe meen je: verder?“, vroeg Ina onthutst, en bracht de hand naar het hoofd, „ik weet werkelijk niet meer waar we waren. Ik wou je alleen dit vragen: zou je voor je zelf tot groote, persoonlijke offers in staat zijn, om betere samenleving te bereiken? Wij hebben meer dan het gemiddelde, Egbert, veel meer, geloof ik! Als alles, wat we voor een „betere gemeenschap“ wenschen, nu eens niet van anderen af moest, maar voor een groot stuk direct van ons zelf, zou jij je dan tot dat offer bereid voelen? Want anders is het toch maar praat zonder meer, praat die niets kost.”

„Ik meende, dat we een zuiver zakelijk debat voerden,“ kwam Egbert pompeus-ironisch, „maar dat schijnt boven je vermogens te gaan.”

„Ik bedoel het zuiver zakelijk —, ik geloof niet in een redelijke wereld zonder redelijke menschen, of in een onzelfzuchtige gemeenschap zonder onzelfzuchtige menschen.”

„Dan zijn we het ouder gewoonte weer niet eens en kunnen dit leerzaam onderhoud gevoeglijk staken.”

Ina sprak niet meer —, en terwijl Egbert zich achter zijn krant verschool —, trachtte ze haar gedachten te ordenen. Ze voelde de onzinnige leegheid van hun gesprek —, maar ze wist niet recht, waar of bij wien ze de schuld moest zoeken. Ze was verward en afgemat —, ze trachtte zich rekenschap te geven van wat Egbert bedoelde met „inzicht” en „politieke overtuiging”, die „gevoel” en „zedelijkheid” buitensloten. Hij-zelf behoorde tot geen partij, nam aan geen enkele beweging deel —, maar hij „stemde rood” en noemde zichzelf met zijn gewonen hoovaardigen spot „gematigd-onverschillig, met een roode streep erdoor”. Maar wat hadden zijn „democratische neigingen” dan werkelijk in? Begreep hij-zelf het recht?

Ze waren noch op warme menschenliefde, noch op wetenschappelijk inzicht gegrond, evenmin door direct eigenbelang ingegeven —, wat kon hun bron en oorsprong zijn? En langzaam aan rees het vermoeden in haar op, dat het misschien eenvoudig zijn naar afbreken en schimpen geneigde aard was, die hem had gedreven in het kamp van hen, waar iedereen zich aan afbreken en schimpen te goed doet —, waar het verguizen tot eer strekt, de grootheid goedkoop is, waar bovenal geen der dingen, die hijzelf miste — traditie, opvoeding, beschaving — bijzonder wordt geacht, geen „vooroordeel” behoeft te worden geëerd, geen heilig huisje ontzien!

De toon en het gebaar der zoogenaamde „roode” spot-

bladen —, was het niet volkomen Egbert's eigen toon —, de toon, waarin zijn gansche geestelijk leven scheen gestemd, de toon van hoogvaardigen schimp, dorre zelfverheffing, die eigen grootheid zoekt in het smaden van anderen, en van deemoed noch nederigheid wil weten?

Ze schrok op van haar eigen bittere gedachten en over de tafel heen naar Egbert kijkend, die stil verdiept zat in zijn krant —, had ze plotseling het ellendig gevoel, dat ze hem achter zijn rug verraden had. Berouw maakte zich van haar meester —, en deed langzaam, langzaam de weegschaal naar de andere zijde overslaan: wat haar even tevoren onwrikbaar had geschenen, haar eigen natuurlijk inzicht en zedelijk besef, de stem van hart, rede en geweten tezamen, werd zwak en wankel, kwam op losse schroeven te staan...

Wat had Egbert ook weer gezegd? Iemand mocht aan bepaalde dingen schuldig staan —, en had dan toch het recht anderen diezelfde dingen te verwijten. Neen, werkelijk, het tegendeel viel niet aan te toonen. Zelfzuchtige menschen mochten smalen op de zelfzucht van anderen, machtiger dan zij. Een goede gemeenschap kon gevormd worden zonder dat de menschen zichzelf behoeften te verbeteren —, streven naar eigen zedelijke volmaaktheid was tijdverdrijf voor vrouwen en mallooten. Maar als „deugd” nonsens was —, „moraal” een „verouderd begrip” —, in naam waarvan had hij haar dan met geweld tot de engste burger-deugd en burger-moraal gedwongen? Wist hij het zelf wel? Bedoelde hij eigenlijk wel ooit iets werkelijks met alles wat hij doordreef en beweerde en in den loop der jaren had doorgedreven en beweerd, iets anders dan wat zijn aanmatiging en gemakzucht hem ingaven?

Het was zoo verbijsterend van onsamenhangendheid —, er was geen kop of staart aan te vinden, er viel geen touw aan vast te knopen —, het zat in geen enkel principieel geworteld, het was uit geen levensbeschouwing gegroeid —, hij hield er „die dingen” immers niet op na —, hoe was hij dan daarzonder tot al zijn meeningen en oordeelen gekomen, op grond waarvan hij dorst ingrijpen in een anders leven, in haar leven?

Deze zelfde dorre gedachten legden meer en meer beslag op Ina's geestesleven en zogen haar levenslust en haar kracht uit haar weg —, maar konden niet beletten, dat Egberts zekerheid, zijn zelfvertrouwen tegenover haar eigen onvastheid, haar altijd weer opnieuw imponeerde en aan zichzelf deed twijfelen.

In het voorjaar verscheen haar boek, — Egbert had haar met het doorzien der vellen geholpen, een bandteekening uitgekozen, met den uitgever onderhandeld over de geldzaken —, het gaf Ina een lief en zachtromantisch streelend gevoel, dat er voor haar gezorgd werd, dat de lagere dingen des levens haar werden bespaard en ze voelde zich buitensporig dankbaar en besloot van haar kant Egbert elk gesprek over den inhoud en de strekking van het boek te besparen. De dag dat de eerste exemplaren kwamen, waren er bloemen op tafel en Egbert trachtte hun vierjarig zoontje de reden dier feestelijkheid uit te leggen en ze lachten samen om de vragen van het kind —, maar daarna werd er niet meer van gerept. Wel bracht hij in de weken die volgden, enkele knipsels mee uit kranten, waarin van haar boek op min of meer waardeerende toon melding werd gemaakt —, meestal met zijn bijvoeging dat „de kerel er geen steek van begrepen had” —, zonder dat het Ina duidelijk werd, hoe hij, die het boek maar vluchtig had gelezen, aan dat oordeel over het oordeel van anderen kwam. Doch niettemin imponeerde haar zelfs daarin heimelijk die toon, welke geen twijfel of tegenspraak scheen toe te laten.

Zijzelf was met den lof, dien ze oogstte, al gauw tevreden —, ze was een beginner en ze verwachtte niet meer —, en van de minder-gunstige beoordeelingen hoopte ze voornamelijk, dat Aart Ramondt ze niet zou lezen — die haar in leven en werken, dat wist ze, uit de verte gadesloeg en in wiens vereering zij zich nu weer zuiver verheugen kon, nu de vale last van dagelijks weerkeerende kommer niet langer op hen woog. Ook dacht ze aan Paul van Oord —, en vroeg zich af, of hij nu nog haar op één lijn zou durven stellen met zijn gepoederde avontuurtjes en hoopte van neen —, en ze dacht zelfs aan den kleinen gymnasiast uit haar meisjesjaren en verheugde zich voor hem, dat hij in haar toch iets bijzonders had vereerd. Wat toch kon grooter vreugde geven —, dan te hebben vereerd, wie werkelijk vereering waardig bleek? En ze hoopte, dat de Ruysenaers haar boek zouden lezen of althans er van hooren — en als zijzelf het zag liggen in de uitstalling van een boekenwinkel, haar naam in rechte, gouden letters op den band, dan stelde ze zich voor, hoe Charley met haar man langs dienzelfden winkel zouden gaan en den naam zien en haar herdenken en over haar spreken.

In Maart — toen ze het al niet meer durfde hopen —, kwam er een briefje van Charley Ruysenaers — Ina's handen trilden, terwijl ze het openbrak — ze bloosde van vreugde, Charley schreef in woorden van blijde verbazing over het

boek, dat ze had gelezen — de sterk-uitgedrukte verbazing veroorzaakte een lichte pijn, moest zij nu óók behooren tot hen, die alleen ernst verwachtten achter een uitgestreken facie? — maar de vreugde behield de overhand en goedmoedig lachend zei ze tot Egbert, terwijl ze hem het briefje reikte en over zijn schouder nog eens meelesen bleef:

„Ze hadden er blijkbaar niet zoo heel veel van verwacht.”

„Heb je ze een exemplaar gestuurd?”

„Natuurlijk niet,” zei ze, en ze was blij dat ze het zeggen kon.

„Zie je wel?” — wees ze met den vinger „ze vragen of ik eens bij ze kom! Zou ik het doen?”

„Je kunt het doen,” zei hij, in zijn gewonen, achteloozen toon, „het is in elk geval prettig, dat ze je boek mooi vinden. Hij ook, schijnt het” — en Ina voelde, dat zij en haar werk in Egberts achting rezen door de waardeering van de Ruysenaers.

„Ze zullen waarschijnlijk wel bedoelen, dat ze ons samen verwachten,” meende Egbert.

Ina voelde iets van wrevel en verzet, maar ze wilde niet en ze dorst niet het te laten merken. Samen met Egbert, Charley en haar man ontmoeten —, het beteekende een voortdurende belemmering voor elke uiting, voor elk woord, een voortdurende ingehouden angst, zich te toonen, zooals ze voelde en was, te spreken over dingen, die zijn koud ongelooft en schamperen meerderheidslach uitlokken moesten. En waarom ook? Waarom moesten ze altijd als brave echtelieden gemeenschappelijke vrienden hebben, gemeenschappelijk bezoeken brengen, waarom kon ze niet zonder hem daarheen gaan?

„Zie je, Egbert, zij schrijft van voorlezen, gedeelten uit mijn boek. Ze vindt dat ik zoo mooi lees, zie je wel? En jij houdt immers niet van voorlezen!”

„O, maar voor een enkelen keer kan ik dat nu óók wel slikken,” antwoordde hij onverstoord „je zult toch wel van plan zijn, ze ook eens hier te vragen, nietwaar? En dan lijkt het mij geschikter en gepaster als we er tenminste den eersten keer samen heengaan. Tenzij jij een of ander geheimzinnig bezwaar hebt,” het laatste klonk schamper.

„Natuurlijk niet,” haastte Ina zich te zeggen. En ze durfde niet vragen, dat ze gauw zouden gaan, nog diezelfde week, om Egbert niet te toonen, hoe verrukt ze was met Charley's verzoek. Doch toen hij de kamer uit was, nam ze het briefje op vanwaar ze het schijnbaar achteloos had neergelegd, las het nog eens over en borg het zorgvuldig weg.

Haar stemming was ingezonken onder de laatste woordenwisseling, doch leefde langzaam weer op — en dien avond in bed bleef ze naar gewoonte opzettelijk wakker in donker en stilte en voelde zich na maanden van dofheid en geslagenheid opnieuw veerkrachtig en van blijde verwachting vol. De lucht was opgeklaard. Ze zou weer vriendschap vinden —, een vriendin. Geen man —, maar een vrouw, hoe heerlijk was dat! Zeker voor zichzelf te weten, dat ze niet in de eerste plaats de vleierij en de hulde van mannen zocht —, het voor zichzelf te weten, het anderen te toonen —, het leelijke woord dat Coba haar in het gezicht geslingerd had, te logenstraffen, het woord, dat haar in eigen oog en in dat van anderen verachtelijk en belachelijk moest maken en onteeren moest, dat haar — met de andere woorden, de andere aantijgingen, den jarenlangen smaad — méér dan iemand wist, in eigen oog alreeds, had onteerd, belachelijk en verachtelijk maakt. Ze zou zich aan Charley hechten, zooals ze zich nooit aan een man had gehecht, niemand zou haar belasteren, niemand smadelijk om haar lachen, niemand haar gevoelens met leelijke namen noemen —, ze zouden elkaar bewonderen, beiden glorievol groeien en stijgen in de warmte van hun gevoel. Ze wilde niet alleen vereerd zijn, gevleid zijn, ze wilde ook en bovenal zelf mogen vereeren en zelf mogen vleien. Waar had ze het ooit gekund? Ze dacht aan de mannen, die ze had ontmoet, aan de vrouwen, die ze had gekend. Aan Egbert! Al had hij over de heele lijn gelijk, al waren al zijn inzichten juist, al was hij begaafd met alle mogelijke onderscheidingsvermogen, al was hem oordeel en verstand van alle dingen gegeven, al was hij de sterke tegenover haar zwakheid —, dan nog bleef deze grief: dat hij haar evenmin vereering had gevraagd als gegeven! Vereering, vleierij —, het waren kinderachtigheden, tijdverdrijf voor vrouwen en mallooten, waar hij in zijn harde hoogheid boven verheven was.

Doch als Charley van haar weten wilde, en als zij vrienden werden —, dan zou hij haar daarin tenminste niet hinderen, omdat Charley immers ook maar een vrouw was en de vriendschap met een vrouw zijn eigenliefde als man niet kwetsen kon. Zoo behoefde ze dan ditmaal voor de toekomst geen vrees te koesteren —, hoopvol blikte ze haar tegemoet —, nogmaals schudde ze het vale verleden van zich af en gordde zich voor een beter, rijker leven aan.

„Charley,” zei Ina, met haar vleierende stem en zachtstralende oogen, „blijf jij daar nu stil voor het raam liggen, de seringen ruiken zoo zoet —, je kunt den meidoorn bijna zien opengaan —, en ik vind het zoo heerlijk, je daar te zien liggen, en te bedienen. Ik maak je chocola voor je klaar, snij je een boterhammetje”

„Vindt ze het zoo heerlijk mij te bedienen?” plaagde Charley, „of vindt ze het zoo heerlijk, dat ik hier lig en mij laat bedienen en dat ik denk, wat is Ina vandaag weer bijzonder lief en wat ziet ze er aardig uit met dat blauwe japonnetje, wat is ze toch anders dan „de anderen” en wat hou ik veel van haar — is het niet dát, wat je eigenlijk zoo heerlijk vindt?”

Ina stond stil en luisterde glimlachend.

„Misschien wel,” zei ze zacht „misschien heb je wel gelijk, Charley.”

„Je geeft het nogal eerlijk toe,” lachte de ander.

„Waarom zou ik niet? Je weet niet hoe heerlijk ik dat vind, dat ik mijn zwakheid, mijn vele zwakheden bekennen kan, daar waar mijn zwakheden veilig zijn. O, Charley, kind, niets is erger dan te moeten leven, waar je zwakheden niet veilig zijn —, en waar je ze dus altijd-door moet loochenen, ontkennen, verbergen. Het geeft zoo'n belachelijk-opgeblazen, aanmatigend gevoel. Begrijp je wat ik bedoel? Heb je ook wel eens gehad die behoefte om je te verootmoedigen, om je te belijden?”

„Als de „held” in je boek?”

„Als hij! Die een „goed mensch” —, in den zin van een gelukkig mensch, een harmonisch mensch wilde wezen. Herinner je je? Dat hij eerlijk wilde zijn tegenover zichzelf en tegenover anderen? Hoe hij niet kon verdragen een „Christen” te worden genoemd, omdat hij zich niet bij machte voelde het te wezen. En hoe hij zich beleed tegenover zijn dorpsgenooten? En hoe zij hem verdrukten en verachtten en verjoegen, de braven, die in zichzelf geen enkele zwakheid en geen enkel tekort hadden gevonden en zich uitnemende Christenen waanden? Ik vertel het slecht, maar omdat je het toch gelezen hebt . . .

„Toen ik bemerkte, dat ik mijn zwakheid niet belijden, mijn twijfel en mijn wankelmoedigheid niet toonen kon, zonder mij prijs te geven aan de verachting en de verdrukking van iemand, die zichzelf sterker en beter acht, omdat hij altijd zeker van zichzelf is, altijd alle recht en alle gelijk plomp-verloren naar zich toe haalt, toen moest ik mij wel verbergen

en verschansen achter een schijn van zelfverzekerdheid en zelfingenomenheid —, toen moest ik hem wel met zijn eigen munt betalen —, met zijn eigen wapens bestrijden. Het was een kwestie van zelfbehoud. Of had ik moeten ondergaan?"

Charley antwoorde niet, ze streeelde Ina's haren.

„Hier ben ik veilig, bij jou en bij Hugo. Zou Hugo nog thuis komen voor den middag?"

„Ik weet niet. Gewoonlijk is hij er wel tegen twaalf uur. Kom nu hier wat bij mij liggen."

Ze keken samen het open venster uit en Ina zei weer:

„Je kunt niet half weten, hoe veilig ik mij voel."

„Ik zag den eersten avond al wat je noodig had."

„En na dien eersten avond?" lachte Ina droevig.

„Toen meende ik dat ik mij vergist had. Hoe was het ook mogelijk, dacht ik toen, dat je met dien jongen... Maar nu geloof ik dat ik het begrijp. Jij zag den jongen niet, jij zag alleen jezelf en wat je noodig had."

„En toch kan ik niet verdragen eraan herinnerd te worden," zei Ina heesch en snel, „ik kan er niet over spreken, het vernedert mij, het doet mij pijn. Maar toen ik den eersten keer hier kwam, toen was je toch ook weer niet zeker van mij —, ik voelde het zoo —, toen ik wegging, dat de eerste indruk niet aangenaam was geweest, dat ik tegengevallen was."

„We waren allebei doodmoe, Hugo en ik. Je was zóó druk, zóó opgewonden, je deed zoo vreeselijk je best, je kraamde zooveel geest en zooveel geleerdheid uit, je had een heel andere stem, een heel ander gezicht dan nu. Doet het je pijn, als ik het zoo ronduit zeg?"

„Het doet pijn," zei Ina, met de oogen vol tranen, „maar ik weet immers dat het de waarheid is. Ik wist het immers toen al, bij het heengaan. Je had me moeten zien, mijn hoofd was leeg, mijn lippen waren wit, zoodra ik buiten kwam, had ik een gevoel als moest ik vallen. Het was weer het oude lied —, ik was te gretig, wilde jullie ineens, als stormenderhand veroveren —, en daardoor stiet ik jullie af. Altijd was het zoo. Ik had de menschen zoo noodig, ik smeekte ze bijna om hun liefde, ik speelde den clown om ze te laten lachen, ik maakte mij klein, om ze een illusie van grootheid te geven, ik liep ze achterna, ik..." haar lippen trilden, ze zweeg.

„Dat zag ik juist toen," zei Charley zacht, „je hebt den menschen te veel getoond, dat je ze noodig had —, en daarmee heb je ze vervreemd. Zoo zou je zelf ook zijn. Ik zeg er niets leelijks mee —, ik beschuldig niemand —, het is een natuurwet."

„En jij dan, heb jij ze niet noodig?”

„Ik heb ze graag —, maar ik kan ze desnoods missen. Want ik heb immers Hugo. En dat geeft onbewust een ander gevoel, een andere houding —, en daardoor komen ze nu juist naar mij toe. Ik weet het van toen ik jong student was en er ongeveer evenzoo voorstond als jij. Ik droomde ook van een jongensleven, misschien anders dan jij —, ik had illusies van ingespannen werken, en uitgelaten feestvieren —, een leven vol geestdrift en laaiende levensvreugde. En ik vond voor geestdrift alleen een soort flets en steriel idealisme, als stilstaand water —, zonder levensmoed en vuur —, en voor levenslust loszinnigheid zonder hoogheid, zonder gloed, zonder iets van echte vervoering. Hollandsche studenten —, tenminste zooals ik ze ontmoette, die weten niet wat feestvieren is en ze weten eigenlijk ook niet wat leeren is. Hun feestvieren is liederlijkheid of geesteloos gelal —, hun studeeren is ploeteren in een vak, voor examens en voor een baantje.”

„En jij was „de combinatie” van een blauwkous en een flirt.”

„Dát was de definitie. En meer dan een definitie, meer dan woorden mag je niet verlangen. Dat was al héél welletjes.”

„Charley —, dien avond dat jij en Hugo bij ons waren —, toen was ik ook afschuwelijk.”

„Och,” Charley trok de schouders op, „daar zou ik nu maar niet weer over tobben. Ik begrijp het nu zoo heelemaal.”

„Ja, vreemd, dat ik er nog altijd aan denken moet. Het leek zoo boosaardig en zoo vals, hem te vernederen, waar jij en Hugo bij waren. Maar o, Charley —, toen was immers mijn laatste kans, na dien eersten, mislukten keer. En het is altijd dezelfde pose —, de zachte, goedige, lijdzame De Kruiff, de arme De Kruiff met zijn lastige, lichtzinnige, harteloze vrouw. Het is om zijn uiterlijk en om zijn stem —, hij heeft altijd de lachers en de gematigde, brave menschen op zijn hand. Hij kan zoo grappig zijn — altijd, in alle omstandigheden, omdat niets hem heilig is, omdat niets hem aangrijpt, omdat alles voor hem stof tot grappenmaken is, de heele wereld, de menschen met al hun nooden en problemen — en dan blijft hij ook altijd „binnen de perken”, hij zegt nooit een onvertogen woord en hij is zoo huiselijk, zoo oppassend, zoo braaf —, en ik blijf niet altijd binnen de perken en ik zeg wél onvertogen woorden, als ik onzin hoor beweren of ze aan dingen raken, die mij heilig zijn, of als ik mij persoonlijk gekrenkt voel, en ik ben niet altijd grappig en niet gematigd en niet lijdzaam en niet braaf —, en daarom is iedereen tegen mij —, en ik was zoo bang,

dat jij en Hugo ook tegen mij zoudt wezen, dat jullie hem gelooven zou, toen hij zoo parmantig praatte over het huwelijk als „verouderde instelling” en dat getrouwde menschen elkaar behoorden vrij te laten. Het was een laffe leugen, een gemeene grootspraak, na alles wat hij mij heeft aangedaan. Nog drie maanden geleden, toen ik hem dat van Paul van Oord verweet, antwoordde hij mij „ik zou het weer doen” doodkalm. En toen tegenover jou en Hugo de mooie rol, de ruime, vrije, edeldenkende man! Ik kon er niet stil bij blijven. En daarom heb ik dat dien avond gezegd, dat hij loog, en daarom heb ik jou later alles verteld. Hij heeft mij zoo bar gemeen uitgescholden soms, Charley, altijd maar geschimpt en gescholden.”

„Ja, dien avond,” lachte Charley „Hugo vond het in het begin heel erg, dat zag ik duidelijk —, al zijn maatschappelijk fatsoen en óók wel een beetje zijn klassieke huwelijksopvatting kwam er tegen in opstand — je was ook zoo nerveus en zoo scherp en zoo vijandig bijna. Maar heusch kindje, het was overbodig. We zouden er zelf ook wel achter zijn gekomen.”

„Niet dadelijk,” hield Ina vol, „je weet niet, Charley, hoe misleidend dat is, die pompeuse zekerheid van hem. Alle menschen vliegen erin. En ik had zoo een spijt, later. Hij was zoo verbitterd en hij zag zoo wit —, en hij verweet mij, dat ik hem opzettelijk belachelijk had gemaakt —, en hij had gelijk, en dat erkende ik toen ook.”

„Nonsens,” riep Charley geprikkeld, „je was niet beleefd en niet lief en niet „parlementair” en ik dacht toen dat je hem niet luchten kon —, maar nu zie ik dat je eigenlijk heel veel om hem geeft —, maar dat doet er niet toe. Hij zal wel een beste, brave, fatsoenlijke jongen zijn, met smaak voor dit en voor dat —, het ziet er bij jou thuis alleraardigst uit —, en als hij zooals je zegt, het heel alleen heeft ingericht, dan zeg ik: alle eer! —, maar daarmee is het dan ook precies uit. In het geestelijke is hij een volkomen plebejer en in het verstandelijke een volkomen klaplooper —, en dat moet hij maar weten ook. Hij ratelt jaar in jaar uit papegaaientaal met een eigenwijs gezicht en vindt zichzelf dan nog heel wat meer dan eenvoudige menschen, zoekers, die stamelen, maar tenminste eigen gedachten tot uiting brengen. Maar hij zoekt zijn grootheid in het neerhalen van anderen, dat eischt een minimum eigen inspanning en hij is daarin niet eens een persoonlijkheid —, niet eens eigen —, eenvoudig type van den doodgewonen burgerman, zooals

driekwart, zooals negen-tienden van de menschen zijn.

Dien keer bij jou —, eerst met een soort „moppig” bravour vertellen, dat jij hem zoo lastig viel omdat hij geen „levensbeschouwing” had —, en daarna den heelen avond strooien met meeningen als Sinterklaas met pepernoten, alsof er één enkele meening mogelijk is zonder „levensbeschouwing”. En dat snapt hij niet eens —, en evenmin dat je onmogelijk kunt spreken van het „absolute” in kunst — en dat deed hij, dat had hij natuurlijk van een „erkenden autoriteit” — zonder het „absolute” te zien in elk geestelijk en moreel gebied. Als je „absoluut” zegt, zeg je immers „God”. Dat beseft hij niet eens —, en praat maar —, en praat maar —, het is gewoon een chaos bij hem, in zijn hersenkas.

En dat is allemaal niets —, maar dat jij met hem getrouwd bent, dat is het ergste! Dat jij getrouwd bent met een man, die boven „deugd” en „moraal” en „idealisme” en „godsdiens” verheven is, en aan de benepenste klein-burgerlijke huwelijksopvattingen nog niet ontgroeid. Die je behandelt als een kind —, als een idioot — met zijn glimlachjes en zijn knipoogjes — die de baas over je speelt, die je dingen „verbiedt” en andere dingen „goed-vindt” —, ik kan er gewoon niet bij zijn en Hugo ook niet, Hugo kan het nu ook niet meer zien.”

„Hugo is laat vandaag,” zei Ina „hij zal toch wel komen?”

Charley keek naar de klok.

„Zijn vriend is wat lang van stof. En hij is altijd zoo blij als Hugo komt —, die wil dan natuurlijk niet dadelijk weer wegllopen.”

„Ik heb Egbert nog nooit geestdriftig gezien, Charley —, en nog nooit ontdaan, nog nooit in bewondering —, anders dan voor een vaasje of een antiek kastje —, en zelfs nog nooit heftig verwonderd. Hij heeft altijd alles vooruit geweten, en alles spreekt voor hem vanzelf. Ik herinner mij dat ik eens in een artikel een uitlating aangehaald vond van een bekend natuurkundig professor, die neerkwam op de erkenning, dat de wetenschap het voor wezenlijke vooruitgang in laatste instantie toch van de „intuïtie” moet hebben —, van dat onbewuste, ongewisse, onnaspeurlijke, dat wij „intuïtie” noemen. Vind-je dat niet een curieuse uitlating voor een natuurwetenschappelijk geleerde? Ik ook, ja. Toen ik het Egbert vertelde, glimlachte hij, met dat gewone smadelijke lachje „wie heeft daar dan ooit aan getwijfeld? Ik misschien?” Zie je, Charley, zijn heele leven is de ontkenning van wat die man bedoelde, al zijn uitlatingen, al zijn beweringen,

staan rechtaf tegen het persoonlijke van „intuïtie” gekant, maar als hij bemerkt, dat zoo iets „officieel erkend” wordt, dan wil hij het vooral ook gezegd hebben, ook erkend hebben! Het is zoo karakterloos, en zoo dom. Hij beseft de draagwijdte van zoo’n uitlating niet eens —, hij weet nooit, nooit wat hij meent, wat hij is, wat hij bedoelt. En toen ik hem dat mooie boekje van Anatole France gaf, „Le Jardin d'Epicure” —, ja, jij hebt het hier ook, ik heb het al ontdekt —, dat was „oudbakken koek” —, en Ruskin is een tweederangs-geest en Hearn —, je weet wel, die zoo curieus over Japansch gevoelsleven en geestesleven heeft geschreven —, die is onbelangrijk en zoetelijk. Totdat ze dood zijn, totdat ze klassiek zijn. Dan zijn het „groote kerels” maar dan mogen het ook vooral geen Hollanders wezen. Van hoeveel „overwonnen standpunten” ik al heb moeten hooren, in den loop der jaren.”

„Ja, vooral véél „overwonnen standpunten”, hoonde Charley grimmig. „Wij hebben een neefje van een jaar of tien, dat hier wel logeert. Laatst vertelde Hugo hem, dat de Ouden de aarde voor een plat vlak hielden —, „wat een domme menschen,” zei de jongen —, precies alsof hijzelf de rondheid van de aarde had ontdekt. Dat is pas de ware grootheid, alle „standpunten overwonnen” hebben —, en je over niets ter wereld verbazen! En dan zegt Plato nog, dat „alle wijsheid uit verwondering stamt” —, zoo’n eigenwijze oude kwibus.”

„Alle wijsheid uit verwondering,” herhaalde Ina langzaam, „ik geloof dat ik daarvan volkomen de bedoeling voel. Alle dingen zijn verwonderlijk, ook die volkomen „natuurlijk” en „vanzelfsprekend” schijnen. Dat geen enkel ding „natuurlijk” is en „vanzelfsprekend” —, dat in te zien —, ja dat is wel het begin van wijsheid. En dan volgt vanzelf, dat we ook niet „oordeelen” moeten, maar trachten te „begrijpen”. Hoe zegt Flaubert dat ook weer? Het oordeel aan God —, aan ons de pogingen tot begrijpen. Onze wijsheid is alleen „verwondering”, inzicht dat geen enkel ding vast-staat en vanzelf-spreekt. Zeg ik het duidelijk?”

„Voor iemand, die weet wat je bedoelt, ja,” glimlachte Charley, „en ik geloof, dat wij vrij-wel hetzelfde bedoelen. En Hugo en ik bedoelen ook gewoonlijk hetzelfde. Daarom hebben wij zoo weinig woorden noodig.”

„Het is heerlijk, te spreken met weinig woorden,” zei Ina zacht —, en dan:

„O, Charley —, waarom heb ik toch niet gelukkig mogen

zijn met Egbert? Hij is zoo vriendelijk en zoo hulpvaardig, hij heeft zooveel goedigs en ik had zoo graag gelukkig willen zijn."

"Jij met hem! Je bent hem tot een last. Je bent zijn ergernis — hij zou je niet kunnen dulden, als er niet nog een gedwee huisvrouwje ook in je stak —, en iets van het voormalige hongerkind, dat nog altijd niet verzadigd is aan vriendelijkheid. Hij geeft minder om jou dan jij om hem. Heeft hij je ooit gezegd, dat hij je noodig had, dat hij op je steunde, op je bouwde, dat hij je voor zijn geluk niet missen kon? Heeft hij je ooit iets gevraagd, heb je ooit gemerkt dat je iets voor hem was? Heeft hij je ooit afgesmeekt wat je toch miste, wat je toch zocht, wat je toch verlangde, dat je altijd naar anderen ging?"

"Neen," zei Ina, „dat heb ik je al gezegd, hij schold en hij schimpte en hij eischte, en hij zei dat „het gedonder uit moest zijn” en dat hij er anders „een stokje voor zou steken”. Zie je, het was niet, dat ik vrienden had —, het was dat hij niet wilde, dat ik hem voor een ander verwaarloozen zou.”

Charley lachte bitter. „In duidelijk Hollandsch: je gevoel kan me niet schelen, je gepraat en je gezanik is lastig, ruk je hart uit je lijf —, maar ik ben nommer één. Ik wil een thuis —, ik wil een vrouw, ik wil met rust gelaten worden. Voor kousenstoppen, voor de keuken, voor het kind —, daar heb ik mijn vrouw voor —, daar heb ik recht op als ik mijn geld binnen breng, en niet drink en geen doordraaier ben en den boel niet stuksla. Wel, jij bent in je eentje een kant van de „vrouwenkwestie” —, en nog niet eens een zoo onbelangrijke. De vrouw met geest en talent onder den druk van den man zonder geest en zonder talent en die toch, die juist daarom den meerderheidstoon aanslaat van de klas-sieke huwelijksverhouding. Heb ik dat niet kwiek en keurig geformuleerd?"

Ina lachte maar flauwtjes.

„Maar als hij niet werkelijk de sterkste van ons beiden was, Charley, zou hij mij dan *kunnen* beheerschen?"

„Ach kom," riep Charley opspringend en de kamer op en neer loopend „altijd die onzin die de menschen elkaar napraten. De „sterkste” is de baas niet —, de slechtste, de grofste, die is de baas. Die geen middelen ontziet, die niet aan zijn eigen recht twijfelt. Wat jou zwak maakt tegenover Egbert —, is de twijfel aan je zelf —, hij twijfelt niet en dat schijnt kracht.

Dat is het ook —, een ruwe, brute kracht —, maar het

beteekent geen hoogheid, geen meerderheid —, het is juist het tegendeel, jammerlijke zwakheid en eenzijdigheid. Het is toch niet de eerste maal, dat we erover praten."

"Hoor ik daar Hugo niet?" viel Ina haar plotseling in de rede —, beiden luisterden gespannen.

"Nog niet," zei Charley en ze zwegen.

"Kun je niet bij hem weg, Ina?" vroeg ze weer, na een oogenblik. „Nu ik je ken, lijkt me je huwelijk zoo overdadig-onzinnig. Hij rooft je evenwicht uit je weg —, hij knot je in je groei, hij prikkelt je tot drift, hij ontnemt je je hoogheid, hij laat je het beste in jezelf kreupel slaan, je dingen zeggen, waar je later spijt van hebt en die je zelf het meest vernederen —, hij dwingt je tot een houding van aanmatiging, tot je zelfbehoud, ik begrijp het zoo goed —, en je heele wezen is geschapen om in eenvoud en nederigheid en harmonie te leven. Hoe heb je toch ooit met hem kunnen trouwen, kind?"

"Ik hield van hem, Charley —, hij was de eerste werkelijke mensch, die ik ontmoette, na mijn provinciale vrienden, na Mary Rutgers en haar vrouwenkiesrecht-dames —, hij was niet enghartig en niet bekrompen en niet dor —, hij dorst tegen de menschen op te staan, hij stond ze, allemaal —, hij was voor niemand bevreesd en duldde geen enkelen dwang. Zóó was ik toen ook —, dat iedere dwang mij brandde, en dat ik geen juk wou dragen en niet nederig zijn, niet voor God en niet voor de menschen."

"Was jij zoo, jij Ina?"

"Het kon niet anders —, ik was te veel vernederd. Ze wilden mij besnoeien en ze sneden het beste uit mij weg. Mijn verzet van toen was óók zelfbehoud. Als je in een schuit staat en open water zoekt, dan moet je afduwen, dan moet je, om het zoo uit te drukken, den oever te lijf. Niet om te krenken, niet om pijn te doen, maar eenvoudig omdat je open water zoekt. Voel je? Zoo moest ik met de menschen. Ik wilde in open water en ik duwde ze af. Dat was mijn schijnbare overeenkomst met Egbert, dat wij beiden de wereld en haar dwang verwierpen. Maar in mij, Charley, was het niet meer dan de noodzaak, een blinde drift van mijn jeugd, zelfbehoud —, in mij is het dus voorbij gegaan —, en nu geen mensch meer rechtstreeks gezag en macht over mij heeft —, nu juist zoek ik ze en houd ik van ze, in mijn goede oogenblikken. En mijn beperkingen wil ik nu en kies ik nu ook zelf. Maar in hem, in Egbert, is geen deemoed en geen nederigheid, geen zelf-erkenning. Hij stelt

geen belang in de menschen —, en heeft „lak” aan hun instellingen —, dat is zijn levenshouding.”

„Ina, kind, ga dan bij hem weg —, hij verminkt je, hij demoraliseert je, hij onttrekt je aan jezelf.”

„En mijn jongen?”

„Ja”

„En ook zonder mijn jongen”, riep Ina wanhopig, „ik kan toch niet bij hem weg. Juist omdat hij zoo is, juist omdat hij niets begrijpt, niets weet, niets erkent. Hij zei eenige maanden geleden tegen mij: je wilt een nul van mij maken —, en hij ziet in het geheel niet, dat het juist andersom is —, dat hij van mij een nul maakt. Hij heeft nooit iets in mij gewaardeerd —, en beseft niet eens wat dat voor mij beteekent, ofschoon hij het nuchtere feit niet loochenen kan. Maar juist daarom, omdat hij niet weet wat dat alles voor mij beteekent, voelt hij dat wat ik hem aandoe, mijn heftigheid en mijn „ontrouw” als onrecht en verongelijking. En o, Charley, je weet niet, hoe pijnlijk dat is, hoe ellendig, iemand om je heen, die zich voortdurend verongelijkt voelt, ook al weet je, dat het volkomen ten onrechte is.

Ik weet nu zoo goed, waarom Candida haar pompeusen dominee „zwak” noemde. Om zijn verblindheid. En hij had tenminste deemoed ook. Er is geen groter kracht, Charley, geloof ik, dan bewustheid en inzicht en het besef dat elk ding dat gebeurt, rechtvaardig is. Ik ben er nog wel lang niet altijd aan toe, maar ik weet toch hoe het in mij moet worden. En hij niet. Als ik van hem wegging, zou hij zich misschien niet bitter ongelukkig, maar wel bitter verongelijkt voelen en miskend —, al het recht naar zich toehalen — en dat kan ik niet dragen — er moet eerst waarheid tusschen ons zijn, dan zou ik kunnen weggaan —, en dan zou het niet meer noodig wezen. Maar ik ben niet als Candida, geduldig. Nu weet je mijn verklaring voor wat ik „mijn rede-looze gehechtheid” noem —; misschien is er een andere”

„Misschien is er een andere,” zei Charley,

De klank van haar stem deed Ina opzien en blozen.

„Neen —, niets van dat, wat jij bedoelt,” weerde ze snel af. „Maar mijn leven is met het zijne vergroeid —, wij hebben samen ons kind en dat niet alleen: samen ons leven, samen ons verleden. En herinnering is voor mij zoo’n geweldig ding, Charley, dat weet je —, en er is zoo een bindende kracht in de dagelijksche kleine gemeenschappelijkheid —, wie het niet heeft, die weet het niet. Er is een tijd geweest dat ik tegen hem opzag, dat ik hem vergoodde, dat

ik in hem opging —, ben ik dan voor mijn genoegen ongelukkig geworden, heb ik dan voor mijn genoegen een slechten naam — dat had hij zich ook eens moeten afvragen —, de hemel weet hoe bitter ik die draag, hoe weinig onverschillig ik ben voor wat „de menschen” zeggen. Ik weet, dat het klein is.”

„Nonsens,” weerlegde Charley, „het is niet klein. Iedereen geeft om „de menschen”. Maar het hoort er nu eenmaal bij om het te ontkennen en „klein” te noemen.”

„Ik ontken het niet. O, Charley, hij had zoo’n mooie kans, ik begon toch met hem lief te hebben —, en ik wilde zelf toch ook graag gelukkig zijn,” haar stem brak en ze zweeg.

„Hier in huis, hier bij Hugo en jou, hier leef ik op. Thuis bij Egbert, heb ik wel dagen gehad, dat ik mijzelf om mijn tobben voor idioot, voor volslagen onnoozel hield. Als iemand dag aan dag zijn schouders ophaalt voor wat je zegt, dan komt het zoover. Dan hield ik mijzelf voor, dat ik altijd goed kon leeren op school, dan dacht ik aan het begin van „Faust”, aan zijn tobben, dan zei ik mijzelf, dat zelfverzekerdheid toch geen hoogheid kon wezen — tot zulken onnoozelen onzin verviel ik, in mijn radeloosheid —, omdat ik altijd aan mijzelf twijfel, omdat ik altijd den invloed onderga van zijn aplomb. Ik durf het bijna niet zeggen: ik heb mij nooit heelemaals van hem vrijgemaakt, nu nog niet, nu ik hem zie zooals hij is. Als hij mij maar lang genoeg vertelt, dat ik mijn moeder heb vergiftigd, dan zal ik eindigen met hem te gelooven. Kind —, mijn aandeel van de „vrouwenkwestie” is zoo wanhopig ingewikkeld. Want het gaat voor mij nooit om „recht” —, maar om liefde —, en liefde is verveering — ik ben zoo hopeloos ouderwetsch daarin — ik heb een groot woord over de „onhoudbaarheid van het huwelijk” —, maar in mijn hart geloof ik aan „eeuwige liefde” —, en in mijn ziel smacht ik naar „het gelukkige gezin”. En daarom, Charley, daarom ben ik tegen den toestand waarin ik mijzelf heb gebracht niet opgewassen —, omdat alles half en ontoereikend in mij is, behalve mijn bewustzijn — ik kan niet beheerschen —, en ik kan niet dulden —, ik kan niet trouw zijn, en ik krimp terug voor het formeel beleden „overspel”, ik heb een soort zonderlingen, religieusen eerbied voor het huwelijk —, maar ook weer niet zóó sterk, dat ik er mijn persoonlijke nooden om verzaken kan.”

„Het is zoo jammer, Ina”, zei Charley „dat je jezelf altijd zoozeer voelt: de vrouw van den man. Al was Candida

nog zoo zacht en zoo goed en zoo voortreffelijk —, zij was de vrouw van den man —, maar jij bent in de eerste plaats een mensch op jezelf, met een eigen roeping, een eigen bestemming, een eigen „wandel” om het zoo eens uit te drukken. Vergeet dat toch niet.”

„Dat is het vrouwelijke in mij,” glimlachte Ina, „het ouderwetsch vrouwelijke.”

„En dat, meer dan wat Egbert doet, staat dan ook je vrijheid in den weg. Maar als je nu getrouwd was met een man als Hugo, die lieve man, die mijn man is, dan zou hijzelf je geholpen hebben, je van hem vrij te maken. Wij vrouwen hebben nu eenmaal de slavernij in het bloed —, van onze moeders en grootmoeders en voormoeders —, maar Hugo zou geen slaafschheid, geen onderworpenheid aangenomen en aanvaard hebben. Egbert wel, die maakt er gebruik van, maakt er misbruik van — niet uit boosaardigheid, kind, dat weet ik immers ook wel — maar eenvoudig uit gemakzucht en doodgewone mannelijk aanmatiging —, met al zijn „overwonnen standpunten” en zijn beweringen over wat een „modern mensch” alzo te boven is.”

„Dat ik mijzelf niet durf zijn —, dat mijn zwakheden zich niet veilig voelen. . . ., mijn veel gesmade ijdelheid. . . . Ben ik zoo buitensporig ijdel?”

„Je hebt niet eens een zakspiegeltje en je bewaart de kritieken niet, die ze over je werk schrijven. Dus buitensporig ijdel ben je in elk geval niet —, maar je bent wel een beetje verliefd op jezelf.”

„En ik vind het zoo heerlijk, mij klein te maken en geliefkoosd te worden en vertroeteld, als een kind of als een poes. En dat is ook zoo een gemis voor mij: dat ik mij daarin nu ook verbergen moet. Niet, omdat Egbert mij minachten zou —, maar hij zou eenvoudig niet anders dan het kleine kind meer in mij zien. En dat zou natuurlijk ondragelijk wezen. Ten slotte ben ik toch wel zooveel „man”, dat ik voor mijn hoogheid nog wel wat kan laten varen. En hij begrijpt niet, dat een vrouw met wat geest en wat talent, toch altijd en in de eerste plaats vrouw is, met vrouwelijke gevoelens en vrouwelijke verlangens —, en dat het een het ander in elk geval niet uitsluit.”

Charley lachte.

„Dien avond, dat we bij jullie waren en hij mij niet in mijn mantel hielp —, hoorde je, wat hij toen zei? Nu de vrouwen zóó knap en zoo geleerd zijn en ons toch eenmaal de gehoorzaamheid hebben opgezegd, nu hoeven wij ook

niet „hoffelijk” meer te wezen — en hij keek naar Hugo of die hem gelijk gaf. En het was zoo grappig, omdat Hugo het juist zoo heerlijk vindt om hoffelijk te zijn, en juist het liefst tegenover diezelfde „geleerde vrouw die hem de gehoorzaamheid heeft opgezegd” — juist tegenover mij, omdat ik het zoo waardeer en altijd weer ervan geniet, omdat ik het zoo heerlijk vind, en er niet mijn neus voor optrek, als een vrije vrouw, en het ook niet als mijn recht accepteer, als een soort poppen in zij en fluweel, die ze „dames” noemen.

„Ja,” zei Ina bitter, „die stelling ken ik ook al. De mannen „behoeven” niet meer hoffelijk te zijn, nu de vrouwen niet meer gehoorzaam willen zijn —, het is precies als de vrouwen die zich niet meer hoeven te „geneeren” wanneer ze eenmaal getrouwd zijn. Dat heb ik mijn schoonzuster Annie — en nog wel meer vrouwen ook — hooren beweren. Omdat ze niet weten, hoe lieflijk het is, voor een man om altijd „hoffelijk” te zijn en voor een vrouw om zich altijd te „geneeren”. Het zijn maar lastige dingen, de hoffelijkheid en de pudeur, waaraan ze een tijdlang wel moeten meedoen voor hun fatsoen. En die ze daarom zoo onecht en zoo onbevalig doen.”

„Als ik Hugo zie flirten met jonge meisjes — ze zijn allemaal verzot op hem — dan benijd ik hem, dan zou ik een man willen zijn, om die half-gemeende en in hun eigen moment toch wel weer heelemaal gemeente vleierijtjes te mogen zeggen. Hij doet het zoo aardig.”

„Hij is wel hoffelijk, Hugo. En jij, Charley, jij ... jij ... „geneert” je wel voor hem?”

Charley lachte en kreeg een kleur.

„Las je ooit wat Schnitzler zegt — ik weet niet precies in welk stuk, een van de Anatol-Serie, ik zal het wel eens voor je opzoeken, — over „schaamte” en „schaamteloosheid?”

„Ik las het niet —, maar ik weet wel wat je bedoelt, geloof ik.”

„Dat geloof ik ook” zei Charley en bleef voor zich uitzien, met een lach in haar oogen.

Ina sprong ineens op van de bank, waarop ze tezamen hadden gelegen.

„Hugo is laat van morgen.”

„Bijzonder”.

„Ik geloof maar niet, dat ik nog langer op hem wachten zal.”

„Als je tenminste voor half een thuis wilde zijn. Maar je je komt immers gauw genoeg weer eens aan.”

„Ja —, stil, is hij daar niet?”

„Het is de meid, die de deur uitgaat.”

„Dan ga ik maar,” ze kuste Charley, kleepte zich langzaam, draalde nog even bij de deur en ging heen. Onderweg kocht ze voor Egbert een lap oud fluweel, dat hij gezegd had mooi te vinden om een stoel te bekleeden. Een vaal gevoel van gemis en onrust, vluchtig, maar onmiskenbaar duidelijk, lag haar op het hart en drukte haar neer; vol wantrouwen en angst trachtte ze het weg te drijven, ze wilde niet erkennen, ze wilde niet gelooven dat het was, omdat ze den heelen morgen tevergeefs op Hugo had gewacht.

Ze waren niet thuis toen Ina kwam, maar de meid had haar in hun werkkamer gelaten om te wachten en dat zij hier nu alleen mocht zitten in het „heiligdom” waar maar weinigen toegelaten werden, gaf haar een streelend gevoel van vertrouwelijkheid en veiligheid. Ze kende Charley en Hugo nog niet meer dan enkele maanden, maar ze zag hen vaak en ze spraken tezamen veel en lang. Hugo las dan ook wel voor en Ina had in den beginne tot haar schrik bemerkt, hoe weinig zij het rustig en geduldig toeluisteren was gewend en hoe veel zij van Egberts vluchtig en oppervlakkig oordeelen overgenomen had. Wanneer Hugo verzen had gelezen of een artikel, had ze soms wel zoodra hij zweeg, een misprijzend of spottend woord gereed gehad —, dan kon hij ineens opzien en droog haar gelukwenschen met de vaardigheid van haar oordeel. Hij noch Charley wisten er ooit —, verzekerde hij met een zacht-ironischen nadruk —, zóó gauw raad mee! Dan had ze zich beschaamd gevoeld, en de zinledige dorheid, nutteloosheid, waardeloosheid van het redelooze bespotten en misprijzen zonder poging tot begrip, was haar zoo ten volle duidelijk geworden, het was tot haar doorgedrongen dat elke uiting, ook de onbeholpenste, ook de schijnbaar-onbelangrijkste als verschijnsel voor alles gezien moest worden en als zoodanig belang had.

Egbert was nu niet jaloersch en toch bezocht ze hen veel vaker, sprak over haar bezoeken en gesprekken veel openlijker en opgewondener dan ze het ooit ten opzichte van Paul en Aart Ramondt had gedurfd —, ze behoefde de omzichtigheid van toen niet meer in acht te nemen, ze voelde niet meer die vrees als een kind voor den meester, voor zijn toorn, die haar trots onrechtmatig noemde, maar waarvan haar diepst gevoel heimelijk de rechtmatigheid beleed

—, ze kon eenige oogenblikken te laat thuis wezen, zonder dat hij haar verwijten deed, — Charley had wel gelijk, bedacht ze met bitterheid —, hij was niet ongelukkig, zelfs niet gegriefd, omdat ze met gedachten die hij niet begeerde te kennen, die zijn diepste wezen vijandig waren — al wilde hij dat weer niet erkennen —, met behoeften en gevoelens waaraan hij niet kon voldoen, die hij niet begreep —, naar anderen ging, nu die „anderen” een getrouwd paar menschen waren en haar verhouding tot hen geoorloofd was, eerder haar tot aanzien strekte dan tot het tegendeel. Wat hem dus in vorige verhoudingen tegen haar had opgezet, hem zoo fel had doen schimpen —, het was eenvoudig gekrenkte mannetjes-ijdelheid! En dat in hem, die alle ijdelheid in anderen — waar die den vorm aannam van behoefte aan erkenning, waardeering, bewondering — zoo scherp hoonen en belachen kon. En het wanhopige was, dat hij niets daarvan zelf inzag, dat hij het nooit zou willen erkennen. Hij voelde zich verongelijkt en daarom was hij verongelijkt, in haar gemoedsbehoeften geloofde hij niet —, omdat hijzelf ze niet had —, en in haar geestelijkheid niet, omdat hij er zelf buiten stond, star en onverzettelijk was hij in zijn eigendunk en waande zich de bekochte echtgenoot van een dier soort vrouwen, over wie men in een vertrouwelijk oogenblik tot een ernstig en vertrouwd huisdokter met gewichtig voorhoofdfronsen „hysterisch” fluistert.

Was het dan niet erbarmelijk klein en zwak in haar, dat het gehate, hatelijk verwrongen woord haar toch een bloe aanjog van schaamte en ergernis?

Charley lachte erom —, ook van h  r hadden botte melkmuilen van jonge studenten, zakenploerten met roode koppen en opgestreken snor, oude heertjes met kale schedels gezegd dat ze „hysterisch” was, omdat ze oogen als gloeiende zwarte juweelen had, waarvan geen man dan Hugo-alleen de diepten had gepeild, en een tartenden rooden mond, waaraan geen andere man de weekheid en den weemoed had ontdekt, die Hugo in kussen ziek van liefde had gemaakt. O, hij was ziek van liefde, Hugo —, ze had het dien eersten avond geraden, toen zijn vingers de bloem vasthechtten in Charley's haren en zij zelf zoo gretig had toegekeken dat het was als voelde ze die liefkoozing aan haar eigen hoofd —, ze zag het, zoo vaak zij ze gadesloeg, aan zijn glimlach van mate-looze verteederling, zijn vochtigen oogenglans, ze zag de bezorgdheid in zijn handen, in elk van zijn bewegingen, zooals hij zich om haar heen bewoog, wanneer zij hoofdpijn had.

Charley had veel hoofdpijn door de warmte der laatste weken en daardoor was het dan ook wel voorgekomen dat zij-zelf, als ze kwam, Hugo alleen aantrof en een tijdlang alleen met hem bleef. Dat gaf haar altijd een schok van blijde verrassing — waarvoor ze zich schaamde, die ze nauwelijks tot haar besef toeliet en ijlings verdreef — maar dacht ze aan zulk een samenzijn later terug, dan leek het haar vermoeiend en mislukt, zij zelf al te zwaarwichtig of van een strakke, nerveuze grilligheid, die haar rustig spreken en denken in den weg stond, daardoor eerder van hem vervreemd dan hem naderbij gekomen —, en hij gelijkmatig vriendelijk, zoo hoffelijk en geduldig, dat zij aan zijn houding eigenlijk nooit goed gewaar werd of hij haar lief of vervelend gevonden had.

Dat vroeg ze zoo vaak zichzelf af —, daarmee hielden meer dan zij wilde, meer dan zij goed vond, haar overdenkingen zich bezig: hoe vond Hugo haar, wat dacht hij van haar, wat voelde hij voor haar?

Het boek gleed haar uit de handen, haar hart klopte zacht en bang; mocht zij zich dat afvragen? Mocht zij zoo aan hem denken? Niets meer mocht hij voor haar zijn dan Charley was en zij had zoo graag gewild, dat ze het ook zóó had kunnen voelen — doch ze wist, dat ze naar alleen-zijn met hem verlangde, schoon ze het niet zocht, schoon ze heimelijk blij was, wanneer haar verlangen niet in vervulling ging —, en dat alleenzijn met hem haar verontrustte.

Dan moest ze immers denken aan de vertrouwelijkheden, die zij — gedreven door een nieuwsgierigheid, die haar anders vreemd, en in anderen weerzinnig was — Charley over hem en over zijn liefde voor haar, zijn verliefdheid en zijn verteedering had laten zeggen, en het was haar, alsof hij achter zijn hoog, koel voorhoofd, zijn diep-lachende oogen en zijn ironischen mond een gansche wereld vol verrukkelijke, verboden geheimen met zich omdroeg. Dat denken vervulde haar dan met zoo vreemde onrust, dat ze bijkans haar gedachten niet bij wat hij zei bepalen kon.

Ze schrok op —, de voordeur sloeg toe —, ze hoorde Charley lachen in de breede gang — ze kwamen beiden binnen.

„Het is haar geluk, dat jij hier bent,” lachte Ruysenaers —, want ze verdient, dat ik haar opsluit in haar kamer. Het is een schande. Ze wordt gewoon de schrik van de buurt.”

„Wat heb je uitgehaald, Charley? Op belletjes gedrukt —, of je tong uitgestoken tegen je „antipathie” op den hoek? Daar heb je al zoo lang mee gedreigd.”

„Was het maar dat, al is het erg genoeg. Maar die arme

mevrouw De Weert te hoonen aan den arm van haar man —, den man zóó aan te kijken, waar ik bij ben, alleen om haar te plagen!"

"Nu zie je, waarmee je getrouwd bent —, nu zie je, waar je verliefd op bent," lachte Charley, „ik haat haar, omdat ze dom en leelijk en jaloersch is, omdat ze hoog in haar schouders is en dik om haar heupen, omdat ze een pruimenmondje heeft en een knopneus, ze kan het niet helpen en ik weet dat ze het niet helpen kan, en toch haat ik haar en wil ik haar plagen — en noem dat nu maar gerust mijn inkonsekwenten, vrouwelijken — je mag het ook mijn duivelschen aard noemen."

"Maar nu weet ik nog niets," klaagde Ina schertsend „je zit daar maar te kibbelen."

"Ach jawel Ina, je weet er al alles van. Ik heb je toch dien De Weert wel eens gewezen, hier in de buurt, dat slappe Lohengrin-type, die mij zoo smachtend aankijkt en zoo plechtig groet. Ik ken hem van bij vreemden, van een thee-visite of zoo —, en hij durft mij niet groeten, waar zijn vrouw bij is. Dat belachelijke wezen schijnt namelijk jaloersch te zijn. Boven alle beschrijving. Je hoort er de zotste verhalen van. Van een mooi nichtje, dat hier studeerde en dat hem wel eens hulp vroeg — hij is aan een bibliotheek of zoo — en waar zij net zoo lang mee kibbelde, tot ze wegbleef, van een huisnaaister, die de deur uit moest, omdat mevrouw zich verbeeldde, dat ze verliefd naar mijnheer keek. En de man is volmaakt tam, hij eet uit je hand, hij zou letterlijk niets durven —, als je 't mij vraagt. Nu vandaag — ik weet niet hoe ik zoo balddadig kwam, nu had ik het erop gezet: hij zou mij groeten, waar zij bij was. En daar kwam ze, prompt en parmantig aan zijn arm, met haar lorgnetje voor haar schelvischoogjes. Hugo kneep mij vreeselijk — ik voel het nog — hij wilde dat ik den anderen kant uit kijken zou. Anders ben ik werkelijk héél gehoorzaam —, maar vandaag, het was mij te machtig. En toen moest hij wel en ik keek zoo uitdagend en hij kreeg een enorme kleur en ze loerde vooraf al zoo, dus ze zag het dadelijk, en ik had het uitgeschaterd als mijn waarde echtgenoot mij niet nog een kneep had toebedeeld."

"Dat is nu het loon voor zijn stomme hulde," zuchtte Hugo, „vertrouw op vrouwen!"

Charley haalde de schouders op.

"Een pantoffelheld! Ik gun het hem best, dat de barometer thuis op storm staat."

„Maar zij?” vroeg Ina weifelend —, ze dacht aan de vrouw van Ramondt.

„Zij?” Charley sprong op, haar oogen fonkelden, „zij en haar gelijken? Al die domme, plompe, leelijke, aanmatigende wezens, die van haar angst dat de wettig-gedeponeerde echtgenoot een anderen kant uit kijkt, dan waar haar lieflijke oogen lonken —, een deugd hebben gemaakt —, meen je dat ik er iets voor voel? Voor hun edelaardige praatjes over „huwelijkstrouw” die eigenlijk vrees voor gevaarlijke concurrentie is? Ze stikken gewoonlijk ook niet in hun idealisme, die lieve wezentjes —, ze weten zoo door de bank heel aardig naar zich toe te rekenen —, vraag dat maar aan de dienstmeisjes en aan de „leveranciers” —, maar zoodra het huwelijk — wel te weten haar eigen huwelijk, want je moet het zachtzinnig leedvermaak om andermans schandaaltjes ook niet wegcijferen! — ter sprake komt, dan vliegen ze plotseling de lucht in, dan worden ze allemaal even hoog en onzelfzuchtig.” Ze ging weer zitten; — „als ik aan Ina’s verhaal van haar laatste bezoek bij haar voortreffelijke schoon-zuster denk: al die vrouwen, die het belachelijk vinden, dat een gefortuneerd curator wat geld laat zitten in het bankroetje van een armen drommel van een winkelier —, die de gedachte alleen dat iemand een betrekking zou afstaan aan een ander omdat die andere het bitter noodig heeft, als volslagen krankzinnig verwerpen, die het „zonde” vinden een japon weg te geven, die je misschien nog zelf zou kunnen dragen, of keeren, of waar dweilen uit te knippen zijn —, die voor vijf heele guldens in de maand de voogdij koopen over een weduwe met acht kinderen —, die hun naaste liefhebben onder de even kernachtige en duidelijke als vaderlandsch-practisch-geformuleerde zinspreuk: „*Al te goed is buurmans gek,*” — zoo echt verheven en edelmoedig en Christelijk, die elkaars liefde waardeeren onder de dito „aangeboden diensten zijn zelden aangenaam” —, die je zouden uitlachen als je met „altruïsme” aankwam op het punt van baantjes, van japonnen en van haar lieve geldje —, die vinden ook al, zoodra het om „huwelijkstrouw” gaat, dan moet je vooral heel idealistisch en onzelfzuchtig wezen, dan moet je denken aan „een ander” die je niet kent, van wie je niet houdt, die in de meeste gevallen een wezen is als de geachte spreekster-zelf —, een degelijke dame die voor haar „rechten” opkomt!”

„Maar wat bedoelen ze dan?” vroeg Ina, weifelend als tevoren „want wat je zegt, lijkt werkelijk zoo volkomen logisch...”

„Wat ze bedoelen? Ze bedoelen eigenlijk niets dan dat ze bang zijn om haar eigen man —, een instinctieve afkeer van het buitensporige, het lastige, het onmaatschappelijke, dat hun de baas is en dat hun huwelijksvrede bedreigt. Meen je, dat vrouwen als van De Weert en Ramondt werkelijk lijden, als haar man naar een ander kijkt? Als er in die dingen zuivere smart bestond —, wat zouden er dan troepen ontroostbare weduwen zijn. Maar de meesten zien hem „liever dood dan met een ander”. En bekennen dat. Alsof het niet de laagste zelfzucht was. Dat we zoo zijn —, dat we allemaal zoo zijn, dat schijnt nu eenmaal niet anders te kunnen —, maar dat ze er een „deugd”, een „recht” van gemaakt hebben —, van die jaloerschheid — dezelfde, die ze met een schuin oog naar elkaars diners en elkaars huizen en kleeren en de positie van elkaars man doet loeren, precies dezelfde jaloerschheid, dat is het erge, neen —, vertel er mij niets moois van; zoolang de „liefde” nog een maatschappelijke kant heeft, zoolang het huwelijk een promotie is, een oude vrijster belachelijk, en „versmaad” worden een schande, zoolang weet ik precies wat de „smart” van een verwaarloosde vrouw waard is! Angst dat de meid iets zal merken, dat de burens zullen lachen, de „vriendinnen” praatjes maken, dat de menschen het zullen weten en meneers kennissen er haar op aankijken — en vooral woede als een andere vrouw „triumfeert”. En hoe bitter is dan de ondankbaarheid des mans, die ze zijn leven lang als een klit aan den hals gehangen hebben en naar hem geluisterd met „lichtende oogen” — hoe zegt Strindberg het ook? — en zijn stomste compilaties meesterwerken genoemd en die er dan toch nog genoeg van krijgt! Wat een zegen, wat een rust, wat een garantie voor gelukkige huwelijken, dat de meesten er niet genoeg van krijgen en uitstekend gedijen op een honingdieet! En dat zijn de componenten van „liefde” en „trouw” — in al de dierbare gezinnen tegenover ons en naast ons en achter ons en onder ons en boven ons —, van al de heeren met brillen en sikjes en de dames in groen-en-bruin met vegetarische koontjes, hygiënisch schoenwerk en japonnen uit „De Vrouw en haar Huis”. Wat doet het er ook toe —, wie je kousen stopt!”

Ina luisterde in peinzende verbazing —, maar Ruysenaers schudde langzaam het hoofd en glimlachte —, zijn oogen streelden verliefd Charley's verhitte gezichtje. Ze bemerkte het ineens, kwam voor hem staan en greep hem bij de ooren.

„Ik weet precies wat jij weer denkt,” zei ze lachende dreigend, „Ina —, vind jij dat ook niet onuitstaanbaar —, als je bezig bent geweldig ernstige dingen te zeggen, die je allervreeselijkst aan je hart gaan, dat dan zoo'n man naar je zit te kijken met oogen van — want in woorden durft hij het niet te zeggen, maar het is duidelijk genoeg: „wat zijt gij schoon, als gij zoo toornig zijt?”

„Als iemand mij zóó aankeek als Hugo jou daareven,” zei Ina, en ze voelde tot haar schrik dat haar gezicht warm werd, en dat ze eigenlijk tot hem sprak, hoorde ze aan haar eigen stem, „al was ik om zoo te zeggen bezig mijn geloofsbelijdenis op te zeggen —, ik geloof niet dat ik het „onuitstaanbaar” zou vinden”.

Ze dorst niet naar Hugo kijken en Charley ging opgewonden erop in.

„Alweer een nieuwe kant aan de vrouwenkwestie, die wij ontdekt hebben: de tweestrijd tusschen de behaagzucht „des vrouws” — zegt Hugo — zonder dewelke zij geen vrouw meer zou zijn, en haar aanspraken als geestelijk wezen op aandacht en gehoor! Als een vrouw er aardig uitziet en dan dingen zegt die de moeite van het luisteren waard zijn —, dan is ze natuurlijk boos wanneer de man naar haar kijkt en niet naar haar luistert —, maar als hij luistert en niet kijkt —, dan is ze natuurlijk óók boos —, en de kwestie is nu maar, wat ze het ergste vindt.”

„Een ingewikkeld geval,” lachte Hugo, „en wat maakte jou dan boos, zooveen?”

„Ik ben het vergeten,” zei Charley —, ineens mat „ik geloof dat ik weer aan een inzinking toe ben. Haar gezicht viel plotseling wit, als versmald, om den neus heen weggetrokken.

„Hoofdpijn?” vroeg hij bezorgd.

„Even naar boven,” zei Charley, opstaand —, „wat innemen en een kwartiertje liggen, voor dat het erger wordt, dan zal het wel weer bedaard zijn.”

„Alleen met hem,” dacht Ina, en haar hart begon te kloppen om het plotselinge en ongedachte van dat uitzicht, zoo plotseling en zoo ongedacht, dat ze haar gelaat niet dadelijk in bedwang had, en nu hij juist naar haar keek, voelde ze dat hij haar gedachte had doorgrond. Ze dorst hem niet aanzien; niet de uitwerking op zijn trekken van wat hij had geraden, gadeslaan —, het was te afschuwelijk, Charley had pijn en háár eerste gedachte: alleen met hem te zijn, — en dat hij het wist.

Hij leidde Charley naar de deur, met den arm om haar schouders —, daar praatten ze even zacht tezamen en Ina kreeg den indruk, dat hij met haar mee naar haar kamer wilde en dat zij hem terugwees. Toen Hugo, na zacht de deur te hebben gesloten, weer de kamer in kwam, zat ze strak voor zich uit te kijken, met de lippen vast opeen, het hart zacht-heftig bonzend en dorst niet opzien. Het leek als was de heele kamer veranderd, als was er de lucht droog en benauwd, zacht trillend als van hitte. En waarom moest ze nu, hem als met een half oog bespiedend, terwijl hij van een kast, waarin hij een boek had rechtgezet, zich naar zijn schrijftafel begaf —, waarom moest ze nu weer denken aan wat ze Charley had laten zeggen van hun intieme liefde —, zij, die altijd liefst zoo min mogelijk, en nooit zonder huiver en kille verbazing aan de intieme liefde van anderen dacht —, nooit ten volle haar eigen intieme liefde met Egbert begrepen, voor zichzelf verantwoord, en met haar overig wezen in harmonie gevoeld had?

„Waar denk je aan, Ina?”

Ze sloeg de oogen op en glimlachte —, ze voelde dat een nerveuze siddering over haar gezicht voer —, hij had zich in zijn stoel half naar haar toegekeerd — maar wendde nu zijn blik weer af, als zocht hij iets tusschen papieren, kuchte even en tikte met een vouwbeen op tafel. Zij voelde onmiddellijk, hoe hij zich terugtrok en tegen vertrouwelijkheid dekken wilde, het maakte haar kil.

„Ik denk aan wat Charley zei.”

„Over huwelijkstrouw, meen je?”

Haar gezicht werd warm, ze kon het niet tegen houden, ze was bang dat hij het zou zien.

„Heeft het zooveel indruk op je gemaakt?” glimlachte hij.

„Op jou dan niet?” Ina's eigen toon klonk nu ook luchtig —, zijn glimlach had haar moed gegeven, de stroeve spanning gebroken, er was weer lenigheid in haar geest —, ze voelde dat ze met hem zou kunnen spreken —, ze rees uit haar stoel op en liep als ongedwongen naar zijn tafel en zette zich op den rand, aan den kant waar hij zat, half afgewend, haar beenen terzijde, dat ze zijn knieën niet zouden raken. Zóó dicht was ze nog nooit bij hem geweest, ze zag duidelijk het zilver blinken tusschen het zachte, donker-blonde haar, het hooge, bleeke voorhoofd, de grillige teekening der grijs-blauwe pupillen, het blinkend oogwit, den rechten, scherp enus, den jongen mond —, het leek haar alles weer zoo wonderlijk en bijzonder, als aanschouwde ze voor het

eerst zilverblond haar, grijs blauwe oogen een scherpen neus en een jongen mond in een veel ouder gezicht en ze vroeg zich vluchtig af, wat dat gevoel van wonder en bijzonderlijkheid toch altijd beduidde —, en tegelijk zag ze zichzelf als in een spiegel, haar profiel naar hem toe en de lijn van haar ronde schouders in de weeke, zijden stof, de teekening van haar haar langs achterhoofd en slapen en vroeg zich in verliefde verteedering af, hoe hij haar nu zou zien.

Het duurde alles maar een kort oogenblik, gedurende hetwelk hij al gesproken had —, ze wist niet precies wat, maar trachtte uit wat hij nu zei den zin van het vorige af te leiden.

„Charley heeft daarin natuurlijk volkomen gelijk, dat het onzinnig is, de echtelijke jaloerschheid als iets verhevens en nobels voor te stellen en het vrijpleiten van zoogenaamde passioneele misdrijven, wijst zooals ik het zie, rechtstreeks naar een bedenkelijken terugval tot barbaarsche zeden en opvattingen —, het is de zeer menschelijke, maar niet bijster verheven neiging om „te houden wat je hebt” tot een recht en een deugd verheven. Maar met dat te constateeren is de kwestie niet afgepraat en er zijn in zake „trouw” nog wel andere dingen te zeggen, nog wel andere kanten te zien, dan die ééne —, en dat weet Charley natuurlijk volkomen goed. Maar ze wil het niet altijd zien —, ze wil haar hart eens luchten tegen de domme, aanmatigende vrouwen, die in anderen een beroep doen op deugden, die ze zelf niet bezitten en ze weet zelf het best, hoe onredelijk ze dan is.” Hij glimlachte even, en dan, half tegen zichzelf: „Ik zie haar wel graag eens zoo fel, het beteekent immers, dat ze hartstocht en werkkraft heeft. Ze heeft daarnaast immers haar inzicht ook! Kracht en inzicht gaan zoo zeldzaam samen —, er is in de meesten kracht zonder inzicht —, in enkelen inzicht en dan gewoonlijk zonder veel kracht —, Charley kan de dingen redelijk zien en zich dan door haar hartstocht weer aan hun redelijkheid onttrekken, en er onredelijk boos om worden.”

In Ina werd een vage wrevel wakker —, nu hij over Charley praatte, scheen het als was hij haar bijzijn vergeten.

„Je zei, Hugo, dat er een andere „kant” was aan „trouw”.

Hij knikte. „Misschien niet voor elkeen, misschien niet voor de vrouw van dien „aanbidder” van Charley — of voor mevrouw Ramondt —, maar bijvoorbeeld wel voor jou en mij.”

Ze kon een onwillekeurige heftige beweging niet bedwingen. „Voor jou en mij?”

„Ik drukte mij niet duidelijk uit,” zei hij rustig, zonder eenigen opzettelijken nadruk, „ik bedoel voor mij in mijn huwelijk en voor jou in je eigen huwelijk.”

Ze kon geen geluid uitbrengen —, in haar gloeide de vrees en de schaamte, dat ze zich misschien verraden had. Maar wellicht ook was het hem ontgaan, hij had niets laten blijken. Of toch wel?

„Ik bedoel, dat „trouw” nog iets meer kan zijn dan zelf-zucht en vrees voor praatjes —, de trouw die we onszelf opleggen. Je hebt Charley en mij nu van je huwelijk verteld —, ik mag er dus wel vrij-uit over spreken, nietwaar? Je hebt het zoo vaak over de „wroeging” die je voelt tegen-over je man, om het „onrecht” dat je hem doet —, en dat je die gevoelens hebt tegen beter weten in. Ik geloof dat er eenvoudig sprake is van onvrêe met jezelf, omdat je niet in staat bent geweest te verwerkelyken wat je je voorgenomen hebt, indertijd, toen je van Egbert ging houden. Je bent natuurlijk ook aan hem gehecht en je voelt meelijden —, meer dan redelijk, meer dan noodig is — het is moeilijk jezelf terug te nemen, als je je eens hebt gegeven — nietwaar? Het is als de scheeve vouw in dat blad papier daar —, het kan je spijten, dat zij erin is, maar je krijgt haar er nooit meer heelemaal uit. Zoo redeloos nu een dergelijke „slaafschheid van het gemoed” is —, vaak voel ik er toch juist daarom iets heel geheimzinnigs en verhevens in, als in natuurwetten. En toch —, dat is de hoofdzaak niet —, de hoofdzaak ligt in jezelf, de hoofdzaak ben jezelf. Weet je wel, hoe we voor een poos, op een avond-wandeling met ons drieën over het „heimwee naar de eeuwigheid” spraken? En hoe Charley toen zei, dat dit verlangen om iets van Eeuwigheid, Goddelijkheid, Onsterfelykheid in ons zelf te verwerkelyken, zich heeft omgezet in afkeer van het grillige, van redelooze verandering, in behoefte aan voortzetting, „orde” en „regel” in den hooger zinn —, hoe we uit dien afkeer tegen het al te vluchtige en onregelmatige en wisselende, het om zoo te zeggen al te „sterfelyke”, onze „beginselen” hebben opgebouwd, onze moraal, godsdienst — alle dingen van vastheid, waardoor we ons tegen de redeloosheid en onvastheid van ons eigen zinnelyk drijven verweren en eraan ontkomen kunnen —, omdat we onze eigen redeloosheid en zinloosheid niet altijd verdragen —, omdat het Onsterfelyke in ons ze uit alle macht afwijst —, en naar iets van blijvenden aard en regelmaat zoekt — om zichzelf uit te drukken, weet je nog, herinner je je nog dat gesprek?”

Ina knikte.

„Ja —, Charley sprak over twee „stroomingen” in ons, zooals ze het voelde. De eene, die altijd hetzelfde wil —, de andere die altijd verandering wil. Weet je wel? Telkens andere dingen zien, andere indrukken ontvangen van gezicht, gehoor, smaak, van alles wat zintuiglijk en zinnelijk aan ons is —, dat wil de eene strooming. Zoo kwamen we op de behoefte om somwijlen op reis te gaan, al houden we nog zooveel van eigen huis en eigen woonplaats.”

„Juist,” zei Hugo — „en wat we toen niet zeiden, dat wilde ik je nu juist zeggen; in „liefde” willen we nu precies die verandering niet. Liefde ligt, geloof ik, in de „strooming” die „altijd hetzelfde wil —”, in de strooming van het Onsterfelijke, het Eeuwige. Dáárin bovenal zoeken we iets van dat „Eeuwigheids-heimwee” tot vervulling te brengen, als tegenwicht van het vluchtige, wisselende van de dingen van ons tijdelijk bestaan. Zou het niet daarom zijn, dat de menschen elkaar „Eeuwige Liefde” beloven —, omdat ze pas door Liefde — en meestal ook alleen door Liefde —, iets van wat „Eeuwigheid” beduidt, leeren gevoelen en begeeren? Liefde zou geen zin hebben zonder dien Eeuwigheidsdroom —, maar omdat we tegelijk weten, hoe broos en sterfelijk „liefde” is —, daarom, geloof ik, hebben we ons-zelf „trouw” in de plaats gesteld —, opdat we tenminste niet geheel-en-al falen zouden. Ik erken onmiddellijk, dat trouw maar tot in zekere, beperkte mate mogelijk en vervulbaar is —, en geen zin meer heeft, als hij verminking en ondergang van de persoonlijkheid met zich meebrengt —, maar daarom is het besef van die onvervulbaarheid niet minder smartelijk —, is het wel? Ik wil alleen maar dit zeggen: in jou is een bijzonder sterk Eeuwigheids-heimwee —, dat je telkens en telkens weer in wat je „liefde” noemde, hebt willen bevredigen —, zou je dat niet gemeend hebben, toen je zei, dat je leven er geen „geluk” maar „zin” door kreeg, niet meer zoo wanhopig noodeloos en redeloos scheen — en omdat nu „liefde” zich juist aan jou altijd zoo schrikkelijk grillig, ordeeloos, sterfelijk, vergankelijk heeft getoond — daaronder lijdt je.”

„Ja,” zei Ina zacht, het was als smolt ze weg in week zelfbeklag —, ze ademde snel, vreemde gevoelens van hoop, die ze toch ongegrond wist, beklommen haar. Ze was terwijl hij sprak, rechtop gaan zitten, haar rok raakte nu bijna zijn knieën —, ze bemerkte het en ondervond van wat nog de vluchtigste aanraking niet was een heftigen schok, een diepe beroering door haar bloed. Hij bukte zich ineens naar een

lade, waarin een sleutel stak, draaide die om, nam hem eruit en richtte zich weer op —, als onbewust had hij nu zijn stoel een klein eind van haar afgeschoven, maar Ina voelde, dat die heele beweging opzettelijk was geweest, dat hij haar blik gevolgd en haar ontroering geraden had. Ze werd wit en haar lippen trilden.

„Trouw is dus een ding van onzen wil,” zei ze, om het pijnlijk zwijgen weg te houden.

„Van onzen wil —, en niet altijd even licht! Ik hou wel zooveel van Charley als ik van een vrouw, van eenig mensch, houden kan — en zij ook van mij —, en we zijn zoo gelukkig als menschen wezen kunnen —, maar toch —” hij keek haar vluchtig aan en glimlachte —, „het is niet altijd, en voor sommige vrouwen in het geheel niet moeilijk een man te verontrusten —, maar ik wil haar trouw zijn, om wat ik je zoeven zei —, en daarom zal ik haar ook trouw zijn, voor zoover een mensch voor zichzelf kan instaan —, mijn heele leven lang.”

Hij had zacht en rustig en zonder nadruk gesproken —, en toch voelde Ina dat elk woord rechtstreeks op haar was gericht, om elke hoop in haar te dooden, alle verwachting uit haar weg te snijden. Haar lippen waren droog —, ze vond geen woord en geen gebaar —, maar hij liet het zwijgen niet duren.

Hij sprong op en ging even op en neer loopen, streek zich door het haar.

„Wat zijn we geweldig zwaar-op-de hand geworden, kind. En Charley schijnt daar boven onder zeil te zijn gegaan. Mag ik even gaan kijken? Dan drinken we samen daarna een kopje thee.”

Maar de luchtige woorden, de luchtige toon — schoon ze tegelijk voelde, dat hij ook zoo maar sprak, en niet anders kon, om het pijnlijke uit hun samenzijn weg te nemen — maakten alleen bitterheid, onwil, bijna iets van woede in haar gaande, om zijn hoovaardig geluk, dat haar verstiet en in de kou liet staan. Ze sprong van de tafel af, en zei, onbere-deneerd-weg:

„Waarom heb je mij dat eigenlijk allemaal verteld, zooveen?”

„Wat bedoel je?”

„Dat laatste —, van jou en Charley,” haar lippen trilden, haar stem was uitdagend en hard.

„Wel...., ik dacht...., dat het gesprek er zoo vanzelf heen geleid had.” Het klonk wat stroef en koel —, zij stond en zweeg als een onredelijk, mokkend kind, en wist niet wat ze zeggen moest.

„Ik geloof dat ik boven Charley hoor,” zei hij haastig zacht. „Wil je eens lief zijn —, en bellen om het theewater? En thee zetten? Dan haal ik terwijl iets voor den dag om uit voor te lezen.”

Ze bedwong zich, deed wat haar gevraagd werd, even later zaten de drie tezamen en dronken thee, als was er niets gebeurd.

Ina had het briefje gelezen en liet het moedeloos uit haar vingers op de tafel vallen.

„Van wie?” vroeg Egbert.

„Van Charley —, of ik vanavond kom. Ze is jarig. Lees maar.” Hij nam het briefje.

„Ben je er werkelijk in zóo lang niet geweest?”

„In weken niet. Ik heb geen lust, den laatsten tijd. Zoo slap en down —, ik kan nergens toe komen.”

„Omdat je niet eet,” zei Egbert, „je wilt nooit naar raad luisteren —, precies wat ik altijd zeg, klagen is veel interessanter. Dat je voortdurend veel te weinig eet, dat is de oorzaak van je slapheid, daardoor ben je down.”

Ze antwoordde niet, ze voelde geen lust wat hij zei te weerleggen, het klonk als een oude dreun.

„Ik zou toch maar wel naar die vrienden van je gaan.”

Ze keek plotseling op om den toon. „Het schijnt dat je me weg wilt hebben vanavond.”

„In je eigen belang —, want als je thuis blijft ben je alleen. Ik moet ook uit.”

„Waarheen?”

Hij lachte kort, schamper. „Beste kind —, dat vragen we elkaar toch niet, is het wel? Géén huwelijks-slavernij, dat is altijd je stelling geweest.”

Ze keek hem fel aan, haar lippen beefden.

„Waar jij het toch nooit erg mee eens was.”

„In vredesnaam, geen oude koeien,” hij maakte een afwerend armgebaar, „nu laat ik je in ieder geval vrij, nu kan je je gang gaan —, dat is voldoende.”

„Omdat je nu heelemaal niet meer om mij geeft —, omdat je mij toch niet klein genoeg hebt kunnen krijgen —, omdat ik je te lastig ben, daarom mag ik nu in „vrijheid” stikken. Of misschien omdat je zelf behoefte aan „vrijheid” hebt.”

„Je zult me toch niet de eer aandoen van jaloersch te wezen? Het zou meer zijn dan ik durfde verwachten —,

nadat je je jaren lang van mij vervreemd hebt en voortdurend blijft vervreemden."

"Dat is niet mijn schuld," zie Ina schor, „ik heb aan je gehangen in het begin —, nooit gaf ik zooveel om iemand dan om jou, dat weet je, dat ik alles voor je over had, dat ik aan niets meer dacht, toen ik jou eenmaal kende, dat ik tegen je opzag, dat ik in je geloofde...."

"Jawel, precies even onmatig en onbekookt was je in dat idealiseeren als in je heele overige doen en laten."

"Daar gaat het niet om — je dwaalt af, ik zeg alleen: dat ik van je hield en dat ik het ellendig vind dat het zoo tusschen ons loopen moest. Maar je hebt nooit eenig belang in mijn innerlijk leven, in mijn echte leven gesteld. Ik kon mijzelf niet zijn, hier bij jou."

"Dat zal dan wel aan „je-zelf" gelegen hebben —, ik dacht tenminste altijd, dat het eene individu het andere onmogelijk kan beletten „zichzelf" te zijn."

"Wat je daar nu zegt, is zoo door en door zinneloos zoo volkomen dom en bot. Natuurlijk kan van twee menschen die samenleven de een de ander wel verhinderen „zichzelf" te zijn. Vooral als die „ander" een vrouw is. Zie je dat werkelijk niet in?"

"Absoluut niet —, maar ik ben onmiddellijk bereid je gelijk te geven. En je bij voorbaat gelijk te geven op alles wat je nog van plan bent te zeggen. Mooier kan ik het niet maken — en daarom is het je toch maar te doen."

Ze dwong zich tot kalmte. .

"Wou je dan zeggen, Egbert — in ernst vraag ik het je — wou je dan zeggen, dat je wel ooit eenige moeite hebt gedaan, iets van mij te begrijpen?"

"Iets van je te begrijpen," herhaalde hij met wrevelen, wrangen nadruk, „ik dacht dat je zoo langzaam aan te oud en te „groot" werd voor die kostschool-meisjesklacht. Je moest die groote woorden eens thuis laten —, als ik je een raad mag geven. Een beetje op den beganen grond blijven, dat zal je genietbaarheid ten goede komen."

"En zoo durf jij te spreken — tegen mij?" zei ze heesch.

"Tegen jou! Wie ben jij eigenlijk? Je hebt hoogmoedswaan, mensch. Hou je hoofd onder den waterkraan, 't zal je verkwikken."

"Waarom behandel je mij zoo, Egbert?"

"Waarom behandel jij mij zoo? Je rekent altijd naar je toe. Je ziet altijd het tekort dat je lijdt —, en nooit het tekort dat je mij hebt gedaan!"

„Je bedoelt dat ik vrienden had?”

„Vrienden!” Hij haalde de schouders op, „je weet wel dat ik in „vriendschap” en in ’t bijzonder in jouw „vriendschappen” niet zoo hard geloof. Ik bedoel, dat je mij als oud vuil links hebt laten liggen —, dat je elken aap van een jongen voortrok boven mij.”

„Dat deed ik niet —, dat deed ik nooit —, misschien alleen in den allereersten tijd, toen...”

„... toen je bij dien meneer Van Oord, dien vlerk, niet was weg te slaan.”

„En toen jij er, zooals je het noemde „een stokje voor stak” —, wat wilde je toen eigenlijk bereiken? Zeg me dat nu eens, eerlijk en ronduit. Meende je werkelijk, dat dat de manier was om mij te winnen en te behouden? Meende je dat toen?”

„Wat ik toen „meende” dat weet ik niet meer —, en wat ik nu „meen” dat is alleen, dat we weer met twee beenen in de bombast zitten en in het debat. Jij bent een klappei hoor! Je moet met een stalletje gaan staan —, dat heb ik je trouwens meer gezegd —, maar ik voel nu eenmaal niet voor zooveel woorden. En alles alleen om de gewichtige vraag, of je vanavond al dan niet naar de Ruyssenaers zou gaan. Je permitteert, dat ik het belachelijk vind?”

„Het was niet naar aanleiding daarvan. Maar jij zei, dat ik...”

Hij drukte de handen tegen de ooren. „In vredes naam, geen herhalingen, spaar me dat tenminste. Eerst een vervelend gesprek en dan een vervelende recapitulatie! Kunnen we gaan eten? Waar zit de jongen toch?”

Ina dwong zich tot een rustig antwoord.

„Hij is uit spelen —, bij een kind uit zijn klas. Ze zouden hem zelf terugbrengen —, hij zal zoo meteen wel komen. Ik kan intusschen nog even naar de keuken gaan.”

Ze stond op, ging niet naar de keuken, maar rechtstreeks naar boven, om alleen te zijn en zich te bezinnen en rust te vinden —, haar hoofd gloeide, haar keel voelde als rauw van dorre tranen, ze zag nergens uitkomst, een doffe wanhoop hield haar hart bevangen. Boven was het grijskoud —. October, door de open balkondeuren woei de vale, vochtige wind naar binnen, de ramen waren mistig beslagen, een weg-gewaaid blad zat met een tip aan de ruit gekleefd en trilde —, gedachteloos bevrijdde Ina het, terwijl ze langs het bed heen naar het raam liep. Ze keek even naar het bed, het was zoo kil en wit en gladgespreid, het stootte haar af

meer dan dat het noodde. Wat was het doelloos, in deze leege doodsche slaapkamer te wezen, lang voor het uur van slapen-gaan. Wat zocht ze hier toch? Traag kwam ze het balkon op en boog zich over de borstwering, beide armen op den natten, houten rand geleund —, het koude vocht drong door haar mouwen heen en deed haar rillen —, alles rondom was nat en als dof beslagen —, de herfst had vroeg en wreed huis gehouden, van de boomen in de tuintjes rondom waren de bladeren heengetrokken, naar alle winden weg, slap hingen de overgebleven flarden aan de takken, in het bont bezaaide gras beneden bloeiden nog maar wat schaarsche, paarse asters —, boven de daken tusschen de gestroopte takken was overal de naakte witte lucht te zien. Regende het nog —, vroeg ze zich half-gedachteloos af —, of droop er maar nevelvocht? Het denken kostte inspanning, ze was als versuft en verdoofd, ze moest zich met geweld ertoe dwingen de hand uit te strekken, om te voelen of het werkelijk regende —, en daarna kostte het inspanning de hand weer terug te halen —, en toen wist ze nog niet recht of het al dan niet regende —, het kon haar ook eigenlijk niet schelen, ze liet haar hoofd neerknikken tot bij haar handen, de natte guurte viel haar koud op den nek en bracht haar half tot bezinning —, en ze voelde hoe koud het was, hoe nat ze werd —, een hekje aan den overkant klapperde hard en aanhoudend in den wind, het rauwe geluid scheurde haar in de ooren, martelde haar gespannen zenuwen —; en ineens was het, als kwam ze tot bezinning, tot het inzicht dat ze hier toch niet behoefde te blijven, maar naar binnen kon gaan en de deuren sluiten en liggen op haar bed in stilte en afgeslotenheid.

Ze voelde zich doodelijk moe, haar beenen trilden —, de kamer lokte als een verlossing —, ze sloot de glazen deuren dicht en door de beslagen ruiten, waarover zilveren druppels snel naar beneden kronkelden, zag ze nu de zwiepende boomen, wier zacht gehuil ze niet meer hooren kon —, en het klappende hekje, als plotseling verstomd —, het leek van de klamme stilte uit gadesgeslagen een angstaanjagend schimmenspel.

Plotseling keerde ze zich om en liet zich zonder geluid zwaar neervallen op haar bed —, haar gezicht boorde diep het kussen in, haar handen lagen aan weerszijden ineens geklemd en zoo bleef ze liggen, als ze gevallen was, in weldadige verdooving, die haar van het martelend denken onthief. Een zucht worstelde zich los en de gesloten tranen-

vloed brak open en verweekte de wanhoop tot zachte verwijfeling —, maar ze kon het denken, het afmattend, verwarrend denken, dat geen hoop of uitkomst meer beloofde, maar zich altijd weer in zich verteerde en verloor, niet langer van zich afzetten.

Charley had haar geschreven, vroeg waar ze bleef na zooveel weken —, ze was sinds den middag van haar gesprek met Hugo nog maar heel enkele keeren terug gekomen en die enkele keeren zonder lust, zonder opgewektheid, zóó stil, dat Charley betuigde haar niet meer te kennen, haar, die zoo zenuwachtig beweeglijk en druk en uitgelaten was geweest in het begin en schertsend vroeg ze of ze ziek dacht te worden. Doch Ina had tot haar schrik gevoeld, dat de bekoring van het komen bij hen beiden was verbleekt en verdwenen, nu hij haar had gezegd, met bijna openlijke woorden, dat hij nooit iets meer dan een koele vriend voor haar zou zijn. Dus toch om hem hoofdzakelijk, zoo niet om hem alleen, had ze Charley gezocht, — voor hem was haar vroolijkheid geweest, hem had ze willen behagen —, zonder dat zij-zelf het wist of ook maar vermoedde —, zonder opzettelijk bedrog, zonder Charley leed te hebben gewild — maar toch met die heimelijke verwachting in zich naar iets meer van hem, niet alles, de verboden en verborgen hoop hem met Charley te mogen deelen. Daartegen baatte geen ontkennen meer en het maakte haar wanhopig. In zichzelf blikkend, huiverde ze en kromp terug als voor de kwalen en smarten van een vreemde. Was zij zichzelf wel iets meer dan een vreemde, dat ze den grondslag van haar eigen handelen niet kende, dat er als buiten haar om over haar willen en drijven was besloten? Beteekende dát ook dat ze karakterloos en minderwaardig was, of vond hetzelfde wellicht in andere menschen plaats, die het niet wisten en die hun behoorlijke en deugdzame neigingen in volle gerustheid hielden voor de uitingen van een eigen wil? Zoo moest het zijn —, maar welk een verpletterende kracht ging er van die braven en gematigden, om hun overgroot aantal uit, dat ze haar altijd weer tot diezelfde heimelijke zelfverfoeiing en zelfverguizing konden brengen....

Letterlijk kon ze zich van haar laatst gesprek met Hugo ieder woord te binnen brengen —, en nu zijzelf, door haar antwoorden, door haar houding daarna —, hem meer dan noodig nog verkoeld en vervreemd had — want hij achtte Charley in haar argelooze vriendschap bedrogen door het stellige feit, dat Ina om hem meer dan om haar was gekomen

—, nu voelde ze spijt om wat ze dien middag nog bezeten en toen vergooïd had —, zijn warme, hartelijke belangstelling. Nooit zou hij nu weer dezelfde zijn —, ze was hem tegengevallen, ze had zich minder getoond dan hij haar had gedacht. En tegenover Charley —, was ze dan niet beter dan een Judas —, zou ze haar belogen hebben voor de kussen van haar man, als hij maar de hand naar haar had uitgestoken? Hoe voelde ze nu in haar hart voor Charley? Het was heden niet de eerste maal, dat zij hierin zichzelf angstig onderzocht en ondervroeg —, vaak en op 't onverwachtst kwam de vrees in haar aanstormen, of ze Charley ook haatte, of ze zich ook verbitterd tegen haar voelde, haar al te wrang benijdde —, maar tot haar gerustheid, ook nu weer, wees haar hart al die bittere gevoelens af. Maar jegens Hugo voelde ze niet sterk, maar toch, een vluchtigen wrok, omdat hij haar zwak had gezien, omdat ze aan hem haar gevoelens had verraden zonder loon —, doch haar redelijkheid vergunde haar, de dingen in hun algemeenheid juist en zuiver te zien en dien wrok te bestrijden.

Ze lei stil in de stilte, met open mond ademend in het natbeschreide kussen, een brandende pijn tusschen de schouders, een matte levenszatheid in het hart.

Zwakke geluiden van wind en regen, het knarsend piepen van een raam, drongen tot haar door —, en beneden begon Egbert te neuriën, met zijn eentonige, zware stem. Ze veerde op als van een schok door haar heele lijf, en wierp zich op den rug weer neer, een vale afkeer trok haar als namelooze onlust door de leden, ze sloot de oogen met een wrangen trek om den mond —, ze zag zijn gezicht en had het kunnen slaan, de stem kunnen smoren en worgend knellen —, ze wist, dat het maar ijle opwinding was en dat ze hem in werkelijkheid niet haatte — maar haar hart deed zich te goed aan het kortstondig oogenblik van vrijheid, waarin ze hem tenminste haten kon, als een vreemde, die haar jaren lang had tekort-gedaan, gefnuikt, haar van zelfvertrouwen en kracht beroofd, het merg uit haar weggezogen, haar onrechtmatig beheerscht, en die haar nu eenvoudig terzij schoof en vergat. Van alles wat ze ééns voor hem had gevoeld, liefde als vereering en zachte aanhankelijkheid, keerde ze hem thans in bittere grimmigheid het tegendeel toe —, en haar lichaam verloochende in een ondraaglijk kwellend onlustgevoel, dat het ooit hem had toebehoord, die haar ziel niet had willen kennen.

En hij zong —, hij was alles van zooeven weer vergeten

—, en straks zou hij doen, als was er „niets gebeurd”. En zij zou — het was al in aantocht — weer, als zoovele malen tevoren, aan zichzelf twijfelen en zich afvragen of haar opstuiven van straks niet inderdaad belachelijk en overdreven was, of niet alles wat ze deed, belachelijk en overdreven was. Ze zou, terwijl ze werkte, zich bangelijk afvragen of haar werk wel eenige waarde had — omdat toch zijn koele afzijdigheid niet anders kon beteekenen dan dat hij het vrijwel waardeloos vond — en was het eenmaal voltooid, dan zou ze er geen fierheid meer over voelen, er geen lust meer aan hebben, er niet over durven spreken, uit vrees van zelfoverschatting te worden beschuldigd, uit vrees voor zijn laatdunkende, op het allerbest karig en hooghartig waardeerende woorden. En daarvan was zij de dupe geweest, en het nog niet geheel ontwassen —, en dat had ze jarenlang voor grootheid en hoogheid gehouden; zijn kouden, zelfgenoegzamen onwil om te bewonderen, hartelijk te waardeeren, zich warm te maken in geestdrift, zijn eeuwige gesmaal en gesmaad, zijn schamperen spot, die geen ding heilig hield, waarvoor niets te hoog en te groot en te goed werd geacht —, en daarin had ze hem willen volgen, daarmee had hij ook haar geest bedorven en vergiftigd, zoodat haar nu ook voor vele dingen aandacht en geduld ontbraken en ze zich, tegen beter weten in, altijd nog heimelijk liet beïnvloeden door een oordeel, dat ze ongegrond en ondoordacht wist.

Voor de wereld was ze een voorwerp van verachting, bespotting, hoogmoedig medelijden op het best, omdat ze niet tevreden was geweest met man-en-kind. Er bestonden mannen genoeg, er hadden er genoeg bestaan, wier histories met angstvalligen eerbied nagegaan en opgeteekend werden —, die niet tevreden waren geweest met vrouw-en-kind. Elkeen vond het natuurlijk, maar nu ze een vrouw was, gold geen verschooning, was ze belachelijk en verachtelijk, vogelvrij verklaard, een wezen, waar de mannen mee spotten en dat ze aanduiden met geringschattende namen —, en waar de vrouwen, de deugdzame moeders en huismoeders, voor uit den weg gaan. Charley had gezegd, het heele vertoon van deugdzamen afschuw beduidde niets dan angst, daarmee wilden ze de al te gevaarlijke „zusteren” onschadelijk maken, wetend hoe zwaar de algemeene verachting weegt, hoe weinigen daartegen opgewassen waren en zijn, maar de mannen —, wat beteekende hun geringschatting dan? Was het misschien de oude onnoozele verblindings voor alles wat de vrouw betrof, die hen een stom en koud idool deed aanbidden en haar,

die met liefde tot hen kwam, met leelijke namen noemen en verstooten? De beteren — Aart Ramondt en Hugo, die hadden haar niet veracht, Hugo stellig niet daarom althans —, maar zij waren de meerderheid niet, de meerderheid was het verwaande, domme man-dier, dat meent baas te zijn en bij den neus om den tuin wordt geleid. Was ze dan toch in haar recht, behoefde ze zich dan toch voor niemand te schamen? Waarom droeg ze dan niet het hoofd omhoog, waarom had ze dan geen moed en geen kracht en geen zelfvertrouwen meer, voelde alleen levenszatheid en de doffe, gelaten rust van iemand, die geen uitkomst meer ziet, wien het leven te zwaar valt, en die van begrijpen afstand heeft gedaan? De anderen hadden haar veroordeeld —, en zijzelf bezat niet langer de kracht, zich vrij te pleiten.

Eens had ze zich, in den eersten tijd met Egbert, bedronken aan den hoogmoed, die geen juk wil dragen, geen macht of meerderheid boven zich erkennen —, daarvan was haar het dorre en schamele gauw genoeg gebleken, en ze had dien hoogmoed verzaakt, maar tegelijkertijd hadden haar eigen strijd en Egberts houding haar de kans op een beter, rijper, evenwichtiger zelfvertrouwen voor goed ontnomen. Was ze maar sterk en „slecht” genoeg geweest, om zelfzuchtig genot na te jagen en niets en niemand rondom te ontzien of te achten —, nu ze toch ook het goede en hooge niet volbrengen kon —, maar gold hier wel die onderscheiding van kwaad en goed, of had ze zich onnoozel en zwak andermans oordeel als eigen laten opdringen, zichzelf gevonnist om redenen die zijzelf niet achtte? Wist ze toch maar met vastheid, wie haar geoordeeld had, de anderen of zijzelf . . .

In dat vragen en knagen aan haar eigen geest leefde ze nu al weken lang als botsgestooten en verlamd. Nu ze stil lag, achterover op haar rug, de oogen gesloten de handen onder het achterhoofd ineengevouwen, was het als drukte haar een zwaar gewicht op de borst. Egbert zong niet meer beneden, en als uit een verte voelde Ina het berouw om haar zwarte wenschen van straks, een herleefde teederheid voor hem op zich afkomen. Maar ze wilde niet, ze wilde aan die vernederende gebondenheid van haar hart niet herinnerd worden —, ze wilde hem haten en afkeer van hem hebben, dat was redelijk, na al die jaren, niet dat weeke naberouw, die zwakke verzoeningshang. En als om haar gedachten geheel en al van hem te vervreemden en als was het een geheime en verboden zonde, liet ze alle bedenkingen, kommer, zelfverwijt varen —, en terwijl ze de oogen opsloeg en door

de beslagen ruiten naar de ijle, grijze wolken keek en naar de zwak-zwiepende boomen, liet ze de poorten van haar ziel wijd opengaan voor die eene, zalige, gedroomde mogelijkheid, dat ze Hugo, den zachten, sterken man, met Charley had mogen deelen —, dat hij ook haar had gekust en dat ze dan de zoetheid van wat liefde kan zijn, in geest en zinnen tezamen, zou hebben ervaren. Dit van haar eigen bestaan was zoo dor en nuchter en schamel geweest. En nu zij eraan dacht was het als begonnen overal klokken te luiden, als geurden overal zoete bloemen en blonken hemelen blauw en vlieten zilver. Ze herinnerde zich een guren dag van vele jaren geleden, toen ze aan het raam van haar eenzame slaapkamer had gestaan en den bleeken schooljongen gezien met zijn hunkerenden blik. Toen ook leek het leven nieuwe glorie te ontleenen, koude en guurheid onschadelijk te worden in de zekerheid van zijn vereering —, en zóó was het altijd geweest, altijd dezelfde roepstem had ze gehoord, onweerstaanbaar dringend en lokkend, leven belovend en kracht en lust en onsterfelijkheid. Eeuwigheids-heimwee —, had Hugo gezegd —, dat in den eeuwigheids-afglans van liefde stilling zocht —, en zoo moest het zijn, daar immers alle boven het tijdelijke en persoonlijke uitreikende wenschen langs dien bedauwden baan van glimlach en zachte tranen bereikbaar schenen. Maar zij had alleen teleurstelling geoogst, en dwaling en leed en weezin en smaad, zoovaak ze die roepstem gehoor had gegeven, en zoovaak ze, om de menschen te winnen en tot haar eigen eerherstel, afkeerig van zooveel wisseling en vergankelijkheid, de ooren voor die stem had gestopt —, zoovaak was de moeizame wanhoop, het matte doodsverlangen, een vleugellam smachten naar verheffing en kracht haar deel geweest.

Zou ze nu opstaan en naar beneden gaan of stil maar blijven liggen wachten —, ze werd een zacht verlangen naar Egberts bijzijn, naar warmte en licht in zich gewaar —, maar de moed ontbrak haar, en de kracht, zich te verroeren.

Daar plotseling hoorde ze de deur opengaan en de blijde, hakkelende stappen van haar jongen de trap op en zijn opgewonden stemmetje, telkens een paar woorden, die zij niet verstond, afgebroken door het hooge toeteren op een trompetje dat hij meegebracht had. Een glimlach trok over haar gezicht, ze sprong op, en nóg voor ze de kamer uit was, hoorde ze Egberts stem: „Moeder, kom toch gauw beneden, kom toch gauw zien wat onze vent voor moois heeft meegebracht.”

Ze duwde den hinder om zijn kleurlooze, geringschattende vriendelijkheid, die elke stemming, elk bezwaar voorbijzag en negeerde, van zich af en liep naar beneden, waar warmte was en licht brandde en voelde haar lichaam doorstroomd van ontspanning en zachte dankbaarheid, terwijl ze het kind in haar armen oppakte.

Ze had ook zoo graag Egbert, die er lachend bij stond, een kus gegeven, maar haar geest bedwong die lafheid van haar gemoed. Ze mocht het niet langer — om haar zelfbehoud mocht ze het niet, al smachtte ze naar warmte en hartelijkheid. Er lag te veel tusschen —, hij zou het niet begrijpen, hij zou iedere uiting van verteederling beschouwen als de erkenning van haar minderheid, en van de waardeloosheid harer klachten en wenschen. Ze wilde, ze mocht niet langer in zijn oog een kind met grillen, een „hysterisch vrouws-persoon” wezen. Hoevelen al had ze er hem koel-smadelijk zóó hooren noemen! Om haar eigen hoogheid mocht hij haar nu niet meer zwak zien, te vaak al was ze, moe van strijd en twijfel, als een verdoold en verlaten kind tot hem gekomen. Hij onderscheidde immers niet, hij was immers nog niet tot het besef gekomen, dat kwetsbaarheid van het gevoel niet op geestelijke onmacht en onvermogen wijst —, eerder op het tegendeel! En tot dat besef zou hij wel nimmer komen. Voor hem was „kracht” onvatbaarheid en onverschilligheid — „menschenkennis” het platte wantrouwen, dat „de kat uit den boom kijkt” en „verstand” het koppig vasthouden aan „meeningen”, waarvan hijzelf de herkomst niet wist, noch of ze wel werkelijk zijn eigendom waren.

En toch, ditmaal — nadat ze zichzelf in stilte al deze dingen nog voorgehouden had, om haar hart tegen hem te pantseren — nu ze weer aan tafel zaten, met het blij-vertellende kind tusschen zich in, nu was het haar weer, als moest ze dit alles maar weer van zich af laten vallen en vergeten, als moest ze alle overtuiging, allen wensch en wil laten varen voor het behoud van die eene vaste, veilige plek op de wereld, waar de haard brandde, en de lamp licht gaf, waar ze elk ding kende op zijn eigen plaats, waar hij was met het kind —, zijn gezicht, dat ze kende van zoolang al, met den aanblik waarvan haar heele leven, haar stoutmoedigheid en hoopvol verleden was verweven.

„Moet je in alle geval vanavond uit, Egbert?”

„Dat heb ik toch al gezegd, nietwaar?”

„Zeker —, maar ik dacht, dat je misschien —, nu ik óók thuis blijf....”

„Ja beste meid —, wat dacht je nu eigenlijk? Dat jij maar altijd je gang kon gaan, doen waar je lust in hebt, komen en gaan wanneer je wilt, vrij zijn als een vogeltje in de lucht en dan mij aan een touwtje houden? Dat is nu precies dat meten met twee maten, waar jij altijd zoo op tegen hebt.”

Ze zweeg.

„Hij heeft gelijk,” dacht ze, „hij heeft altijd gelijk —, in alles, dat feitelijk en nuchter is, heeft hij gelijk. Waarom zou hij thuisblijven voor mij? Ik heb geen recht meer hem iets te vragen.”

„Ga jij dan toch óók — je bent tegen jezelf. Wat afleiding en verstrooiing zou je goed doen.”

„Neen —, liever niet, ik ben te slap,” ze bemerkte tot haar ergernis, dat iets in haar stem zijn medelijden wilde inroepen, ze was ook zoo week en zoo moe —, zonder reden braken haar de tranen uit de oogen. Verschrikt keek het kind naar haar op.

„Toe, hou je wat in, alsjeblieft. Je maakt den jongen van streek met je zenuwbuien.”

Beschaamd veegde ze haar tranen weg —, en dwong zich tot opgewekt praten met het kind. Zoodra het naar bed was, ging Egbert uit, na nog een laatsten raad aan haar om toch ook niet thuis te blijven —, en vooral wat te eten. Ze had weer veel te weinig aan tafel genomen. Ze zweeg, om niet weer met haar stem zijn deernis in te roepen en knikte een zwijgend „ja” op alles wat hij zei —, maar den heelen avond zat ze werkeloos en willoos te suffen en in de lamp te kijken. Toen het elf uur sloeg ging ze naar bed —, Egbert was nog niet thuis — en viel doodvermoeid onmiddellijk in zwaren slaap. Maar na een half uur sloeg ze wakker met een schrik en zag naast zich het leege, koude bed: hij was er nog niet —, en ze wist niet, waar hij was! Angst en wanhoop maakten zich van haar meester, en ze bestreed ze heftig —, ze wilde niet langer om hem angstig en wanhopig zijn —, het was haar onverschillig, waar hij was en wat hij deed —, ze was niet als een klein kind, bang in donker en veilig alleen in zijn bijzijn. Ze wilde niet de slaaf blijven van een laf gevoel, dat haar geest tot oneer strekte en haar groei en vrijheid in den weg stond. Maar dit alles kon niet beletten, dat het haar onmogelijk was opnieuw in te slapen en dat ze met kloppend hart en wijde starende oogen in stilte en donker wakker lag, tot ze eindelijk de sleutel in het slot hoorde steken en een zucht van ontspanning haar borst ontsnapte. Maar toen hij boven kwam, hield ze zich vast-slapende.

De winter had zich bar en boos ingezet, de dagen waren verkrompen tot kortstondige, vale schemeringen, Charley en Hugo Ruysenaers waren vertrokken, op reis naar het Zuiden —, Charley had haar zelfs half in scherts, maar toch ernstig en welgemeend gevraagd met hen te gaan. Voor hun vertrek was ze er nog enkele malen geweest, en ze hadden wat zitten praten, voorlezen, pianospelen, heel aangenaam zonder onrust of gedwongenheid, doch Ina had duidelijk bemerkt, hoe weinig het nu voor haar beteekende, een gewoon, prettig vriendenbezoek, zonder iets van den ouden glans, de oude bekoring —, en elken keer opnieuw viel die erkenning haar zwaar; nu ze vertrokken waren, voelde ze een leegte, de dofheid trok zich vaster en dichter om haar heen —, maar ze voelde verluchting ook, dat ze toch nog zonder schuld en ellende het gevaar was ontkomen, dat Hugo haar nooit weer klein had gezien na dien eenen keer, dat hij haar toch wel weer waardeerde en vriendschap toedroeg —, bij het afscheid-nemen had hij haar met een vriendelijken, warmen blik in de oogen gezien — en dat ze zonder wroeging aan Charley denken en haar van tijd tot tijd schrijven kon. Doch als ze die briefjes, over huis en kind, over kleine voorvallen, ook wel over wat ze had gelezen en gedaan, vergeleek bij de bijna dagelijks volgekrabbelde velletjes, die ze in den eersten tijd van hun vriendschap zond, overgudsend van geest en moedwil en uitgelaten levenslust, waarin ze, meer dan zelfs in haar werk, de volheid van haar kracht en kunnen had uitgestort en die zijbeiden, Charley en Hugo, de geestigste en bevalligste brieven hadden genoemd, die zij ooit gelezen hadden —, dan voelde ze zich bitter beschaamd; — kon dan hun oordeel van nu haar niet meer schelen, ging er dan nu geen bezielende kracht meer van uit, dat ze niets beters dan deze stroefgeuite, kleurlooze, half-plichtmatige mededeelingen wist voort te brengen? Deed ze dan alles, wat ze deed —, was ze dan alles, dat ze was —, uit geen andere bron dan behaagzucht? Ze herdacht een gesprek, dat ze eens daarover met Charley had gehad, en dat Charley toen de behaagzucht de edelste van alle drijfveeren had genoemd —, gezegd hoe de nobelste daden werden bedreven uit behaagzucht —, door martelaren voor hun God —, door de veelgeprezen land- en zeehelden, voor een toekijkend en toejuichend volk —, hoe het toch ook niet minder kon zijn liefde en vereering te willen winnen, dan geld of macht of wereldlijk aanzien, die háár zoo geheel en al onverschillig waren. Ze moest het beamen en

kon zich toch niet beletten aan Mary, aan Coba, aan Annie te denken, wat die zeggen zouden, als ze dit ook weer van haar wisten —, en hun verachting bij voorbaat tegen zichzelf te keeren in wrevel en schaamte.

De Kerstvacantie was begonnen —, haar jongen had vrijaf van school en ze zat op een morgen bij hem te knippen en te plakken, haar best doend om niet al te onhandig te schijnen, vol verrukte aandacht voor zijn ingespannen gezichtje en bezige handjes, toen Josefine binnenkwam.

„Hoe kom jij hier?” vroeg Ina blij, „logeer je weer bij Annie en Otto?” Een stroom van warmte voer haar door de leden, bij den ongedachten aanblik van de zachte, langzaam-aan vervallende zuster, een der weinigen, die haar nog genegen was.

„Logeeren eigenlijk niet,” zei Josefine, nadat ze den kleinen jongen gegroet en gekust had, „ik ben er maar voor een paar dagen. Otto is ziek geweest, nogal ernstig, maar hij is nu herstellend.”

„Is Otto ziek? En dat wist ik niet eens? Dat heeft Annie mij niet eens laten weten!”

„Had je dan niet wat met elkaar gehad, verleden jaar?” vroeg Josefine weifelend.

„Omdat zij mij beleedigd heeft —, zou ze nu nog...? Neen, dat kan niet, daar steekt wat anders achter, nieuwe praatjes en stokerijen. Dat van toen is bijgelegd, ik weet het zeker, we hebben er daarna nog samen gegeten, Egbert en ik.”

„Je ziet er niet al te best uit” —, het klonk als zooeven tastend en weifelend.

„Ik ben ook niet „al te best”, antwoordde ze bitter en ontstemd.

„Wat heb je dan? Voel je je ziek?”

„Precies als Egbert! „Je eet niet genoeg.”

Nog scherper en geprikkelder dan te voren klonk haar stem —, maar toen ze Josefine onthutst en verslagen voor zich zag kijken, zei ze, in een plotselinge behoefte zacht en vertrouwelijk, niet dadelijk weer vijandig en op verweer gespitst te wezen:

„Ik voel me niet gelukkig —, en zoo doodelijk down den laatsten tijd.”

Josefine antwoordde niet —, ze wenkte waarschuwend naar het kind.

„Ik ga met je mee,” zei Ina plotseling met een kleur oprijzend, „ik ga meteen met je mee naar Otto. Daar kwam je immers voor, om mij dat te vragen?”

Ze knikte. „En of je wat meebracht om hem voor te lezen.”

„Goed,” ze ging naar de kast en nam enkele boeken.

„Gaat broertje mee?” vroeg Josefine.

„Neen, het is te koud —, hij blijft bij de juffrouw, nietwaar jongen? Zijn prent afmaken. Ik heb een heel geschikt meisje, dat heel aardig knutselen en spelen kan.”

„Wat wordt hij groot,” zei Josefine, terwijl ze zich over het kind heen boog en het kuste —, en toen ze samen aan de deur stonden, herhaalde ze het nog eens met dienzelfden schuwen, vluchtigen blik op Ina, „wat wordt hij groot en mooi.”

„Ik weet precies wat je bedoelt,” zei Ina, toen ze buiten liepen, „je hoeft het werkelijk niet nog vaker en nog duidelijker te zeggen. „Hoe is het mogelijk”, denk jij, „dat een vrouw een kind heeft, een lief kind, zacht en aanhankelijk, een kind met een aandachtig gezichtje en bezige handjes —, en dan nog durft zeggen, dat ze doodelijk down is en zielsongelukkig en er dan nog slecht durft uitzien, zonder het excuus van een erkende kwaal.” Dat bedoel je, nietwaar, met wat je zoeven zei en met de manier, waarop je naar mij keek?”

Josefine zweeg; ze liepen nu stil naast elkander op straat.

„Je kunt het bekennen, en zelfs dat je er misschien het jouwe over den braven, goeden, oppassenden man bij hebt gedacht. Je bent de eenige niet!”

„Neen, iedereen zegt het,” beaamde Josefine, schuw en gretig. Ina trok de schouders op. „Iedereen”, bedoel ik niet. Ik bedoel eenvoudig mijzelf. Geen vijf minuten voor je kwam, ging het door mij heen, terwijl ik naar hem keek, naar zijn innige snoetje, naar zijn heerlijke handjes. Meen je, dat ik minder dan andere vrouwen van mijn kind houd? Eerder meer, omdat er zoo heel veel liefde in mij is. En als het mij dan toch niet voldoet, ik meen: als het toch niet voldoende is, als het mij toch niet kan vervullen en blijvend gelukkig maken, zelfs niet het vooruitzicht van zijn ontwikkeling en groei en toekomst —, dan beteekent het niet, dat ik minder hart heb, maar eenvoudig dat ik daarbuiten-om ook nog verlangens en wenschen en droomen voel. Daarin verschil ik van andere vrouwen misschien, maar van mannen niet —, daarin ben ik dan misschien een man. Ken je de „Kreutzer-sonate”? Herinner je je, wat daarin over „moederliefde” wordt gezegd, het zinnelijke, dierlijke moeder-instinct? Het is volstrekt niet iets om bijzonder groot op te gaan, als je het zóó ziet. Maar het zoo te zien, is eenzijdig, natuurlijk.”

„Ja —, want je kunt je toch ook in zijn groei, in zijn toekomst verheugen —, daarin is dan niets dierlijks en zinne-lijks.”

„Hoe kun je het zeggen!” riep Ina, „hoe kunnen ze het elkaar toch allemaal napraten! Waarom zou ik mij dan zoo bijzonder in zijn toekomst verheugen —, hoe kan ik hopen, dat hij gelukkig wordt, nu ik mijzelf en mijn eigen leven ken? Of moet ik wenschen, dat hij wordt als Egbert? Is dat van mij te verwachten dat mijn leven vervuld zou zijn van geluk, door de hoop, dat mijn zoon eenmaal een braaf en gematigd lid van een brave en gematigde maatschappij zal worden? En in 't andere geval staat hij in het verdomboekje, net zoo goed als ik. Is dat dan zoo'n vroolijk vooruitzicht?”

„Ben je werkelijk zoo ongelukkig, Ina?” vroeg Josefine wanhopig.

„Niet altijd, ik heb nog wel iets van mijn ouden levens-lust. Maar het is al erg genoeg, dat ik niet gelukkig ben.”

„Andere vrouwen hebben ook wenschen en verlangens,” waagde Josefine schuchter, den draad van het gesprek weer opnemend.

„Vrouwenkiesrecht,” hoonde Ina „verbeterde vrouwen-kleeding” —, maar ze voelde dat ze Josefine pijn deed; „ik wil er werkelijk geen kwaad van zeggen, het is heel nuttig en sympathiek en alles wat je maar wilt en je hoeft niet eens te erkennen, dat er heel veel vrouwen aan „doen” door een akelig soort van ambitie, omdat het immers voor massa's vrouwen de eenige kans, zich met een bitter klein beetje geest en talent te onderscheiden en iets meer dan haar mans vrouw te zijn —, en ik beweer ook heelemaal niet dat ik er daarom niet aan „doe” — ofschoon al die uitgestreken voortreffelijkheid al bijzonder slecht op mijn zenuwen werkt — ik beweer eenvoudig, dat het mij niet aantrekt, dat ik er mij niet warm voor kan maken, dat ik er misschien te ouderwetsch voor ben —, ik voel me op een vergadering van vrouwenkiesrecht-dames precies even goed thuis als ik mij in een kriegsraad van Hottentotten zou voelen.”

„O, Ina!” zei Josefine met een kleur van pijnlijke verontwaardiging.

Ina lachte even.

„Dat van die Hottentotten bedoel ik niet onvriendelijk. Ik had ook kunnen zeggen: als op een theekransje van Hare Majesteit de Koningin —, in 't algemeen iets „anders” niet iets „minders”. Iedereen drijft op het laatst naar dat, waartoe hij door aard en bestemming behoort en wordt af-

gestooten door datgene waartoe hij niet behoort. Heb je wel eens opgemerkt? Het gaat niet altijd zoo gauw en zoo eenvoudig, omdat geboorte en toevallige omgeving en meer omstandigheden van dien aard vaak allerlei menschen samenbrengen, die van nature niet bijeenhooren —, maar het is dan net alsof je olie en water dooreengeroerd had. Zoodra je het aan zichzelf overlaat, gaat het toch weer uit elkaar, en komt waar het wezen moet.”

„En bij wie zou jij dan hooren?” vroeg Josefine wat tastend en onzeker —, ze begreep niet recht, wat Ina bedoelde.

„Ja, vraag dat wel,” barstte Ina uit, „bij niemand geloof ik. Ken je dat boek, dat ik hier heb? Kijk —, ik neem het voor Otto mee, het zal hem wel interesseeren. Marie Vaerting —, ja, ik heb nog nooit iets anders dan dit van haar gelezen. Daar komt een meisje in voor, die zich precies zoo gevoelt als ik — er zijn er genoeg, alleen maar hier niet, schijnt het — en die het zóó uitdrukt, dat zij „geen wortel heeft kunnen schieten in de aarde.” Zoo is het.”

„Dan ben je misschien een soort in je eentje,” schertste Josefine schuchter, wat ontdaan door Ina's ongewone vertrouwelijkheid en door de dingen, die ze zei.

„Een heele eer, en een heele troost voor een arm mensch.”

„Hoe oud ben je nu, Ina?”

„Zes-en-twintig.”

„Je hebt het toch al een heel eind gebracht —, met je werk meen ik. Je hebt toch succes, nietwaar?”

„Ja —, ik heb geen klagen.”

„Dat is dan toch ook iets, waarin je zou kunnen opgaan.”

„Maar als ik er nu niet in opga,” riep Ina wanhopig, geprikkeld, „dat is altijd het zonderlinge in die redeneeringen. Ik moet hierin opgaan —, en daarin opgaan —, omdat anderen er in opgaan — of er in zijn opgegaan —.

De wereld is nu eenmaal zóó ingericht, dat het er voor de meerderheid nog wel uit te houden is —, en de minderheid moet nu maar zien, hoe ze er komt, en dan vooral luisteren naar goeden raad. Voor de menschen met ambitie —, met allerlei soorten van ambitie, die tot allerlei soorten van succes leiden, is er meestal een kans en altijd een doel. Maar ik heb nu eenmaal te weinig ambitie —, ik geef er natuurlijk wel iets om, als ik „succes” heb —, maar niet genoeg, en het lokt mij niet, het prikkelt mij niet, het vervult mij niet. Ik zoek alleen menschen, dat weet je, en de rest mogen degenen houden, die er prijs op stellen.”

„Zoo was je altijd,” zei Josefine, „als kind al. Je hield

van de menschen —, als ze maar de tact hadden met je om te gaan. Dan offerde je alles voor ze op, dan hadt je alles voor ze over. Je was wel vaak hard in je drift, maar nooit lichtvaardig en nooit harteloos en nooit wreed —, eerder het tegendeel. En daarom doen mij die dingen zoo'n pijn, die ze nu van je zeggen. Ofschoon ik geloof, dat het wel je eigen schuld ook is, in zooverre, dat je den schijn niet vermijdt."

Ze zweeg onthutst, bang dat ze Ina in haar prikkelbare stemming misschien boos had gemaakt. Maar Ina antwoordde alleen kalm en mat.

"Natuurlijk zal het mijn eigen schuld wel zijn. Alles is immers „eigen schuld" wat er gebeurt. En anders zoek je maar in een vorig leven, zeggen de theosofen. Zoo kom je wel klaar —, en het is altijd een bijzonder troostrijke gedachte."

"Hoe gaat het Egbert? Ik heb nog niet eens naar hem gevraagd!" lachte Josefine in een poging, Ina wat op te monteren.

"Goed."

"Kibbelen jelui nog zooveel . . ., als vroeger? Ik hoorde toen van zijn zuster . . ."

"O neen, het is nu alles peis en vree. Geen kwaad woord, dat je meer hoort, een ideaal-huwelijk."

"Och, Ina . . ." het klonk hulpeloos-wanhopig.

"Maar beste kind, zoo is het immers, wanneer je geen ruzie maakt en elkaar geen „glazen, kommen en borden" naar het hoofd gooit? Of heb je ooit anders gezien? Ze keek Josefine van terzijde aan en voelde met dat die de oogen naar haar opsloeg, dat ze onedelmoedig was, dat ze Josefine voortdurend bezwaarde met dingen, die ze niet kon begrijpen en niet verwerken, die haar alleen verontrusten konden —, ook bemerkte ze, dat ze zich aan haar eigen bitterheid een wrangen roes dronk en niet geheel echt meer was in wat ze zei. Ze liet dan ineens dien toon van opgeschroefde bitterheid varen en sprak kalm en zacht:

"Ach, Fine, ze weten zoo weinig van mij —, en ik weet ook eigenlijk zoo weinig van mijzelf. Iedereen meent, dat ik om „liefde" uitgetrokken ben —, dat ik aan liefde alles opgeofferd heb —, aan liefde, die ook wel „hartstocht" genoemd wordt. Weet je nog wel, dat we op school leerden, dat hartstocht eigenlijk „een trekking van het hart" beduidt . . ., en nu het woord met „liefde" is vereenzelvigd, nu zou je mogen denken, dat niemand ooit een betere vervulling voor

dat „trekken” heeft geweten. En toch „trekt” mijn hart nog anders . . . , en daarom is ook liefde in haar aardsche verworpenheid de vervulling niet . . . , en daarom stelt liefde mij op den duur ook altijd te leur . . . , al kan het mij voor een tijd wel stillen, omdat het toch het meest op de vervulling lijkt. Ik heb maar altijd genomen wat ik vond, omdat ik niet wist, wat ik zocht. En daarom — iedereen vond het zoo dwaas, en het sluit toch zoo logisch in elkaar — daarom ben ik ook niet altijd even kieskeurig geweest in de keus van het „voorwerp”. Het ging immers in de eerste plaats om mijn eigen gevoel, om wat ik in mijzelf opwekken kon. Een hopelooze liefde — als Cyrano voor Roxane —, dat had ik eigenlijk moeten hebben —, maar dan zou ik toch weer niet in die „hopeloosheid” berust hebben — een mensch is zoo ingewikkeld, en zoo vaak tegen zichzelf. Egbert kon mij zoo hoonen, dat ik mij indertijd heb laten „aanbidden” door een schooljongen —, zóó lang hoonen, tot ik het zelf belachelijk en beschamend vond —, en toch, nu weet ik, er is niets zoo heilzaam en zoo verheffend, als het weten dat iemand je idealiseert. Dan wil je immers niet beneden dat ideaal blijven, dan wil je immers zoo hoog staan, als die ander je ziet staan. En wat doet het er dan toe, of die „ander” een schooljongen is? Ik heb, in mijn jeugd, óók wel eens het idealiseeren, dat verliefde menschen elkaar doen, belachelijk gevonden. Maar nu zie ik het als iets heel ernstigs, bijna als een natuurwet, als iets dat zoo schijnt te moeten wezen; opdat we tenminste één reden zouden hebben, om boven onszelf uit te stijgen, nu we het toch lang niet allen, en lang niet altijd kunnen, uit zuivere liefde tot „het Ideaal.” „Wat ben je oud —, voor je leeftijd,” zei Josefine.

De opmerking ontnuchterde Ina —, ze keerde het hoofd af om te verbergen dat ze bloosde.

„Vertel eens wat van Otto,” vroeg ze even later, gewoon, „wat had hij eigenlijk?”

„Zijn gewone kwaal —, bronchitis —, ditmaal nogal erg. Je weet dat een zusje van Annie al een paar weken bij haar in huis is?”

„Otto vertelde zoo iets, den laatsten keer. Maar ik heb haar nog niet ontmoet. Hoe is ze —, iets als Annie?”

„O neen, nogal vervelend, lang niet zoo levendig als Annie, toen ze een meisje was, tamelijk leelijk en erg dom.”

„Gezellig voor Otto! Maar om wat ter wereld haalt Annie haar dan in huis? Zoo hartelijk is ze anders niet.”

„Wel,” lachte Josefine, wat verlegen, „het is misschien

niet aardig van me om het te zeggen en je moet ook niet laten merken, dat ik het gezegd heb —, maar ik geloof eigenlijk, dat ze op een man voor haar uit is."

"Practisch!" prees Ina, „een heel verstandige speculatie. Beter dat ze er tijdig een man mee opknaapt, dan dat ze er later zelf mee opgeknaapt zit. En is er al een slachtoffer?"

„Zoover is ze nog niet. Maar ze heeft nu juist pas iemand op het oog, geloof ik. Jij kent hem wel, Ina. Een jongen bij ons uit de stad vandaan. Daardoor kennen Annie en Otto hem ook. Gerard van Wijk."

„Gerard van Wijk —, die een paar huizen van ons af woonde? Zijn moeder was weduwe. Maar dat is toch nog een kind, een schooljongen?"

„Twintig," lachte Josefine, „in het najaar is hij hier komen studeeren, en van dien tijd af komt hij al bij Annie en Otto aan huis, maar nu onlangs schreef zijn moeder, dat ze voor de Kerstdagen bij vrienden in Engeland was genood, en toen heeft Annie hem dadelijk voor dien tijd gevraagd. De oude dame was natuurlijk uitbundig dankbaar, dat hij in de vacantie tenminste niet bij vreemden hoefde te zijn."

„En zou hij erin loopen? Och, waarom niet, zul je zeggen. En dan is er allicht maar één span aan bedorven. Vertel eens even, weet Annie, dat je naar mij toe bent en dat ik kom?"

Josefine knikte. „Natuurlijk, toen Otto het vroeg..."

„Maar wat bezielt haar dan toch? Waarom mag ik er nu ineens niet komen? Weet jij er iets van?" drong Ina aan.

„Je zult het zelf wel merken," ontweek Josefine.

„Hou het maar stevig voor je, hoor!" zei Ina, schamper de schouders ophalend.

Even later zaten ze bij Annie in de binnenkamer. Ze was nog dikker dan verleden jaar, in haar gezicht werden de trekken meer en meer weggewischt door slappe molligheid, een onderkin bolde over de kraag van haar japon, ze was nu, zooals ze daar troonde achter theeblad en werktafel, een statige, deftige invloedrijke dame, ook nog wel een héél „knappe" vrouw. In den anderen hoek zaten de jongelui —, het zusje met een bleek zenuwgezichtje, een dun mondje als tusschen spitsen neus en spitsen kin verknepen, en de jongen blond, blozend en onhandig —. Nu Ina hem zag, herkende ze onmiddellijk het verlegen kereltje met de dunne vlasharen en de witte wimpers, dat ze jaren geleden tegen placht te komen met zijn juffrouw op haar weg naar school. Een

goedig, bleu moederszontje, dat rose kieltjes droeg —, wist ze weer ineens, en nu ze hem zag, was het als liep ze weer in de straat vol gemoedelijke ochtenddrukke onder de linde-boomen en zag de zon op de geveltoppen en hoorde het ratelen der gele karren — het was marktdag — en rook koeklucht uit een open winkel, walm van verschaald bier uit het kille keldergat van een pakhuis en voelde den luwen wind over haar wangen gaan —, alles tezamen in één vluchtige herinnering.

„Herkent u mij ook nog, mijnheer Van Wijk — want dat moet ik nu toch zeggen, niet?” — vroeg ze vroolijk de oogen opslaand naar zijn verlegen blozend gezicht... hij was toch langer dan zij... en bij haar blijven staan, onhandig, na het voorstellen.

„Ik herkende u dadelijk —, u bent heel weinig veranderd. Maar u hoeft werkelijk niet „mijnheer” te zeggen tegen mij, ik vind het veel prettiger als u maar Gerard zegt, net als vroeger.”

„Vroeger!” zei Ina — „vroeger is heel lang geleden. Ik ben in jaren niet ginds geweest. Is er veel veranderd?”

„Laat mij eens denken,” hij kneep de oogen wat dicht en tuurde voor zich uit tusschen de witte wimpers door, „ik moet er even bij gaan zitten, als ik mag.” Hij zette zich op een stoel vlak bij Ina —, Annie met een kleur en een strak gezicht, wenkte driftig het zusje, dat onbeholpen achteraf was blijven zitten, naderbij, tusschen haar-zelf en Josefine —, zoo zaten ze in een kring, maar Ina en de jongen wat afgezonderd.

„U weet natuurlijk dat verleden jaar „De Kieviet” afgebrand is, die groote weverij achter het kanaal?” zei hij, snel, blij dat hij zoo iets gewichtigs kon vertellen.

„Nee, dat weet ik niet,” lachte Ina, vermaakt door zijn ijver.

„En de Venen zijn aangeplempt en bijna volgebouwd met huizen en villa's.”

„Jammer! Een van de mooiste plekjes uit de omgeving verloren. Wat hebben we daar een prachtige moeras-vergeet-me-nieten vandaan gehaald! En je vond er allerlei vogel-nesten, en we gingen er pic-nicken en deden er allerlei spelletjes. Dan waren wij, meisjes, gevangen prinsessen en de jongens waren ridders en die moesten ons schaken.”

„Er zat zooveel snoek —, weet u wel?”

„Nee,” lachte Ina — „daar heb ik nu weer geen ervaring van.”

„Weet u, wie ook dood is? Juist kort geleden gestorven? Die oude teekenmeester van de stadsteekenschool.”

„Die —, dat mannetje van een prentje —, met zijn stijve beentjes? Die is zeker minstens honderd geworden —, en we dachten, in ons hart, allemaal stellig dat hij het eeuwige leven had. Dus toch blijkbaar niet. En wie zal na hem komen?”

„Niemand —, want de stadsteekenschool wordt opgeheven —, o, er is bar veel over te doen geweest in den raad —, iedereen stak er zijn neus in —, maar de meerderheid vond het een „verouderd instituut”. Het gebouw gaat nu tegen den grond — de grond is zooveel waard, ziet u, daar in die buurt —, en de gemeente gaat het verkoopen. O, ze doen heel druk aan grondpolitiek tegenwoordig bij ons. Die krotten achter de molen, waar de schilders altijd zaten, weet u wel? Die gaan er nu ook aan!”

„Dat is heel jammer! Maar van die schilders weet ik nog goed. Ik herinner me een snoezig jong, ik geloof Amerikaansch meisje, jaren en jaren geleden, dat allerliefst voor mij was en mij eens zoute geparfumeerde witte drop liet snoepen —, nu ik het zeg, is het precies alsof ik dat bruine gezichtje met de blauwe oogen en de prachtige witte tanden weer voor mij zie en den geur proef van die drop.”

„U moest nog eens komen kijken —, u zoudt nog wel meer veranderingen vinden.”

„Ik kom er niet meer toe —, met mijn werk en mijn gezin, en ik heb er niemand dan mijn zuster die bij vreemden inwoont en die ik af en toe hier ontmoet.”

„U zou bij ons kunnen logeeren,” zei de jongen met een kleur van verlegenheid, „moeder zou het heel prettig vinden, dat weet ik wel zeker. Ze herinnert zich u nog heel goed als kind — ik was er toen nog niet eens, geloof ik, en ze houdt zoo veel van uw werk. Ze zegt dat ze de personen uit uw eerste verhalen herkennen kon —, en dat ze altijd erin voelt, hoe veel u van ons stadje houdt. Dat doet ze zelf ook, ziet u, ze is er geboren en haar vader ook en haar grootvader ook en het hindert haar altijd, als de menschen het er doodsch en saai vinden, dus daarom....”

„Ina,” zei Annie plotseling, met een kil, scherp lachje —, „ik dacht dat je gekomen was om Otto wat op te beuren. Dat schijn je heelemaal te hebben vergeten.”

Ina schrok op —, ze voelde dat ze donkerrood werd —, Josefine's oogen knipperden van angst en zenuwachtigheid —, de jongen zweeg en keek verlegen van de een naar de ander —, het zusje loerde naar haar met een klein sarrend lachje.

„Je hebt gelijk, Annie”, zei ze rustig, „ik verpraat mijn tijd. Tot straks dan allemaal?” maar ze keek niemand aan, terwijl ze de kamer uitging, omdat ze zich schaamde voor haar blos en ze bemerkte zelf, dat iets in haar stem wanhopig duidelijk de luchtigheid der woorden weersprak, en dat ze het allemaal hadden gevoeld.

Toen ze na een uur met Otto te hebben gepraat en wat gelezen, weer beneden kwam, vond ze er Annie alleen.

„Waar zijn de anderen?” vroeg ze argeloos-verbaasd. Annie lachte schamper.

„Josefine is hiernaast —, en mijn zusje —, maar dat bedoel je niet, is het wel? Je bedoelt waarschijnlijk: waar is de jongen?”

„Hoe durf je, Annie!” viel Ina uit, wit van drift, „ben je gek geworden? Waar zie je me voor aan?”

„Zou je mij dat nu wel zoo op den man af vragen?” hoonde Annie, „zou dat niet meer aan „waarheid” geven dan zelfs jij met al je waarheidsliefde verduwen kan? Ik heb het je trouwens al vaak genoeg en duidelijk genoeg verteld, wat ik van je denk. Maar blijkbaar toch nog weer niet duidelijk genoeg —, want je hebt je voeten nog niet goed hier in huis, of je begint al weer. Wat jij buitenshuis en in je eigen huis uithalen wil, dat laat mij koud —, dan moet je man je maar beter in bedwang houden, dat is mijn zaak niet —, maar hier in huis verkies ik die kunsten niet. Als die jongen wat ouder was, dan zou ik hem gerust zijn gang laten gaan —, dan zou hij gauw genoeg zien wat voor soort hij voor zich had —, daar zijn zijn voorgangers ook wel achter gekomen —, ik ken wel iemand, die er maar één avond voor noodig had —, en een ander bij wien het wat langer duurde, maar die het toen ook door-en-door wist —, maar juist omdat hij nog bijna een kind is, en omdat zijn moeder hem aan mij heeft toevertrouwd, en omdat ik zeker weet, dat zijn moeder niet zou willen dat haar eenige jongen in handen viel van iemand als jij —, daarom heb ik hem nu zolang met mijn zusje uitgestuurd. Dat is beter gezelschap voor hem. En daar moet jij hem ook maar stilletjes bij laten —, als je tenminste niet wilt, dat ik hem ronduit waar-schuw, of zijn moeder over je schrijf.”

Ina had het gevoel als was ze overal van binnen droog geschroeid van heete drift, haar keel kneep, het scheen haar, als puilden haar de oogen uit het hoofd. Maar een zwak belletje van boven af werd hoorbaar.

„Otto belt,” zei ze haastig, toonloos, „even kijken wat hij wil —,” en ze wankelde de kamer uit.

Rechtstreeks van boven af ging ze naar huis —, en nauwelijks op straat, begon een twijfel, een jammerlijk wantrouwen tegen zichzelf zich in haar te roeren.

Als Annie nu toch eens gelijk had —, als ze nu toch weer onbewust bezig was geweest, dien onvolwassen jongen tot zich te lokken, om niets dan om hem doelloos te bekoren —, als het nu eens waar was! Maar neen —, ze had zich volkomen onbewogen en onbevangen in zijn bijzijn gevoeld, tegenover zijn lieve onbelangrijkheid. Ze was zes jaar ouder, wat kon haar die jongen zijn? Maar in haar diepste wezen was ze niet zeker van zichzelf —, Annie's giftige woorden hadden een vlaag van zelfwantrouwen en zelfverguizing in haar teweeg gebracht, waaraan ze zich niet dadelijk onttrekken kon.

Dicht bij huis liep ze Geerte, Egberts zuster, bijna tegen het lijf —, met het vriendinnetje, dat voor een paar jaren eens bij haar was geweest om haar en Egbert te noodigen voor het feest, dat ze niet zonder pijnlijke verbazing en schaamte herdenken kon. Maar dien avond van het bezoek herdacht ze ineens met een opgolvend gevoel van vreugde; het meisje had haar immers toen aardig gevonden, het gezegd en getoond, schuchter-waardeerende woorden over haar eerste vertelling gesproken. Prettig was het, haar eens weer te zien!

Maar terwijl ze nu Geerte staande hield en aansprak, liet het vriendinnetje ineens Geerte's arm los en liep haar met een koelen knik voorbij. Beklemd en teleurgesteld staarde Ina het vlugge figuurtje, dat rap zich verwijderde, na. Ze was groot en mooi geworden!

„Herkende ze mij niet, Nesje Waldorp?" vroeg ze weifelend, naar Geerte opziend.

„Ik weet niet, hoor!" zei die koel, schouderophalend.

„Kwam jelui bij ons vandaan? Ga je nog niet even mee terug?"

„Dank je —, we hebben Egbert alleen even tot zijn huis gebracht. Hij had bij ons, bij mij een kopje thee gedronken."

„Ik zie je nooit meer."

„Ik ben een paar maal geweest, dat je niet thuis was. Of misschien had je bezoek en wou niet gestoord worden."

Ina kreeg een gloeiende kleur.

„Als ze zeggen dat ik niet thuis ben, dan ben ik ook werkelijk niet thuis, Geerte."

„Goed, goed! Het gaat mij niet aan —, en het interesseert mij eigenlijk ook niet. Ik dacht maar zoo —, er wordt

nogal gepraat. Nu, ik moet weg, hoor!" Ze had zich gedurende de laatste, haastige woorden al half van Ina afgewend, blijkbaar verlangend haar vriendin, die al verder zich verwijderde, achterop te loopen —, nu knikte ze, zonder Ina zelfs de hand te geven en liep haastig door.

Even stond Ina wezenloos —, het hoofd vol bange gedachten —, toen liep ze langzaam verder —, zich afvragend waarom het kind, dat haar toen bewonderde, haar nu zelfs niet meer wilde kennen. Of had ze haar werkelijk niet herkend? Ze klampte zich aan die onmogelijke veronderstelling vast, om zich niet al te zeer vernederd te gevoelen. Maar dat Geerte vreemd en kil deed, als bestonden ze elkaar niet —, dat viel niet te ontkennen. Een koude beklemming — bijna een voorgevoel — viel haar op het hart —; thuis zat Egbert te lezen en keek nauwelijks op bij haar binnenkomen.

Den volgende dag in den namiddag zat Ina voor het raam te lezen. Het was twee dagen voor Kerstmis, een nevelige, valse winterdag, volslagen stil, geen vogel floot meer in den kalen tuin —, de boomen stonden er roerloos in de stilte. Uit het huis naast het hare klonk een piano —, telkens maar even, en dan, gedempter, zingen en kindergelach. Daar, bij de nieuwe bureu, speelde haar zoontje met een klein meisje van zijn leeftijd en de moeder van het kind droeg aan de piano een muizengeschiedenis voor —, Ina had het dadelijk herkend en nu ze even luisteren bleef en precies wist, waar de kinderen lachen zouden om iets heel grappigs, was het alsof ze de gezichtjes voor zich zag — het roode mondje en de glansoogen van haar zoontje en de bolle, bleeke koontjes, de glinsterende blonde krullen van zijn nieuw vriendinnetje. Het kind leek op de moeder, den vader kende ze niet, de menschen woonden er pas. Het vrouwtje heette vroeger zangeres of danseres te zijn geweest bij een operettetroep en veel te hebben gereisd, het rechte wist ze niet. De laatste dagen was haar zoontje voortdurend met lekkers en kleine geschenkjes thuisgekomen en eindelijk was de uitnoodiging voor vandaag gevolgd.

Had ze eigenlijk niet moeten bedanken, daar ze de menschen toch niet kende? Ze had er den moed niet toe gehad —, het vrouwtje had haar juist gisteren zoo vriendelijk-onderworpen toegeknikt, ze had lieve blauwe oogen, leek niet eens zoo heel veel ouder dan het dochttertje. Voor Egbert

had ze het bezoek, dat haar zoontje daar nu bracht, verzwegen —, hij zou toch hebben beslist, dat het „niets voor ons" was —, maar dat vond hij immers van bijna elkeen —, met vroegere bureu had hij niet willen omgaan, omdat de man wijnreiziger was en een gekken naam had en haar, die indertijd een bezoek al half had toegezegd, had hij koelbloedig een dwaas en pijnlijk figuur tegenover die menschen laten maken. Egbert zou haar nu ook hebben uitgelachen, als hij wist, dat ze beloofd had zelf den jongen te komen halen en dan een kopje thee te blijven drinken. Ze moest over een uurtje daarheen gaan —, het werd al donkerder —, ze ging dichter naar het raam zitten om nog te kunnen onderscheiden, wat ze las. Het was een boekje van Romain Rolland over Beethoven dat Charley haar voor enkele dagen uit Parijs had gezonden, als een herinnering aan een hunner laatste gesprekken. Ze had toen toevallig in hun boekenkast een Duitsch romannetje gevonden dat „Quasi una Fantasia" heette en van Beethovens liefde voor het coquette Italiaansche gravinnetje verhaalde —, ze had er in zitten lezen en het had haar getroffen, omdat het warmer en inniger van toon was, de figuren scherper en levendiger naar voren bracht, dan de meeste uit geschriften en anecdoten opgebouwde romantische verhalen —, en het had haar doen verlangen meer van Beethovens leven te weten, van zijn verhouding tot en zijn houding tegenover de menschen. Nu had Charley haar dit boekje gezonden —, en nu las ze, in den schemer het hoofd diep gebogen over het boek.

. . . . Un malheureux, pauvre, infirme, solitaire à qui le monde refuse la joie, crée la Joie lui même pour la donner au monde. Il la forge avec sa misère, comme il l'a dit en fière parole, où se résume sa vie, et qui est la devise de toute âme héroïque.

„Durch Leiden Freude."

Ze prevelde halffluid de laatste woorden en lichtte het hoofd op en tuurde voor zich uit —, sloeg de oogen weer neer en bleef een tijdlang staren op het smartelijk, somber gelaat, nog maar nauwelijks te onderscheiden op het witte blad, sloeg langzaam dat blad om en zag boven aan het volgende, de zes klankteekens en de woorden daaronder, „allein . . . alleen . . . alleen. . . ."

Ze voelde een rilling langs achterhoofd en rug, het bloed trok uit haar gezicht vandaan, haar vingers beefden. Ze stond op en liep met het boek in de hand naar de piano. Het was er bijna donker in dien hoek, de blanke toetsen

glommen —, ze keek even naar buiten, het leven leek zoo laaggezonken en zoo wonderlijk veelbelovend tegelijkertijd —, toen sloeg ze staande het motief aan en nog eens —, en nog eens weer, als om zich aan die smartelijke heerlijkheid te verzadigen. Haar leden beefden sterk, als van storm bewogen —, erbarmelijker dan ooit werd ze zich haar machteloosheid bewust —, en hoe ieder ding te klein, te zwak, ontoereikend in haar was. En weer vroeg ze zich wanhopig af—, waarom ze dan niet had mogen rustig behooren tot die millioenen onbewusten in wie geen andere wenschen huizen, dan die waarvan het leven de vervulling belooft —, die niet als in den nacht uit hun slaap worden gewekt om het onbereikbare na te jagen, naar het ontastbare te tasten, tot hun oogen den slaap niet meer vinden kunnen —, was ze toch maar klein en vredig geweest, nu ze niet groot en gelaten mocht zijn. O, dat halve, dat wankele, dat onzekere, dat dobberen tusschen lust en plicht, tusschen neiging en geweten. Charley had gezegd: ze was in haar groei, en niet zij alleen, velen met haar, omdat deze tijd er een scheen van groei en overgang —, maar Hugo had haar weersproken: zóó was elke tijd geweest voor enkelen, die zich in de oude zeden niet meer gebonden voelden en aan een nieuwe nog niet toe waren, voor allen, die het oude huis, waar het hun te eng en te domp werd, verlaten hadden, en voor wie nog geen nieuw gereed was —, daklooze zwervers, zonder steun of veiligheid van een vastgesteld gemeenschappelijk verband, op het eigen wisselende, vervloeiende „zelf” aangewezen en zich van dien onvasten toestand bang en pijnlijk bewust.

Ze was naar het raam gegaan en staarde naar buiten. Nu zweeg beneden de piano —, zeker speelden de kinderen een ander spel —, maar van uit de verte kwamen eentonige, gebroken klanken, dof door de mist, zwak in het vallen van den avond en vervulden haar met een eindelooze droefgeestigheid als een bitter-zoeten smaak. En ze dacht aan wat ze met Charley had besproken van haar huwelijk —, hoe ze ook daarin de oude zede naar den geest was ontgroeid —, en hoe die haar tegelijk nog hield gevangen, als omketend bij de beenen —, zoodat „trouw” nu geen waarde meer had voor haar geweten en „ontrouw” geen geluk voor haar hart beloofde, zoodat ze zich niet laven kon aan het besef dat ze althans haar plicht had gedaan — omdat ze die plicht niet erkende —, evenmin haar banden breken en haar vrijheid nemen. O, die ellendige tweeslachtigheid, die aan

weerskanten het goede en zoete roofde en niets dan twijfel en bitterheid overliet — en zelfbeklag, dat haar ten gronde zou richten.

De klok sloeg vier uur. Ina schrok op en droogde de oogen —, ze moest nu gaan. Ze had beloofd dat ze komen zou en ze wilde ook wel weer wezen, daar waar licht en warmte was. Het vrouwtje had zóó op haar komen aangedrongen —, het scheen een eenvoudig wezentje —, ze vond waarschijnlijk haar schrijfsterschap héél gewichtig.

Er werd iets warm in haar, terwijl ze hoed en mantel aandeed, iets van verwachting en verlangen naar vriendelijkheid en bewondering, dat haar bewegingen vlugger maakte —, maar toen dacht ze aan het onnoozel-mooie, bol-bleeke gezichtje van het buurvrouwtje en haar mond vertrok —, ze voelde zoo het kale en armzalige van haar verwachting.

Ze trok haar huisdeur toe en schelde aan bij de bureu. Het was er helder licht en warm in de gang, als werd zelfs daar gestookt —, uit de open kamerdeur, waar haar de jongen hoogrood tegemoet sprong —, stroomde hitte en bloemengeur. En het blonde vrouwtje begroette haar met een vriendelijk, bijna onderworpen en als schuldig lachje — als had ze haar wat misdaan —, de gedachte beroerde vluchtig Ina's geest, maar ze dacht er verder niet over na —, de lange, forsche man, die bij de kachel had gestaan, keerde zich naar haar om, noemde zijn naam en zij, omdat het vrouwtje er zwijgend en verlegen lachend bij bleef staan, was genoodzaakt haar eigen naam te noemen. Hij leek werkelijk ook al verlegen —, er was een pijnlijke stijfheid, als moest er een verklaring of uiteenzetting volgen —, terwijl ze zitten gingen. De kinderen fluisterden in een hoek bij poppen in een wagen en het vrouwtje deed een opgewonden relaas van wat ze allemaal hadden gespeeld en gezegd, waarin ze telkens haar man trachtte te betrekken, als om een ontstemming in hem te overwinnen. Terwijl keek Ina de kamer rond. Die was overvol met meubels, welke niet bijeenhoorden en waarvan ook geen enkel stuk afzonderlijk eenig karakter had —, een uitheemsche overlading van kleedjes en portières en draperiëen, de wanden beprikt en behangen met foto's, in allerlei formaten en grootten, tot sterren en waaaiers bijengegroept als op een kinderkamer en die blijkbaar allemaal acteurs en actrices en zangers en musici — met glazigen blik en vooruitgestoken borst, verleidelijken glimlach en met violen in zwierige houdingen voorstelden —, er hing een groote spiegel in vergulde lijst, gedrapeerd met een lap van rood met goud, doorweven —,

de piano was nieuw en kunstig versierd, de gloeiende kachel prijkte met een blinkend te veel aan koperbeslag, er was overmaat van al te naakt licht, dat schel afkaatste van de witte zoldering —, maar het was er toch gezellig in de volte, tusschen de stoffige kunstbouquetten in de groote veelkleurige vazen en palmen in potten, ook al met lappen omwonden. Het vrouwtje ging thee zetten en schenken —, en haar man was een gesprek begonnen over tooneelspelen en tooneel-spelers, hoe er de markt van overvoerd was, hoe ze allemaal armoe leden —, en plotseling, zonder dat Ina iets van een overgang bemerkte had, zat hij luidruchtig, maar tegelijk ook wat links en gedwongen te betoogen tegen allerlei slag van bekrompen menschen, die elkaar het leven beroerd maakten om allerlei domme vooroordeelen, waar hij, Goddank, vrij van was en waarvan hij hoopte, dat Ina ook vrij zou wezen. Ze knikte vaag-weg en wist niet goed wat het doel van die onvoorbereide ontboezemingen mocht zijn, die hem intusschen zwaar op het hart schenen te wegen en waarmee hij wèl iets scheen voor te hebben. Even later werd het haar ook duidelijk —, het was maar een onhandige poging geweest om haar te „polsen” en nu het vrouwtje ook weer zat, haar meelwit, mollig handje op zijn breede knie, de oogen aanhankelijk en verliefd naar hem opgeslagen, nu vertelde hij haar, schijnbaar-luchtig, dat ze niet getrouwd waren en dat het kind uit haar eerste huwelijk was —, maar Ina begreep uit het blozen, een dankbaren blik en een verlegen lachje, dat „huwelijk” als een goedbedoeld leugentje —, dat hij zelf wel getrouwd was, en nu „in scheiding lag”, die niet te vlug vlotte, naar zijn zin, en dat hij dan het vrouwtje trouwen zou en het kind echten.

Die laatste mededeeling, met het beweerde „huwelijk” in strijd, deed hem zelf verlegen blozen. Het ware Ina anders ontgaan.

„Begrijpt u nu —, dat ik er een beetje mee in zat, toen mijn vrouw mij zooeven vertelde, dat u zelf uw jongen zou komen halen? U had het haar wel heel kwalijk kunnen nemen immers, dat ze u gevraagd had, zonder dat u iets van onze omstandigheden wist. Maar ze vertelde mij, dat u ook iemand met vrije opvattingen bent.”

„Waarom dacht u dat zoo?” ze wendde zich naar het glimlachend vrouwtje en trachtte gewoon te spreken, maar ze voelde dat haar gezicht ineens gloeide.

„U bent toch artist!” klonk het antwoord bedeesd en de blauwe oogen werden vriendelijk vleierend naar haar opgeslagen.

„En artisten zijn boven vooroordeelen verheven,” vulde de man aan —, maar Ina voelde dat ze haar de waarheid verborgen: dat ze haar hadden durven vragen om de manier, waarop over haar gesproken werd en die hun een waarborg scheen, dat ze het wel niet zoo nauw zou nemen —, terwijl ze toch de getrouwde vrouw van goede familie, met een bekenden naam, was en bleef en er dus nog alle reden was, haar omgang te zoeken en te begeeren. Ze had wel kunnen schreien, zoo vernederd en verward als ze zich voelde —, en ze mocht niets laten blijken, maar kopjes thee drinken en lieve praatjes maken in dit hatelijke schelle licht.

„U moet Lettie zoo nu en dan eens komen opzoeken en wat met haar praten,” zei de man, die nu toch Ina's verlegenheid wel had bemerkt, „ze heeft zoo heelemaal niemand hier.” En schertsend voegde hij er achter, „u zult stellig dikke vriendinnen worden, dat weet ik zeker —, allebei jong —, en geen van beiden een bagijntje!”

„Ja —, u moet me wel eens gauw komen opzoeken, met dien lieven, kleinen jongen van u. Of 's morgens —, ik kan wat heerlijke koffie zetten, nietwaar vent? En dan moesten we elkaar bij den naam noemen —, niet altijd dat stijve „mevrouw”. Ik ben niet eens een „echte”, lachte ze kleintjes en bedrukt en plotseling braken in Ina haar deernis en edelmoedigheid door onwil en gekrenktheid heen —, ze voelde een plotselinge opwelling dat nederig-afwachtcnde vrouwtje gelukkig te maken met haar vriendschap, zich niet van haar af te wenden naar een wereld, naar menschen, zelfzuchtig en hardvochtig, die haar-zelf immers ook verstooten hadden —, eerder wilde ze nu die wereld tarten, door openlijk haar moraal te verloochenen.

„Ik wil heel graag nog eens terugkomen,” zei ze hartelijk.

De man klapte zacht in de handen. „Bravo!”

„Gauw?”

„Overmorgen dan, bij den Kerstboom? Er komt misschien een neef van mijn man, die heel mooi vioolspeelt. U moet komen —, u moet het meteen beloven.”

De kinderlijk-dwingende toon prikkelde Ina licht —, ze voelde zich overrompeld —, de verwerkelijking van haar voornemens van zooeven werd haar al te plomp opgedrongen, maar ze kon niet goed weigeren. Ze beloofde dat ze zou komen en ging met haar jongen naar huis, waar ze Egbert vond. En ineens bedacht ze, dat geen der beiden van hem had durven reppen —, en voelde, dat ze nooit moeite zouden

durven doen om hem —, hij zat veilig ompantserd in zijn geduchte ongenaakbaarheid.

Den volgenden morgen aan het ontbijt werd er een pakje aangereikt —, er was lekkers in en een klein bouquetje van den vorigen avond voor den jongen „door zijn vriendinnetje van het verjaarfest gespaard” — een briefje zat erin gevouwen, waarin ze nog eens aan haar belofte werd herinnerd, het geurde zoo sterk, dat Egbert het opmerkte tegenover haar aan tafel.

„Van wie is dat reukoffer?”

„Van de bureu —, die menschen waar broertje wel speelt.”

Ze zei het luchtig, om elk gesprek te ontgaan. Ze had nog niet van haar afspraak voor morgenavond, die haar uur na uur meer bezwaarde, durven spreken.

„Hoe komen die ineens zoo uitbundig?”

„Och —, uitbundig. Het kind was gisteren jarig en nu sturen ze een en ander.”

„Zoo.” Hij was blijkbaar voldaan en zweeg —, maar nu wilde Ina plotseling meteen maar doorzetten —, alles vertellen, om met alles te hebben afgedaan.

„Het zijn werkelijk heel aardige menschen, Egbert, bijzonder hartelijk. De man is in zaken —, en het vrouwe.... Ken je haar?”

„Zoo-wat, van aanzien.”

„En vind-je haar niet aardig?”

„Och-zoo, een beetje klapbes-achtig.”

„Ze heeft veel verdriet gehad,” zette Ina weer door, maar ze voelde dadelijk dat dit de manier niet was en ze raadde goed, want :

„Interessant,” vond Egbert droog, „ze ziet er anders niet precies naar uit.”

„Ze vertelde het mij,” loog Ina verward, „er schijnt vroeger iets met haar gebeurd te zijn, het rechte weet ik niet, en nu wil niemand meer van haar weten en nu is ze altijd alleen.”

„En haar man dan?”

„Ja kijk, zie je —, ze is eigenlijk nog niet getrouwd, hij is bezig van zijn vrouw te scheiden.”

„Wel, dan komt toch alles op zijn pootjes terecht.”

„Natuurlijk,” zei Ina, ontnuchterd, „maar voor het oogenblik, zie je, ze heeft geen enkele vriendin, geen enkele vrouw om eens mee te praten.”

„En nu ben jij de uitverkorene vertroosteres. „Welk een eer geschiedt mijn dochter.” Ik kan anders niet zeggen, dat je het er hoog zoekt.”

„Hoe bedoel je?” vroeg Ina, te feller vlamvattend, daar ze zich innerlijk zwak voelde, „zijn we er weer te goed voor? Zijn het weer geen menschen voor ons?”

Hij haalde de schouders op.

„Je moet je eigen vrienden maar kiezen.”

„Vrienden! Ze zijn mijn vrienden niet. Er is geen sprake van vriendschap. De heele zaak is deze, dat ik er morgen-avond even den kerstboom zou komen kijken —, er wordt misschien vioolgespeeld door een neef van hem, die aan een orkest is. Heb je er iets op tegen?”

„Ik er iets op tegen? Geen haar op mijn hoofd. Als ik maar niet van de partij hoef te wezen. Ik geloof niet, dat ik me daar bijzonder thuis voelen zou.”

„Ik dan wel?” vroeg Ina gekrenkt —, en ze voelde zelf hoe onredelijk en onedelmoedig ze was.

„Jij? Ja kijk eens, jij bent een veel beter mensch — jij hebt een edel, menschievend hart nietwaar? —, dat maakt een machtig groot verschil! Jij wordt zoo zoetjes aan rijp voor middernachtzending of huisbezoekster van het Heilsleger.”

„Er komt geen edelaardigheid bij te pas,” zei Ina, tam —, „en ik blijf maar even. Is dat nu zoo erg?”

„Je schijnt er toch zelf geen erg zuiver geweten in te hebben!”

Hij stond van de tafel op, verwisselde van jas, zette zijn hoed op en ging heen met een korten groet. Onrustig, onvoldaan, ongelukkig bleef ze achter aan de ontredde tafel —, als een eindelooze, grauwe baan van doelloosheid zag ze den dag voor zich uit

Toen ze den anderen morgen wakker werd, speelden de muzikanten in de straat het kerstlied van „Stille Nacht, Heilige Nacht” —, en het drong haar, in het wankel schemer-uur, in die weekheid na den slaap, als alle poorten nog openstaan, rechtstreeks op den bodem van haar ziel en wekte er oude herinneringen. Ze liet het hoofd op het kussen liggen, hield zich roerloos om de broze bewegingen binnen in zich niet te verstoren en sloot opnieuw de oogen —, ze hoorde het ruischen van ijle dennen hoog boven haar hoofd, rook de wintersche lucht, zag de sneeuwen vachten —, ze stond in den wind en de witte hemel was over haar, ze was negen of tien jaar oud —, ze keek met wijd-open oogen rondom zich heen, als was ze zelf verbaasd van alles dat ze gevoelde, dat haar van rondom bestormde, in dat eene oogenblik van

zacht-hijgend rusten, nadat ze met alle inspanning had meegeholpen bij het joelend neervellen van den boom, ter Kerstviering bestemd —, en die voor haar uit de anderen reeds —, Otto en een paar jonge neefjes te gast, met den tuinman —, luid lachend en pratend naar huis toe sleepten. Zij was maar even achter gebleven omdat ze moe was en met de handen in de zakken van haar rood-wollen jasje was ze blijven staan, zacht-bevangen in de plotselinge stilte naar de waaiende toppen der boomen starend, naar het dunne ruischen luisterend, stil-ademend in de koudgeurige lucht. Volkomen zuiver en gaaf bracht ze zich nu dat oogenblik te binnen, herleefde het —, het was als voelde ze datzelfde bevangene, vreemd-zoet verbaasde kinderhart van toen levend kloppen in haar borst en het verlangen, dat geen doel kent, als een zacht beklemmen om haar keel. Hoe weinig was er dan toch, sinds-toen, in haar veranderd...

Het lied was uit — en het visioen verdwenen, er werd plotseling een gordijn neergelaten, waarachter nog maar alleen vage kleuren, ongewisse vormen zichtbaar bleven —, kilte woei over haar heen, ze bleef stil liggen, vreugdeloos en smarteloos, vreugde en smart tegen elkaar op wegend tot een niet-zijn —, toen hoorde ze als heel achter in haar hoofd de melodie, die ze gisteren op de piano had aangeslagen en zag de woorden... Alleen... alleen... alleen...

En ze dacht aan het Kerstfeest, dat haar vanavond wachtte, waartoe ze zich had laten verlokken —, ze zag de overladen kamer vol van hitte en naakt licht, de grammofoon met zijn tuit als een leelijke, stijve, wanstaltige bloem —, en een kinderlijk zelfbeklag schreide in haar, omdat ze in die wereld verstooten en daarop aangewezen was.

Nu was elke verdooving weg, het verleden weggebleekt in het licht van den nieuwen dag, die ze opnemen en dragen moest, ze kon het huidig leven niet langer afwijzen, het eischte haar op —, ze wentelde zich klaar wakker op haar rug, ze voelde niets dan een zacht-knagend afgrijzen tegen den dag, tegen den avond, tegen het gansche leven. Egbert sliep nog —, ze keek hem juist in het gezicht, zijn snorharen trilden in het ontsnappen van zijn adem — ze dacht aan hun gesprek van gisteren in eenzelfde afgrijzen. Hij had immers weer gelijk — innerlijk moest ze het wel erkennen — dat ze niet bij die menschen paste — o, dat hij toch altijd in dien feitelijken en beperkten zin „gelijk” had — tegenover het „ongelijk” van haar eigen dwalingen en verbeeldingen — en dat ze het nimmer erkennen kon, het altijd hardnekkig

loochenen, om het hoofd rechtop te kunnen dragen, om niet altijd dien meerderheidstoon te hooren, die hem niet toekwam, dien hij zich maar had aangematigd door een schijn van zekerheid en kracht.

Hoe gaarne had ze hem de leiding van haar leven toevertrouwd, voor al het wereldsche en zakelijke en practische, waartegen zij-zelf niet opgewassen was —, maar het kon niet, omdat hij niet onderscheidde en haar zou krenken in haar hoogheid, haar niet wilde waardeeren en eeren in datgene waarin ze geëerd en gewaardeerd moest en wilde worden.

Tegen donker vroeg ze Egbert wat hij dien avond dacht te doen.

„Ik?” zei hij koel, „laat mij maar gaan. Om mij heb je je nooit zoo hard bekommerd.”

„Maar als je nu niet met mij daarheen wilt...”

„Neen —, dank je.”

„Nu juist, laat me dan uitspreken —, als je dan niet daarheen wilt —, ik kan toch niet altijd precies in al mijn doen en laten mij schikken naar jou,” haar stem klonk wanhopig, ze vocht met haar tranen.

„Maar mensch, je bent dol —, wie vraagt je dan om iets te schikken? Je begint er toch zelf over. Of heb ik me beklaagd?”

Weer had hij gelijk! Lusteloos en vol van bittere onvreë stond ze naast de tafel, hopen dat hij nog wat zeggen zou —, een woord van verzachting of verontschuldiging, maar toen dat uitbleef, ging ze ijlings heen, voordat de bitterheid zich zoo diep in haar hart vrat, dat ze zelfs geen opgewektheid zou kunnen veinzen.

In het buurhuis vloog haar het vrouwtje, in een glanzend-zijden japonnetje, dat haar eng om de heupen spande en den meelblanken hals boven witte kanten bloot liet, tegemoet.

„Heerlijk, dat je gekomen bent —, ik mag toch wel „je” zeggen —, en „Ina”? Je weet, ik heet Lettie.”

Vreemd, die warme arm van een onbekende, intiem door den haren, die sterke geurwalm, dien ze nimmer geroken had, lauw-prikkelend in haar neus —, ze was zoo weinig voor intimiteit met vreemde vrouwen — alleen met Charley Ruysenaars had ze zoo geloopt, hoe belachelijk zou Charley het vinden, als ze haar hier kon zien, poeslief met dat poesmoos vrouwtje —, maar ze schaamde zich voor haar schaamte en ze stonden nu ook al in de open deur van de achterkamer —, denken en gevoelen werd onderbroken door schrik: wat was het vol! En de man kwam haar al tegemoet, hoog-

rood, nu zonder eenige verlegenheid, beide handen naar haar uitgestoken, ze moest hem dus haar beide handen wel laten en was eigenlijk blij, dat ze zich van Letties innigheid vrijmaken kon.

„Daar is Ina,” had ze geroepen, triumfantelijk en blij als een kind —, Ina wist niet waarin ze zich moest laten gaan, in schaamte en ergernis, of in lachende grootmoedigheid. Hoe bitter voelde ze, dat ze niet voor zichzelf zorgen kon, dat ze zichzelf niet handhaven kon, dat ze altijd naar de eene of andere zijde vervloede en overdreef. Ze kende niemand der aanwezigen —, acteurs met gladgeschoren gezichten, gladde witte hemden boven lage, zwarte vesten, bloem in het knoopsgat, meisjes met gitten en bellen, donker en blanktandig, of meelwit en blond als de gastvrouw, die neuriënd en heupwiegelend danspassen beproefden bij haar binnenkomen en haar nu half-verlegen halfwantrouwig lachend aanstaarden. Ina voelde een ijlhoofdige verwildering —, wat deed ze hier toch —, hoe kwam ze hier toch, in die kamer vol hitte en verstikkende geuren? Ze gloeide onder de blikken, die van alle kanten op haar gericht werden, op haar japon, haar schoenen, haar kapsel, alles zoo anders dan die der anderen, ze zag twee heeren verbaasd, bijna ironisch wenkbrauwfronsend elkaar ondervragen met een blik, ze werd vuurrood; om zich een houding te geven, riep ze het dochtertje tot zich, dat er in een kort, zijden rokje met hooggehakte satijnen schoentjes en weidsche haarstrikken uitzag als een balletdanseresje, en trachtte wat met haar te praten —, maar het kind was verlegen en wilde liever weg naar twee halfvolwassen meisjes in engsluitend zwart, die haar passen leerden maken.

In de andere kamer brandde verlaten de kerstboom, glinsterend en overladen, hoog boven op een tafel vol geschenken, in wit met strikjes verpakt.

Ina voelde zich benard en ongelukkig, ook schuldig tegenover haar jongen, die ze gedachteloos hier had laten verkeeren, en dien ze evenmin als zichzelf, nu nog loskrijgen zou, zonder Lettie ruw te krenken. Ze vroeg zich af, wat toch anderen in haar plaats zouden hebben gedaan —, vrouwen als Mary, als Annie —, want het was immers ondenkbaar, dat die hier zouden komen —, en weer besprong haar het benauwde wantrouwen, dat ze die anderen nooit zouden hebben durven vragen, en haar wel, om haar reputatie, omdat ze „vrije opvattingen” had, die haar, in hun oog, tot een der hunnen maakten. Eergisteren had ze zich bereid en

in staat gevoeld, Lettie haar vriendschap te geven, als een vergoeding voor wat de wereld haar onthield, tegelijkertijd de wereld ermee tartend —, nu voelde ze zoo goed, hoe onmogelijk het was: hier gold immers geen „meer” of „minder” —, eenvoudig een zóó of anders — zij kon voor Lettie niets wezen, ze spraken een verschillende taal, stamden uit verschillende werelden. Ze stond terzijde en bladerde in een album en soesde over al die verschillen tusschen menschen, bij uiterlijke overeenkomst. Van denzelfden landaard en leeftijd, zij en Lettie, in dezelfde omgeving, dezelfde stad, producten van dezelfde cultuur —, en nog zoo als dag en nacht verschillend. Ze schrok op van een koude luchtstroom, die haar langs het gelaat streek, gevolgd door joelen en handgeklap —, een zwartharige jongeman in een pels, vioolkist in de hand, was binnengekomen, en het heele gezelschap verdrong zich om hem heen. Nieuwsgierig keek Ina op en haar blik ontmoette dien van zijn glanzende, bruine oogen, ze zag dat Lettie hem over haar sprak, ze verstond bijna haar naam en ze bloosde en sloeg haastig de oogen neer.

„De beroemde violist, de beroemde schrijfster,” stelde Lettie voor —, enkele heeren klaptten in de handen, een paar meisjes lachten —, Ina voelde er niets in dan spot, op haar gericht, maar weer klonk Lettie's stem —, ze kwam los, ze werd luidruchtig.

„De kerstboom, kinderen, nu naar den kerstboom.”

Ze hosten joelend de andere kamer binnen, een paar piep-jonge acteurmpjes met bleeke kindergezichten en modieuze heerenkleeren staken de Chineesche sterren aan, die overal rondom vastgehecht waren, de lampen werden even uitgedraaid, in donker klonken kreten van half-gemeende bewondering — ze waren de kerstboomvreugde al zoo lang ontgroeid — schertsend gefluister en onderdrukt proesten. Ina stond naast Lettie's man. Ze voelde zich ineens het meest thuis bij dien goedigen, groven reus en hij wees haar fluisterend tusschen de versierselen aan den boom enkele heél-bijzondere aan.

Er werd niet gezongen en zoodra het vuurwerk fonkelend was opgebrand, werden de lampen weer aangestoken en Lettie's man deelde de geschenken uit —, vóór ze het goed wist, stond Ina met een doosje in de handen, dat ze half werktuigelijk bloot gevouwen had uit het papier. Ze schrok van wat ze zag: een gouden colliertje met een mat-paars steentje eraan.

„Van wie heb ik dat?” stamelde ze, „dat mag ik niet aannemen, dat kan niet, zulke dingen draag ik niet.”

Trotsch wenkte Lettie naar haar man, dat die de gever was —, ze schreef Ina's verwarring toe aan blijden schrik om zóó'n prachtig geschenk —, maar toen ze zag dat Ina bijna met weerzin het doosje van zich afhield, dat haar mond stroef stond en haar oogen niet lachten, werd ze wit en in haar gekrenktheid riep ze luid: „Graag of niet hoor! Geef maar op, als je geen zin hebt.” De man werd rood van verlegenheid en keerde zich om —, de meisjes verdrongen zich naar Lettie en Ina om het colliertje te zien en kreten haar verbazing uit om het ongehoord weigeren van zoo'n rijk geschenk. Maar Lettie voelde uit het steelsche kijken en giechelend elkaar aanstooten, dat ze haar ook belachelijk vonden —, ze sloot haastig het doosje en zette het weg. Ina stond alleen, ze voelde met afkeer, dat ze haar hadden willen koopen, haar met verplichting binden, ze was vernederd en ontdaan —, ze keerde zich om en stond tegenover den violist, die haar vertrouwelijk-lachend toefluisterde:

„Wat zijn ze allemaal boos op u!”

Ze verlangde ineens, dat één haar tenminste begrijpen zou.

„Ik kon dat toch niet aannemen —, ik ken ze nauwelijks!”

„Natuurlijk niet,” suste hij, „ik begrijp u volkomen. Maar Lettie is altijd wat uitbundig. En er is geen een van de meisjes hier, dat is van haar heelen kring, die zóó iets zou weigeren. Ik bewonder u, omdat u het deed.”

„Och kom,” zei ze ongeloovig, „iedere vrouw zou dat toch doen?”

„Geen een van die ik ken —, of ooit gekend heb,” zei hij en zuchtte droefgeestig. Hij had haar naar een kleine, stijf-coquette sofa in een hoek gebracht en terwijl de overigen aftrokken naar de andere kamer, zaten ze daar ineens alleen. Maar Ina wilde die afzondering niet, die haar zoo pijnlijk oude tijden te binnen bracht, de dupe van zijn droefgeestige zuchten, zijn weeke, bewonderende blikken wezen.

„Ik weet zeker, ik zag het dadelijk, zoodra ik binnenkwam, dat u heel anders dan al de anderen bent.”

Ze had neiging, de vingers in de ooren te stoppen, — het was als in een hatelijken droom, dat ze die afgezaagde, zinledige woorden verstond, die ze zoo vaak vroeger van anderen had uitgelokt, zoo vaak van zichzelf betuigd, dat ze haar nu tegen-stonden.

Hij scheen het te voelen aan haar houding, hij liet tenminste den toon en het onderwerp varen —, Ina waardeerde het, hij vroeg haar of ze Lettie kende en ze vertelde het hem en was heimelijk blij, omdat hij haar daarin nu ook weer bewonderde.

„Nu moet ik het toch weer zeggen,” glimlachte hij, „dat u anders dan de anderen bent. Op gevaar af van u boos te maken.”

„Waarom zou het mij boos maken?” ze glimlachte nu ook.

„U werd het immers al —, daareven!”

Hij had zich naar haar overgebogen en sloeg opnieuw den vertrouwelijken fluistertoon aan. Maar zij onttrok er zich haastig aan en stond op.

„U moest eens wat voor ons spelen.”

„Liever niet dadelijk —, maar als u het vraagt.”

Hoeveel maal had ze ook deze en dergelijke betuigingen gehoord — en toch liet ze zich even gaan op de zachte weelde van het machtsgevoel. Hij was dan toch ook wel een lieve jongen, met zijn zachten, glimlachenden mond en zijn matglanzende, bruine oogen, zijn zijdezacht krulhaar boven een rimpelloos, jong voorhoofd.

Misschien, fantaseerde ze gretig, paste hij even weinig bij dit gezelschap als zij —, en kwam hij ook alleen om Lettie genoeg te doen.

„Ik kan niet zoo heel lang meer blijven, mijn man wacht mij thuis, en ik wil mijn jongen zelf naar bed brengen. En de dames dáár verlangen blijkbaar heel erg naar uw terugkomst.”

Hij keek de andere kamer in.

„Het kan mij niet schelen —, maar om u moeten we niet langer hier alleen blijven.”

Ook zoo iets had ze vaker gehoord, de woorden, den toon van kloek-mannelijke bescherming —, en toch moest ze erom glimlachen en bekoorde het haar en voelde ze zich gestreeld als was die bezorgdheid voor haar alleen.... en wonderlijk.

Ze begaven zich tusschen de anderen en zijn aankondiging, dat hij spelen wilde, deed een storm van klappen en juichen opgaan. Ze zag de meisjes zich weer naar hem heen verdringen —, er waren er héél jonge en héél mooie bij — zag ze —, en toch wees hij ze allen met lachende achteloosheid terug, en wendde zich naar haar, om te vragen wat zij hooren wilde. Ze schrok van haar gevoel —, zou ze nu nog geveleid moeten zijn omdat een jongen haar in dit gezelschap wel wilde onderscheiden? Ze vergat de vraag te beantwoorden en toen hij die herhaalde, zei ze verward, met een onrustigen blik op de klok, dat ze hem de keus overliet.

Het was einde Maart en het sneeuwde. Er waren tevoren al enkele mooie dagen geweest —, en Ina had in voorbarige vreugde haar hart verwarmd aan de lente in het verschiet. Nu had ze bij het ontwaken met doffen schrik gezien, dat het weer sneeuwde, als was het jaargetij teruggezonken, als had de winter zich pas ingezet en zou nu nimmermeer een einde nemen —, zoo genadeloos-gestadig vielen de vlokken en voor het raam bleef Ina er naar kijken, in sprakeloze wanhoop. Ze blikte op naar de lucht, grijs en zwaar boven het fladderen der vlokken, ze trachtte naar boven toe dat fladderen te volgen, één enkele vlok te blijven onderscheiden temidden der anderen, in een gedachteloze speelschheid, maar haar blik verloor zich in het gewemel, haar oogen traanden en haar voorhoofd deed pijn. Beneden in de tuintjes stapelde zich gestadig laag op laag tot een zware wollen vacht. Zoo kon het nog uren duren, den geheelen dag, den ganschen nacht door. En kwam er dan al zachter weer, dagen lang nog zou ze de kille, natte, morsige moddersneeuw in de straten, het levenloos blauwblank op de daken moeten zien, elken lentedroom hoonend en logenstraffend. Ze beefde van afkeer.

Het was nog vroeg in den morgen, de jongen pas een uur naar school, Egbert juist het huis uit, achter haar de kamer in een waterig, vaal schijnsel, de tafel nog half gedekt —, het was niet draaglijk, zoo plat en vaal en armelijk leven leek in dit licht.

Ze sloot de oogen voor het uitzicht buiten en bleef staan, tegen het raam geleund, te moedeloos om iets aan te vatten of te beginnen.

Het dienstmeisje klopte, kwam wit en frisch-blauw door de vaalte der kamer onhoorbaar op haar toe en reikte haar een brief.

Een brief van Charley —, ze waren weer terug —, „met de sneeuwkllokjes meegekomen” schreef Charley, al sinds enkele dagen, bijna een week thuis, en ze vroeg wanneer Ina zich nu weer eens vertoonen kwam. Het waren maar enkele regels —, en toen Ina ze gelezen had, stond ze stil, zacht trillend opgeschrikt, het witte blad in de hand, een vage kilte en teleurstelling in het hart. Was er werkelijk iets koels in het briefje of kwam die plotselinge, onheilvolle indruk voort uit haar eigen rusteloos hart? Nog weer las ze.

„Beste kind —, ja, vroeger was het wel „lieve kind” geweest, maar dat mocht toch geen werkelijk onderscheid heeten. Charley hechtte er zoo weinig waarde aan, lei nooit

eenige bedoeling in den aanhef of het onderschrift van een brief —, 't kwam bij haar uit een toeval van luim of stemming voort —, maar...., er stond „Charley R.” onder en vroeger altijd „Charley” —, zonder meer. Kinderachtig-klein vond ze van zichzelf, dat angstvallig letten op opschrift en onderteekening van een vluchtig-geschreven briefje. Het was te dwaas —, en toch, die koelheid, die ze had gevoeld, die haar als uit het opengebroken envelop was toegewaaid, nog voordat ze recht had gelezen —, waar zat het in, wat kon het zijn?

Ze wilde Charley's briefje vergelijken met een vroeger en toen ze haastig tastend er een greep uit een doos —, bemerkte ze, dat het juist datgene was, waarin Charley haar schertsend had geplaagd met haar gebrek aan opgewektheid —, en haar gedachten vertoefden even in dien tijd, zooveel vrijer en veiliger dan nu, terwijl ze las; toen lei ze de twee briefjes naast elkaar en vergeleek ze —, haar opgeschrikte onrust speurde verschil in lettervorm, vond een stroeven zinsbouw, maar het was alles zoo vaag en twijfelachtig, dat ze erin slaagde, het weer van zich af te zetten.

Ze besloot intusschen dienzelfden middag nog naar Charley en haar man te gaan —, ze zou den jongen dan naar school brengen en kon er om halfdrie wezen. Nu ze eraan dacht, had ze het benauwd-krampige gevoel van examen te moeten doen —, als het voorgevoel toch eens waar was en ze vanmiddag tegenover de verwerkelijking zou staan! Ze had, na hun vertrek, nadat de eerste schok en schrik voorbij waren, zoo vaak aan Charley in zuivere en trouwe genegenheid teruggedacht —, dit vast en stellig te weten was als een eerherstel —, en ook Hugo kon ze nu rustig en vriendschappelijk, geloofde ze, weerzien. Als Charley en Hugo dan nu maar zelf nog van haar weten wilden en haar vrienden zijn. Ze waren al bijna een week in de stad —, dat ze niet eerder geschreven hadden, beduidde op zichzelf al verkoeling, bedacht ze met schrik —, en ze moesten van haar en Rudolf gehoord hebben. Iedereen praatte er immers over, lachte erom, wees haar als met den vinger na —, wanneer ze 's middags zat in café's, waar ze vroeger nooit kwam, tusschen lawaaiige jongens en opgedirkte meisjes, in het schel geweld van een orkestje, waarmee ze allen meefloten en zongen. Hij had haar uitgelachen, toen ze zei, dat ze het zitten in die café's verfoeide —, hij geloofde haar eenvoudig niet —, waarom zou hij ook? Ze hadden elkaar bij Lettie leeren kennen, drie dagen later was hij haar een bezoek komen brengen en ze

had hem ontvangen, toegestaan dat hij haar hand vasthield in den schemer, om hem haar zoontje met het meisje naar een andere kamer te spelen gestuurd. Dat was het ergste, dat voelde ze als een vergrijp aan het kind, aan zichzelf, aan haar heele beter leven, ofschoon het kind er tevreden en zoet met zijn spel was blijven zitten. En toen hij ging, was zij het geweest, die vroeg of hij terugkwam —, hij was immers zoo vriendelijk en fleurig, zoo jongensachtig-bewonderend en schuchter-verliefd —, meende ze; toen hij langer dan ze dacht wegbleef — ze hem heimelijk den volgenden en daarna den daaropvolgenden dag alweer verwacht —, werd ze een gloeiend verlangen naar zijn terugkomst in zich gewaar, dat haar in haar eigen oogen diep beschaamde en dat ze voor Egbert zorgvuldig verborg. Maar enkele weken later had Rudolf kaarten gezonden voor een concert, waar hij spelen zou, en omdat ze zijn naam al dien tijd niet had genoemd, evenmin gerept van de bezoeken — soms vrezend dat het kind haar argeloos verraden zou en dan gefolterd door al dat vernederende, verwarrende, dat zich als om haar en boven haar samenpakte — stemde Egbert erin toe, met haar te gaan.

Had ze toen maar zich bedwongen, was ze maar niet in de pauze naar hem toegegaan, terwijl Egbert alleen bleef in de zaal, dan was ze dat hatelijk twistgesprek, het ellendige, opgehitste fluisteren met een strak gezicht in een volle zaal tusschen menschen die niet mogen hooren, maar opmerkzaam worden en luisteren met bedekte gretigheid, — althans ontkomen. Nu had Egbert wantrouwen opgevat, haar hoonend gezegd, dat hij „het spelletje” alweer zag aankomen, dat haar verheven vriendschap met Charley en Hugo toch ook al niet „bestendig van duur” was geweest —, en toen ze bitter en schamper uitviel, was hij opgestaan, zeggend dat het genoeg van naast een vrouw, „die haar fatsoen niet houden kon” te zitten, hem te twijfelachtig leek en verdwenen.

Toen was zij ook de zaal uitgelopen, zich verbeeldend dat iedereen aan haar gloeiend hoofd kon zien wat er was gebeurd, doodelijk beschaamd tusschen de vreemde menschen, die sluiks haar bespieden en op de gang had ze op en neer geloopt in het vale middaglicht, tot ze het aangapen der suppoosten moede werd en met strakke, brandende oogen uit het raam ging staan kijken. Uit de zaal, van achter de gesloten deuren klonk zoet en zacht Mendelssohn's vioolconcert —, hij speelde, ze had er zich zoo op verheugd, het Concert was een oude liefde van haar —, en ze had alleen

gestaan in de kille, grijze gang. Het zoete zelfbeklag had toen wrok en toorn uit haar weggedreven —, ze voelde het harde brok in zich slinken en verdwijnen en toen het orkest zweeg, was ze tusschen de menschen, die heengingen door, weer binnengekomen en had een andere plaats gezocht, waar niemand op haar lette — maar het slotstuk, een luide ouverture, kon haar gebroken evenwicht niet herstellen — rusteloos, als van binnen klam, liet ze zich door den menschenstroom meevoeren naar buiten toe. Daar had ze zich bezonnen —, zou ze naar huis gaan — of op Rudolf wachten? Het trok haar wel aan . . . , en hij zou er wel heel blij mee zijn . . . , zou hij dat werkelijk . . . , of zou hij heimelijk haar belachelijk vinden en zich nu al verzadigd van haar gaan gevoelen, als ze tweemaal op dezen éénen middag tot hem ging? Wandelen —, alleen, in de mist, in de kilte en daarna naar huis? Het was niet te doen, het was ondraaglijk. Ze had zich zoo bedacht: ze kon op Rudolf wachten en den schijn aannemen alsof ze juist uit het gebouw kwam en zich rechtstreeks naar huis begeven wilde —, ze kon tusschen de menschen verscholen, hem bespieden en als ze hem komen zag, vlug toeschieten, hij zou niets van den opzet bemerken —, alles zou toevallig schijnen. Maar de toeleg verheugde haar niet —, veeleer was het als werd ze gedreven, en kon geen weerstand bieden, naar iets, waarvan ze zich evenwel geen vreugde beloofde, ze gevoelde zich ontdaan en beschaamd om wat ze deed, als was ze een heetbloedig schoolkind, dat tenminste in haar vrijheid en in haar jeugd, in haar onbewustheid vooral, haar verontschuldiging vindt. Zij had al zooveel jaren lang zooveel leergeld gegeven . . . , en toch — had ze zich voorgehouden — liep ze hier nu weer, bevend van verwachting, met ijskoude vingertoppen — als zoovele malen vroeger en voor zooveel anderen, en toch weer met dat onuitroeibaar raadselachtig gevoel, dat het alles nieuw en wonderlijk en hoopvol, en als voor de eerste maal en voor altijd was!

Was ze van de menschen en van hun vooroordeel en hun zeden vrij geweest, dan zou ze zich misschien in die geschiktheid van haar wezen tot vernieuwing en verjonging, altijd-door, hebben kunnen verheugen —, nu voelde ze die, onder den invloed van vooraf geweten ander-oordeel, als belachelijk en beschamend, haar leeftijd en staat onwaardig. Zij behoorde nu toch — Egbert had het nog pas gezegd —, bezadigd en „bezonken” en verstandig te wezen, getrouwd al sinds jaren, moeder van een kind, bezig „naam te maken”

met haar werk —, had hij niet gelijk, was niet dat angstig wachten op een jongen ver beneden haar waardigheid?

Toen was hij gekomen en had zich bovenmate verrast getoond, omdat hij haar nu weer — en zoo toevallig — ontmoette, nadat ze in de pauze al zoo vriendelijk was geweest bij hem te komen. Ze had hem wantrouwig aangehoord, en in de oogen gekeken —, klonk er niet spot en laaghartige triomf, mannelijke minachting voor de vrouw die openlijk haar voorkeur toont, in die uitbundige woorden? Maar neen —, zijn blik was onbevangen en zijn wangen hadden een bos van trots en ingenomenheid. Hij was zoo levendig en frisch en jong —, zoo meeslepend in zijn smeeken, dat ze nu niet dadelijk van hem weg zou gaan, maar ergens, waar het stil was, wat wandelen en wat zitten. Ze was voor de bekoring gezwicht, maar de zoetheid van het zwichten, en zelfs van het nieuwe en ongedachte dat anders zoo machtig op haar inwerken kon, was goeddeels vergald geweest door de herdenking — die zich tergend aan haar opdrong en die ze niet afschudden kon — aan vroegere wandelingen, aan vroegere opwinding, bekoring, dat ze ook aan zichzelf en de vale wereld als onttoegen was geweest, die ze eeuwig had gewaand en die versleten waren. En ook het wantrouwen bleef en kwelde haar tenslotte zoo heftig, dat ze het uitspreken moest, in een vraag, waarvan ze vorm en toon luchtig-schertsend trachtte te doen klinken.

„En wat denk je nu wel van mij . . . , biecht eens eerlijk, dat ik straks bij je kwam en dat ik nu hier alweer met je loop?”

Ze gingen door een stille straat, hij antwoordde niet dadelijk, keek rond zich heen, glimlachte, nam haar hand en drukte er een kus op.

„Ik denk alleen van je, dat je een schat bent,” fluisterde hij. Ina was verslagen —, een dof en hopeloos gevoel overviel haar, haar beenen werden loom —, het wandelen hier naast hem verloor bekoring en glans. Dit op zichzelf geestelooze, ondoordachte antwoord, waaruit zoo duidelijk bleek, dat hij haar vraag als een onnoozel behaagziek vrouwelijk praatje —, mogelijk alleen als een begin van een verliefd gesprek had begrepen, was tegelijk betekenisvol als aanwijzing, hoe hij haar in haar geheele wezen zag, hoe hij zich hun gesprekken en hun verderen omgang onbewust voorstelde. Want dat ze zich na vandaag niet dadelijk van hem zou kunnen en willen losmaken, stond vast, dat voelde ze wel, ze behoefde zich het tegendeel zelfs niet voor te nemen, het zou geen zin hebben gehad.

Zoo was het ook gegaan —, en ze had er zich niet aan kunnen onttrekken, omdat het immers toch leven en beweging beduidde —, omdat er toch iederen dag iets gebeurde, iets te vreezen of te verwachten viel — omdat zelfs wroeging en zelfkwelling te verkiezen waren boven de doodsche leegte van haar leven —, ofschoon ze dien eersten dag al leeg van hoofd en doodmoe was thuisgekomen —, door haar wanhopige pogingen, in hun gesprekken iets van leven en geest te brengen, teneinde haar eigen verwachting en spanning van even te voren, haar bevend hart en koude vingertoppen, te rechtvaardigen, en zich niet al te zeer belachelijk te gevoelen, dat ze daar bij hem zat en genoegzaam met zijn onnoozele verliefdheid en zijn banale verhalen, dat ze daarvoor van haar huis en van zichzelf was weggedwaald, haar middag had bedorven, twist en opwindung uitgelokt....

Na dien middag ontmoetten ze elkaar geregeld bij Lettie aan huis, eerst „toevallig” — toen Lettie's uitbundigheid toch óók al den toeleg verried — en daarna bij openlijke afspraak. Lettie bracht nu briefjes over, bemoederde en bevoogde hen, noemde hen „kindertjes”, liet hen met een knipoog in de kamer alleen en voelde zich geweldig in haar nieuwe rol.

In haar toon was nu eerder overwicht dan schroom, ze voelde zich nu eer de meerdere dan de mindere. De bordjes waren verhangen —, waarom ook niet? Lettie was ongetrouwd en trouw, zijzelf getrouwd en ontrouw. Andere feiten waren niet voorhanden, een andere maatstaf gold er niet, bij Lettie niet en eigenlijk evenmin bij de „beschaafden”, de „ontwikkelden” de „edelen van geest” met den mond vol „vrije opvattingen”. Waarom zou Lettie nu nog dankbaar zijn geweest dat Ina komen wilde —, Ina behoorde dankbaar te zijn, dat Lettie haar ontving en een oog sloot voor haar „avontuur”. Er viel zelfs geen grootmoedigheidsvreugde meer te oogsten.

Lettie had haar lachend gezegd, dat ze dien eersten avond al gezien had, en haar man ook, hoe het loopen zou tusschen haar en Rudolf. Geen vrouw was immers tegen hem bestand, op zijn zestiende jaar — hij leek toen ook wel al twintig — had in een hotel ergens in Italië een getrouwde vrouw hem 's avonds, toen hij op de gang liep, haar kamer in getrokken —, hij had het zelf verteld — en ze hadden wel briefjes gelezen, uit zijn Berlijnschen studie-tijd, met klinkende namen, soms wel een kroontje erop!

En daar zat ze nu midden in, aan alle kanten verstrikt en

vast —, en van dien „onweerstaanbaren” jongen was zij het zooveelste avontuur —, en om hem had zich haar dwalend verlangen, haar smachtende onrust vastgezet en gekristalliseerd tot iets dat weer „verliefdheid” moest voorstellen. Waarom verbrak ze het anders niet —, vanwaar dan anders die stumperige pogingen, waar ze zelf geen dupe van werd, zijn onnoozelheid goed te praten tot jeugdige onbevangenheid, zijn botte opmerkingen te verheffen tot uitingen van een frisschen, naïeven geest?

Van den nood een deugd makend, leeraarde zij tot zichzelf, dat niet naar kennis en ontwikkeling iemands waarde behoort te worden geschat! Rudolf was argeloos en goedhartig —, dat was het hoogste. En hij hield van haar, en kòn haar nu niet missen en hij had nu toch ook recht op haar —, dat waren de drogredenen, waarmee ze het pijnlijk verwijten, het hoonend lachen binnen in zich zocht te overstemmen....

Ze stond nog met Charley's briefje in de hand en keek naar buiten, het sneeuwde altijd door, het zachtknagende afgrizen wilde niet uit haar wijken.

Ze dacht aan haar verleden, aan haar huwelijk, aan haar droomen, opgaand als hoog geboomte en in eigen voosheid vergaan. Had Egbert gelijk —, bestond er geen vriendschap, of was zij niet in staat geweest, blijvend vriendschap te gevoelen? Of was vriendschap alleen denkbaar en houdbaar in een koelere sfeer —, zonder de onverwulbare, onnaspeurlijke verwachtingen, de onnoembare idealen, de onbereikbare verschietsen, die zij er steeds aan vastgeklonken had? Maar dan zocht ze vriendschap niet, en liefde niet —, als het niet meer dan een koele gewoonte mocht wezen, om duurzaam te zijn.

Tusschen Hugo en Charley scheen het anders, maar zij leefden ook niet in bot en gedachteloos zelfvertrouwen roekeloos met hun liefde als in de vele huwelijken, waar de man „niet meer hoffelijk hoeft te wezen” en de vrouw „zich niet meer hoeft te geneeren” en waar man en vrouw beiden zich beklagen als er geen illusies meer zijn —, ze bespaarden elkaar zoo goed als de groote, de dagelijksche, kleine teleurstellingen en ontgoochelingen, ze toonden zich voor elkaar zooveel mogelijk evenwichtig en harmonisch en bewaarden het overige, het grillige, redelooze voor de eenzaamheid —, ze drongen elkaar niet altijd hun bijzijn en vertrouwelijkheid op en waren bereid elkaars geheimen te eerbiedigen. Er was niets van slavernij of overheersching in hun verhouding en daarom voelden ze zich in hun vrij

en harmonisch samenleven zoo gelukkig en gebonden. Maar als Hugo haar had ontmoet voordat hij Charley kende —, het was immers mogelijk en ze mocht het denken zonder verraad — had hij haar dan ook niet kunnen liefhebben en zou ze dan een duurzaam geluk hebben gevonden? Ze was niet schitterend als Charley —, haar geest was niet zoo soepel, ze miste het provokante in de oogen, door den weemoed van den mond veredeld en getemperd, ze zou wellicht niet zoo bedreven zijn geweest in de kunst, die Charley lachend de „zwarte kunst van de liefde” had genoemd —, maar ze had toch ook wel die bronnen van kracht en inzicht, waarvan Hugo had gesproken en ze was toch jong geweest en mooi.

Zou ze dan met hem duurzaam-gelukkig hebben kunnen zijn? Haar gevoel, zoo vaak gebroken in ontgoocheling, stemde gretig voor de mogelijkheid, die voor haar immers beduidde, dat zij trouw kon zijn, maar redelijkheid en deernis pleitten voor Egbert, ze wilde niet op hem alle schuld en ongelijk schuiven, moest ze dan het vonnis over zichzelf vellen?

Geluid achter haar schrikte haar op —, Lettie was binnengekomen, lachend, onaangediend, in huiskleeren en los overgeworpen mantel als iemand die zich volkomen thuis gevoelt.

„Ik kom even wat praten, even een boodschap overbrengen van je jongen. Of heb je werk?”

Ina glimlachte onwillekeurig om den toon, waarop ze het woord uitsprak —, het „werk” waarin ze geen belang stelde, en dat haar in Ina een zonderlinge, bijna griezellige afwijking scheen.

„Neen —, ik heb geen werk —, ik werk bijna niet meer tegenwoordig. Dat is geweest, dat hebben we gehad —, zal ik maar denken.”

„Zooveel te beter dan,” vond Lettie, argeloos en opgewekt, „dan hou ik je tenminste niet op.” Ze ging zitten en Ina voelde zich alweer beschaamd en belachelijk om den zweem van theatraal zelfbeklag, het dringen naar vertrouwelijkheid, dat ze duidelijk gehoord had in haar eigen stem. Kon ze zich dan tegenover haar zelfs niet „groot” houden —, moest ze dan bij dat wezentje, dat zoo goed als uit een andere wereld stamde, om troost en meegevoel bedelen?

„Ben je alleen, vanavond?”

„Ik denk het wel —, mijn man is veel uit tegenwoordig.”

„Prettig voor je! Zoo vrij! Maar waar zit hij altijd?”

„Bij vrienden, denk ik.”

„Modern huwelijk noemen ze dat, nietwaar?” zei Lettie

met zoo'n scherp lachje, dat Ina opkeek, en meende te begripen. Lettie had zelf graag willen trouwen en trachtte dat te verbergen in ruw en schamper praten over alle huwelijken, die ze kende. Ze was nooit zoo welbespraakt en ook nooit zoo boosaardig, als wanneer ze het over scheidingen en schandaaltjes had. En haar man, van huis uit een behoorlijk en ingetogen burgerman —, stond haar daarin bij, verbitterd omdat hij zich niet zoo gemakkelijk als hij had gedacht van zijn wettige verbintenis had kunnen ontdoen. Dat wezen — verzekerde Lettie herhaaldelijk — kleefde hem als een klit aan den hals, hoewel hij allang „haar man” niet was. En dan keek ze heel zelfvoldaan en misprijzend en zei, dat zij voor zoo'n verhouding bedanken zou, en brandde van lust Ina op nog veel meer en veel intiemer bijzonderheden van haar vriends huwelijksleven te onthalen.

„Wat zei je zooeven?” vroeg Ina, „ik dacht een oogenblik aan wat anders, ik verstond je niet.”

„Ik had het over een geval —, precies als het jouwe. Die groote blonde vrouw, weet je wel, die je kerstavond bij mij ontmoet hebt? Die is tegenwoordig ook met een piepjong violistje —, net als jij, merk je wel? — en die heeft ook lak aan wat de menschen zeggen, en die geeft ook al den brui van het mooie huwelijk —, ze schijnt er trouwens een suffert van een man op na te houden.”

Ina kon zich de vrouw heel goed nog voorstellen, niet jong meer, met haar geverfd gezicht, breede, bloote, melige schouders, haar wulpschen mond, haar wat rauwe stem, haar kirrend lachje, haar moederlijk-verliefderig doen tegen de jongens, die ze allemaal in de wangen kneep en die allemaal half-belust, half-afkeerig om haar heen hadden gedrongen.

Ze antwoordde niet.

„Je kwam me iets vragen, dacht ik?”

„Ja —, Ruud heeft getelefoneerd, dat hij vrij is vanavond en als je alleen bent, dan komt hij hier.”

„We zouden, als we allebei vrij waren, toch altijd bij jou...”

„Jawel maar vanavond gaat het niet. Arnold heeft plaatsen voor een nieuwe operette, dus wij zijn niet thuis.”

„Ik vind het niet geschikt, niet prettig, dat Rudolf hier komt. En dat weet hij, dat heb ik hem gezegd.”

„Dat heb je hem gezegd!” lachte Lettie wereldwijs, „maar daar ben je toch niet klaar mee! Je kan wel zooveel zeggen. En wat doet het er toe —, je moest het juist prettig vinden — als je man er niet is.”

„Ik heb er mijn bezwaren tegen — en het kind is er toch,” stamelde Ina.

„Maar het kind slaapt immers! Wat heeft dat er nu mee te maken? Dat je niet bij hem op zijn kamer komt, daar kan ik inkomen, want hoe je het huwelijk dan ook opvat, je bent een getrouwde vrouw, maar hier in huis, waar geen haan naar kraait! Of ben je bang voor de meid? Stuur die dan weg met een boodschap. Dan ben je zeker, dat je niet gestoord wordt. En wat er komt, laat je bellen.”

Ina dacht na; ze keek met afgewend hoofd het achter-raam uit —, het sneeuwen had opgehouden, heel van ver kraaide een haan —, wat was er toch in hanengekraai, dat het haar 's winters altijd zoo droefgeestig stemde? Ook als ze buiten liep en hooi rook langs de verkleumde boeren-erven . . . dat maakte haar zoo nameloos bedroefd. Het gleed vluchtig langs haar geest, ze moest nu bij het heden en bij het werkelijke toeven —, wat moest Lettie hem antwoorden?

Ze was ze eigenlijk zoo zat —, Lettie en Rudolf en de heele bende, aan wier ongebonden levenslust — wat ze daar voor gehouden had — ze zich in den beginne had gelaafd, ze was dien jongen zoo zat, die niets voor haar was en voor wien zij niets was, in wiens tegenwoordigheid zij bijwijlen dezelfde verwilderde ijhoofdigheid gevoelde als dien avond bij Lettie's kerstboom, een verdwaasde verbazing, hoe hij en zij ooit konden zijn tezamen gekomen. En hij was nu verliefd op haar en zij kon hem niet genadeloos verstooten —, ze had het immers zelf gewild en opgewekt, hij behoefde het haar niet te verwijten, ze wist het zelf wel. En ondanks alle afspraken en beloften van het begin verweet hij het haar toch.

Waar had ze zich in vastgewerkt —, hoe moest ze er zich weer uitredden? Als ze nu voor het oogenblik maar even alleen kon zijn —, dat was alles wat ze wilde.

„Laat Rudolf dan maar komen, vanavond,” zei ze mat tot Lettie, „maar niet al te vroeg” —, ze wist zelf niet, waarom ze dat laatste bedong.

Lettie stond op.

„Dan zal ik mijn baas even telefoneeren. De mannen zien elkaar 's middags meestal in de stad,” ze lachte en lei een nadruk op „de mannen”; het gemeenschappelijk bijbehooren van de mannen bracht haar immers met Ina op één lijn en één peil. Bitter voelde Ina het na, toen Lettie vertrokken was.

En ze dacht aan Egbert, die zoo dikwijls tegenwoordig 's avonds de deur uit ging. Wist ze werkelijk niet, waar hij dan was?

Had ze hem niet kort geleden op een namiddag, toen ze in een pijnlijk pogen, iets van den geest der eerste huwelijksjaren — zoo zachtzinnig en vredig nu in haar herinnering — te herstellen, op het balcon naar hem had uitgezien, aan den straathoek afscheid zien nemen van Nesje Waldorp, Geerte's vriendin? En had ze toen niet onmiddellijk die ontmoeting van Nesje en Egbert met haar eigen ontmoeting in verband gebracht —, toen het kind haar met norschen kop was voorbijgestapt en nauwelijks had willen kennen? Geerte kwam nu ook niet meer, Josefine had ze in geen maanden gezien. Otto vertoonde zich maar zelden en hij was schuw —, natuurlijk had hij over haar hooren spreken en dorst of wilde er niet naar vragen. Aan Egbert had ze dien dag niets bemerkt en ook later niet trouwens —, ze had snel de deuren gesloten, zich schamend om haar onwelkome verteederling en geveinsd dat ze in lezen zat verdiept bij zijn binnenkomen. En hij was kleurloos-vriendelijk geweest als altijd, maar toch leek hij soms afzijdiger en koeler dan vroeger —, dan meende Ina iets te voelen als een uitdagend, „ik heb je niet meer noodig” ook in zijn afwijzen van critiek en tegenspraak. De twistgesprekken behoorden inmiddels vrijwel tot het verleden —, zij ook voelde zich schuldig en schuw, en schaamde zich eigenlijk omdat ze dien jongen den voorkeur gaf boven hem. Hoe kon Egbert nu nog gelooven, dat ze bij anderen zocht, wat hij haar niet geven wilde, dat ze anderen bracht, wat hem niet dienen kon? Het was de oude formule, de oude verontschuldiging —, maar ze voelde goed, dat hij er niet in geloofde, niet voor dit en daardoor ook niet voor vorige gevallen. Hij had er zelfs toen immers niet in geloofd. Hij zweeg er nu over, al sinds weken, een hoonend, hooghartig stilzwijgen, waarin hij zijn volkomen verachting en zijn volkomen onverschilligheid toonde. En toch gingen ze nog zonder valsheid en met een zekere mate van wederzijdsche welwillendheid met elkaar om —, ze hadden het verleden, en ze hadden het kind —, waarom ook zouden ze meer hebben gebroken dan zichzelf al brak, wat reden bestond er om het noodlot voor te zijn?

Ze had soms wel lust om te vragen of hij ditmaal wilde thuisblijven, als ze hem 's avonds zag uitgaan —, maar ze deed het niet. Dat ze de eenzaamheid vaak niet dragen kon, verzweeg ze — het behoorde tot het kleine en zwakke, dat hij sinds lang al niet meer te zien kreeg — en of ze leed, dat hij zich nu ook van haar af- en naar een ander toegekeerd had, dat wist ze niet, dat wilde ze niet weten, omdat

de bevestiging van haar vermoeden weer een nieuwe jammerlijke nederlaag zou zijn. En soms ook voelde ze een vol-doening, dat hij zich nu óók schadeloos stelde, dat hij zich nu toch in zekeren zin wreekte, dat niet langer alle schuld bij haar lag, dat ze „quitte” waren —, het scheen haar redelijker zoo. Doch den meesten tijd leefde ze in doffe, dompe verslagenheid.

Een nieuwe meid deed haar de deur open —, en dat onbekende gezicht, dat met onverschillig wantrouwen naar haar opzag als naar de eerste de beste onbescheiden vreemde, die maar zoo wilde binnendringen en misschien onwelkom kwam, deed Ina als een slecht voortteeken aan. Ze wachtte beklemd, terwijl de meid haar aandienen ging en toen ze zichzelf zag in den spiegel van het enge, kille zijkamertje, waarheen haar de meid had verwezen, bemerkte ze met schrik dat ze doodsbleek was. En tegelijk deed het haar een zeker sentimenteel genoegen, als een reden tot zelfbeklag en een waarborg, dat Charley in geen geval hard tegen haar zou durven wezen. Maar meteen verwenschte ze die laffe gedachte —, ze kwam hier toch niet als een bedelaar deernis afdwingen met bleeke wangen en holle oogen!

Charley verscheen in de deur en haalde haar bij de hand de gang door, hún warmgestookte werkkamer binnen. Ze verontschuldigde zich terwijl voor de onwetendheid van de nieuwe meid, maar toen ze die dicht bij de deur passeerden, zei ze niets dat naar een opdracht leek om haar in 't vervolg zonder aandienen binnen te laten. Liet ze het opzettelijk? vroeg Ina zich af —, of zag haar ziekelijk wantrouwen overal koelheid en onvriendelijke bedoeling? Waarom had Charley haar geen kus gegeven, waarom durfde ze vandaag zelf niet de eerste zijn?

Hugo was uit —, maar hij zou over een groot uur komen —, als Ina dus zoolang blijven kon, zou ze hem ook zien. Ina meende uit den toon van dat „als je tenminste zoolang blijven kunt” te moeten begrijpen, dat Charley het niet verwachtte en er niet zoo bijzonder op gesteld was . . . en zij, die zich vast had voorgenomen den heelen middag, tot etenstijd toe te blijven . . . , alles scheen er vandaag op gericht haar tegenover zichzelf klein te maken en te beschamen.

„Heel veel tijd heb ik ook niet,” hield ze zich groot en terwijl keek ze Charley vorschend aan. Wat wist ze van haar . . . , of had Hugo op hun reis — tevoren niet, dat

stond vast — toch nog over haar toenadering gesproken?
„Vertel eens wat van je reis, Charley. Je ziet er goed uit, je hebt zeker veel genoten?”

„Vertel eerst eens wat van je zelf,” verzocht Charley „die reis komt straks wel.”

„Van mezelf,” zei Ina mat en schouderophalend, ze keek Charley aan, „je zult er al wel genoeg van gehoord hebben.”

„Misschien zelfs meer dan jij.”

„Hoe bedoel je dat?” vroeg Ina wantrouwig.

„Och,” zei Charley kort, „waarvoor moet ik je die praatjes allemaal overbrengen?” Ze ging naar Ina toe, nam haar hoofd in de handen en keek haar in de oogen: „die jongen is niet waard, dat je naar hem kijkt.”

Vreemd, de zachte stem, de liefkoozing, ze verteederden Ina ditmaal niet —, maar prikkelden en verbitterden haar eerder —, omdat ze immers evengoed als Charley wist, wie Rudolf was, omdat ze geen onnoozel kind was —, omdat ze van Charley niet wilde hooren, met hoe bitter weinig ze zich tevreden moest stellen, omdat ze er door Charley niet aan herinnerd wilde worden, en door Charley vooral niet beklaagd, uit haar eigen ongedeed en hoogmoedig geluk. Het was alsof een wrok tegen Charley, — die ze dan toch al die maanden heimelijk in zich moest hebben gevoed, maar niet in het licht van haar bewustzijn toegelaten —, zich nu naar boven woelde en voelbaar en tastbaar werd als een wrang, hard brok, dat ze niet verduwen kon.

Ze schrok ervan en duwde het terug. Neen, dat was het niet, maar ze wilde niet dien smaad toelaten op Rudolf, omdat haar die smaad in de keus van haar gevoel beleedigde, ze wilde ook niet altijd en door elkeen als een kind behandeld worden, ze wilde ook niet steeds dat beroep op haar redelijkheid. Ze was beu van redelijkheid —, de heele wereld leefde onredelijk, zij wilde nu ook eens niet anders.

„Je hoeft mij niet te vertellen, dat Rudolf geen licht is,” zei ze zwak-mokkend, vreemd-voldaan, dat ze nu tegen beter weten in sprak en Charley ergerde, „maar ik ben er al lang achter, dat het dáárin toch ook niet zit.” Ze zei het laatste met een soort hatelijken, geprikkelden nadruk, als zinspeelde ze op bepaalde grieven tegen bepaalde personen —, ofschoon ze in werkelijkheid niets van dien aard bedoelde en het alleen had gezegd, om schijn van zin aan haar zinledig antwoord te geven. Maar toen ze zag, dat Charley gegriefd de schouders ophaalde, voegde ze er zwakjes maar zachter bij:

„Altijd dat verwijten ook.”

„Ik verwijt je niets —, ik waarschuw je alleen. En tenslotte is het natuurlijk je eigen zaak. Maar ik had het niet van je gedacht, nu nog . . . nu weer . . . na alles: een gemeene vulgaire vrouwenverleider. Je moet er niet boos om worden.”

Ze kon niet boos worden —, het zou een te droeve en holle vertooning zijn —, ze wist immers zoo goed, dat Charley de waarheid sprak, en ze was blij, dat ze zonder de bitterheid, die haar zooeven opgeschrikt had, nu antwoorden kon:

„Het komt er eigenlijk nog zoo weinig voor mij op aan, wie het is. En soms denk ik, dat iedereen goed genoeg is voor mij.”

„Wat heb je gedaan in de maanden dat we weg waren?” vroeg Charley, zonder op de klacht in te gaan. „Heb je gewerkt?”

„Neen, nagenoeg niets. Ik kan alleen werken, als er vervoering in mij is, dat weet je . . ., ik werk altijd voor iemand —, hoe zeiden ze het ook weer van Mérimée —, die ook altijd schreef voor een „aangeboden voorwerp”? „Hij plukte alleen bloemen om ze iemand te kunnen aanbieden.” Zoo ben ik ook —, maar van een vrouw is het schande. Mannen vereeren bijna altijd hun „minderen” —, wie van Goethe's liefjes, of van Heine's of die van De Musset waren er hun „gelijken”? Maar van mannen lijkt het natuurlijk, omdat de man altijd de meester is —; als een vrouw een bloem plukt voor een „mindere” dan . . .”

„Dan vergeet de mindere, dat hij de mindere is, natuurlijk,” vulde Charley aan.

„Neen, ze vergeet het zelf,” zei Ina, „want ze wil het niet langer. Een man kan een vrouw „vereeren”, die beneden hem staat, omdat zijn vereering toch maar gespeeld is, omdat hij toch altijd de eerste blijft en wil blijven —, maar een vrouw wil zich onderschikken met haar werkelijke wezen, haar vereering is echt en ze wil die geven —, aan wien ze waard is. Daarom helpt het niet, als de man bij uitzondering zijn heele wezen onderschikken en haar vereeren wil —, omdat ze liefde zoo niet verstaat, omdat ze van geen slaafsche onderwerping gediend is — waar de mannen gewoonlijk zoo gretig van gediend zijn — omdat ze zich in waarheid zelf onderschikken wil. Als een man ten onrechte beheerscht, voelt zij zich tekort gedaan in haar waardigheid, en als hij haar terecht niet beheerschen wil, voelt ze zich te kort gedaan in haar vrouwelijkheid. Het is bijzonder ingewikkeld

en vrij-wel hopeloos in dit stadium — en we moeten maar naarstig op de toekomst hopen.”

„Maar houd jij nu van dien jongen?” drong Charley aan, „Dat weet ik niet —, ik houd van het onpersoonlijke „het” van wat hij in mijn leven brengt —, al moet ik bekennen, dat het ditmaal vrij schamel is, mijn „romannetje”. Ik heb het vroeger altijd nogal weten te bolwerken in dit ernstige spel van illusie en werkelijkheid, gewoonlijk door met mijn rug naar de werkelijkheid toe te staan, maar ditmaal is het moeilijker. De partner werkt niet mee, hij kent het „spel” niet, er is voor hem alleen werkelijkheid en van een soort, die mij niet bijzonder aantrekt.”

„Als jij-zelf het zoo koelbloedig een spel noemt.”

„Dat zou jij niet begrijpen, Charley? Vioolspel is ook maar een spel —, maar menschen wijden er hun leven aan en niemand vindt het gek. Maar laat ik in godsnaam niet „vernuftig” wezen, vandaag.”

„En hoe is het nu tusschen jou en Egbert?”

„Wat zou er veranderen tusschen mij en hem? Hij zweert nog altijd bij autoriteiten, hij vindt geloof ik, nog altijd, dat we het denken aan „vak-filosofen” moeten overlaten —; de formule zoo zou hem niet erg aanstaan, maar het is zijn praktijk. Ik verdiep er mij soms in, wat die eigenaardige neiging van hem beteekenen kan.”

„Ik heb er eens met Hugo over gesproken, op reis,” zei Charley, „het is doodgewoon zijn ijdelheid, dacht Hugo. Hoe meer dingen je verwijst naar een bepaald „vak” — dat je zelf dan niet hebt geleerd en waarvan het verstaan voor den vakman geen verdienste is — hoe minder er overblijft voor de normale, geestelijke uitrusting, die elkeen behoort te bezitten. En hoe minder die uitrusting bevat, hoe gemakkelijker je met heel weinig een behoorlijk figuur kunt maken —, in eigen oog althans — en je hoeft dan ook voor den water en den denker geen bijzondere bewondering te hebben, want wat ze doen is hun „vak” en als je zelf dat „vak” had geleerd, dan was je er precies of ongeveer even ver in —, op die manier behoef je nooit jezelf iemands mindere te gevoelen of in eenig mensch het persoonlijke te eeren.”

„Curieus, zei Ina —, ze richtte zich op in haar stoel, het onpersoonlijk gesprek, dat ze zoolang had moeten missen, waarin ze haar persoonlijke kwellingen kon van zich werpen en vergeten, gaf haar een schijn van opgewektheid.

„We hebben veel over hem gesproken,” zei Charley — „en over jou natuurlijk. Die zonderlinge, blinde voor „de

wetenschap" —, sluit volkomen op zijn houding tegenover jou. Jij vertegenwoordigt dan het „dichterlijke". En hoe het „wetenschappelijke" zich verhoudt tegenover het „dichterlijke" dat hebben we eens heel aardig gezien in de houding van een dokter, een vriend van ons, tegenover zijn zoon. De jongen wou niet studeeren, maar hij schreef — en schrijft — heel mooie verzen en hij wist en begreep, natuurlijk, heel veel dingen van huis uit, door zijn natuur, beter dan zijn vlijtigen vader na vijf-en-twintig jaren van naarstigheid. Dat kon de oude heer niet kroppen. Hugo zei altijd —, het is precies zooals een vliegmachine zich moet voelen tegenover een vogel. Het is een feit, dat er in een vliegmachine een massa naarstigheid zit —, maar het is ook een feit, dat een vogel veel beter vliegt. Zoo is het dichterlijk-onwetenschappelijke — als het goed in zijn soort is — dan de vogel, en het ondichterlijk-wetenschappelijke — vertegenwoordigd in dien braven dokter — de vliegmachine. En die twee van nature geslagen doodvijanden en concurrenten!"

„De „vogel" in mij is vleugellam, allang," zei Ina, weer dof, de druk liet zich zoo licht niet afschudden, „dat is het ellendige, omdat ik geen geloof in mij zelf meer heb —, omdat ik in geen enkel ding zeker van mijzelf ben. En daaraan heeft Egbert schuld —, ik meen, dat is het gevolg van zijn invloed."

„Dat zagen we toen al," zei Charley zacht, „en dat zeiden we toen al. Het groote verderf van het „mindere" is, dat het het „betere" aan zichzelf doet twifelen —, omdat het kenmerk van het „mindere" het redelooze, de zelfverzekerdheid is, en het kenmerk van het „betere", het redelijke, juist „de twijfel."

Ze zwegen beiden, Charley luisterde naar gedempt spreken dat van bij de buitendeur tot ze doordrong, ze rees langzaam, voortdurend luisterend, op uit haar stoel.

„Ik moet, geloof ik, even weg, Ina. Het is een oude, vervelende nicht en de meid heeft gezegd, dat ik thuis ben —, ze is nog lang niet goed genoeg gedresseerd. Maar ik werk haar wel weg in een paar minuten —, als ik haar zeg, dat ik „artisten" op bezoek heb, dan is ze al haast het huis uit van pure angst dat ze er een tegen het lijf zal loopen."

„Laat mij dan naar huis gaan, Charley."

„Wel-neen, jij bent juist mijn „voorwendsel." Tot dadelijk."

Ze ging de deur uit en Ina leunde stil, wat versuft, in haar stoel. En toen begon het wantrouwen zich weer in haar te roeren, ze voelde zich verlaten en kil. Neen —, het was

toch het oude niet geweest, Charley had opgewekt gesproken, maar zoo was haar aard, het ging bij haar om het gesprek en van den hoorder vroeg ze dan niets dan aandacht en begrip —, vriendschap of genegenheid speelde daar geen hoofdrol in. Ook al weer anders dan bij haar, waar elke vlam gevoed werd uit die eene, diezelfde bron. Ja, Charley was koel geweest —, en zij-zelf eigenlijk ook. Het leek niet naar vroeger, toen ze dartel en teeder, bijna verliefd, naast elkaar zaten of lagen en spraken en plaagden en stoeiden op de rustbank bij het raam. Ze had geen behoefte meer gevoeld aan die teedere aanhaligheid —, ook dat was maar een zwak, kortstondig vlammetje in haar geweest. Of moest ze het nog anders begrijpen?

Ze peinsde —, en haar peinzen vloede in het vage weg, tot ze niets meer gevoelde of dacht en roerloos zat met gesloten oogen, in de volslagen stilte.

De deur ging open, het drong tot haar door, doch ze bewoog zich niet, deze loome verdooving was zoo zoet, als een voorsmaak van niet-zijn, het eenige dat nog zwak leefde was het wachten op Charley's stem.

„Charley komt zoo-meteen. Ze zit eraan voor een klein halfuur....”

Het was Hugo —, Ina veerde op en sprong uit haar stoel met een roode blos, ze was fel wakker en merkte ineens elk ding aan hem op —, dat hij een nieuw soort das droeg, een pak, dat ze niet kende, en zijn haren iets anders dan gewoonlijk gekapt.

Ze begroetten elkaar en Ina voelde, dat hij haar verwarring pijnlijk vond en dat die hem verlegen maakte.

Weer kwam de hardheid in haar op tegen hem, als tevoren tegen Charley — om haar eigen ellendige zwakheid en onbeheerschtheid. Maar hij ging nu rustig zitten en praatte onbevangen.

„Ik heb wat boodschappen gedaan voor Charley — zij had geen lust, ze is liever thuis met dit weer — en nu kom ik van den kapper...., ik heb mij mooi laten maken, we gaan vanavond.... ja, je zoudt het niet raden — maar we moeten naar een kinderbal. Charley ziet niets liever en ik mag er ook wel graag eens naar kijken, naar die kleine peuters.” Toen wendde hij zich ineens tot haar met een opzettelijke luchtige opgewektheid, waarin duidelijk de bedoeling lag, dat hij ditmaal niet op wegen van ernst gevoerd wilde worden en een herhaling van hun vroeger gesprek vermijden.

„En hoe heb jij het gehad? Vertel eens wat!”

Ze voelde zich ineens koel en gekrenkt.

„Ik —, o, uitstekend —, dankje.”

Ze zag zijn nauwelijks-merkbaar schouderophalen, terwijl hij het hoofd even afwendde —, en voelde zich radeloos. Maar hij keerde zich in een vernieuwde poging om en keek haar hartelijk aan.

„Je hebt het heelemaal niet zoo „uitstekend” gehad, kind —, waarom zeg je dat dan?”

Ze was nu ineens zoo ontroerd, dat ze met moeite haar tranen bedwong —, hoe diep ellendig was toch dat voortdurend wisselen van stemming en gevoel, als het draaien in een mallemolen, om duizelig bij te worden en zichzelf kwijt te raken. Zonder dat ze wist waarom, half werktuigelijk, stond ze op en liep onvast en doelloos naar het raam, en leunde tegen de vensterbank, met beide handen achter zich de raamknoppen omvattend. Zoo half van het licht af, was haar gezicht op het best. Hij stond nu voor haar en keek op haar neer, met een glimlach en een zachten blik. Ze sloeg onmiddellijk de oogen neer, haar hart klopte hevig.

„Durf je mij niet aanzien?” plaagde hij —, hij wilde haar, voelde ze, niet grieven door te veel teruggehoudenheid, die den schijn van aanmatiging en onhoffelijkheid zou kunnen hebben, hij wilde beleefd en vriendelijk en gemeenzaam met haar zijn —, en daarom sloeg hij dien vaderlijken toon aan, die elke andere teederheid moest buitensluiten. Maar toch —, was er niet, zooveen, een milder, warmer schijnsel in zijn oogen geweest?

„Kijk me eens aan!” herhaalde hij.

Maar ze hield nog steeds het hoofd afgewend. Hem prikkelen wilde ze nu, hem lokken en vangen.

Toen voelde ze, dat hij haar bij de handen greep, om schertsend haar te dwingen op te zien —, het was of een vlam door haar heen sloeg. Het leek haar, dat ze nooit tevoren een man had liefgehad, dat ze niet had geweten wat liefde was, dat ze niet had geweten wat verlangen was voor dit oogeblik, ze voelde in haar lippen het heftig verlangen naar zijn mond, haar knieën trilden —, ze was alle list en zelfbedwang vergeten, met donker-gloeierende oogen stond ze voor hem en reikte zichzelf naar hem toe om zich in zijn armen te werpen.

Hij liet onmiddellijk haar handen, die hij in een ondoordacht oogeblik argeloos gegrepen had, weer los —, zoo heftig verschrinkt, dat ze bijna haar evenwicht verloor en wankelend terugviel tegen het raam. Hij ontstelde ervan.

„Deed ik je pijn, Ina?”

Maar de vriendelijkheid prikkelde haar plotseling tot razernij, gaf haar het volle besef van haar toestand, van wat ze had gedaan, van haar vernedering. Ze haatte hem nu bijna, ze haatte ze nu beiden; met haar hoofd in den arm stond ze makkend stil en antwoordde niet.

„Heb je ergens pijn, kind?” vroeg hij weer, zachtzinnig, verward, zelf niet zeker of dit de goede toon was.

Toen sloeg ze ineens de oogen naar hem op, het was of er iets kort opvlamde en dan verkoold afknapte binnen in haar hoofd, ze keek hem hoonend in de oogen, haar stem sloeg over, rauw en valsch.

„Bekommer jij je maar niet om mij, edelaardig echtgenoot. Stik maar liever in je deugd, scheinheilige pantoffelhoud. Ga van mij af, je trouw loopt gevaar, ga biechten bij Charley, zeg dat je mij aangeraakt hebt — en kijk of ze anders is dan de rest, zij met haar schoone theorieën over het huwelijk.”

Ze zweeg hijgend —, maar de rauwe klank van haar stem klonk tergend in haar eigen ooren na. Hij had zich zonder een woord afgewend —, met een korten, kouden blik, en liet haar staan, en keek niet meer naar haar om. Haar hart bonsde zwaar, even nog hield de verluchting om de slechte, onredelijke woorden, — die ze niet meende, waarin ze enkel haar jammer en haar verlatenheid en haar wrok gelucht had, de overhand —, maar al gauw glom het onheilg vuur uit en ze stond ijskoud en trillend, verslagen van schaamte. Ze dacht vluchtig aan een jarenlange vrees uit haar jeugd, toen iemand haar eens had verteld van een vrouw die, tevoren beschaafd en zachtzinnig, krankzinnig geworden, de laagste taal uitsloeg —, de vrees, dat zij ook zoo zou worden en zonder het te weten altijd door toonen het allerlaagste dat in haar was —, nu was ze een oogenblik zóó geweest en juist hij had haar zoo gezien, den fellen, valschen blik van haar oogen, en het rauwe, leelijke stemgeluid, de rauwe, leelijke woorden gehoord. En nu stond hij van haar afgewend —, als kende hij haar niet. En alles, dat hij haar ooit gegeven en toegedacht had, had hij teruggenomen met dien eenen blik —, duidelijker dan met woorden kon, haar te kennen gegeven dat ze nu voortaan een vreemde, een onsympathieke, ongewenschte vreemde voor hem was. En ook zij-zelf wilde hem niet meer zien na dit. Ze had eigenlijk al niet meer het recht hier bij hem in zijn kamer in zijn huis te wezen —, ze had al weg behooren te zijn.

Daar kwam Charley —, daar was ze. Hugo zette onmiddellijk het boek, dat hij veinsde te doorbladeren naast zich

in de kast en keerde zich naar haar om. Hij was niet meer zoo wit, zijn blik niet langer zoo meedoogenloos hard —, Ina zag er bijna deernis in en het krenkte haar opnieuw en nog feller.

Charley, binnengekomen met een vroolijke mededeeling op de lippen, een tinteling in de oogen, stond ineens midden in de kamer stil.

„Wat is er —, wat heb jullie gehad?”

„Een klein misverstand,” zei Hugo koel; Ina zweeg.

„Toch niet onherstelbaar —, wil ik hopen?” Charley glimlachte, terwijl ze de vraag uitsprak, maar in haar blik verschenen spanning en onrust, een vluchtig rood overtoog haar gezicht.

„Ik vrees van wèl.”

„Maar wát dan?”

„Ik zal het je straks wel vertellen.”

„Als zij weg is,” vulde Ina bitter in haar gedachten aan.

„Ik ga al,” zei ze heesch —, het klonk nederiger dan ze wilde. Ze keek hem schuw aan en stak hem de hand toe. Hij drukte die vluchtig.

„Dag Ina.”

Charley stond strak van verbazing. Ze ondervroeg haar man met den blik, maar die wenkte dat ze Ina uitlaten moest. Ina zag het —, het was duldeloos. Ze rende bijna de kamerdeur uit —, de grijze kilte van de breede gang viel als ijs op haar strak-brandend gezicht —, in het pijnlijk zwijgen scheen de tocht naar de voordeur eindeloos lang —, buiten sneeuwde het opnieuw in de vale schemering.

„Ik zie je nog wel,” zei Charley vaag, „ik ga maar gauw naar binnen, het is zoo koud” en ze trok zich rillend terug uit de open deur —, toen Ina van de straat af nog even omkeek, was de deur alweer dicht, de gordijnen hingen recht en gesloten voor de lage, breede ramen.

„Blijft het den heelen avond, dat gejammer hiernaast?” vroeg Rudolf geprikkeld. „En kun jij dat hebben? Jij beweert dat je muzikaal bent? Dat moet je me nog eens vertellen!”

Ina kreeg een kleur.

„Ik heb nooit gezegd, dat ik „muzikaal” ben. Ik houd van muziek —, en wat jij noemt het „gejammer” van dien gekken, ouden man hiernaast, dat doet mij aangenaam aan. Het is tegelijk zoo wanhopig en zoo volslagen gelaten, een

getemde wildheid. Als ik hier alleen zit en hij begint, dan is het, alsof de wereld grooter wordt — ja, ik mag het bijzonder graag hooren.”

Ze verwachtte geen antwoord —, ze wist, dat hij haar niet had verstaan en misschien zelfs niet aangehoord.

„Mag ik je nog wat thee geven?”

Hij schoof norsch-zwijgend zijn kopje bij. En zij, terwijl ze inschonk, dacht aan Hugo en Charley —, aan wat er dien middag was voorgevallen —, en hoe ze na haar heengaan samen over haar gesproken moesten hebben, de vernedering gloeide in haar als een brandmerk. En hier zat ze tegenover dien jongen, die haar op geen enkele wijze bestond, die een andere taal sprak, ieder ding anders zag, met wie elke werkelijke aanraking buitengesloten was, en als ze zich afvroeg, hoe het toch kon, dat ze hier samenzaten, in haar huis, in dit intieme avonduur, en elkaar bij den naam noemden, dan rees haar een hoonend visioen voor den geest, van een vroeger samenzijn, in een afgelegen kamer, in de pauze van het concert —, achter de gesloten deuren de gonzende menschenmassa en zij in de kamer dicht bij hem, het hoofd bijkans tegen zijn schouder geleund. Die jongen —, hij noemde haar „kleintje”, zooals hij al zijn vroegere avonturen met dezelfde nietszeggende vriendelijkheid „kleintje” had genoemd —, hij bracht haar grappen over die ze verfoeide, die haar blozen deden — hij liep naast haar en zat tegenover haar met een brutaal gezicht en zei lachend onbeschaamdheden over Egbert. Hem zou zijn vrouw niet „leveren,” wat Ina Egbert dorst „leveren,” eerder zou hij haar opsluiten of afstraffen met een zweep. Maar andere dagen was hij weer week en zoet, schreide met het hoofd in haar schoot, omdat hij toch ook maar een ongelukkige jongen was, een zwervertje, omdat hij toch nooit echte liefde had gekend, omdat hij al zoo jong zijn moeder had verloren. Dan luisterde Ina met diep in haar hart weerzin, wantrouwen, hard ongeloof —, maar ze toonde het niet, en zei woorden van beklag en zachte deernis, om hem genoeg te doen, maar vooral, vooral om zichzelf de schamele illusie te geven, dat ze bij hem bleef, omdat ze moest, dat hij haar noodig had, dat ze zijn vervulling was, dat ze hem schadeloos moest stellen voor wat het leven hem wreedaardiglijk had onthouden —, maar ze geloofde er zelf niet meer in. Ze wist wel, dat ze hem bij zich hield uit sleur en koppigheid en om niet heelemaal alles te missen, dat naar gevoel en beweging leek.

„O, God —, wat zitten we hier toch lief,” barstte hij

plotseling uit. „Broertje en zusje of oude luitjes met de zilveren bruiloft achter den rug.”

„Ik ben wat moe, vandaag,” verontschuldigde Ina zich.

„Juist vandaag!” zei hij ontevreden, „Juist nu we eens hier echt alleen zijn. Ik had gedacht, dat je het heerlijk zou vinden, dat je opgewekt zou zijn en nu zit je daar en zegt geen woord en luistert nauwelijks naar wat ik je zeg.”

„Maar ik ben toch je gezelschapsdame niet, beste jongen. Ik kan toch niet als een hondje opzitten en pootjes geven. Als ik mij moe voel, dan moet je mij niet lastig vallen.”

„Dat wil ik ook niet. Ik weet heel goed hoe ik met vrouwen moet omgaan, hoor! Maar het is niet om vandaag —, het is om alle dagen —, je houdt mij maar aan den praaf, al weken, al maanden, — nadat je eerst zelf . . .”

„Jawel, ik weet het wel,” brak Ina snel af, vuurrood „je hoeft het mij niet te zeggen. Ik heb je „aangehaald” niet-waar — of, als je het fatsoenlijker wil uitdrukken, ik heb je hoop gegeven. Maar ik heb je ook gezegd, hoe ik mij de verhouding voorstelde. Vriendschap zooals de vriendschap tusschen een man en vrouw nu eenmaal is, vriendschap met nog iets meer, iets warmers. Je was er tevreden mee, je was er blij mee —, je zei, dat je ook genoeg had van al die gemakkelijke meisjes — dat je ook allang naar iets beters en hoogers had verlangd. Je zou niet meer vragen dan ik geven kon —, en toch, toch zeg je dingen, vraag je dingen, doe je dingen, die ik niet wil, die ik afschuwelijk vind — terwijl je mij het tegendeel had beloofd.”

„Ik kon niet weten, dat jij zoo onnoozel zou zijn. Natuurlijk beginnen de meeste vrouwen — ik meen, als ze getrouwd zijn en ontwikkeld en zoo — met van vriendschap te spreken. Dat vind ik juist wel aardig, ik heb allang genoeg van die andere soort. Maar zooals jij dien middag op dat concert in de pauze bij mij kwam —, en zooals je mij dien avond, een paar weken later, aankeek in dat café —, toen je daar zat met je man en ik aan een tafeltje verderop —, dat was héél duidelijk, dat kan ik je verzekeren, daar is maar één verklaring voor. Ik zal je maar niet eens oververtellen wat die vriend van me — dat kleine tengere mannetje, die bij mij zat — van je zei, toen je tweemaal naar mij keek.”

„En wat antwoordde jij?” vroeg Ina heesch, met een felle kleur.

„Ik? Wat moest ik antwoorden? Hij zei geen kwaad —, hij zei alleen iets van je oogen.”

„Ik verveelde me zoo gruwelijk —, en alle menschen keken

even wezenloos. Al die houten koppen, al die tafeltjes met kopjes en glazen —, het was niet uit te houden. Toen kwam jij — je had gespeeld, nietwaar? — je zag er zoo aardig uit in rok, het maakt je zoo slank, het kleedt je zoo goed.”

„Ik vind het ook heel natuurlijk, dat je keek, hoor!” zei hij met zijn naïeve zelfingenomenheid, „ik zeg alleen: je manier van kijken, daar was maar één verklaring voor.”

„Werkelijk?” vroeg Ina, ineens uitschietend in scherpen spot. „Is er werkelijk maar één wensch in mijn oogen —, en kan elke man die dadelijk raden?”

„Ja, werkelijk,” bevestigde hij koppig, geprikkeld om den toon, maar zonder te weten wat ze bedoelde.

Ze zweeg, hij stond op en ging voor haar staan.

„En die verklaring die is . . . , die verklaring die is . . . je weet het net zoo goed als ik — en ik neem er niet langer genoegen mee. Het is belachelijk, ik voel me als een idioot, als een oude heer —, ik ben nog nooit zoo behandeld, door geen enkele vrouw.”

„Heb je veel vrouwen gekend, zooals ik?” vroeg ze —, en vond het zelf belachelijk.

„Och —, dat weet ik niet,” zei hij baloorig, „je bent natuurlijk erg „hoogstaand” en „fijn” en wat je maar wilt —, maar een vrouw is ten slotte een vrouw —, als ze aardig is, als ze frisch is, als ze jong is. En een man is een man. Je bent toch met me, omdat je me aardig vindt, nietwaar? En ik maak toch geen ruzie en ik ben toch geen bruant en ik laat je toch bij je man —, wat wil je dan eigenlijk?”

„Ja, wat wil ik toch eigenlijk?” zei Ina.

„Maar ik weet wèl, wat ik wil” Ineens werd zijn stem week en vleiend, hij ging achter haar stoel staan, „ik weet het heel goed en jij weet het ook . . . , toe, ik hou zooveel van je . . . , als jij dan ook maar eens wilt, wat ik prettig vind, als jij dan ook maar eens iets voor je jongen over hebt. Toe, wees nu vanavond eens een lieve, zoete, gehoorzame meid van me.” Hij bukte zich en kuste haar in den hals, en boog zijn mond naar haar oor en fluisterde met de hand ervoor haar enkele woorden in en reikte zijn hoofd nog verder en keek haar met een vleienden glimlach in de oogen.

Ze dacht aan Charley, aan het vernederende dat ze hier onderging, aan Hugo, met een weeke beschaming, een verlangen naar eerherstel, ook al zou hij het nooit weten. Ze haatte niet meer, ze wrokte niet, ze begeerde niet, ze was alleen zoo heftig gekrenkt en verslagen, dat ze vergat haar

handen uit de zijne los te maken. Hij drong fluisterend op antwoord aan.

„Dat vraag je me?” vroeg ze eindelijk, zacht en mat, „dat durf je mij zóó vragen, en hier in mijn eigen huis — en terwijl je weet dat mijn jongen boven slaapt in de kamer vlakbij?”

„De jongen hoeft er niet wakker van te worden,” zei hij nuchter.

Ze wong zich los.

Ze vond geen antwoord meer, ze zweeg even —, maar ze voelde zijn tegenwoordigheid ondraaglijk.

„Zou je dan nu niet liever weggaan, Rudolf, we hebben toch zeker op het oogenblik niet veel behoefte meer aan elkaars bijzijn, ik tenminste niet aan het jouwe.”

Hij sprong op, geprikkeld door den toon.

„O ja, natuurlijk. Als mevrouw beleedigd is, als ik Hare Majesteit gekrenkt heb, dan zal ik zeker maar gaan. En dan zal ik maar niet terugkomen ook.”

Ina hoorde aan zijn toon, dat het allemaal holle opwinding was, zijn toorn, dat hij hoopte en vast vertrouwde, nu hij haar dat laatste als een geweldig dreigement voorgehouden had —, dat ze hem terughouden zou, smeeken, zich verdeemoedigen —, en dat hij dan zijn zin wel doorzetten zou —, hij ging ook niet werkelijk weg, maar bleef staan met de hand op zijn stoel geleund en keek haar aan, verwijtend, smeekend met verleidelijke oogen, een glimlach, de droeve, verongelijkte glimlach van zijn sentimenteele uren, kwam om zijn lippen —, doch alles wat hij deed, het lonken en pruilen en glimlachen wekte ditmaal in Ina niets dan afkeer op —, ze wilde niet langer zichzelf leugens opdringen, zichzelf sussen met drogredenen, ze haakte naar de wrange, waarheid als naar een genezenden drank, ze wilde alleen zijn, ze wilde vrij zijn, liever eenzaam dan zóó.

Ze voelde zich krachtig in haar nieuwe voornemen en volkomen onbewogen —, en terwijl zij daar nog stond en hem nauwelijks zag, voelde ze met al de zekerheid van haar pas-herwonnen kracht, dat ze zich nu ook van Lettie en haar kring zou ontdoen —, het was te veel, ze had te lang gewogen en smaad geslikt, het verhaal van dien ochtend, van de vrouw die even als zij „lak aan de lui had” kwam haar in den zin en vervulde haar met kille walging — ze wilde niets meer van wat haar neerhaalde en drukte. Uit zich zelf, dat wist ze, zou zij niet licht den moed hebben gehad, hem te verstooten — omdat ze hem toch aangemoedigd had,

omdat zijn verliefdheid toch een troost was in sommige uren — maar nu hij zèlf het had gezegd, nu zou zij het onherroepelijk maken, er zich aan vastklampen, er hem ten volle aansprakelijk voor stellen.

Hij was weer gaan zitten, weeker, onderworpen, naarmate haar blik harder en vaster op hem gericht bleef.

Ze zag het, maar ze gaf geen kamp.

„Nee Rudolf,” zei ze en laafde zich aan den standvastigen klank van haar eigen stem, „ik geloof, dat je veel verstandiger doet, als je nu werkelijk weggaat en niet terugkomt. En vraag Lettie hetzelfde. Jij hoort bij haar, maar je hoort niet bij mij. Je kent mij niet, je hebt mij nooit gekend, ik heb mij altijd vreemd bij je gevoeld . . . , het is een vergissing van mij geweest en misschien ook een vergissing van jou . . . ” Ze voelde dat ze op dien toon moest voortgaan, dat ze hem moest prikkelen, krenken in zijn jongenstrots, tot hij uit balloorigheid zelf wegging en vergat zich er rekenschap van te geven, en er zich tegen te verzetten dat hij werd weggestuurd —, het lukte volkomen.

„Goed,” zei hij verbeter, „ik zal je mijn gezelschap niet langer opdringen. En ik kan mij overal beter amuseeren dan hier, als je dat maar weet.”

Ze glimlachte onwillekeurig om den toon —, hij had nu ook eens iets heel ergs en brutaals gezegd!

Hij ging heen en het werd doodstil in huis —, de woorden, die hij het laatst gezegd had klonken in haar na, maar wekten geen glimlach meer in haar op. Ze gaf er zich rekenschap van; dit was het einde van haar laatsten droom, van haar jongste illusie. Nu was ze weer alleen. Ze zonk in haar stoel —, ze voelde zich moe, haar oogen staarden met een heeten, leegen blik —, en langzaam aan begon ze zich volledig rekenschap te geven van den toestand, van alles wat er vandaag was gebeurd — een snijdende kou trok haar over het hart, nu ze aan Charley en Hugo dacht. Ze waren voor haar verloren —, dat zij ze niet meer zou zien, nooit weten hoe ze nu, na alles, over haar dachten, was nog de beste troost. En Rudolf was weg en Lettie wilde ze niet weer zien — hoe zou het nu verder gaan?

Nog weer stegen visioenen uit het verleden op —, ze hervoelde haar heele oude bestaan, uit haar meisjesjaren de hoopvolle heerlijkheid van dien eersten tijd met Egbert, haar verwachtingen en haar ontvankelijkheid. Als een windharp was haar ziel geweest, door elke ademtocht, kleur, gerucht, reuk, sidderend bewogen —, haar hart een wijde wereld vol

verborgen heerlijkheid, wonderlijke verschietsen, die zijzelf niet kende, waar ze met blijden moed in doordringen wilde, die ze ontginnen en waaruit ze schatten aandragen zou om zichzelf en om anderen te verrijken. Ze was met alle dingen één geweest, ze had zoo innig gedeeld in de blijdschap en de droefenis van luchten en getijden, dat het haar vaak smartelijk verbijsterd had, dat de luchten en getijden in haar droefenis en blijdschap niet deelden — en dat de zon scheen, als haar oogen verduisterd waren — wind en water spraken tot haar en haar hart gaf weerklink op wat ze fluisterden, beloften, voorspellingen, die het leven ophieven en het dagwerk draaglijk maakten.

En in kleinen strijd, in armhartige worsteling met zichzelf en met anderen, die ze winnen wilde en niet winnen kon —, met Egbert om recht en voorrecht, zóó waren haar jaren vergaan. Nog wel verstond ze wat wind en water fluisterden, maar het verrukte haar niet, het maakte haar rusteloos en bang, het verhoogde haar verwarring en verzwaarde haar strijd, ze vermeed ze eerder dan dat zij ze zocht, nu toch de voorspellingen niet verwerkelijkt waren en de beloften niet vervuld. Wat haar restte was eenzaamheid —, ook de menschen moest ze vermijden, ze kon niet onbewogen tusschen hen leven, ze werkten op haar in als magneet op ijzer, brachten innerlijke beroeringen in haar te weeg, die haar van evenwicht en hoogheid beroofden —, zonder dat iets haar daarvoor schadeloos stelde.

Werk! Het woord klonk dof —, de gedachte zette haar hart niet langer in gloed. Geluk, verheffing, een fiere heerlijkheid, dat waren de bronnen waaruit ze teerde —, wat restte, nu dat alles lag vergaan? Hoe werkten toch anderen, hoe leefden toch anderen, ze trachtte er zich reenschap van te geven, maar haar gedachten waren te zwak en te slap, de draden die zij sponnen knapten af, verwarden zich, tot alle vastheid van denken vervlood in ijl en dof gepeins.

Had ze geslapen en was het al morgen? Zij schrok op en vloog overeind, sidderend en koud —, zoo schrill trilde de bel door de stilte van het huis. En ze bezon zich ras, het was avond, wie kon er zijn zoo laat in den avond? Weer, met schriller, dringender trillen werd de stilte uiteengereten en ze liep haastig naar de deur.

Even later stond ze midden in de kamer, de kaken aangeklemd om het klappertanden te weerhouden, den brief, dien een vreemde man was komen brengen, in de hand.

Reeds in het halfdonker van trap en gang, reeds in het hijgend opklimmen had zij Egberts handschrift herkend.

De klok sloeg elf uur.

Ze las en viel bevend en ontdaan in haar stoel —, duizelend als had iemand haar een onverhoedschen klap op het hoofd toegebracht. Dit had ze nimmer verwacht —, nooit was een vermoeden ervan in haar gedachten gekomen. Dat Egbert en Nesje Waldorp elkaar, al sinds weken, maanden misschien, regelmatig ontmoetten, dat wist ze, maar niet dat Nesje nu een kind verwachtte van hem en dat zij het hem vandaag had gezegd en dat zij hem nu meteen voor zich alleen had opgeëischt —, en dat hij nu niet terugkomen zou.

Het viel zoo schrikkelijk onverwacht —, en het was zoo angstaanjagend nuchter en eenvoudig —, dat nu haar huwelijk, 't welk zijzelf onbewust een eeuwig en onverbrekelijk deel van haar bestaan had gewaand, waarvoor ze in haar hart, ondanks alles, de harde woorden, het koppige verbitterde verwerpen, de verboden liefden, de ongeoorloofde vervoeringen, altijd door dezelfde, een bijna plechtige gehechtheid had gevoeld, iets als eerbied en vrees — dat de oorzaak en bron was geweest van al haar strijd en afmattend zelfverwijt, angst en klein berouw, dat over haar lot had beslist, haar leven had geleid, haar groei belemmerd, haar geest geknot en verminkt —, en dat toch temidden van al het wankelende en wisselende een vastheid was gebleven —, dat dit huwelijk, waarin zijzelf was vastgegroeid, nu zoo, met een koele, zakelijke mededeeling van hem, ontbonden was, opgeheven, te niet gedaan, als was het er nooit geweest. Het heden verloor ineens redelijkheid en zin —, het verleden werd als uit haar losgesneden en verdween en verzonk onder haar weg als in een diepe poel. Egbert zou niet meer terugkeeren —, en zij was vrij —, nu ze geen vrijheid meer wilde, meer gebruiken kon. Hij zou niet meer tegenover haar zitten onder de lamp, zijn bed zou leeg blijven, zijn plaats aan tafel onbezet. Er lagen brieven dien dag voor hem gekomen, — die hoorden hier niet —, 's middags niet en 's avonds laat niet zou ze ooit meer de sleutel in het slot hooren gaan. Hij schreef, dat hij aan haar de beslissing liet: of ze hem nog wilde zien of liever had dat hij zijn kleeren en de dingen die hem persoonlijk toebehoorden, zou laten weghalen. Ze keek den brief nog eens in.

„Ons huwelijk was al lang geen huwelijk meer —, dat weet je even goed als ik. We behoeven er niet meer over

te praten, bij wie de schuld lag —, en ik voor mij zal jou nu geen verwijten meer doen.”

Ze klemde de lippen opeen —, er begon iets in haar aan te glimmen —, ergernis om dien ouden, laffen, onedelhoedigen toon, den waarheidschuwen toon van zijn gesprekken, die haar zoo radeloos en helsch driftig had gemaakt vroeger, dat kalme kleurlooze, „we zullen er nu niet meer over praten” waarin hij toch haar allen schuld toeschoof —, en geen woord over zijn eigen tekorten, over haar leegten en nooden en haar gemis. Hij voelde zich nu rechthebbende —, wat hij haar deed, meende hij, had zij hem dubbel-en-dwars gedaan. Haar liet hij het kind —, maar zij zou het hem immers niet onthouden? Ze behoefden toch ook geen vijanden te zijn, — en Nesje begeerde dat ook niet, zij was ook een „verstandig” meisje, zij zou het wel natuurlijk vinden dat zij beiden elkaar bleven zien en met elkaar bleven overleggen in het belang van hun kind.

Neen —, ze verlangde ook niet in vijandschap met hem te leven, ze zou eerlijk en grootmoedig met hem handelen ten opzichte van het kind, geen valsche munt slaan uit haar positie van „verlaten echtgenoot”, uit zijn erkend en bewezen „overspel” —, maar wel gaf zij er zich met bitterheid rekenschap van, dat hij nu weer — precies als vóór hun huwelijk — een beroep deed op verlichte begrippen, op moderne opvattingen, nadat hij haar al de jaren van hun trouwen de bekrompenste huwelijks-dogmatiek had trachten op te dwingen, omdat zijn mannelijke gemakzucht en aanmatiging zich daarbij het best bevonden. „Dat gedonder met dien jongen moet uit zijn” —, „hier in mijn huis” —, „ik wensch niet belachelijk te worden gemaakt” —, als uit diepten kwamen de kwetsende, smadelijke woorden in haar op, die haar vrijheid hadden gedeukt, haar hoogheid gekrenkt. Nooit had hij zich in oprechte woorden over zijn opvatting van het huwelijk, van hun huwelijk, uitgesproken, zoo vaak zij erop aangedrongen had, dat hij hun rechten, de zijne en de hare omschrijven zou, altijd had hij zich met achteellozen schimp aan dat „idiote, nuttelooze theoretiseeren” onttrokken —, in elk conflict was zijn houding het lukraak resultaat van zelfoverschatting, gemakzucht en kleinburgerlijke beduchtheid om opspraak, nimmer van een beginsel of overtuiging geweest —, daaraan en aan niets anders was zij opgeofferd, soms met vlagen van goedgunstigheid of toegeeflijkheid. En nu —, nu behoorde zij plotseling weer „modern”, verlicht, onbevooroordeeld tegenover huwelijk en scheiding te staan.

De klok sloeg twaalf —. Ina schrok op en verbleekte, de toorn trok plotseling uit haar weg en liet haar kil en leeg —, in het volle besef van haar eenzaamheid. De nacht was aangevangen —, er ging geen voetstap meer in de straten —, een zwakke wind voer ritselend door de besneeuwde boomen. Ze moest naar boven gaan en trachten den slaap te vinden naast het leeg bed. Zoo zou het morgen toch ook zijn en alle verdere nachten. Een slapte als van hulpeloosheid kwam over haar. Moest zij nu zelf de klok opwinden —, moest zij nu zelf de deur op het nachtslot doen, zelf de hoofdkraan van het gas afsluiten, het vuur inrakelen voor den nacht —, het zolderraam sluiten, Egbert had gisteren nog gezegd, dat er een timmerman bij moest, maar waar woonde een timmerman en wat moest er gedaan worden, het leek alles zoo vreemd en zoo zwaar en alsof ze door die kleine, onnoozele dingen pas tot het rechte besef van haar onverzorgde en onbewaakte eenzaamheid kwam, liet ze het hoofd op de tafel vallen en schreide zachtklaaglijk.

Ze bleef zoo liggen —, zonder kracht en lust het hoofd op te heffen —, ze wilde ook niet slapen gaan, zoo maar stil wat blijven suffen, ze streelde met de lippen het ruige, donkere fluweel van het tafelkleed, rook eraan, drukte haar neus erin, alsof ze in die kleine flauwe afleidingen haar gedachten zocht te ontgaan —, maar het baatte niet lang. Ze werd weer geheel wakker en onrustig meteen, ze richtte zich op —, ze wilde nu kalm en verstandig over haar toekomst denken. Voortaan zou ze dus alleen met het kind zijn —, goede vrienden had ze niet —, haar „aanbidder” had ze weggestuurd —, haar huwelijk bestond niet langer. Ze zou wel eenzaam, maar ze zou ook heel vrij en heel rustig leven, met het kind. Niet hier in de stad blijven, waar te veel menschen haar kenden, maar ergens in een dorp gaan wonen —, waar de lucht zuiver was en een goede school voor den jongen. En dan werken, natuurlijk werken —, om het kind. En de geheele zorg, de geheele verantwoordelijkheid op zich nemen voor zijn groei, zijn ontwikkeling, zijn toekomst —, daarin ook vrij zijn, zonder inmenging en tegenwerking van buiten —, dat het kind haar liefhebben en vereeren en zich aan haar hechten zou. Dan zou ze misschien de liefde, de vereering, de gehechtheid van anderen —, waaruit zij alleen teleurstelling had geoogst, beter kunnen missen.

En als de menschen zagen, dat ze hen missen kon, dan kwamen ze wellicht vanzelf naar haar toe —, zóó ging het altijd, zoo had ze het ervaren, het vanavond nog van Rudolf

gezien. En als Egbert bemerkte, dat ze ook nu nog edel en grootmoedig wilde zijn, dat zij voor het eigen onderhoud en voor het kind wilde werken, om hem niet te bezwaren, dat zij hem den jongen zou gunnen, dat zij zonder vijandschap tegenover Nesje zou staan —, ertoe meewerken dat zij spoedig scheiden konden en hij met Nesje trouwen —, dan zou hij toch eindelijk wel erkennen dat er iets beters in haar stak, dan hij had gezien.

Ze wilde ook geen vrienden meer. Geen mannen, die haar het hof maakten, haar omstrikten met vleierij. Ze zou zich wapenen tegen de bekoring van het avontuurlijke, van het meeslepend-onverwachte —, tegen elke bekoring zou ze zich wapenen. Dan zou ze ook Charley en Hugo wellicht weer terugwinnen. Ze zou vrij en sterk en onbewogen met haar kind aan de hand tusschen de menschen gaan, al haar verheven en edele voornemens zou ze verwezenlijken. Ze had zich opgericht en keek met wijde oogen in de suizende lamp, een nieuwe hoop, die ze uit alle kracht in zichzelf aanblied, deed haar het oogenblik vergeten. Toen werd in de nachtelijke stilte, in het huis van den simplen muzikant, een zacht gestommel en gekraak door den muur heen hoorbaar —, en Ina begreep dat de oude man was opgestaan en zich in donker op den tast naar de piano begaf. Nog een oogenblik van gespannen wachten, en het spel ving aan, onzeker en zwak, zoo zonder eenige samenhang en vastheid van bedoeling —, als hij die speelde van het heele leven met alle orde en wet en regel afstand gedaan —, en in die tastende, zwakke verwarring zoo eindeloos droefgeestig...., als ze het nooit had vernomen voor nu in dit vreemde uur van middernacht. Werelden van smachtend vragen, zeeën van weemoed braken ineens als naar alle kanten open...., het leven wierp zijn dagelijksche gedaante af en toonde zich in een trillenden, somberen, geheimvollen gloed als van koper —, het landschap van haar eigen toekomst, zooals ze het even te voren had gezien, klaar en koel, met de uren en de jaren als in rij en gelid, alle dingen nuchter en duidelijk als onder kleurloos middaglicht — leek plotseling verwijd, vol duisternissen en geheimen. Alle zekerheid verdween, alle kracht en zelfvertrouwen slonken uit haar weg, haar heele wezen gaf trillend een weerklank als een zwere galm, op de muziek, waarin vleermuisvleugels sidderend schenen om te ruischen. Het was zoo zoet en bang, het leek de veege nood en de weeke angst, de eindeloze klaagzang van hemel en aarde tezamen om het dolen in nacht en duistere ver-

latenheid — in zich te omvatten. Vertwijfeling greep haar beet...., ze voelde het ijdele en waardelooze van voornemen en besluit —, ze beschikte niet over zichzelf en haar eigen toekomst — leven en toekomst had ze uit handen te geven aan datzelfde Onbekende, dat ook in haar werkte en waaraan ze in de bitterste afhankelijkheid overgeleverd was....
